

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

BHARATHI

(A TELUGU MONTHLY)

సంపాదకుడు:

శి. శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,
మద్రాసు.

౧౯౪౦

సంపుటము ౧౭, సందిశ ౨

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్ల వారికి ఈ నెల భారతి (1941 సం. ఫిబ్రవరి నెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ ప్రతికను పంపుచుండుము. అట్లు తమ యొద్దనుండి 30-వ కేడి లోపుగ సొమ్మురానిచో సహజభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1940 సం. మార్చి 10-వ కేడిని ద్వారా 4-0 లకు వి. పి పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే ప్రతికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకి ప్రతిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నావుడుము.

H 24, 35. J 3, 5. S 24, 36, 39, 40, 42, 44, 50, 110, 125, 127, 128, 130.
T 2. V 31. Y 2, W 2.

వ్యాసనిలేఖకులకు మనవి

వ్యాసాలు ఎనిమిదిపుటలకు మించకుండా ఉండాలి. కాగితానికి ఒకపేజీ వ్రాయాలి. శాస్త్రీయవిషయాలనుగురించిన వ్యాసాలుకూడా ఎక్కువ పరిభాషా, ఎక్కువ వివరాలూ లేకుండా సంగ్రహంగాను, సామాన్యసాఠకునికి విషయం బోధపడేటట్లు సులభంగాను, మనస్సును కథలా ఆకట్టేటట్లు ఆకర్షకంగాను ఉండాలి. శాసనవ్యాసాలు పదిపన్నెండు పుటలకు మించేయెడల రెండు సంచికలలో ప్రకటింపవలసివచ్చును.

దేశాన్ని ఎక్కువగా కలవరపరుస్తున్న సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయాది విషయాలనుగురించి, మనఆంధ్రుల ప్రత్యేకసమస్యలనుగురించి ప్రత్యేకవ్యాసాలు కావాలి. సాధ్యమయినంతవరకు ఎత్తుకునే విషయంలోను, చూచే దృష్టిలోను, రచించే రచనలోను కొత్తదనంకావాలి. మన ఉద్యమాలు, మనదేశం, మనసంఘం, మనఆశయాలు భారతిలో ప్రతిఫలించేటట్లు చూడఁవలసిదని వ్యాసకర్తలకు మనవి.—భా. సం.

విశ్వేశ్వర

సంపుటం. ౧౭

ప్రమాది, మాఘమాసము (ఫిబ్రవరి 1940)

సంఖ్య. ౨

వెలుగు గడప

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

అవుర! ఓ నాప్రభూ! వచ్చినట్లే వచ్చి
నే గడపదాక నరుడెంచు నిన్నుఁ జూచు.
విభృతి వృధయుగా మొగము తప్పించినావు;
అవుర! ఓ నాప్రభూ! వచ్చినట్లే వచ్చి.

పొరపడితి సందువా! నీదుపొడయు నెలుఁగ;
వేసికొన్న వత్తులుగాఁగ వేచికొనెడు
నా కనులు నమ్మరా దగుదువా? కడింది
వెలుగు నాముంగిటను గిలాబులు రచింప.

నీవుగాని రాకున్న చో నిభృతము లగు
జలుగుసాదామనీసరస్సుల వెలుగుల
నర్భవస్తుచ్చపుల్ పరాస్త మగునట్టి
నడక గల జల్లు లొత్తునా నాగడపకు?

ఉదాత్తసాహిత్యము

శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు

ఉదాత్తగుణతోభిరమైన సాహిత్యమును కారద చంద్రుని ఆలోకముతో బోల్పవచ్చును. నర్మ కాలపు దుర్దినము లనగమించి పాదకకావ్యప్రకృష్టజై వెలుగుచుండ మామ నిర్దంపుఁబండుకొన్నిలలో అమృతబిందువులు తోనఁగు లాడుచుండును. కారుఁ జేకట్ల బొరలి కన్నులు పూడ్చుకొనిన లోక మీదివ్యా లోకములో అఖండానందవిదనమును ఆత్మశృప్తిగాఁ జాలజూడును. ఆ శ్లే యనల్పగుణగుంభిత మను సాహిత్యాంగణమున విలాసకేళి సలుపఁ దివురు రసకలోక మును స్వీయహృదయము వికాసభాసుర మగుడు, మెల్లమెల్ల నందలి రసామృతమును గుడ్డుకబంటిగాఁ బీల్చి “పరనిర్వృతి” నంది “రసోవై సః” “స ఏవా హమస్మి” అని ఆత్మానంద పథముల మధురవాట్యము చేయును. సహృదయునికిఁ దోలుదొల్ల సిద్ధించు సాహిత్యప్రయోజనము నిదియ. ఉపదేశాదు లనంతర భావులు. సాహితీ ఉదాత్తము కానిచోఁ దన ముఖ్యాతి ముఖ్యప్రయోజనమును భావుకజగత్తునకుఁ బ్రసాదించ జాలదు. కారుమబ్బులు విలయతాండవ మొనర్చుపట్టలఁ గకానిధి యానందప్రదుఁడు గానట్లు, అధనుగుణముల నుండి విడివడని సాహిత్యమును నిరుపయోగము.

సమున్నత భావములు, అద్భుతకల్పనలు, నిత్య నూత్న చిత్రణము, అపూర్వాగ్ధృతులము మన్నన గుణములు ఉత్తమ సాహిత్యదర్పణమునండి మన మనః ఫలకములమీదికిఁ బర్చు చుండును. ప్రకృతిమతకు ఉదాత్తసాహితీక్షేత్రము క్రిడారామము. అంచే యెడఁ గాంచినను ఆమెపవిత్రపాదవ్యాసములు ప్రసృటము లగుచుండును. విమర్శనదృక్కులగు పాకకు లా యడుగు బాడలి స్వర్గభీషులనైన మెట్టి కృతార్థులు కాఁగలరు. ఇందులకుఁ గాలిదాసుని శాకుంతలమే ఉదాహరణము. స్వర్గ మర్త్య లోకములను రెంటిని

గవి యిందు మన కృష్ణువు నకే కాదుఁ పతిర భావనాశక్తిసంపన్నుడగుచోఁ జర్మచక్షువునకుఁగూడ సజీవచిత్రయాపమున గోచరింపఁజేయును. సంస్కృత సాహిత్యమున నీతనిస్థానము విశిష్టము. ఉదాత్తసాహితీ స్వరూపము నెఱుంగుట కీతని కావ్యములు ముఖ్యపత నీయములు. వివిధములగు మానసికావస్థలను జీత్రించుట లోను, అద్భుతి పాత్రల భువజఘన్యగుణముల నిరూపిం చుటలోను నీతఁడు సిద్ధపాత్తుఁడు.

ఆర్నకవులు రామాదుల భావావస్థలను దివ్య దృష్టితో దర్శించి వాచ్యాయమును నిర్మించిరట. తాకికకవులు వారివారి భావపరిణతులను ఊహించికొని, లేక తమకుఁ దోచినవిధమునఁగాని చిత్రించురట. ఇది యాలంకారికు లన్న మాట. కాని ప్రతిమహాకవియు ఋషియైయుండునని నాతలఁపు. “నాస్పషిః కురుతే కావ్యమ్” అన్న ఆభియుక్తోఁకి ఆపాతరమణీయము కాదు; ఆలోచనామధురమగు విశుద్ధశత్యము. కవి ఋషిత్వమునకును, ఋషిఋషిత్వమునకును గొన్నింటి భేదముండిన నుండవచ్చునుగాని, భావనాపథమున నొక్కటియే. ఋషి (లేదా యోగియనుడు) ఏకాగ్ర చిత్తముతో భ్యయమును భావించును. ఆతని భావనా దృష్టి మోక్షోతిమాక్షుని వయములనుగూడ దర్శించు నంతటి తైక్షణ్యము గలది. బాహ్యేంద్రియమార్గముల నరికట్టి అంతఃపథమున స్వచ్ఛాచిదోరము నేయఁగలిగి యుండుటయే ఋషిఋషిత్వము. కవిగూడ కథా నిర్మాణమునఁ గానిండు, పాత్రస్పష్టిలోఁ గానిండు ఇట్టి యేకాగ్ర భావన కలిగియున్న నేకాని కృతార్థుఁడు కాఁజాలడు. త్రిత్వాలములందలి వ్యవహారములను ఆతఁడు భావనావీధిని దేశకాలపాత్రముల కనుగుణ ముగఁ జీత్రించుకొనవలయును. ఈ విధమైన యంతర దృష్టితోఁ గవి వారివారి భావావస్థలను, మనఃపరిణతు

లను దర్శించి కథానిర్మాణము చేయును. ఇంతకన్న
విశ్వదృష్టి యెందై? అట్టివిశ్వదృష్టి కలవానినే కవి
యనఁ జెల్లవని, వానిని బుద్ధిగా భావించి “వాస్తవీః
కురుతే కావ్యమ్” అనవాక్యము వ్యవహార మైనది.
ఇందున్నతమును సమాధమును నగు నీదృష్టి లేనివాఁడు
కవి కాఁడు; రచయితయేమో!

సంతేషముగాఁ జెప్పికొనిన ఈ నిర్వచనమునకు
లక్ష్యభూతుఁడు కవి. అట్టికవులలో మహాకవి - సకల
కవికులకీర్తిమణి కావడానుఁడు. నక్షత్రములు రాలి
పోయినను స్థితియు కాని ఉదాత్తమగు సాహితీసూక్ష్మ
యీతని శేఖరినుండి బాలువారి ప్రాక్రమితీనీ
భూభండము వార్చి మొనర్చి, విదానందముల మొలక
రింపఁజేసినది. ఈతని కావ్యపాత్రములు శతాబ్దులకు
శతాబ్దులు గడచిపోయినను జెక్కుచెదరని సజీవప్రతి
మలు. కథావస్తువులును విశ్వజనీనములు. శకుంతలా
దవ్యంతులు, ఉర్వశీపురుషపులు, మాళవికాగ్ని
మిత్రులు స్వప్నానందమై నను ముత్యపురాని లోకోత్తర
చరిత్రులు. అవక్రపరాక్రములగు రఘువీరులను వాల్మీ
యాకాశమున నమోయప్రభాపుంజములు నిమ్మ
ఉత్తమనక్షత్రములనుగా సృష్టించినాఁడు. శైశవమున
విద్యాభ్యాసము, యౌవనమున వివయోపభోగము,
వార్ధక్యమున మునిసృతి, అంతిమకాలమున యోగమార్గ
ముచేఁ దనుత్యాగము; ఆహా! ఎంతటి మహోన్నతా
దర్శమును రఘువీరుల ముఖమున మానవలోకమునకు
సందేశించినాఁడో చూడుఁడు! ఇంతటి యాధ్యాత్మిక
జీవనసరణిని ములభముగను సరసముగను వివేకకుల
ద్వారమున నేర్పిన మహాకవి సాహితీసృష్టిలోని గ్రువ
తారలకు లెక్క లేకపోయినది. ఈశ్వరుఁ డొక్క
గ్రువతారను మాత్రము సృష్టించఁజాలినాఁడు.

మేఘదూతమువంటి కావ్యరత్న మే సాహితీ
భండారమున వైనను దుర్లభమే. వాల్మీకిశతాబ్ది నాటి
భూగోళచిత్రమును గీయుట కిది లక్షణగ్రంథ మైనది.
కవిచంద్రుని సర్వతోముఖమయిన ప్రతిభ, శిల్పకాళ
లము, లోకజ్ఞత, విశిష్టసృష్టియందు మూర్తీభవించిన
వేమో! త్రిజగన్మోహన మైన “అలక”ను, అందరి

కామినీమణుల రామణీయకమును, అదిగో! కన్నులకు
గట్టుచున్నాఁడు. జగదేకమై నశిల్ప మున్న నీతనిసాక్షు.

ఒక్క ప్రకృతిసౌందర్యమును మాత్రమే
గురైఁగిన చతురుఁడుకాఁడు కాలిదాసు. వలసినంత
యాధ్యాత్మిక సంపత్తిగూడ గురైగన్న స్థితి
ప్రజ్ఞుఁడు. విహికామష్టికవిభూతు లీతని సాహితీ
మేత్రమున సమ్మేళనము నంది, ప్రతిభాసరస్వతీనశ
మన జగమును బునీత మొనర్చినది. ప్రయాగయందలి
త్రివేణిసంగమము భారతయాత్రికులకుఁ బరిత్రమై నట్లు,
గీర్వాణసాహితీయాత్రికుల కీతని దృశ్యకావ్యత్రయ
మును, శ్రవ్యకావ్యత్రయమును సమపాద్యములైన
ప్రభుత్వములై వెన్నొందినవి.

గీర్వాణసాహిత్య మున్నతమగుట కిట్టి కవినరం
గుల కావ్యజాలమే కారణము. ఉత్కృష్టములే,
ఉదాత్తపాత్రములే, ఉన్నత కథావస్తువులే, లో
కోత్తర కల్పనలే, అదర్శ సాహిత్యసృష్టికి వలసిన
సామగ్రి యని నే ననను. మధ్య మాధమ గుణములు,
అట్టివేయగు పాత్రములు, సామాన్య కథావస్తువులు,
సమచిత్ర స్వభావ వర్ణనము మున్నగువానికేగూడ
వాదర్శవాబ్ధియమునఁ దావు గలదు. కాని, మధ్య
మాధమల కుపాదేయబుద్ధితో నందుఁ బ్రవేశము లేదు.
వశిత యధమగుణములను, నీన ప్రవృత్తులను దూరీకరిం
చుకొనటకే యం దవాని నిరూపణము. ప్రతిభాయ
కుని విపరీతరీతి సృష్టించుటయు నందుకే. అహిత
మును గురైఁగిన వాని హితప్రవృత్తి కలుగనేరదు.
దుఃఖము భయంకరమును దుస్సహము నగుటచేతనే
గుణము సంపాదనీయ మైనది. కావున, వట్టి దృష్టి
తోడి యధమగుణ సన్నివేశము సాహిత్యమునకు
నిఁద్యము కాదు. రామకృష్ణుని నిగమశర్మదమ్మి
వర్తనము, దుద్రకవి నిరంకుశుని కాముకతాప్రాగ
ల్భ్యము వాదర్శప్రాయములా? సంస్కారప్రబోధ
ములు. ఇట్లని కేవలాధమపాత్రములతోడను, హద్దు
లేని హాస్య శృంగారములతోడను బామరజవాసందక
ములై యొప్పు గ్రంథము లుపాదేయము లనుట వా యభి
మతము కాదు. సంస్కృత సాహిత్యములో వట్టి

పహాసనముల కేపాటి కష్టపానము లభించినది? హాస్య రసమయినను దౌచిత్యమును ద్రోహరా జనగుడడు.

పదన కలాత్మనంది వెలవడిన యాంధ్ర సాహిత్యము నవలోకించిన, నదాత్తవాత్మయ వలంతిగనే లభించును. పురాణయగమును చాటి, (పురాణాదులను వాదము లగుటచే నందలి గణాగణములు సంస్కృత సాహిత్యసంబంధంలు) "...సంస్కృతికల్పనా విశేషా నహాపూర్వకృతము లగు పానలఁడిరిన జాతిరత్నము" లకు నెలవైన ప్రబంధనగము నధిరోహించఁ బాను కొన్నచో మనచరిత్రమువంటి రమణీయమగు పాను తలమును వేలిండు గానము. *

"జహరత్నద్యుతి వేదర" వైన య సా నపు నందనర్ప రత్నము ప్రకటించు. ఆ జాతిరత్నమునకు నీక పోషలమే కరుణిని. కరుణిసీతర్పణమునఁ బ్రకర రత్నమలౌకికప్రభలు చిమ్మినది. ఇది మానవప్రకృతి కనబాజమని ద్రోహపుచ్చరాని సత్యము. మానవాతీత ములేకాదు, ఆతిలోకమువైన గుణవిశేషములను గూడ ధీరప్రవృత్తులు వాచికిందును. ఇంద్రియవశల కయ్యది వివేకితమే. అతీంద్రియశ్రీతి ననగమింపఁబోవు ధీరో దాతలు "ప్రహృసేందర భ్య పదిచివ్యతలు" కాదు. ఈ సత్యమును గృహస్థుడియ్యఁ బ్రకటఁ దాచరణ యోగమున లోక ముచ్చా! యననట్లు నిరూపించి వాడు. ప్రకటని శృష్టితర్వాత నరని కించుకేనియ్యఁ దీపొనిదే కరుణిసాత్ర శృష్టి. అది ఆనన్యమును అద్భుతమును అననయను. దేశజాతికస్య యయ్యను దన మనుప్రకృతి వాఁడెకొన్న యధార్థమగు సౌంద ర్యరసమును జాజలాడట్లకు మనవేగమును అలం తిగాఁ జూడని గుణగ్రాహిణి కరుణిని. కవి ఎంతటి యాచిత్యమునో ఈమె శృష్టిలో నింపు కొన్నాడు. స్వర్గమర్త్యలోక మర్యాదలను సంపూర్ణ

ముగా నెఱింగిన వలంతి ఈమె రసలోకోత్తర సౌందర్య ముచేతనే అలసౌందవలసిన దయ్య, పాండితీ ప్రకర్షము చేరను, నాకృష్టిగల్గ్యము చేరన గూడఁ బ్రకరరత్నము నాత్మాయత్వము చే కొనలేకపోయినది పాపము! "నహాసానభింపవత్సవ దత్తపరిరంభము" వలకే పోకకుండు బాహ్యకృష్టంజర ముల ముంచి విగతేత వేద్యాంజరమర్చియై పోవును. కరణాద్వీపవతీతలముల బాహ్యరీతివదిలి, మంచుఁగొందయందలి చోద్యములన, బ్రకృతి దృశ్యములను గనవించుగాఁ గాంచుచు; "నభోవాహినీ లహరీరీతలగంధ వాసాములఁ" లేలుచు దివాంధ్యముగాక రసపానముంతయు వైదగ్యముగల సహృదయుఁ డైతిని పానపాత్రికను "ఆమూలపరిచయంబి తాదరోన్మము"తోగాని దింపఁడు. ఈనడమఁ గావ్య వరసము విరమింపనిచ్చు పొడమడు. వైకళ్యచరిత్రనిరవ్య పోలుమునకే వ్రాయఁబడినది. చానిచే మనచరిత్ర వామము సార్థకమైనదేమో!

దీనిరగువారఁ దేర్కొనఁదగినవి కొలది ప్రబంధములు మాత్రమే. కల్పనాచాతుర్యము గూడ సాహిత్యమునకు విశేషగుణాపాదియే. కవి కల్పనానిపుణుఁ డుకానచో వారఁడు చిరంతనమగు సాహిత్యమును నెక్కింపఁజాలఁడు. కల్పనా భంగిమ హృదయముల నాకర్షింప లేకన్నఁ బాకకునిఁ బ్రకప్రకృతియే కలుగదు. కల్పనారమణీయతను సౌందర్యాముగ్ధగాఁ జేకొన్నకవి యంతయుజ్వలసాహిత్యము వైస శృంగం పఁగలుగును. ప్రతిక్షణము నవనవోన్మేషమును బవరించు కల్పనాశిల్పము పోకకు నట్టికట్టి వస్తువునందిలి త్రొత్తప్రాంతలను గూడ విస్మరింపఁ జేయును.

వారముండు యుగయుగములవాటి ప్రాత పాత్రము. కృష్ణుడొక పురాణపురుషుండు. రంభానల కూబరులు, సరస్వతీబ్రహ్మలను విక్కిరియ్యఁ బ్రాత

* శృంగారవైషధమును గణితోత్తరమే వైనన ఆనవాద మగుటచేతన, నందుఁ త్రారంభింపఁబడిన ఆంధ్రప్రబంధమార్గము మనచరిత్రమునందు ముసంగృహితమై వన్నెచిన్నెల నలరారుటచేతను వైషధ్య గ్రంథ గౌరవము కిన్నము. మణియ్యఁ గాలపూర్వాపర్యమునేబట్టి చూచినచో వన్నెచోడుని కుమార సంభవము తోంటి యాంధ్రప్రబంధము కావలయున. కృష్ణదేవరాయలకాలమునండియు ప్రబంధయుగ మను చాళియముతోను, గరాదృష్టితోడను నీయంశమును బరికింపవలయును.

వారు. ఆయన నేమి? కవికల్పనాశక్తిచే నవ్యగుణరా
జులు లై నారు. సామాన్యపాత్రముల బొత్తున గూర్చి
వారిని గూడ మనకుఁ గ్రొత్తవారిని జేసిన కవికల్పనా
ప్రతిభ అనిదంపూర్వము. అదే లోకోత్తరకావ్య
మయినది. సరస్వతీచతుర్ముఖుల విలాస సంభాషణ
మును ఆపూర్వకావ్యమనుగాఁ జేసి, దేవమానవపాత్ర
ములను ఒక్కరంగమున ననన్యదృశ్యజీతిఁ జిత్రించి
గలుపొందుట మారవ్వుకే చెల్లె! కళాపూర్ణోదయము
వంటి ప్రబంధము “సభూతోనగవివ్యతి” అనరచ్చును.
ఏదీ? నేటికంటె కన్నీకళా పూర్ణోదయములు వెలువడఁ
జాలినవి? గుణసంభరమైన సాహిత్యము శతాబ్దులలోఁ
గాని సృష్ట్యము కాదా యేమి? అది యుత్కృష్ట

రచయితలవలన, ఋషికల్పలగు కవులవల్లనే కా
దనది.

కల్పవాసల్పమగు సాహితీ, అనువాదములకు నను
కరణములకుఁ దలయొగ్గని స్వప్రతిభాసమున్మిషిత మగు
సాహితీ, యావద్భారతదృష్టికే కాదు ఆధిపత్రవంశ
దృష్టిని సయితము తనలావణ్యమువొందికి ఆకర్షించు
కొను సుదాతైసాహితీ, విశ్వసారస్వత. పశుకులకు
విశ్రాంతి నిచ్చి బ్రహ్మనందనుభవ ఇందమని చేతి కం
దిచ్చు నవనవోజ్జ్వలనులోత్తర మైన మనోరథసాహితీ
“దేశభాషలందుఁ దెనుగు లెప్పు” అనిపొగడ్తల నందిన
యాంగ్రభాషా దేవిగర్భమున నావిర్భవించు పుణ్యదీపము
లను దెలుగుకవినివాకరులు పూజించు కొందురుగాక!

వలపు పిలుపు

శ్రీ అద్వైతి నాగనాపాలరావు.

కమ్రతా రాకిరీటుమ్ము గగనరమకు
తొలతాంగికి చారుపుమ్మబరాళి
అమల మణిరత్న నిచయంబు లంబునిధికి
కలపు. మన కిదే ప్రియఃభి! కలదు ప్రేమ.
వనకుమారికి సౌందర్య వైభవములు
లలితవల్లి నికుంజముల్ చిటుక గమికి
అమృత మృగుహాన విన్యాస మబ్జరతికి
కలదు. మన కిదే నెచ్చెలీ! కలదు ప్రేమ.
ఈ మహాప్రేమవారాళి ఈ తరంగ
లలితలాస్యమ్ములందు కాలమ్ము మరచి
విడని కొగిల్ల ముద్దుల నిందులందు
దేహములె విస్మరింతము దేవి! రమ్ము.

తిక్కన కళాప్రతిభ

శ్రీ రెండుచింతల నరసింహకావ్యము.

నన్నయ తిక్కనలయం దెవరు గొప్ప వారను విషమవిషయముల కాలమునుండియు పాతకలోకమును కలవరపరచుచున్నది. అట్టి విషయముపై వ్యాసము వ్రాయబూనుట కొంతవరకు సాహసమే యైనను వారిరువురి రచనలను బోల్చి గణాదోషముల వివరించుట భాష కవితారము కాబాలకు. ఏతరము వారును కవితావిషయమున వీరిరువురి కిచ్చిన ప్రముఖస్థానము నేలనో ఎఱ్ఱన కీయజాల కున్నారు. ఆరణ్యవర్ణ కేవలపూరణమున ఎఱ్ఱనకృషి నిరుపమానమయ్యు, పాండిత్య ముఖండమయ్య కవిత్వ మంత రసవంతముగ గన్పించును. ఎఱ్ఱన శంకెతాదరణమును బడసియు నన్నయ తిక్కనలకు వెనుక బడుచున్నాడు.

ఇక రసజ్ఞులకు నిర్ణయింప గల్యైవది నన్నయ తిక్కనల తారతమ్యము. ఎట్టకేలకు విమర్శకులు నన్నయ కవియనియు తిక్కన నాటకకర్త యనియు నొక నిశ్చయమునకు వచ్చియున్నారు. ఇటీవల శ్రీరాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు 'త్రివేణి' పత్రికలో తాము వ్రాసిన యాంగ్ల వ్యాసమున నీ విషయమునే వ్యక్తపరచిరి. ఎంద రెన్ని విధముల వ్రాసినను 'భారత భారతీ సముద్రము' దరియరానిదే! ఆంగ్లమున పేక్సియరు వాఙ్మయమున కున్న ప్రచార బహుళ్యమే తెనుగున భారతమునకును గాదు.

నన్నయభారతభాగము నాదినుండియు చదువుకొని పోవువాడు, 'శారదరాత్రి లుజ్జ్వల' అన్న పద్యముతో నాతని కవిత్వ మంత మొందునని యెరిగి, తృప్తిపడీతిడు నోటిముందటి మధుపాత్ర లాగివేయగా పడునంత బాధపడును. ఇంకను ఎస్తారమైన తిక్కన భారతభాగము నొకతరుగని గనితో పోల్చవచ్చును.

తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణము వ్రాసిన యంతకాలమునకు భారత రచనకు గడగెనో తెలియుట లేదుగాని రామాయణము చివరిభాగములో సీతాననిహార, సీతావరిత్యాగఘట్టముల నున్న సీనపద్యములకును, విరాటపర్వములోని కీచకసంహార కథయందలి సీనపద్యములకును కొంతపోలిక కనబడుచున్నది. దీనినిబట్టి తిక్కనకవిత యెంత నక్రమరీతిని పరిపక్వదశకు వచ్చినదో మనకు తెలియుచున్నది.

ఈక్రిందిపాదముల నెంత మెలకువతో నడపినాడో చూడుడు:

"చ్యవమని వాంఛకు సంయాతివందన
యిడుమల గుడువచె యడవిలోన
రాఘవుతోడ నరణ్యవాసము నేసి
సంతాప మందచె జనకరసయ
కుంభసంభవునికై ఘోరదుర్గముల లో
పాముద్ర యలజడిపాలు గాడ
నలుని కిటుండ కానల కేగి దమయంతి
మమజాలు వడని యుమ్మరిక వడదె"

ఈతని రచన యంతయు నొకేళయ్య నడచి నది. నన్నయలో నటనట నులుకు నావేశములు తిక్కనలో నెచటను గానరావు. ఇతడు బహునిష్ఠాపరుడై పార్వధచింత యేమాత్రము లేక కేవలము భాష కుపకార మొనరింప నీకృతి నిర్మించె ననుట నిస్సంశయము. నన్నయభట్టుకవిత్వమునెడల నితనికి గల గాఢాభిమాన మీక్రింది చరణములవలన చెలికొనగలను.

".....అం

దాడిబొడింగి మాడుకృతు
లాంధ్రకవిత్వవికారదుండు, ని
ద్యాదయితం దొనర్చి మహి
తాత్మకుడు, నన్నయభట్టు దక్షతత్"

అది నన్నయ వ్యక్తియందుగల యభిమానమేగాని, ఆతని కవిత్వమునందును కృతి యందును గల యభిమానము గాదనియు, అందుచేత తిక్కన నన్నయ రచితభారత భాగము వసలు చదివినట్లే కన్నడ దనియు నొకరు వ్రాసియున్నారు. ఈవాద మంత యనంబద్ధముగ నున్నదో పాఠక మహాశయులే గ్రహింపగలరు. ఎవరికైనను పూర్వికుడగు నొకకవియం దభిమానము కలిగినచో నది వారి రచనను బట్టియేగాని వ్యక్తివిరముగ నెట్లగును? తిక్కన, నన్నయ కవిత్వ మామూలాగ్రము చదివినాడనియు, తత్పాల్పల్య మెట్టినాదులనువలెనే యితనినిగూడ కొంతవరకు వశవరచుకొనిన దనియు వ్రాయుటలో నెంతయు సత్యము గలదు.

కుపితం డగు భీముని వర్ణించునన్న డిమ్మహాకపు లిరువురును వ్రాసిన యీక్రింది పద్యద్వయమును జూడుడు ఎట్లాకరి నొకరు మించుచున్నారో !

"ప్రకటిరకోపనేగమున
పద్మదళాయతశేత్రముల్ భయ
వకతరసిల దాల్చి వరు
గద్యురి నాధ్వరమై త్రిశాఖమై
ప్రభుటిలలాటచేతమున
బొల్చి స్రుకుటరటిక్ ద్రిమాగ్గగా
మక్కురి ప్రభంజన త్రియర
నూనాన కంఠకమాన్త్రీ కచ్చుటన్"

— నన్నయ.

"కరుణాని కోపనేగమున
కమ్మల నిమ్మలు రాల వంగముల్
కనలగ పాండ్రఘృత్య పరి
లంబులు గ్రమ్మ నితాంఠదంతసి
దనరటచాన్యరంగవిక
టప్రభుటిచటులప్రకృతవ
త్తపఘటవాప్రకారభయ
దమ్మరతాపరిగద్ధమా ర్తియై"

— తిక్కన.

ఇట్లే మానభంగ ఘట్టమువందలి ద్రావడియు, సైరంధ్రీవృత్తి నున్న ద్రావడియు రోడును ననమానపాత్రలే! కాని రెంటికిని భేదముగలదు. తిక్కనగారి ద్రావడి ఒక పాధించి శత్రుధంజన మొనర్చినది. విరాట సగరవాసుల కందరకును నెదురు పుట్టించినది. తుదకు తనచర్యనెట్లు సమర్థించుచున్నదో చూడుడు

....."దీనికై
కీచక యంతనేరితి కుభిత్వము నొందెడుగాకనింక"

ఇట్లే యితరపాత్రలనుగూడ తిక్కన మన కనులయెదుట గట్టునట్లు సృష్టించినాడు. నన్నయకవిత్వము నిర్లక్ష్యముగా పాగిదీసి వ్రాసినను సొగసుగానే యుండును. తిక్కన కొంత క్రమమును పాటించును. ఈ క్రింది యుదాహరణములను జూడుడు:

“వారిధారల నవివారిత నిర్గుణ

ద్వారధారల, దటిధామయలల

దశనధామలల, నశనిధామలల

భూర బృహదీత బృహదీతమయల

నిది భూనబృహదీత నిది గజయూథంబు

లని-విచారించితిగ నక్కజంబు

లని-లతితోతుంగలైల కృంగంబుల

ప్రమీయ జంభరత్నరదరతుల”

—నన్నయ.

“సమదవారలము జంగమలత వసుకొని

సరభీషణున బట్టి జనువిధనున,

గ్రూరవానపుడు భూచారినిర్దరకాంత

బోడున రణుముగ్ధున బోవుభంగి,

భూరగన్మధుమ సమనూరవాగాంగన

బటంగతి పొడియంగ బాటుకరణి,

బ్రులలి విదాలంబు బాలకారికమీద

నడలిపత్వరముగ నరునుమాడ్కి

—తిక్కన.

“నీవు వలనకు కీర్తితో చేరినైన

గాక నీసముజ్జ్వలరూపకాంతి విధన

విద్య బాధాగ్ధ భాగ్యాభిజాత్యధిద్ర

లక్షణావలంబి పథలంబు లనునె”

—నన్నయ.

“చెలవ యప్పులకులు పెడకవుల తెట్టి

నీర గావున విగతవికార యగుచు,

మదిర వోయింపు పిడ్డేమి యెదురుకూచు

వలగు. పడవైన మగుడ బోలయు ననిన”

—తిక్కన.

తిక్కన ప్రజాస్వామ్యమునే దేశహితముగా గణించినట్లు గన్పడుచున్నది. ‘ఉద్యోగాదులున్ గూడగా నదియేనింటి తెలుగు బాన జననప్రాధ్యంబులై పెంపునన్ తుది ముట్టక రచియించితి’ ననుచున్నాడు. దీనిని బట్టి యీతడు ప్రజలయొక్క కవియని చెప్పనగును. ఈతని భారతభాగమున మానవ ప్రకృతి విస్తారముగా ద్యోతకమగును. నన్నయలోకంబు సీతనిలో నెక్కువ ‘సిస్సెరిటీ’ యున్నది. ఆతనికంటె యెక్కువ ‘ఇంప్రెసివ్’ గా చెప్పగలడు; ఎక్కువ సూటిగా చెప్పగలడు. నన్నయకు పెదవుల మీదనే మాటలుపుట్టును. తిక్కనకు హృదయములో నుండి పెల్లగిలినద్యును. కావుననే అఖండమైన తన ప్రతిపను నెరవేర్చుకొని ధన్యుకాగలిగినాడు. కాని స్వతంత్రమైన యొక నాటకమును వ్రాయవలెననిగాని, అప్పటికే చాల ప్రచారములో నుండి యుండిన కాళిదాసాది సంస్కృత కవుల నాటకములలో నొకదానివైన చెరిగిపోవలెననిగాని యేల పూన్నిగలుగ లేదో! బహుశః, అనాటి తెనుగురంగస్థలము దేశమున నుచ్చస్థితిలో లేకపోవుటయే దీనికి కారణమైయుండవచ్చును. ఏమైనను ఈనాటి నాటకకర్తలకు పాత్రలను సృష్టించువిషయములో తిక్కనరచన యాదర్శముగా వెలయగలదని మన మాశింపదగును.

నిగమశర్మోపాఖ్యానము

శ్రీ చతుర్వేది సత్యవారాయణ

౧

పాండురంగ మాహాశ్మ్యమువందలి నృసింహా
త్రేతమాహాశ్మ్యము నుగ్గడించుచుం గవి—

“ అభ్రవరావృత్తి శాశ్వతవిపులసౌఖ్య
స్థి ప్రహ్లాదవతు వయచేసినట్టి
యా నృపాశ్మ్యమిభుత్రేత మధిగమించి,
జనుండు పాపంబువలన మోచనము గాంచు.

పంచన యింత లేక బహు

వారము లెంతయుఁ గూడదిక్తుఁ జై
పంచజనుండు పంచవిధ

పాతకములను చేసెనేనియుం
విచిత్ర శ్రీనృసింహావధి

భాగమునకొ గనుఁ బుణ్య మొక్కఁడుకొ
గాంచినఁ జాలు విష్ణుపద

గామి యగుకొ గులకొటితోడుతకొ.”

అని వర్ణించెను.

ఈ త్రేతముయొక్క యూర్జిత చరిత్రమును
బ్రకటించుటకుఁ గది నిగమశర్మోపాఖ్యానము నుదా
హరణముగా గ్రహించెను.

మాహాశ్మ్యములఁ దెల్పుకొవలయుం దుదాహృ
తము లగు నుపాఖ్యానవిధానముల నుప మాహించు
వచ్చును. మహాశ్మ్యుఁ డబ్బార్యుల నుద్ధరించుచుండుట
గాన వలెను. అబ్బార్యుల నుద్ధరించుటచే నిజముగా
మహాశ్మ్యుండు మహాశ్మ్యుఁడనగును. తా నబ్బార్యులలో
తెంత యధియుని నుద్ధరింపఁగల్గుతో యారెండు మహాశ్మ్య
లలో నంత యధికుండు. ఒకచోటగల యపకృష్టత
తిరుద్ధరణమాలమున మహాకృతచోట సుతీక్ష్ణత
కారణ మగును.

ఇటు నరసింహాదేవుని మాహాశ్మ్యమును బోషించు
టకై కది నిగమశర్మను బలితాధమునిగా వర్ణించెను.
అందువలన నీ యుపాఖ్యానమున నిగమశర్మపతన
మును, వాని నుద్ధరించుటచే నరసింహుని మాహాశ్మ్య
మును గది బోషింపఁదలంచిన విషయములు.

కది నరసింహమాహాశ్మ్యపోషణమున జైన్య
మతాధినివేశమును జూపినను, నిగమశర్మపతనమునఁ
దన యనల్పశిల్పప్రాబల్యమును బ్రదర్శించె ననుటకు
సంతింపదు లేదు.

కళాద్బుష్టితోఁ జూచిన నిగమశర్మోపాఖ్యాన
మున “నిగమశర్మ పతనము” ముఖ్యవస్తువు. కావ్యకళా
మర్మమెఱుంగని కది యైనచో

“బ్రహ్మహత్యా, సురాపానం,
స్త్రీయం, సుర్యంగవాగమః;
మహాంతి పాతకా న్యాహు,
సత్సంసర్గశ్చ పంచమః.”

అను స్తోత్రమునందలి పంచమహాపాతకములగు
నిగమశర్మయందు

“లలపాధకోష్ఠలాలాజిహ్వితముగఁ

గ్రోలె మద్యము పేరిమలము తెల్ల,
వాచివ ద్రవలతా వానంతే డలంపక

కన్నిచ్చు వడలేఁచెఁ గామవికృతి,

జనులు ప్రవృగఁ దిట్ట పడి కోర్చి యార్జించె

బక్యతోహరవృత్తిఁ బసిఁడ్డిప్రాస,

కన్న పెట్టియుఁ ద్రోవఁ గాది కొట్టియుఁ జంపె.

లేక్కకు మిగులు భూలేఖనరుల,

మతీయ నీరితివ్రూరుల మైతి వడెనె,

నిరవపాతకములు చేసె నెన్నియోని.....”

అని యుదాహరించి యాతని నుద్ధరించుటచే నరసింహుడు ముహూర్తము దాని చెప్పి తనవని దీరివట్లు పంతులై వెంటిండును. కళాకోపినిఁడైన యాకవి యంత మాత్రమునఁ దరివిసవక నిగమశర్మపకషమాలక మగు కారణపరంపరను విరూపించుచు వాతని పతనమును బహుముఖము గావించెను. కారణపరంపర కవకాశము గల్గుటకును, బరసాత్కట్యమును బ్రదర్శించుటకును వాని పూర్వవస్థకును బర్హిమావస్థకు నగాంతర మెంతగా కల్పించెను. అంతటి యుచ్చస్థితిమండి యింతటి నీచస్థితికి వచ్చెనని యాతనిపతనమును విరూపించువపుడు పోకకుల స్వాదయముల నది యాకర్షింపుకపోవు తెట్లు?

మానవులలో నెల్ల పతియే హేయుడు. ఇంద్రియ బాల్యముచే దనకునమును నియమించుకొనలేక యని పోయినట్లెల్ల పోయి తన సహజస్థితినుండి పక్షిపోవు వాఁడు పతియే హేయుడును. వాఁడు కులధముగాఁ దన స్థితిని గానాడుకొనుకత్తి కలిగియు దాని నిలఁబెట్టు కొనుటకేని ప్రయత్నింపక పశువువలె వనిచార్యకరణ కలుండై వెడిపోవును. ఇట్లు తన మానవత్వమునకు వాని కల్పించుకొనుటచే బతిత్వము మానవాధముఁ జేసింపించు కొనును.

ఈ యుపాఖ్యానమున నిగమశర్మ పతితాధముఁ డుగా వర్ణింపఁబడెను. నిగమశర్మ పూర్వవస్థిమస్థిని గతుల నుండి దలంచినచో వానిపతన మతిఘోర మని యన మెఱుంగఁగలము.

వివేక పూర్వకమైన బుద్ధికలిగి తనజీవితప్రయోజనమున కనువగు పురుషార్థమును గ్రహింపకపోవుటయే వీనిపతనమునకుఁ బ్రధానకారణము. ఇది జేయవచ్చును; ఇది చేయఁగూడదను జ్ఞానము వీనికి లేదు. ఇంద్రియము లెట్లు ప్రేరేదిన మీ డెట్లు నడచుకొనును. ఇట్టింద్రియముల నమ్ముకొనినవాఁడు వెడకుండు తెట్లు? తనకులోఁ బడిన పారథియు, పారథిచేఁజిక్కిన పగ్గములును, పగ్గములకుఁ గట్టువడిన నుజ్జములు నున్నచో రథికుడు శీఘ్రముగా గమ్యస్థలము నధిగమింపఁ గలఁడు; నుజ్జము లిచ్చ వచ్చినట్లెల్ల పారినచో వాఁడు గమ్యస్థలమునకుఁ జేరకుండుట యటాండ నిద్రములఁ నుడువవలసినచ్చును. అట్లే మనుజుని కనుజూలముగా బుద్ధియు, దానికి మన

స్ఫూహ, దానికి నింద్రియములు నున్నచో వారేడు మకరముగాఁ గార్యస్థితి నొందును; లేనివాడు దుర్గతిఁ జెందునని కాలకమువఁ గలరుగదా!

“ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవతః, బుద్ధింతు పారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవతః. ఇంద్రియాణిపాయావాహు ర్విషయం నీమగోచరాత్ ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం యోజిత్యాచార్యవిషయం. యస్తవిజ్ఞానవాక్ భవతి త్యయుక్తేన మనసా సదా, తస్మింద్రియగణ్యవశ్యాని నుష్ట్యా ఇన పారథే. యస్తు విజ్ఞానవాక్ భవతి యుక్తేన మనసా సదా, తస్మింద్రియాణి వశ్యాని పద్యా ఇన పారథే. విజ్ఞానపారథిర్యుక్త మనఃప్రగ్రహవాన్మరః, పోఽధ్యనః పారమాత్మ్యా తి తస్యస్థాపరమం పదమితి”
—అధ్యాయ ౧, శ్లో ౩.

జ్ఞానముకల మానవుఁ డెవ్వఁడును ప్రయోజనము లేక యేకర్త వాదరింపఁడు. “నకుంఠిన్నిష్కలంకర్త” యని గదా పెద్దలు చెప్పెను. అందువలన నేదియో యొకప్రయోజనము నుద్దేశించి ప్రతిపురుషుఁడును కర్మ నాదరింపవలెను. అందుఁ బరమప్రయోజనములు ధర్మార్థకామమోక్షము లమచతుర్విధపురుషార్థములు. ఈవాలుగు పురుషార్థముల బలాబల పరిశీలనము చేసినచో మోక్షము పరమపురుషార్థమని గ్రహింపఁ గలుగుదుము. ఉత్తమకర్మ నాదరింపఁదలంచినవాఁ డుత్తమపురుషార్థమువై కృషిసలుపవలెను. కావునఁ బురుషుఁడు మోక్షముకొఁగఁగఁ బ్రయత్నింపవలెను. మోక్ష మెందువలనఁ బరమపురుషార్థము? అది స్యపర్యవసన్నము. దాని నందినవాఁడు కాశ్యతానందము నందఁగలఁడు. “న స పున రావర్తతే” వానికిఁ దిరిగి సంపారసంబంధ గంధమైన లేదు. అంతటితో వాని ఫలప్రయత్నము లన నిరయ లగును. ధర్మార్థకామము లట్లు స్యపర్యవసితములు కావు. ధర్మముయొక్క పరమ ప్రయోజనము మోక్షము. కామముయొక్క పరమప్రయోజనము ధర్మము. అందువలన మోక్షమపారియగు ధర్మము ఉత్తమము; తక్కిన ధర్మ మధమము. అట్లే ధర్మానుసారియగుకామ ముత్తమము; తక్కినవయది యధమము. సరియగు కామము నాపించువాఁడు ధర్మము ప్రయో

జనులుగా గ్రహించవలెను. భవదారశ్రుత్రాదుల భర్త
 మాచరించుటకుఁ గోరవలెను. భవమును సత్కార్యము
 లకై వినియోగించుటకును, దారను బుత్రులకొఱకును,
 బుత్రులఁ బ్రైశ్చికకర్తృలకు నాంపవలెను. అట్లే భర్త
 ము మోక్షమసారిగా నంపవలెను. భర్తాచరణముచే
 పత్వశుద్ధి కలుగును. పత్వశుద్ధి కలిగినవానికి నాత్మ
 స్వయాపక్రమణ మనన నిదిధ్యాసలచేఁ బ్రతిబంధక్రయ
 మంతరించి మోక్షము కరతలామలకము కాఁగలదు.

౨

నిగమశర్మ బ్రహ్మజ్ఞానాద్వైతము బ్రాహ్మణు
 లలోఁ బ్రాసాదువిశ్వావతి నెఱపాదుకుటమందుఁ
 బుట్టెను. వానితండ్రి వేదములు బోధనగాదు; సమస్త
 కళాకాస్త్రోపాదంగుండ; సభాపతి, ఆపీఠాగ్ని;
 తల్లి పుత్రులకై యతులర్పింపజేసి నిగిలేప్పుల నెలకు నేల
 చేప్పుల నింగికిఁ బచ్చముఁ గల్పఁగా వీడుదప్పించెను.
 ఇట్లు చావసంతరి పకలిల్లుటచే కన్ధసత్వస్వయాపైఁ
 దై, దానికిఁదోడు వేదములఁ జదివి నిగమశర్మ యను
 నేరు సార్థకముచేసికొనెను. అనంతరము నిగమశిఖరి
 శ్రవణముచేసి తద్రహస్యమును మువన మునర్చెను.
 వానికిఁదగిన నిదిధ్యాసమాద నున్నచో ముక్తి యాతని
 పొడిగొప్పది యయ్యెడిది. ముక్తి కంత సమీపమం
 దున్నది దానియందు మనస్సు నిల్పులేక తాత్త్రియపురు
 షార్థమునకుఁ దార్చెను. మోక్షమునుండి యొక్క
 సారిగాఁ గామమునఁ బడుట యాతని ప్రభునుపరవము.

కామము లోకప్రవృత్తికి మూలము. అది పర్వ
 జననీవ్యమగు పురుషార్థము. కామవేదనమునఁ గామ
 చార మవలంబించినచో సర్వావస్థములకును మూల
 మగును. భర్త మూఁదఁగొనిపంతకాలము దానికిఁ బరవ
 ముండకుండుటయగాక ప్రకంపాపాత్రముమాడ నగును.
 కామ మందువలన సర్వాత్మకముగా నిషిద్ధముకాదు.

కావునఁ గవియు నీరవి పురుషార్థపరవమున
 కట్టి దోషపాదనము నొనరింపక యది దైవభుటననలనఁ
 గలిగె నని బోధింపెను. తరువాత నిగమశర్మకామము
 భర్తమూర మైవపుడు కవి యాతని ప్రకృతియందేదే
 నొక దోషముచే నిట్లుదుర్మతి పుట్టె నని తెలుచి దాని

నశ్యేషింపదొరకొని "కళింగోద్భవుఁ" డగుట నేమో
 యని దోషకారణమునగూడ సంభావించెను.

నిగమశర్మకామము భర్తమూర మగుటకుఁ గార
 ణముల నిరూపించుచు "శక్తోదర పరాయణత్వమువల్లఁ
 బార మెఱుంగక తిరుగు వాదాప్యాబంధని కవి
 నుడివెను. అట్టి లదోషమున కొడిగట్టియుఁ గవి యాతని
 క్యససాత్వియమును మాచించుట కిందు మొదిటిపదమును
 బ్రయోగించెను. శక్తోదరవ్యవస్థములచే నిగమశర్మ
 నివృత్తిమాగ్గమును వదలి ప్రవృత్తిమాగ్గమునఁ బ్రవృత్తుఁ
 పయ్యెను. ఈరెంటిలో శ్రీవ్యవస్థయు ప్రబలమైనది,
 అది తీరనిది వీనికి బ్రదుకుఁగలవే లేదు. ఉదరవ్యవ
 స్థయు దాని మూఁదఁగొనియుండును. ఇందువలన వితర
 రజుపాత మొవర్చి దానితోఁదాని గూడ భదఃగంటిన స్త్రీ
 యుభయతృప్తలు నితరగుణపాత మొవర్చి వానితోఁ
 దాను నాశమొందెను.

ఇతని శ్రీవ్యవస్థయు సర్వావస్థములకును మూలము.
 అది మొదట భర్తపాత మొవర్చి దానితోఁదానుగూడఁ
 బొడవదండెను. శ్రీభ్రంశము విష సరించి స్థావ్రభ్రంశము,
 దాని ననుసరించి యుదరభ్రంశము కలిగెను.

కామపరాయణుడై నిగమశర్మ మొదట
 వైదికాచారములకు స్వస్థిచెప్పెను. దుష్పశకామియై
 భోగబాహుళ్యము వాసించుటచే నుణఘహితయు,
 లాలిశకారయు ననునిల్లాలియందలిక్రేమ నున్నగిలెను.
 మనస్సు మన్మథాయత్తిమై క్రమముగా వేర్వలయందు
 లగ్నమయ్యెను. అదివలన చోమాగ్ని మాఁదెడివాఁ
 డది మాని విరహాగ్ని వెచ్చమార్చెను. సంధ్యావందనము
 మాని యార్చ్యకవాయితలకు వందన మాచరించెను.
 వేదవాదముల బాల్గొనుట మాని విటవాదములఁ గీర్పు
 యుండెను. విష్ణుశ్రీపాదపయఃపానము మాని యావతాధ
 రశీర్ధు దానుయండెను. శరీరమునఁ బుణ్యవిహ్ను మల
 మాని నఖిశ్మరముల సమృద్ధింపెను. ఇట్లు నిగమశర్మ
 తనచామమును వైదికాచారమూఁదఁగొని నీతిరీరకాయ
 నొనరించెను. దుష్టవర్తనమువలన దిగిన శ్రోత్రులలో
 వెఱిగినవారిని జూచిన నీర్మపదేధివాఁడు క్రమముగా
 గడుగుపడి. చికిత్సించి. చుక్కచుక్కచుక్కచుక్కచుక్కచుక్క

తేళ్ళల కలివీయం దనురాగము ధనముతోఁ గూడినది. ధన మిచ్చునంతటాకును వారిప్రేమ ప్రకాశించును. వారిని దనియించుట కారణం దెంబ దొరకిన ధనమెల్ల కొల్లపెట్టెను. ముందు దనమేనగల బొమ్మల నురువఁజెట్టెను. తల్లిని బీడించి యామెసామ్యులఁ దెచ్చియొచ్చెను. తండ్రికిఁ దలియకుండు బుర్రెముల దొంగిలీ వచ్చినంతకు వాని నమ్రెను. ఎంత వడ్డిర్తునను పందేసొందక మృత్యుస్వరూపులైన సాహులయొద్ద యుగము గ్రహించెను. చేలు గ్రామాంశముల నమ్రుఁ జూపెను. ముందునవకలు చూడక వాఁ డెల్ల నుల్ల చేసెను.

అంతతోఁ బోలేరు. ధనాన్వనమునకు వాదము, దొంగతనము, అన్యరభావము, మోసమును తేయ ముదలుపెట్టెను. ఇది చేయఁగూడదను వివేకము వాని కప్పుడు లేదు. ఎట్టి యకార్య మాచరించియున వ్యవసము తీర్చికొనుటయే వానికిఁ గాఢలసివది. అందువఁగూడ ధనముఁ గానక యక్కమాటల వినిన పసిది యంట నన్నట్లుండి యొకరాత్రి పడు పడుక పైనఁ జెప్పక యంటఁగల ధనమంతయు దోచికొని పోయెను.

ఇక్కడను నిర్ణవారణ్యమునఁ జనుచుండ నొంగ లాతనిఁ బావఁగొట్టి ధనమంతయు దోచికొనిపోయిరి. ఆచారిఁ బోవు కాఁపుకుమారుఁ డొకఁ ననుకంపా మృదుహృదయుఁడై వానినిఁ దనయింటికిఁ గొనితెచ్చి చేయవలసిన యుపచారములఁ జేసి పడిపోవు ప్రాణముల నిలఁజెట్టెను; విస్తారగౌరవముతో మన్ననల పలికెను. నిగమకర్మయుఁ గ్రొత్తియగుటచే నెవరిస్వభావము తెట్టికో తెలియక తలలో నాలుకవదలఁ గలసి మెలసి యుండెను.

ఆ కాఁపుకుమారుని కొకరితి భార్య కలదు. ఇంట నడ్లమాక లేక తిరుగు వీనిపై నామెవలపు నిలిచెను. ఈ మిత్రద్రోహి — ప్రాణదాత కపచార మొనర్చుటచే నిక గురుద్రోహి — ప్రాణదాత యని గాని, గురుఁడనిగాని, మిత్రుఁడనిగాని, భక్తుఁడనిగాని, యాత్మఁడనిగాని యొకఁ వానియగుచున్నందున

దుశ్చేష్టిత మారంభించెను. కలి యాతని యధర్మము నిట్లు నిరసించెను.

“తలపుండ్లు గడిగించి తన్నుబడికిం దెఱగా యదవిఁ జొరబాటుం దైనఁ దెచ్చి కన్న బిడ్డలకన్న గారవంబునఁ జను విచ్చేఱగా నిచ్చలు నింటిలోన గ్రాసవాసఁజ్జేకకేళ్ళలర్థ ముదించి యనురక్తిఁ దెనివఱగా ననుదినంబు గురువుగా వేల్పుగాఁ గూర్చుచుట్టుంబుగా భావించి కొలిచేఁగా భక్తియుక్తి నెవ్వఁ దా రెడ్డియింటికి పెద్ద చాలఁ జేయు నుడినుండి నుడిదాల్చు దీయుకరణిఁ గపటవటవానటుఁడు త్రాటఁ గట్టునోయ కాఁబా మేయసాయకాఘాతభీతి.”

స్త్రీవ్యవసము దీరనితో బ్రదుక లేనేమో యను భీతిచే నతఁడు కాఁపుకోపరితో రహస్యరతులఁ దనిలి తనివి ధనక యామెను దీక్షిణిని భోగారణ్యమునఁ జేగెను.

అటుఁ గల్లు పెల్లని వేటాడు గరును సొర పెను, కడుపునకుఁ దోస యాహారము లేకుండుటచే మాంస భక్షణము మొదలుపెట్టెను. ఇం దుదగవరాఁయిత్య మాతని ధర్మభ్రంశమునకుఁ గారణము. స్త్రీ వ్యవసమున పెట్టో యుదురవ్యవసమున నట్లే యతనిధర్మ మడుగరి పెను. స్త్రీవ్యవసమున నగమ్యాగమున మునర్చినట్లుండగ వ్యవసమున నధివ్యభోజన మునరించెను.

ఇట్లుండఁ గొలఁదికాలమునకుఁ గాఁపుకోపిలు పరలోకమునఁ జేగెను. ఆతఁ డెంతట నొకష్టవమారాంగ వాసాంగత్యము చేసెను. ఆమెయం దీతనికి నవమిత్ర మగు పుత్రులాభము కలిగెను. ఆమెతోడి కుళిముల కాసింది యారఁడు నేయని మహాపాపములే లేవని నపుడు తక్కిన యల్పపాపములఁ జెప్పనేల ? ఇదివఱకే సురాపానము, మద్యస్త్రీయము, సుర్వంగనా సంగ మములు, సంభవించినవి. బ్రహ్మహత్య మహాపాపకుల తోడి సాంగత్యము, జోయుట, దారులుకొట్టుట, యిది యది యన నేల ? వాఁడు నేయనియకార్య మేది యు లేదు. లోకమేమనుకొనినను వానికి తక్కిలేదు.

“ఈ కథలొకటికొకటి కలిపి

మీ ముహూర్తపుడు చిక్క నయ వక

రాకకుఁ బోకకుకొ జనవ

రంపర కంపగుమాడ్కిఁ జూచి యం

మాకృత మాచరించుటకు

బుద్ధిఁ దలంక.....”

ఇది ధర్మధ్రంశము.

ప్రప్రభుమన నీతినిజీవనము సార్వత్రికమైవది.

కామమునఁ బడింది మొదల లది రాజనమువకు దిగను. భోగపరత్వమున భోగపరితాలోలుఁడైన కాలమున రాజన మారంభమయ్యెను. గ్రామమునఁ గాఁపుకోడ నీతో మన్న కాలమున నది పరిణతమయ్యెను. కాంతార మునకేగి కల్లుపెల్లానుటతో వాని తామసజీవన మారం భమయ్యెను. అనంతరము కేట, మారంభశీలము, చందాబంధము, బ్రహ్మహత్యాది దుష్కర్మలచే వాని తిమోగుటయు పరిణతిఁ గాంచెను.

ఇది భక్త్యధ్రంశములోఁ కేరీవ-సుగ్రంథంశము.

నిగమశర్మ బ్రాహ్మణిలోఁగూడి వైదిక శర్మ లాచరించుచున్నంతకాలము బ్రాహ్మణోత్త ముఁడు. వైదికాచారముల వాని భోగపరాయణ త్వమువకు దీగవత్తుడు సామాన్య బ్రాహ్మణుఁడు. కేశ్యలోలుఁడైనపుడు జాతిమాత్రోపదేవి. కాఁపు నింటఁ గుడుచుకాలమున వింకను బ్రాయశ్చిత్తమున బ్రాహ్మణ్యయోగ్యత గల్గుటచే బ్రాహ్మణాధముఁడు. అనంతరము కాఁపుకోడలి తోవరణ్యమున కేగి—

“ఎన్ని గన్ముంబు లేనియుఁ జన్న పిదపఁ

గాని ప్రాపింపరాని భరణినింప

జాతి గడెలోవ నప్పాపజాతి తొల్లఁగి,

కల్లుపెల్లాని వేట్రాడు గరుడుజొరసే”

వత్తుడు బ్రాహ్మణత్వము గోల్పోయి కూడ్రుఁ డు. కాఁపుకోడలు పరలోక మేగఁగఁ జండా లను బరిణామమాడి చందాలకర్మలవాచరించుటచే జండాలుఁడు. అందులకు బంచమహాపాతము లాచ రించుటచే జండాలాభముఁడు.

ఇది ధర్మధ్రంశమునందలి జాతిధ్రంశము.

నిగమశర్మయిల్లలు ముద్దరాలు; రూపగుణ ములకాణాచి; భర్తయొడ వామె కెంత యనురాగ మున్నను సిగ్గుచేతను, పెద్దలవలని భయముచేతను నుట్టు గా వాఁచుకోనుటచే గాని ప్రేమాంశు లామె యెఱుంగదు. హృదయములందుఁ బ్రేమ విండియున్న చాలు నని యామెయభిప్రాయము. నిగమశర్మ నిరాదరణమువలన వాయుమహేందర్య మదవఁ గా నవలెన్నెల యయ్యెను; అనివార్యమాణజ్యంభింబగు వామె యావనారంభము వనకేగి పల్కాభిదోహద మయ్యెను; భర్తృప్రయత్నముచే గుండువడిన యామె సౌందర్య యావనములు చూచినవారు కడుపుచుమ్మల చుట్టి కన్నీ దుట్టిపడఁ జొట్టు పొరలగుచుండువారు. ఆమె యత్తమామల చిత్రిమున కెక్కునట్ల చిత్రకేత్తిం మెఱయు చుండెను. ఎవ్వడును బ్రాణేశ్వరుని ప్రపాద ద్వయమును మనమునఁ దలఁచికొనుచు, నాతనికే దనయందుఁగల యవాదరమువకు వ్యాపృత నిజవిశ్వా సజతాపమునఁ గాలము గడపుచుండెను.

తనతోడిజే బ్రదుకుగా నెంచు పెల్లాలి నిల్లాలి తాకారను నిగమశర్మ నిరాకరించెను. ప్రేమ నుట్టుగా నుండుటవానికిఁ గట్టదు. అది వరప్పరావళాకమున బుప్పని పొంగవలెను. మాటలలోఁ కేవలలో నంతటఁ గావరావలెను. ఇట్టి ప్రేమెఱుంగుట మట్టుటబాగు నిగమ శర్మకుఁ దనయిల్లాలి భావము తెలియు పెట్టు? ఆమె యెడయందు పెట్టిగొనియు నిగూఢమైన నెవరుఁ గని తనివిగాంచు పెట్టు?

స్త్రీ వ్యసనమున దిగుటతోడనే యాచిని విశేకము దీటఁ గలి పెను. ఈ వ్యసన మానేకించినపు డాచినికి జాతి సుగంధములు గణవకు రావు. కంటి కింపైవకాం తల నెల్లఁ గవయఁగోరు మానసిక క్షయపిడితల మన మెఱుంగుదుముగాదా! నిగమశర్మ నావ్యాధి బాధించు చుండెను. మనోదోర్బల్య మీ గోగమునకు నిదానము. ఇట్టి లఘులీలుఁడు కావుననే ఏకదన్నియలంను, వల కొరిబాగులును కలిగిలేనిమచ్చికలఁజాపు గోయింతులు తమ నక్కటక్కులు, వింత నయగారములు, బహు నాటకములు, సాగేసింపులు మొదలగువానిచే వాని చిత్తము ధూఱఁగొనిరి. వాని ధనమంతయు సుంజుకొని యున్నారే.

ఈతని ప్రీత్యనమన కవంతరాహుతి కావు
కోడలు. అమె శశికలను తోలివదయు నొక రక
మైనది; విరాసవతి యయ్యును జానపద. ఈమె విలాస
యలలో మోటులేనము లేకపోలేదు.

“మరుదుపాలిండ్లపైఁ గొంగుబాటగఁ గొప్ప
నీవ నూరక వత్స వట్టివత్స
నేరాలిపట్టి బిట్టెత్తి నెక్కిరి నొవ్వఁ
గలది వాఁ జేప్పవఁ గాఁగిలియ
పంపకి మెడఁ బుంబాలపంపఁ బట్టుఁ,
నట్టు మెట్టలు నీగు కంచుఁ నెకి కదారు
వనిత చిహ్నారీపాహ్నారీవయసువాని,
విప్రవందమఁ గన్నంతావకలియవరు”

ఎడైవత్తుఁ గై నేఁ పలవా రీమె తెలిమికత్తెలు.
నిగమకర్మను జూచినది మొదలు, పగల్గెల్ల పాలమున
నలసి పొమ్ముకొరెడి మగఁ డీమె మనమునకు నచ్చలేదు.
తనకంటి కింపయి యుంటిన కండుకెందకుమ. లంగమునఁ
గలిగి గృహమున నడ్డమాక లేక చరించెడి నిగమకర్మ
యామెచిత్త మువ్వకుండ నెను. ప్రీత్యనమను తీరనిదే
మన నేర్చి నిగమకర్మ యామెవలపులు తనయందే
సమధిరూఢము లగుట నెఱింగి యూరకవండు బెట్టుకొ

“బలిరా! లేరకుఁడెర వక్క నెటు లీ
బంగారువం డెంచుఁ జం
కలు చాటించుచుఁ గంపుమోవి వొడుకం
గా, నుబ్బపాలిండ్లు చి
ట్టలమంగా, ముఖగంధపారణము నే
యంగాఁ, గట్టిసీను ను
త్పలవత్రాకి ఘటింపఁగాఁ దివురు మి
శ్రుత్రోహి మోహంధరక.”

మెప్పుదిగాఁ గాఁపుకోడలితో రహస్యరకు
లకుఁ గడంగెను. పొంసులూరనిప్రేమ యాతని కింపు
నింపడుగదా! పైర్చిచోరమున కన్నుట నవకాశము
లేదు. జాతరలో నూరి వారందఱును బ్యాప్తుకులై
యుండిగా పండుచేడికొని కాఁపుకోడలితో నిగమ
కర్మ యొక యరణ్యము చేరెను. అటఁ గొంతకాలమున
తామె పరలోక మేరెను.

పంటనే వానికొక చందాలాంగవసంగారము
పంపుటైలెను, ఇది తాపింధ వృద్ధవచ్చుచి; రూపాదీత,
నానికి జాతిసుందరాపములు ప్రభావములు గావుగదా!
ఏదియోవిధమున ప్రీత్యనమను తీరవలెను. ప్రేమఱుగు
లన్న నుగమే. లేకపోవుట యగుదును కాదు. వ్యసన
మున మునిగినవని కేదియో కొన్ని మెఱుంగు లామె
యందుఁ గావరాకపోవు.

“పన్నుపు పిచ్చెముల్ గలుగు
చన్నులఁ బయ్యెదకొంగు వాలఁగాఁ
గిన్నెరవీణె మోపి శ్రుతి
గిల్కొన పాఠకుఁ జక్కనొర్తి యు
ద్యచ్చుగరప్రమాణములు
దంత్తులు మీటుచు వాలవించు నీ
తిన్ననియెల్ల వాచెపులఁ
వేదియ లొల్కుచవుల్ దలం నెదవె.”

ఈ చందాలలో నాతఁడు చాలకాలము గడిపెను.
అపచిత్రమైన పుత్రప్రసంతానము గలిగెను. ఇంతకంటె
మెఱుంగులఁ జూపెడి మెఱుంగుఁబోడి యాతని కవట
కంటఁబడకుంటయే యామెయందుఁ దగిలియుండు
టకుఁ గారణము.

నిగమకర్మ యిట్లాంప్రీయ; మలకలములు గెల
యవతి. బాష్పయంత్రానుబిద్ధమును పెట్టెనలెఁ దన
తీవితము వారని తీవితమునకుఁ దగిలెంతయు; అతని
తోడిచే తన బ్రదు కని వమ్మెను. రతిరసముగా
మాటుట కింతకంటె సుదీతాలంబనము చుట్ల భము. కాని
నిగమకర్మ దుష్పరభాజనమని బాష్పయంత్రము.
తాను తెడుటయే కాక యామెనుగూడ దుఃఖముల
పాలుచేపెను. అంతర మారెడువేశ్యాలోలుఁడయ్యెను.
వీరు సామాన్యవాయికలు. వీరిప్రేమ యొకరియందు
నియతము కాదు. పదిమందితోడి బాంధవ్యమున నొక
రియందును ఫరియనునవరాగము లేక తల్లిోపము వల
కొరిగినలచేఁ బూరింతురు. వీ రాలంబనమున కనర్హు
లు గారు. కాని యుచితాలంబనములును గారు. వసంత
వేవాసూత్రకుల పట్లఁ దప్పఁ దప్పఁ దాదృశమైన యనుబంధ
మింకొక సామాన్యయందుఁ గానిపించదు. కావున
వేశ్యాలంబనము రతికి గణము కాఁబాటరు.

ఇతఁ గాఁపుకోడలు పరశీయః ; ఒకనితీవిరము
 పరఁ దపతీవిరమును దగిలించియు వాతనులమును శ్రెం
 చివేసి వానికంటె గంటి కిందైనవాఁ డని కేటోకని
 కంటఁ బరుచెత్తివది. పరశీయాలంబనముగాఁ గల రతి
 రసముగాఁ బరిగమించుదు; ఆది నింద్యమునూడ వగును,
 పరశీయ తన కలాపములచే రతి కెంత పోషించినను
 పందలి భర్తకైరుభ్యము పానకమునఁ బల్లువలె సహృ
 దయుల రసాస్వాదమునకు నడ్డుపడకుండు నుండదు.

అనంతర మొక చండాలవాఁడొకవారతికిఁ
 బాల్చుడెను. ఈమె నాయకగా నుండట కర్హురాలు
 కారు. కావ్యమునందు బాహ్యశృంగారము నర్హు
 యము. విభావానుభావసంచారిభావసయోగముచేత
 రతి శృంగారముగాఁ బరిగమించును. లెల్లగట్టితనము
 పునాదిపై నాధారపడినటుల రతిపోషణము లేదాలంబన
 మాలము. అలంబనము యోగ్యమైన ననుభావ సంచారి
 భావములు నిస్తరించును. ఆయోగ్యమైనచో ననుభావ
 సంచారుల కవకాశ ముండదు. అప్పుడు పాదుగ్రీలోప
 ముచే రతి రసముగాఁ బరిగమింపఁజాలదు. గ్రామిగా
 నీచాదులు పోషభావాను లెటుంగరు గావున వారియొ
 లంబనమున ననుభావములకుఁ దావులేదు. చండాల
 వారాంగకాలంబమునఁ జండాలకౌవున ననుభావ
 లోపము, వారాంగనకౌవున సంచారిలోపము కల్లుటచే
 రతిపోషణమున కవకాశములేదు. అలంబనానాది
 ర్యము రసాభావకారణ మని రసగంగాధరకారుని
 యభిప్రాయము

ఇది శ్రీభ్రంశము.

విరాగియైనవాఁడు సంసారముతో సంబంధము
 కడరించుకొని కాంతి వాించి సంఘమునకు నూరము
 గాఁ జోన సమకట్టును; వానికి నగరమునకంటె బల్లె
 యందును, బల్లెయందునకంటె నరణ్యమునను బ్రకాంతి
 దొరకును. సరాగియైనవాఁడు భోగముల కాించి జన
 సంఘమును జేరవలయును; వాని కరణ్యమునకంటె
 బల్లెయొక బల్లెకంటె నగరమును సుఖదాయకములు.
 ఒకదానికంటె నొకదానియందు భోగము లెక్కువ.

పాపము నిగమశర్మ భోగముల కాించియు
 నగరముననుండి గ్రామమున గ్రామముననుండి యరణ్య
 మునఁ బడెను.

నిగమశర్మవివాదము తీరికావురి. అది రాజ
 భాని; శర్మభోగములకు వాకరము. వానియిట్లు వనరుల
 కల్లతావలము. రాకపోకలు రాజమందిరమునకుఁ జేయు
 చుండెను. ఇతఁ వేత్యలోయందైనదిమొదలు నగరమున
 నుండియు నింట నుండిక వేత్యవాటికలఁ గాలము
 గడపుచుండెను. భవమంతయు వారికిఁ గల్గెపెట్టి తా
 నకించుకై యూరిలో ఋణవారలఁ దప్పించుకొను
 టకుఁ బాటుచాటువఁ దిరుగు నురవధకు నచ్చెను.
 తరువాతఁ బల్లెయందుఁ గాఁపునింటఁ గాఁపుర
 ముండెను. అటనుండి కాఁపుకోడలితో నరణ్యమున
 కేగెను. ఇది శ్రీభ్రంశము నననరించి నచ్చివ స్థాన
 భ్రంశము. స్థానభ్రంశమునలన కీనికి నదరభ్రంశము
 కలిగెను.

ఉదర విచట వాపోరభోగపరభూ. ఇతివి
 గృహము భోగముల కాటవట్టు. భోగముల మధ్యయం
 దుండియు వాని వట్టించి యితివి పూర్వము వైదిక
 కర్మల వాచరించుచుండిరి. నిగమశర్మ వైదికకర్మల
 కదలి భోగములయం దనరాగము కలించెను.

- “లేల గడుగంగ ముగ్ధము
- జ్ఞానపటావరణము సంస్కృతో
- జ్వల కలమాపై భోజనము
- చందనచర్మ ప్రమానదామకం
- బులు కపురంపుకేద్యమును
- భూపదపంక్తిలు కర్ణి నిచ్చులక్
- బులుకడుగంగఁబడ్డెనును
- మర్త్యముఁ తోలుచు వాలుమం బరికా

శ్రీవ్యవసమున వేత్యవాటికలఁ దిరుగాదు
 చుండెను. తన భవమంతయు వారికి నూడ్చి పెట్టెను.
 పొందుపట్టుల నప్పులు పొడిచిపొడిచి,

- “మితి గడిచిన ఋణవారలు
- కెత్తివెట్టుగ నూడు చొరక కలిపలి వినుగుకొ
- దలిఁ గూడు లేక యాఁకటఁ
- నుతిలదడు నతందు నువ్వకుత్తుకతోడకా

ఇప్పుడు వాని కొకదినము నుండగ, యొకదిన
 మెండుట. తిండి లేక కాదు యెండుట, కావలసిన
 శ్రీని నదలలేక. ఇంటి కేగినచో వాని కేలు...

ఇంటికి రాకుండ వట్టివడువా రెవ్వరు? ఇటు వాహర
 తారీద్ర్యమైచ్చి కము, అహరయతో పాటు భోగములకు
 గూడ తారీద్ర్యము కలుగుచుండెను. వేశ్యాలోలుఁ డై
 వదిమొదలు భోగభోజనము భోకవిధముగా లేవు.
 నిర్గుణుఁ డైనతరువాత కేందును కొలవడిన వనియే చెప్పు
 వచ్చును. మాఁడిమాఁడి యొకటికిఁ దట్టుకొనలేక
 యొక్కొకముగాఁ వింటికిఁ జలివినంటకముఁ గుడువఁ
 జనునెంచును. వచ్చినవాని కక్క మీలు గలవఁగాఁ
 బాలవినములనుండియు మైలవడిన బడునుగావున వాఁ
 డన్న పానకాంక్ష యామె యావతిచ్చిన పద్మద్రి
 యాదరించినట్లు తేతెఘాసెవ కర్తవ్యఁ గొంతకాల
 ముండి యొకనాఁ డింటఁగల సొమ్ములెల్ల పారించి
 పోతిపోయెను.

ఇకఁ గాఁపునింట నున్న దినములలో వాతని
 తిండి కేటయు లోపము లేదు. కాని భోగముల కన
 కాశము లేదు. కాఁపు నివసించువది యొకచిన్నపల్లె.
 తనుట కచ్చట సంస్కృతోజ్జ్వల కలమాన్న భోజన
 మెక్కడిది? వానికిఁ దనతోపాటే జీవన్న మో
 గజున్న మో లోటు లేకుండఁ తెట్టుచుండెడివాఁడు.
 అది లేక నిగమశర్మ యచట నిల్చెను. ఇంతలో
 వాతనికోడలితో సంబంధము కలిసి మైవరవిహారము
 వత్తె యామెతో వరణ్యమున కేగెను.

అక్కడ నుడుటకు పరి యను నిట్లులేదు, పరి
 యను వాహరమును లేదు. భోగములసంగతి తేలినెప్పు
 వనసరము లేదు.

“జగములువాఁ లెప్పుఁ దంచి చనుదులి /
 య్యమును బువ్వులకలె నలఁదిలోని
 వార్చి డించిన శ్రోత్రవంటకం బలిమాత్ర
 భారతకరావపాత్రమునఁ జాల
 వడ్డించి పలువన్నె వశ్యామిమంబులు
 చుట్టువాఁలఁగ నుంచి చొక్కటగుఁగఁ
 గాఁచిన గురుకెయ్యి చెఱాఁచఁ జాలినం
 తెయుఁ గుమ్మరించి తత్త్రక్రమార
 మొకయలాబుకెలాటుఖండోదరమునఁ
 బూర్చి యిటు దించి తానును బొత్తుకలసి

సామిదవ్వున్న కబళిముల్ సామి కొనఁచు,
 ననుచుఁ జపు రెచ్చరించుచు నిసగుఁడోడె”

తినుట కిప్పుడు సన్న వరినియ్యమువకు బదులుగా
 విదురు, వియ్యము, వందుకొనుటకు రాగిగిన్నెకు
 నుత్తిగా నలఁదిలోని, వడ్డించుకొనటకుఁ జక్కనియన
 టాకువకు మాటుగా శిరావపాత్రము, రకరకములను
 వ్యంజనముల కీడుగాఁ బలువన్నె వశ్యామిమంబులు,
 మ్రోయంగనీవమునకుఁ బ్రతినిధిగాఁ జొక్కటముగఁ
 గాఁచిన గురుకెయ్యి, చల్లగిన్నె కాశేళముగా నలాబు
 కెలాటుఖండోదరము నుపయోగించుకొనటను జూచిన
 వాతని భోగభోజన, భ్రంశము మన కదగాపాము
 కాఁగలదు. కాని వాని కిలోపము లన్నిటిని దీర్చెడి
 వాతిగలదు. అమె సామి దవ్వున్న కబళిములఁ దవకొనఁ
 గి ననుచుఁ జపు రెచ్చరించుచుండఁగా వానికిఁ బ్రపంచ
 మునఁ గావలసె నేమన్నది? క్యసనమును దీర్చఁగల
 స్త్రీగలదు. ఇంక నేది యిటు పోయినను వాని కక్కలా
 లేదు.

మనస్సుగదా మనుజుని గుఱుదుఱుములకు నీవా
 నము! గుఱు నమయములందు నుభించువారిని, నుభ
 ములయందుండియు నుభించువారిని మనము చూచు
 చున్నాము. “The mind is its own place
 and in itself can make a Heaven of Hell
 and a Hell of Heaven;” నేటననే నిగమశర్మ
 శిష్యుఁడు కావచ్చును. నురువున కెంతవలెనమో
 శిష్యునకు నంతపాతమే.

కాఁపుకోడలు మరణింపఁగా వాతఁ డొకదం
 చాల కాంతతోఁ గాంతార మధ్యమునఁ బూరింటఁ
 గాఁపురముండెను. కాఁపుకోడలితోడిపొఖ్య మిటఁ గాన
 రాదు. ఇదివఱ కెప్పడను నొక్కయువతియందు దీతని
 మనస్సు నిలుకడగా లేదు. ఇచ్చట నింతకంటె మెఱుఁ
 గులుగల వాని లేకుండుటచేత నామె వల్లనియావము
 విక్కమైన దని పంత్వప్తిఁ కేంఁదను. పంతానమునూడఁ
 గలిగెను. పుత్రుల నీమెను పోషించుభారము మీఁద
 పడెను. ఇంతటితో వాతనిభోగము లడుగఁజెను. అను
 దినము నేటకేగి కెక్కఁచుగములఁ జంది కన్నెచ్చుకు

వచ్చు పెక్కుసంజాకులఁ జేపడించక కావడించి ప్రార్థన
తిరిగి యింటికి వచ్చుచుండెను. ఇప్పు డాతనికిఁ
గోరలము మాంసమే యాహారము.

ఇది యాదరభ్రంశము.

నిగమశర్మ మోక్షాంతికమునుండి
కామమునడుగునఁ బడెను. అది మొదటి లుక్తము
వైదికకర్మల మాది కర్మకర్మ లంగీకరించెను. పత్వ
సంపత్తికి న్యస్తచెప్పి తామసము స్వీకరించెను. ఉత్తము
బ్రాహ్మణత్వ ముడిచివో మాలజాతి వారింగనముఁ చేసి
కొనెను. బాధి కుల కోయో యావ నుణములుగల యిల్లాలి
నొరలి చందాలయాపాశీవతో తీవయు గడపెను. పౌఖ్య
నిధానమును రాజధాని వదలి భూారాధ్యాయున శరీర
శ్రమ కుర్రకరించెను. కలహాన్న భోజనమును గోల
పోయి మాంసాహార మాశంకించెను.

పంకేపముగాఁ జెప్పిన నిగమశర్మవతన మిది.

ఇంతటితో వాతనివతన ముగలేదు. ఒకవాఁ
డాతఁడు భూయిష్టములకు మృగములఁ జగఁజూచి
ప్రాద్దప్తమించువంతకు నిజరితాంశమునకు వచ్చుచుం
డఁగా నిల్లంటికొని, చెడఁద్రాచి యొనలెటుంగక పడి
యున్న వారిచందాలవనిత సత్పుత్రకముగా దగ్ధమును
టను గన్నులారఁ గాంచెను. కనిచెఱంగుండి కమాగ్రంథిల
ముంతలఁ బోసిస్థుల కన్నీరు గార్చెను. పృటియాతని
వైష్యమును వర్ణించుటకు వంతంతమాత్రపుఁగవికి నలవి
కాదు.

ఇలఁ జదికలపడి పలుముఱుఁ దల

కోర్పు వికృత మను వదనమున లాలా

జలములు తీఁగెలసాగఁగఁ

బలుకు నతం దానిగుఱిచి పరిచితరక్షిక."

రామకృష్ణుడు దక్క-ఇంత చక్కఁగా వైష్య
స్వరూపమును గన్నులయెదుటఁ జెట్టెగలవా రెవ్వరు?

చందాలస్త్రీ దగ్ధముగుటచే నితనికి స్త్రీవాతనమే
గాక స్థావరాశము, ఉదరవాశముకూడఁ గలిగెను.

"అని తన యాలిని దవయా

లిని గని మఱికాని కడువలలేఁగూడు జలం

బును ద్రావలే ననుచు నన

శనమున నతఁడేఁగకొచ్చె జవరహితమహిక."

ఇంతవైష్య మింతవైష్య మింతసూక్ష్మహృదయ
త్వము చందాలయందలి ప్రేమకలవఁ గాదు, నుణవని
యగు బ్రాహ్మణిని వదలి వేళ్ళలను, తరువారఁ గాఁపు
కోడలి, నవంరేరము చందాలకాంతము బరిగ్రహించిన
నిగమశర్మను నీచందాలయం దభిండానురాగము
పొరలిపోయె వనిన నమ్ము పెట్లు? ఇప్పుడైన నొక
యంగన యాతని సంగీకరించినఁ బరిగ్రహించుట కాతని
యభ్యంతరములేదు. అది యేడియు సంభవించువంతుఁ
నలవఁ బూరింపరానివెలితి యాతని వెఱించెను. జగ
మంతయు తీర్ణారణ్య మయ్యెను. హృదయము కూర్మ
మయ్యెను.

వాని ప్రకుత దుష్కృతి యనిర్వర్తనీయము. సం
సార మసార మని దానినుండి నివృత్తి లేదు గావున నది
వైరాగ్యము కాదు. కోరికతో నొకకార్యమునఁ
బ్రవృత్తి లేకుండుటచే గామమును గాదు. పాధారణ
మానవుని కుండఁదగిన వివేక మిదికంటే నశించెను.
ఇప్పుడు జంతువులకుఁ దగిన యంతర్జ్ఞాత ప్రవర్తనమైనఁ
గానినెంచదు. ఈక్రిందివాక్యములబట్టి వాని యవస్థ
యెట్టితో చదువరులే యూహించుకొందురుగాక

"ఇ ట్లనుద్దిష్టప్రయోజనంజై బహుయోజ
నంబులు నిర్లోభనందు నిరంబుభజనందుపై యాకుజ
నందు పెక్కుడివంబు లరణ్యమునఁ జిరిగి వృసింహాని
పుణ్యప్రదేశము ప్రవేశించి యొకవాఁడు.

"ఉడుగనిపస్తలఁ జెవులను

గడిములు వడ మేను వడఁకఁ గాలము గడవం

బడమిఁ బునమితేలుపు వడి,

చెడి పుడమింబడియ విగతజీవుఁడు నయ్యెన్."

బ్రహ్మసాక్షాత్కారమందఁగలిగిన బ్రాహ్మణుఁ
డుగా నుండి పడి పడి పశువునకంటె బరమహినుఁ
డయ్యెను. ఇది యంతయు స్త్రీవ్యవసప్రభావము.

కైరా! స్త్రీవంశవ మెంతవరకుఁగలదు!

ఏకసంబంధిత్వాన మపరసంబంధిపాత్వక మను
 వట్టు నిగమశర్మకావము సాధర్యమునఁ గీచకాను
 లను, వైధర్యమునఁ బ్రవరాదులను స్మృతిపథము
 వకుఁ దెచ్చుచున్నది. ప్రరాఖ్యునిగూర్చి ముందు విభుల
 ముగా వ్రాయ నున్నను విరోధగుణ సామీప్యమున
 నిగమశర్మగుణయాధార్యము స్పష్ట మగునని తేలించి
 యుద్ధయగుణములఁ బ్రదర్శించెదను.

నిగమశర్మ యనూచావసంతతి వనతరీలైను.
 ప్రవరాఖ్యుఁడు నట్లే సద్వ్యంశమున జవవమంచెను.
 ఇతఁడు సమగ్రకాంతిమహిమచే జంద్రుని పెన్నుడి,
 వవితామానసనూపసాయకుఁడు; అతఁడు మకరాంక
 శకాంక మశోజ్ఞమూర్తి. ఇతఁడు భూజవపవ్యాన్య
 విశుద్ధవర్తనుఁడు; అతఁడు వివిధాధ్వర నిర్మలధర్మ
 కర్మదీప్తిపరతంత్రుఁడు. ఇతఁడు వాచాలత్యమున
 మత్కోమఁడు; అతఁడు భాషాపర కేవలభోగి. ఇతఁడు
 నిగమములఁ జదివి నిగమశర్మ యను పేరు పార్థకము
 చేసికొనెను; అతఁడు నిగమములఁజదివి యవారతాధ్య
 వన తత్పరుఁడు. ఉభయాలకు దినుటకుఁ దెట్టుటకుఁదగిన
 భోగభాగ్యములు కలవు. ఇట్లు స్థితిగుణలయం దిరువును
 నొక్కఁ దయ్యు జ్ఞానసముపార్జనమున నిగమభారహా
 స్యము తెలుంగుటచే నిగమశర్మయే ముందంజవసెను.
 కాని తాద్యమున నిగమశర్మమనఁ దార్తీయపురు
 సార్థమునకే తార్చి వేశ్యాలోలుఁ దయ్యెను. ప్రవరుఁడు
 కర్మనిరతుఁడై వైరాగ్యమున జేసి కాంక్ష వేయు బార
 కామిసులకు భోగవాహ్యుఁ దయ్యెను.

వేశ్యాలోలుఁడై నిగమశర్మ క్రమముగా
 “ఉహ్లాన వశోమాగ్ని నూదసొల్లఁడుఁ గాని
 విరహాజ్వరాదుఁడై చెప్పనూర్పు,
 పంశ్యకుఁ బ్రార్థనాంజలి ఘటించుడు గాని
 యెరఁగు నీర్వాణికమయితల కర్థి,
 నాగమవాదంబు లెఁగా దవఁడుగాని
 విటవాదములు తీర్పు వేసి లేచి,
 కంబుభృత్వాదోపకరంబు గ్రోలఁడుగాని
 యావతాధర నీధు వాని చొక్కఁడు.

బుద్ధులహ్నింబు లపఘవంబున ఘటించ
 స్వేద్యపదుఁగాని కరవఖశిఖర నిఖర
 జాతమాత్మకీతాంకముల్ సమృత్తించు,
 వారజము మీరి యాదుర్విహారహారి.”

ప్రవరుఁడు కర్మనిరతుఁడై—
 “పరజాతరంగిణీదరవికస్వరమాత్మ
 కమలకషాయగంధము వహించి,
 ప్రయ్యాసపవనాంకురములు వైకొడువేక
 వామవస్తుతిపరవ్యమున లేచి,
 సచ్చాత్రుఁ డనుచు నిచ్చలు శేరి యధ్యక్షుల
 వఘమర్షణస్నాన మాచరించి,
 సాంధ్యకృత్యము దీర్చి సావిత్రి జపియించి
 వైకత్ఫలిఁ గర్మసాక్షి తెఱగి,
 ఫలసమిక్తుశకుమరాజబహుపదార్థ
 తరియు నుదితన మడుగుదోవకులఁ గొంచు
 బ్రహ్మచారులు వెంట రా వ్రాహ్మజుండు,
 వచ్చు నింటికే బ్రజ దమ్ము పెచ్చిమాడ.”

నిగమశర్మగురాచారములను వాని యొక్క
 యాగతి నిరసించెను.

“పర మేష్ఠీనుండి నీరరముదాఁక విశుద్ధ
 తర మైనవంశంబు దలఁచవైతి,
 దట్టికొక్కయున్న యాత్మదండ్రులఁ జాల
 పఱచవై సంతోషపఱచవైతి,
 వన్ని సాక్షిగఁ బెండ్లియాడిన యిల్లాలి
 నిల్లాలితాకార నొల్లవైతి,
 భర్తకాస్తార్థవిత్తముల విత్తములచే
 నలరించి విఖ్యాతీ నందవైతి,
 శిల ముఖిలంబు నిది పిల్లిశిల మనుచు,
 బడుపు రివి యెల్లఁ జెల్లలచకుపు లనుచు,
 దోడివారలు వర్వ వాతోడి! యేల,
 జేల వైతిది యాగుణం జేల నీకు.”

ఇఁకఁ బ్రవరాఖ్యునిసదాచారమును గవి
 యాగతిఁ బ్రశసించెను.

యావనమంచు యజ్వయు ధ
 నాధ్యుండునె కమనీయకామక

శ్రీవిధిఁ గూడఁటఁ గొలిచి

చేసిన కూరిమిపామిదమ్ము సా

ఖ్యాతవాద్యై భజంప కుఱు

లై తరిదండ్రులు గూడి జెవియున్

దేవరవోలెనుండి యిలు

దీర్పఁగఁ.....గాఁపురముండి.."

యొకనాఁడు హిమవంతమునఁ జిక్కి యిలు
వోడఁ గొంత యాలస్యము కాఁగాఁ గర్మలోపమున
కట్టు పరితపించెనో చూడుఁడు.

"వేలిమియున్ శుభార్చనయు

ఏప్ర సవర్యయుఁ జిక్క భుక్తికొ

వేళ యతిక్రమించె జన

నీజనకులో కడు వృద్ధు లాఁకటన్

పోలుచుఁ జింతతో మెదురు

మూచుచు నుండుదు రాహిత్యాన్నిజేఁ

చూలు సమస్తధర్మములు

వోయ్యలి! ఇఁ డిలు నేరకుండినన్."

ధనాభావమునఁ దనకుఁ గల్గిన శ్రీవ్యవసాయము
గీర్పుకొనటకై యింబఁగల భవమెల్లదోచికొని పోవ
నరణ్యమధ్యమున రొమ్మ కర్మ చోరాసాతుఁ డయ్యెను.
ప్రాణావశ్యుడై డియున్న తన్ను దయవో నింటికీఁ
గొనితెచ్చి యెడనేయక ప్రోచు కాఁపుకుమారుని
భార్య తనయందు వ్యామోహిత యైనట్లు తెలిసెపుడు
వీనికిఁ గల్గినమోదమునకు మేర లేదు.

"బలిరా! తేరకుఁ జేర దక్కనిటు రీ

బంగారుకుం డంచుఁ జం

కలు చాటించుచుఁ గంపుమోవిఁ దొడుకం

గా నుబ్బపొలిండ్లు చి

ట్టలమంగా ముఖగంధపారణము పే

యంగాఁ గట్టిపీఠ ను

త్పలప్రతాపి ఘటింపఁగా దిపురు మి

త్రద్రోహి మోహంధరన్."

ఇంతకు నీతనికి దొరకిన దెవడు? ప్రాణదాత,
ఆన్నదాత, నుడుడు, శిష్యుడు, విక్రుతుడు, భక్తుడు,
చావుఁడునగు కాఁపుకుమారుని భార్య. ఆమె కాఁపురి,

వేళ్లల విలాసములవలె నీమెవిలాసములు నాగరికములు
కావు. ఎడ్డెతనపుగై నేతలవా రీమెచెలిమిక్తైలు.
శ్రీ వ్యవసాయమీకుఁడను నిగమశర్మకు వాచివరుస
లతోఁ బనియేమి? తావలచినది చంధ; తా మునిగినది
గంగ.

ఇఁకఁ బ్రవరాఖ్యుని వరించినది వరూధిని.
ఆమె దేవతావేళ్ళు, నిత్యమాత్మ విలాసిని. చంధోర్యకు
లామె చెలిమిక్తైలు. ఆమెపొందు పాపవరామృష్టము
కాదు. ఇట్లుండియుఁ దనమైగల రమకము నాఁపు
కొనలేక యామె "ప్రాంచద్యుషణ నౌహంతులరు
చితోఁ బాలిండ్లు పొంగారఁ బైయంచుల్ మోవఁగఁ
గొఁగించి యధరం బొసంపఁగా"వాధీరుఁడు "హృ
హరీ! యంచు నోరమోమిడి తదీయాంసవ్యయమ్ముంటి
పా మ్ముంచున్ ద్రోచెను" వానిధీరత్వమునకు మెచ్చు
కొని పాటోపముగాఁ "గలంచునే సమలమాయల్
ధీరచిత్తంబులన్?" అని వదించుట కల్గినానివాని కెం
తయుల్లాసము కదైసోగదా!

క్రమముగా నిగమశర్మ యరణ్యముల పాలై
చేయని పాపము లేక సౌఖ్యము లన్నియుఁ జెడిపోవ
దిక్కులేనిచావు చచ్చెను.

ఇఁకఁబ్రవరుఁడు వైర్యముతో వరూధినిని ద్రో
చివైచి "యవ్యవజగంధిమేని జవ్యాదివస గదంబించు
నొదలు గడికొని వచ్చి" గార్హ పత్యన్ని యనగ్రహ
ము వడసి యొక్క క్రుటిలో నిలు నేరెను.

ఇంద్రియలెల్లమునకు నింద్రియ నిగ్రహమువకుఁ
గల ఫలపైరూప్య మిట్టిది.

"పరాచః కామా ననుయంతి బాలా నై
మృత్యోర్యంతి వితతస్య పాశమ్
అభధీతా అమృతేర్యం విదిత్వా గ్రువ
మగ్రువేష్యహ వ ప్రార్థయంతే.

— కావ. అధ్యాయ ౨ శ్లో ౧.

౪

కృష్ణరాయలు తాను విష్ణుభక్తుడై విష్ణుచిత్రి
యమును రచించి తనకాలమున వైష్ణవమతప్రచార
మును విస్తారముగాఁ జేసెను. నాఁడు, విద్యాగరిష్టులు

నైతి మానుకముం దభిమానము నూపింట్లు తెలియుచున్నది. అట్లసానిపెద్దన్న వైష్ణవాభిమానము కల్గి పారికథాసారము రచించినట్లవగతమగుచున్నది అట్లే తెనాలిరామలింగండును మొదలు వైష్ణవాభిమానముచేత నాద్వైతారాధ్యచరిత్రమును వ్రాసినను గుడి వైష్ణవాభినివేశముచే రామకృష్ణుడై పాండురంగమాహాత్మ్యమును వ్రాసెను. ఇహపరముల సాధించుకొనుటకు భగవంతుని యసంతకల్యాణగుణములును, వాతని యాపన్న శరణ్యత్వము నీకని మనస్సున కెక్కియుండును. ఆకాలమునఁ బ్రబంధరచనము మాత్మచూర్ణములఁ ద్రొక్కుచున్నను భగవంతుని యపారకారుణీకత్వమును బ్రదర్శించుట కీమాహాత్మ్యమును వ్రాసియుండును.

నిగమశర్మవంటి పరమపాపాత్ముని రక్షించెడు నా భగవంతుఁ డెంత కరుణాసాగరుఁడో యూహింపవనును. భార్యాపుత్రులకై రోదనమునేయును పంగమ తీర్థమునఁ గ్రుంకురిడి పలుమాటు తన్ను జూచుచు నిరాశాభుక్తుడైపోవు నిగమశర్మ విపద్ధారము మాచేగనే భగవంతుని మనము కరణిపొయెను.

వాత్సల్యముతో వాతని రక్షణమును సంకల్పించెను. విపస్వధ్యముననే యభ్యుదయముమాడ మొదలుపెట్టెను.

“ఒకయింకఁ జెప్పవేయక చూచుఁ జెనవారిఁ
దలఁ గొట్టుకొని దుఃఖజలధి మునుగు,
లిలము తెలుపు మంచుఁ బృథివిలోఁ జీరఁబోలు
సమధిక స్తంభోద్భవము గమించు,
లిరియువాడునుతోరె దెసలకుఁ జెయి చాఁచుఁ
దొరగునప్రాంబుధి దొప్పఁదోగు,
హా! పోయిజే! యని యాచు భార్యగుఱింది
అమాదివానక్త విభ్రాంతిఁ బొందుఁ,
జేరఁగారాని నర్చనస్థితి నహించు
బాడబన్నాల్లిలోఁ గొన్న పగిది మందు
దానవారాతి కాఁబూని తదవతార
దశకమును ముప్పైతార్చె నాధరణిసురుఁడు”

మానవుని ప్రయత్న మేమియులేక యనగ్రహప్రీతి కల భగవంతుని దయారసము వర్ణించుచుండును.

మానవుఁ డెంతపాపిడైనను, భగవంతుని నామోచ్చారణ మొక్కసారిచేయఁ గావించుకొన్నను, వారిగలతంత్రీ రిష్ట లెట్టివారై నను వారిమంచివెడ్డల వాలోచింపక యాపదల కాదుకొనుటకై పరుగెత్తుకొని వచ్చునట్లు భగవంతుఁ డును విరాలంబుఁడై నిరవధికవిపస్వధ్యమున మునుగు మానవుని పాపపరామర్శకు మొనరింపక పరుగెత్తుకొని వచ్చును. విపస్వధ్యగతుఁడగు గజేంద్రునిరక్షణమునకై పరువులెత్తెడి విష్ణువు

“నిరికిం జెప్పఁడు భంభద్రక్రయుగమున్
జేవోయి సందింపఁ జీ
పరీవారంబును జీరఁ ద్రోగిపడి
బన్నింపఁ దాకర్చి కాం
తరభమ్మిలము చక్క వొత్తఁడు వివా
దప్రాధిక శ్రీకృష్ణో
పరీచేలాంచల మైన వీడుఁడు గజ
ప్రాదానసోత్సహియై.”

కావుననే వైష్ణవులు “విపదు నస్తు నః కళ్యణ్యాను సంకీర్త్యతే హరిః” అని భగవంతుని పిఠామృతహామ నకై యాపదలఁ గోరుకొందురు. మనలో వైపవైష్ణవులు భగవంతునట్లు దయాధీన వివేచినిగా విశ్వకీంతురు. ఆపదలలో నున్నపు డాపన్ను నకు భగవంతుని యభయ పొస్త మాంబనముగా గోచరించుచుండును. జీవిత మెంత దుస్సహమైనను నీ యంశకారమున కావల వెలుగు కలదనువాచే వాని నిరుత్సాహ మావహింపదు. వాఁడు చూరమున నున్నదనుకొను దివ్యశోగ్రితికఁ దన జీరితమంబుగట్టి కృతకృతుఁడైనట్లు భావించుకొనును. ఈభావమే యమంగళ మాశంకింపక “జీవన్ భద్రాణి ఫల్యణి” యని మన జీరితమును మంగళాంశముగా భవ్య మొనర్చుచున్నది. ఈనాఁ డొక మానవుఁ డెంత పాపిగాఁ గానిపించినను మొదలు విత్యునధబుద్ధముక్త స్వయావుఁ డగుటచే వాని జీవితయాత్ర భగవదైక్య ముతో విరజిఁజెంగు నని మనవారి యాశించును. ఉత్కృష్టజీవితప్రతిపింబములగు కావ్యములు నైతిమంగు నలవనే మంగళాంశములుగా భారతకీముఁ గానించుచున్నవి.

ఇకఁ బాశ్చాత్యులదృష్టి దీనికి విపరీతమైనది. శీవితమున కావలీతీరము వారెఱుంగరు. మానవుఁడు పాపసంభవుఁ డనియు, వాఁ డొసరించిన పాపములు పశ్చాత్తాపముచేతను, కాశ్వతరకానుభవముచేతనుగాక యింకొక మాన్యమున నుపశమిల్లవని వారు తలంతురు. విశ్వస్థుల్యవాదము భారతీయులకైతను నిరాశావాదము (Pessimism) మాత్రము కాదు. విజయగా నిరాశాభుజులు పాశ్చాత్యులే. అల్పపాపములు పశ్చాత్తాపముచేతఁ బరిహృతము లైనను మహాపాపములు ఘోరవరక మనుభవించక యూరకపోవు. పాపాత్మునిపై విధి యేగడియశో విజయకొనిపడు నని వారికిఁ దలవినను పాపాత్ములుగా ముచుఁడు పాపాత్ముఁడవుటచేఁ దప్పవై నెక్కడ పడునో యని ప్రతిమనుజుఁడును వెఱుగించుచుండును. గ్రీకువాటకములం దట్టి విధి (Fate) ప్రాబల్యమే ప్రదర్శింపఁబడినది. చరిత్రయందుఁ గూడ గ్రీకువీరులు వివస్వధ్యమున వాత్యహత్య చేసికొనినట్లు తెలిసికొనుచున్నాము.

పాశ్చాత్యులు పాపపరిహారమునకు నిహలోకాభ్యున్నతికిని భగవంతుని ప్రార్థించుదురాని తానుభగవంతుఁడగుటను గాంతించరు. అత్యైక్యమును గోరు మనల నది యనంభవ మని యభిక్షేపమును నేయుదురు. వారు భగవంతుని మానవదృష్టితోఁ దిలకించుటచే వాతని విశ్లేతుకజాయమాన కటాక్షము వారికి గోచరింపదు. పాశ్చాత్యులుకూడ భగవంతుని కరుణామయునిగా వర్ణించినను వాతని కారుణికత్వము ప్రదర్శించుపట్ల భారతీయులు పాశ్చాత్యులకంటె మిగిలి రనుట నిస్సంశయము.

నిగమశర్మ యెంత నిర్భాగ్యుఁడైనను శుభాయితీవశమునఁ జూపుదలకు వృంహితైత్రమునకుఁబోయి గెన యాలిని దవయాలిని దలచుకొనుచు నశ్రువులతోపాటు వసువుల రాల్చెను. చిక్కులేకుండఁ బడి

యుండుటచే వా శవముపై గాకభూకములు వ్రాలి యుండఁగా, యమకింకరు లాతని యాతవాశరీరమును బంధించి బంధింపఁగా జడిసి దిశాక్రామన్నాదముగ నాశ్రోశ మొనరించెను. వృంహించినచే తైత్రవాసుల కష్టార్థముగా నిష్టచక్ర మది విని విక్రాంతి కపించి యమమాలల మారముగాఁబోలేను. హరిభృత్యులంతట గరుడతానమున వడపించుచుండు

“ఉత్తలభుజిభుగ్గురుత్తలవృంతాని

లూకాంతభుక్తాంబు వయ్య మేను,

ప్రత్యగ్రముక్తాతపశ్రీధవచ్ఛేష

వారితాతప మయ్యెఁ బారుచూచి,

మూత్రవతీశతోర్యేత్రవత్తానకా

కామరంబయ్యెఁ గటాక్షవిహృతి,

భృగభరవాజప్రభృతికృత స్వప్తి

వాగ్ధరముఖరము లయ్యెఁ బార్వతీలము,

లగుణకిరణ సహాసాధి ముఖగంబు నను

విమానంబుపై వెక్కి నిగమశర్మ

తీండ్రఁ ముడ్డోక్తుకోదండు తండ్రితోలి

...వాల్లచేతులు గాంచన నలివమాలి

కలు వెడదకన్న లాస్యప్రభలు చెలంగఁ

బరమధామమునకుఁబోయెను.

కౌరా! రమావాధుఁ డెంత కరుణాసాగరుఁడు!

౫

భగవంతునినుండి తప్పించుకొని పోవుటకై నిగమశర్మ యెంత ప్రయత్నించినను భగవంతుఁడు వాని వెన్నంటి పట్టుకొని యావదలనుండి లేవఁడి నెను. తన లోకము నిచ్చుటయేగాక తన్నైన నిచ్చుటకుఁ బూనుకొనెను. అప్పుడైనను నిగమశర్మ భగవంతునిదయాను యత్వమును తలఁచియుండవచ్చును.

ఏకవేణి

శ్రీ పులివర్తి శరభాచార్యులు

పవనడోలాయితములైన వర్ణతలము
లను దంబులు వాల్చి విరులెల్లఁ గునుకుఁజెందె;
ప్రకృతి శాంతిని మున్నె; నీరవ నిశీథ
మేన యొక్కర్తుకనె తెప్పలెత్తియుంటి.

వెన్నెలలుపుక్కిరించి స్వర్ణీభులందుఁ
దుంపురులు జమ్ముచున్నదేదో చకోరి;
అండజంబుల కమృతంబు పిండువాడు
చిగురుఁబోడుల విరహాగ్నిఁ జెనకనేల?

ఆ కళానిధిమైన యాహ్లాదకరుఁడు
వచ్చినాఁడని యెంతో సంబరముతోడఁ
జడలపాన్పున మల్లెలు జల్లుచున్న
యీ నిశాకామిసీతమ నిచ్చగింతు.

మధుప వల్లభులం దమ మందిరములఁ
బవ్వలింపఁగఁజేసి శరవరులు ద్రోయు
పద్మిసీలలామలకు నీ ప్రణయనిష్ఠ
నేకురుట యేపురాసునిశేష మకార!

మనసు మఱపించి మురిపించి, మన్మథగండ
తలమాలం దాఁగి యున్నముద్దులు హరించి,
అధరరససంపదలను కైర్యమొనరించి
యల్లనల్లనఁబ్రయుఁడు'మాయ,మయిరాఁడు.

దిగ్విలయచక్రమట్టు లందికొనరాక,
ప్రతిరవమువోలె దూరదూరముగఁజనుచు,
ఏకవేణిక నిట్లలయింప నేల?
ఈ శిరీషశరీర సహింషలేదు.

కళకళలాడు సౌరులని

గారములం దగు మాపులు గవుం
గిభులఁ బెనంగివైచి గిలి

గింతలు పెట్టెడు సన్నబాజ తీ

వెల బడు పూలవాసలకు

నేడుక లందుచుఁ బ్రేమపాయసం
బులను భుజించునాటి తల

పుల్ వలపుల్ మొలిపించు తొలకుక.

త్వప్తుకల్పిత మీన్నే హాసాత్రలోని
మర్మశిల్ప మదేమొ ప్రేమరస మూరె;
రమ్ము నవమన్మథాకార! రాఁగదోయి!
ఈ తనూవల్లికాలంబ మీయవోయి!
కంకణకర్వణములను శృంగారగీతం
లను వినంగల వింక నాలస్య మేల?

మనుసు

(శ్రీ) కొడవంటి సూర్యలక్ష్మణరావు

పల్లిపాడు గ్రామం. గ్రామానికంటటికి ఒక్కడే ఒక్కడు ఆయుర్వేదవైద్యుడు కన్నయ్య. తానేకాదు వంశపారంపర్యముగా తాతలనాటినుండి వస్తుండే వృత్తి అది ఆతనికి. అన్నిటికంటే యిరుకుపట్టు పాముకాట్టు నయంచేయడాని కాదుట్టుపట్టు ఆతన్ని మించిన చేయి లేదని ప్రతీతి. ఆతనిపేరు పతిస్త్రీనే పాములన్నీ పారి పోతాయని వాడుక. కులానికి మూలవాడైనా ఆతన్ని ఆగ్రామీయులంతా గౌరవపూర్వకంగా "వొరా" అనే పిల్చేవారు. ఆ పూల్లోనే ధన్వంతరి ఔషధాలయ మని, ఒక చిన్న గదిలో మందులుపెట్టికొని అందరికీ విశిష్ట చేస్తుండేవాడు కన్నయ్యదొర. చేతనయినంత వరకు ఉచితంగానే సేవచేస్తుండినా, వాడూ వాడూ యిచ్చినదబ్బు వ్యాయాష్టితం గడుక కొంచెం నిలచే? పూరితో మైలుదూరంలో ఒకతోట కొనుక్కొని పాక కట్టుకున్నాడు. పితౄర్థిల మేమీ లేదు సరికదా, స్వాస్థ్యిలమైనా ఆ ఒక్కతోట, పాకమాత్రం మిగిలాయి కన్నయ్యకు ఆ యాధివ్యాపిలో. మొదటి భార్య చనిపోగా, సంతకుడుకు పనికివస్తుంది కదా అని రామి అనే పద్దెనిమిదేళ్ల పిల్లను తెచ్చికొని ఒక సంవత్సరంమంది తోటలోనే కాపురం పెట్టాడు. రామికి వేరే యింకవ్యయా దిక్కులేకపోగా ఆతని దగ్గరే వుండిపోవలసి వచ్చింది, యిష్టం లేకపోయినాను. ఇప్పటికీ తనకి సంతానం లేదు. రామినాటం చూస్తే యికమీదట వుంటారని ఆకళుడాడలేదు. వంశ పారంపర్యంగా వచ్చిన యీ మాంత్రికవైద్యవిద్య తనతో ఆగిపోవలసి వస్తుండేమోననే దెంగపడేవాడు కన్నయ్య. పిల్లలు కలుగకపోతారా అని మళ్లీ శృష్టి పడేవాడు.

పోతూంటే వా నిద్దరూ కనుమరుగైందాకా వాకిట్లో చూస్తూ నిలబడింది రామి. మంచి వయసులో నుండి, నూనూసుమీసాల్లో, గిరజాలవాట్టుతో, దెంగాలీపంతు, కీరుకోడు, పూడిసిలుకు వుత్తరీయం ధరించిన వీరయ్య! నలభైఅయిదోదేట, తీర్క్కుమయిన కల్లతో, ముతకగుడ్డలు కట్టిన, మొగడు కన్నయ్యరూపానికి రామికంటి కెంతో వ్యత్యాసం కనపడింది దానిను యాన్ని.

కన్నయ్యకైనా రోమంత పెద్దవయస్సు? అయినా తనకి ఆతని! మధ్యమండే వయోభేదాన్ని కప్పి పుచ్చటం తనవల్ల కానేర వమకుంది రామి. సంవత్సరం నుంచి యీ నిద్దపప్రదేశంలో ఒంటరిగా యెల్లా కాలం గడుపుకు వస్తుందో తనకే ఆశ్చర్యమైంది. పగలంతా దొర గ్రామంలోనే ఔషధాలయంలో వుంటాడు. తానుమాత్రం యింటివద్ద ఆవును, తోటను సంగడిస్తూ దొరకోసం వేదివుంటూండాలి. తాను దొరకు విడిచి పెట్టి వెళ్లేడు. ఆతనిలో తన్ను లోబచ్చుకొనే అతీత మైన శక్తి యేదోవుంది. లేకపోలే ఆతనిమీద యిష్టం లేకపోయినప్పడు యింకా తా నాతోటనే రోండుకు కట్టుబడివుండాలి! గ్రామంలో కన్నయ్యకున్నంతవలు బడి యింకవ్యరికీ లేదు. అందరూ అతన్ని అపర ధన్వంతరిగా భావిస్తూ నోరార "వొరా" అని గౌరవిస్తారు. తనకూ ఆయనయందు గౌరవం వుంది. తానూ అతన్ని "వొరా" అనే సంబోధిస్తుంది. అంతే. మన స్వల్లో ఆయనయందు భక్త్యభావం వుందో లేదో తనకే సందేహం.

భారంతో నిట్టూర్చింది రామి. అనే వీరయ్య కైతే తా నలా పిల్చేది! ఎంతో యింపుగా ముద్దులు చూటగట్టేట్టు "మాచూ" అని పిలుచుకోచూ? ఏమో, యింతకూ వీరయ్య ఎటువంటివాడో? అతన్ని నరించి

* * * * *
అప్పుడే భోంచేసి కన్నయ్య, ఆ వేళే వచ్చిన చుట్టం వీరయ్య ఆ చేలల్లోంచి గ్రామం వేపు వడచి

తన కేమి తెలుసునని? అతడు కన్నయ్యకొరమ్మ పోతుడు కొబ్బయ్య కొడుకనీ, యేదో ముందు తీసుకుపోవడానికని కన్నయ్య కొరవద్ద కొచ్చాడనీ, ఆవాళ్ళికి ఇంట్లో భోంచేసి ఇల్లిపోయాడని మాత్రమే తనకు తెలుసును. అప్పు టప్పుట వచ్చిపోయే చుట్టాల్లో యిదే దెప్పుకూ రాలేదు కూడాను. ఇతడ్ని గురించి కన్నయ్యకొరవైనా యెప్పుకూ తనతో ప్రస్తావించలేదు. ఏమైనా, యంతవరకూ భర్తవద్దకు వచ్చిన రోగుల్లో యంతమంది రోగిని రామి చూడడం తలపెట్టలేదు. వయసుకాదు, తీర్చిదిద్దిన చందనపుబొమ్మలా నుంటాడు ఓరమాపులతో మనిషి. ఆతియరుకుగాను నిలువెల్ల వుత్సాహంతోను కనిపిస్తాడు. ఇంక తన్నుతన పై పుకి లాక్కున్నా దవడంలో వింతయేమంది? అతడ్ని చూసింది మొదలు—యంతవరకు యెండి చీటలువారివ తన పౌదయసీమలో కంభవృష్టి కలిగిన వైతింది రామికి.

ఈ భావాల్లో రామిపౌదయం లేగిపోయింది. అప్పటికే చాలానే అయింది. యింటివసులు చక్క పెట్టుకోవాలని ఇంట్లోకి ఇల్లిపోయింది రామి. అప్పుడే కన్నయ్య వీరయ్య భుజించిన యెంగిలి కంచాలు యెత్తబోయింది. ఎంత ప్రయత్నించినా వీరయ్య నామ దూపాల్ని మనస్సునుండి కదిలించ లేకపోయింది రామి. వీరయ్య అక్కడే ఒక్కక్షణం క్రితమే ఆ కంచంమందే కూర్చొని భుజించాడు. భుజిస్తూండినంతనేపూ అతడు తనతో మాట్లాడకపోయినా చూపులతోనే తన్నెన్నో విధాల పల్కరించాడు. ఒక్కసారి నంజుకు వడ్డిస్తుండగా ప్రమాదరకాన్ని తన చెయ్యి వీరయ్యచేయి రా పాడ్డంకూడా జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంది రామి. ఆ భావం రాగానే వరాలన్నీ జాతువున్నాయి. రక్తం అంతా పుడుకెత్తి ప్రవహించి నట్టైంది. కఠీర మంతా గగుర్పడి నింది. తిరిగి ఒక్కసారి ఆ తడ్ని మరచిపోదామని ప్రయత్నించింది రామి. ఇప్పుడేమైతే మాత్రం ఏంలాభం? అత నెలాగూ ఇళ్లనే ఇల్లాడు. తిరిగి ఎప్పుడైనా యికమీదట వస్తాడో రాడో? వెళ్లటప్పుడైనా తనకేదీ నూనింపనైనా లేదు. ఇంతకూ తానాతడ్ని గూర్చి అనుకుంటున్నట్టు అతడు తనగురించి భావిస్తున్నాడో లేదో? తా నివ్వ జేమనుకున్నా లాభంలేదనీ,

ఇల్లిపోయినవాడింక తిరిగి రాడనీ, యింక అరెన్ని మరణి పోవడమే పుత్రమ మనీ గట్టిగా నిశ్చయించుకొని, భావానేళంలోనుండి ఒక్కసారిగా తెప్పిరిల్లి నడుం బిగించి యింటివసులు చూచుకో తలపడింది రామి.

ఎంగి వైతిపెట్టి కన్నయ్య కొర గది వూడ్చింది. అతనిబట్ట చీలి పడ్డి మడిచిపెట్టి నులక మంచంమీది చాప దులపబోయింది. పట్టిందిటి రాత్రి కన్నయ్య కొర మొలనుండి వూడివడిన తాళంచెవి కాగోలు చావనుండి క్రిందికి పడి చచ్చి పైంది. రామి దాని నందుకొని అది చేనిదై పుంటుందా అని ఆలోచించింది. బహుశా అది కన్నయ్యకొర పెట్టెపై యుంటుంది. ఆ పెట్టె కన్నయ్యకు ప్రాణం, ఎవ్వరినీ దానిదగ్గరకు పోనీయకు. దాన్ని చూచేందు వైనా ఒప్పుకోదు. మాడుతూటల గ్రామానికి వెళ్లటప్పుకూ వచ్చేటప్పుకూ తనతోనే, చేతులారా తీసుకెళ్లి తెస్తూంటాడు. అటుకి తన్నైనా దాన్ని చుట్టనీయడు. ఎంతైనా చేమమన్న పెళ్లానికి చెప్పరాని రహస్య మందులో ఏముంటుందో? ఆవాళ్ళ పుదయమే గ్రామానికి పోయేటప్పుడు వీరయ్య అడిగాడు కూడాను—

“ఏం కన్నయ్యబాబూ! నీ కందుకటి బదువు. నీయెనకాల, ఆ పెట్టిని నానే మోసుకొత్తెన్నే” అని. అయినా కన్నయ్యకొర అందు కొప్పుకోనేలేదు. చివరికి “పోన్లేరా యారయ్యో! యియ్యాల దానివని నాకట్టే నేదునేరా యింటికాడే ఒగ్గేస్తాను” అన్నాడు కన్నయ్య.

“ఏటిబాబూ ఆంధులోని యిచ్చింతెరం? నన్ను కూడా నమ్మకపోదాని కందులో నేటిగనకం వుండేటి?” అని అడిగాడు వీరయ్య అనుమానం తెట్టి. “ఏటుంటా వీరయ్యో? ఏటుంటా దనకుంటావు? మా వుంటే నా పొతికేల్ల ఆదాయం వుండితీరా అనుకుంటావు. అంతేనా యింకేటుందా” అంటూ పిపుతెట్టి వీరయ్యను తీసుకుపోయాడు కన్నయ్యకొర.

తాళంచెవి దొరకగానే యానంభావ గంతా తలపు కొచ్చింది రామికి. కన్నయ్య చెప్పిన చివరి

వాక్యం రామచెల్లెళ్ళో గింసకు మందవ్వకు. "దొన
ఆ పెట్టో యివ్వాల్లా కూడేస దనమంతా కన్నయ్య
దొర దానుకో సుండాలు. నేకపోతే ఆరూ యారూ
మందుకనీ మాకుకనీ యిచ్చిన డబ్బంతా యా టవు
తాది? అందుకే కాలోల యివ్వాల్లించీ నన్ను
దానికోసి తేరి సూడనీసేదు దొర" అని అనుకుంది రామి.
ఆపెట్టై తమని బాగా ఆకర్షించింది. పెట్టై తీస్తే దొర
యేంచెప్పడోనని భయంచేసింది. తా పెట్టై పాడ్లు
కన్నయ్యను కార్లా వేల్లా పడి, పెట్టైలో నే
ముందో చెప్పమని ప్రాభేయపడినా, దొర
మాత్రం కళ్లు దుముతూ "ఏటూంటే నీ కేమి నే!
సోదుమానుకో. అదంతా వారయిస్యం. సువ్వెంత వా
దానినైనా, నీతో పెప్పమాడ్లు దాన్ని గూరిసి. పెట్టై
నాకు నవ్వుపూడ్డి" అని గడిమేవాడు. ఇప్పుడు సమ
యం చిక్కింది రామికి. పెట్టై యింట్లోనే వుం
దీ నేక అవ్వవ్వనాల్తును. తాళంకూడా చేసిక్కింది.
ఇంక పెట్టై తెరవకుండా యెలా వుండగలదు?
కన్నయ్యదొర అప్పుడే వైటికి కల్లాడుకూడాడు. ఇక
నుభ్యాస్తాందరకూ యింటికి రాదు. కులోగా తాను
పెట్టై తెరచి చూసివా దొరకు తెలియబోదు. ఈ
సమయం వృథాపోనీయకూడ దని, ఏమైతే కానీ,
పెట్టై తెరచి చూచిందెవ్వరనే తాళంచని దొరకు
యాయవలెనని నిశ్చయించింది రామి. నడుం దిగింది
తన పనికి పూనుకుంది.

* * * *

వాక్యెళ్ళో చవ్వలైంది. వెంటనే రామి వీర
మడలోలో తాళం దాచేసి తృప్తిపడి లేచింది. నుమ్మం
లో వీరయ్య నిలుచున్నాడు.

"అమ్మయ్యా!" అనుకుంటూ వేగిపోతుతో
"ఓసె—మవ్వా?...మల్లీ యి...బాగ..." అని అవ
నోయింది రామి నేలకు చూస్తూ.

"వస్తా ననుకోనేదు కాలోల?" అని చిరు
నవ్వు నవ్వుతూ, "అయితే, రామి వానిలుకువోనీ
వుంచి నుకోవా లనుకుం చేటి?" అని కళ్లెగరవేస్తూ
అడిగాడు వీరయ్య.

"సిల్కువోనే?"

"అ! అదే! యిక్కడే దా న్నొదిరిసిట్టు
గావం. పల్లె కల్లిపోయాక తలుపు కొచ్చిం దా
యిసయం. మా వూ రెలిపోతా నని, కన్నయ్యబాబుకి
దందాలెట్టి సిప్పి, ఆ వూవున యెకాయోకి, వోనీ
తీక్కుపోదామనీ పరుగులె ట్టాచ్చిసాను"

"అయితే యాడ కొస్తున్నట్టుగ..."

"పెప్పనేదు. కన్నయ్యదొరతో పెప్పనేదు.
ఎందు కేటి పెప్పడం యీపాటి సిప్ప యిసయానికి?"

రామి నవ్వుకుంది. "అయితే యారయ్యా! నీ
సాక్కాలో దాక్టోనున్న వోనీ యాడవం చొచ్చింది?"
అంది నోయ్యారంగాను.

"గయించినా! నంగలంతా పొట్టంగా గయిం
చినా! అట్టిగదా ఆలాగుండాలు తెలివంటే"

"పరేలే యిక పెల్లు వోనీ దొరికిందిగదా?"
అంది రామి పైకి. మనస్సులో మాత్రం అత డింకా
కాస్తేవు వుండాలనే కోరుకుంది.

"అ! యెల్లానికే వొచ్చాస్తే. నిబర్దిగ పెల్లూ
దాను - రామి నీకు పెప్పి మరీ పోదాడనే
వొచ్చాను" అన్నాడు వీరయ్య.

"వోస్సి! అదా - మాదొర నెలవిస్తే మరి వా
నెందుకునే. యెల్లా" అంది బాధగాను రామి.

"ఏటి? దొరా? అవున్న. నీపావం. ఆడు పెప్పి
పట్టు తిరక్కపోతే నీగ్గతెలగనే? ఎద్దు మొద్దుగా నడిస్తే
పారికాపోడు కొట్ట కూరుకుంటాడేటి?" అన్నాడు
వీరయ్య నమత్కరంగా.

"కవళివా! నేను యారయ్యా! వాదొర నన్నె
వ్వనూ కొట్టెరగదు. ఏమన్నాయం వున్నాయం
దినా వాచేనే - నీ శండు కేటి పో." అంది కోపంతో
రామి. ఇంతవరకూ వీరయ్య తప్ప యెవ్వరూ తన
దొరని "ఆడు" అని పలికరగదు.

"వోవో! - పలికేవునె వ్దమ్మి పలుకు! -
అడికి నీమీ దంరమను సుండబట్టే కావోయి ఉండగలుగు

"పెట్టివన్నా ముట్టినీడు నిన్ను." వీరయ్య కొంచెం చగువుతీసుకొని రెండడుగులు ముందుకేళాడు. "రామీ! నికెం పెట్టించిస్తావ్లే ఆడు-మనిసా? - రాచ్యనుడు. సక్కిని మక్కిలాంటిదానిని నిన్నుమాని అడ్డిమావ్లే కాకిముక్కుకి దొండవం డెట్టివట్టునుంది. నువ్వింత సక్కింనుంటావని ఆ డెప్పడైనా యెరుగునూ? నీకల్లా మాయెసంద్రుల్లాగ, నీలాలవాగ యింత బోగలునుంటా యని ఆ డెప్పడైనా నీతో పెప్పెరుగునూ? నీబారదు బట్టూ సక్కింగా నెమిలిపించనానుంటా దని అడికి తెల్సా? అయన్నీ నాకు తెల్సా. అటిమబా నావే మాదాల" అంటూ చటుక్కున రామిచెయ్యి పట్టు కున్నాడు వీరయ్య. అరనికొంతుకు సన్నగిల్లింది. పుత్రే కంతో "అడు నిన్ను క్యేమించనేడు పిల్లా. ఆదంతా నామ పెయ్యాల. రామీ! నువ్వు నాదానిని కావాల. ఆడు నిన్నేలుకోనేడు. జోడుగురాలమీ రెక్కించి విన్ను రేగిస్తాను. నిన్ను నాదానిని పేసుకుంటాను. రామీ! వన్నేలుకోవ్తూ" అంటూ ఒక్కోకి లాక్కో జోయాడు వీరయ్య.

రామి పెవనులాడుతూ "నీ పూరుకో! తిన్నింటికి నాసాలు నెక్క పెట్టవ మిదగంద? - నా! ఏంబుద్దు రియ్యి యారయ్యా? పో అవలలికి నా దొరొవ్లే జొక్క నీర్పిస్తాడు" అంది తెచ్చుకొన్న కోపంతో రామి.

వీరయ్య పకపక నవ్వాడు. "ఎందు కమ్మి అంత కోపమా? అడిపా మ్మే రైనా దొంగలాడేను గనక నా? నువ్వాడి సొమ్మయిదే గదా అడిగొక్కపం? అడివొస్తవు కానిదాన్ని తీసుకుంటే దొంగన నేమికో డంటాజో రమ్మను" అన్నాడు వెలుగారంగా వీరయ్య.

"కాద నేరు పెప్పగలు యారయ్యా! ముమ్మాటికి నేను క-న్న-య్యి దొరకి పెల్లా.....న్నే" అన్నది రామి తలకంచికొని. అయినా హృదయంలో మిగిలి రాలే దామాట.

"కడంటా సొంతంగా యిను రామీ",...అం

లోని మాట వైకి కక్కిసాను పిల్లా! నిన్ను యాద యేరూలేనిసోట యీ పొకలో మావ్తుంటే ఆ పంజరం నోనిసిలక పూసలి రెక్కలు కొట్టుకుంటున్నట్టెవిస్తాది. నీవొయిసా, సాలా పిన్నది. ఆ ముసిలోడితోటి మవ్వటి మమవుతావు నే? నూడు నేను నిన్నెంచక్కా యేలు కుంటాను. వొయిసున్నెలన్నీ నవ్వనుబిద్దువుగాని. యే టిక్కడీ పచ్చివోడితోటి కాపరం? రా. నాతో నేని రా. మరట్టే ఆరెంచెయ్యక. నాకు తెల్సా నీకూ యిట్టమే నని. లేని పెప్పేకో-అన్నీ యియ్యారే వైటు కావాల" అన్నాడు రామి గడ్డం నిమరుతూ వీరయ్య.

"నేచిరాలేను యారయ్యా" అంది రామి సందేహిస్తూ.

"ఆ! ఎంకుకు రానేవు? వొస్తావు. రాగలవు" వొచ్చితీరుతావు. నేకపోలే కలకాలం యీ సోట యీ అడివిలో బతుకుగల్గువా పెపంచం అంతల్నీ చూడ కుండాను. పెపంచకానికి నువ్వు కావాల నీసక్క దనం కావాల. నీసక్కదనం యీసోట కుగ్గిపోకుద్దు. ఎవలైనా అనుబించాల. దానికి నాను తయారీ. మ రట్టే నూడకు తేగిసి పెవ్వు. మట్టి ఆ టాస్తాడు.

కన్నయ్యదొరను తలచుకోగానే రామికి నవ నాడులూ లానేకాయి. భయంతో "వొడ్డిరయ్యా! న న్నొదిటి పెల్లు నేను రానేను. దొరకాడే వుండిపోతాను" అని రెండుచేతులతో కళ్లుమూసికొని యేడ్చింది రామి. వీరయ్య రామిని అమాంతంగా చేరుల్లాకి తీసుకొని, తల విమరుతూ గాఢంగా ముద్దెత్తుకున్నాడు. రామి మెత్తబడి అకడి నుండెలమిది కొరిగింది.

"రామీ, రామీ, నారామీ నువ్వునా రానివే" అని నుండెల కక్కుకున్నాడు వీరయ్య. రామికి శ్రవణా వందమైంది. ఆ క్షణంలో పెలయేటి నిస్వనాన్ని, కోకిల కలహానిరస్వరాన్ని మించి వినిపించింది వీరయ్యగొంతు కామెకు.

"నూనా! నామనమా నీమీనే. నాపావాలన్నీ నియ్యే" అని తల వాల్చింది రామి. ఒక్క క్షణంవరకు ఆనందపంపు లో వుండిపోయింది రామి.

“అయితే యిశ్శూలే మనిష్యరం వుదాయించి యాలి? యిశ్శూల్నుండి మనం సత్తి ప్పెమానంగా ఒక బ్లాకలిడిసి పెట్టి ఉండమాద్దు” అన్నాడు వీరయ్య.

“నా మొగు డ్దేలా గిడిసి పెద్దాను మావా?” అంది రామి

“నన్నా? అద్దా! అమా సెత్తకునే. నీ యిట్టం యేదో కానిచ్చి. ఆడితని ఆడే ము స్కంటాడువే. బాధపడకు.”

“నేను మావా! కన్నయ్యకొర సంతచ్చనకో ఆడదుండాల మావా” అంది గద్దెదిగ్గో రామి.

“ఓలబ్బ! ఆడే పెరగడేటి? ఇప్పటికీ వీరో టిద్దరయ్యరుగందా? ఇక మాడోదాన్ని ముడెట్టు కంటాడే నీకేటి. ఆడికేకాదు వాకుకావాలి ఆడని. వాకు నవ్వే కావాలి” అన్నాడు వీరయ్య.

రామి నిట్టార్చింది. శ్రేమపురస్థురంగా వీరయ్యకు చెడవు లందిచ్చింది.

“ఇదుగో వాగ్యపకానికి నిల్చువోనీ తీసుకో. రాలిలేల మవ్వొచ్చి నీటప్పు చేరైనా మాటకట్టుకో దానికి పనికొస్తది. నే నివ్వు చెల్లిపోతాను. ఆ డాచ్చి యాలయింది. అద్దకేతిరికాడ అల్లదిగ్గో ఆ పెద్దమర్రి పెట్టు కాడికొచ్చి నీకోసం కాసుక్కూసుంటాను. ఆడునిద్దకోతుంటే పడినేయకుండా సల్లంగా బాహొచ్చి. కొంచెం పిసరా పిప్పి యాలైనా వుంటే తెచ్చిస్తే. కొన్నాడొకా కాస్తాది. తరవార వామన్నాన్నే. నీకే యిబ్బంది రాదువే... మరి నే నెల్లన్నాను. నే నెప్పిర వన్నీ మరిసిపోక” అంటూ మారుమాటాడకుండా రామిని ఒదిలి ఒక్కపరుగున వెనక్కి తిరిగిపోస్తూ పారిపోయాడు వీరయ్య.

రామి కేమీ పాలుపోలేదు. వీరయ్య పొలాల గట్లు దాటి పోతుంటే రిచ్చరడి మాస్తూ వుండి పోయింది. ఇంతవరకు వచ్చాక వీరయ్య తిరిగి వస్తాడో రాడో అన్న సందేహం లేకపోలేదు రామికి. అప్పటికే అతన్ని తిరిగి వీల్చి తాను దొరను విడిచి రాలేసని చెప్పా లనుకుంది. అప్పు

టికే మనస్సు మార్చుకుంది. అయినా వీరయ్యను తన మనస్సొర, నిలువునా, యెంత శ్రేమించినా కన్నయ్యకొరను మోసగించి చెల్లిపోవడం తన కంటే వా దుస్సాధ్య మనుకుంది. ఒకప్రక్క యిట్టం లేకపోయినా బలవంతమీద అతి పన్ను నిగొంతుకో వీరయ్యదిక్కుకు చేయి వాపి పెట్టగా “యో ర య్యా! మావా! నేను... నేను దొరను యిడిసి రాలే...” అని చతికిలబడింది రామి. వీరయ్య కామాట లేవీ వినిపడలేదు. వెనక్కి తిరిగి తిరిగి చూస్తూ వా మాట మీరకుమీ అని చేత్తో నూచిస్తూ ఆ తోటల్లో పడి మాయమైపోయాడు వీరయ్య.

* * *

కన్నయ్యకొర ప్రొద్దు పోయాక వచ్చాడు యింటికి. రాగానే తాను వుదయం విడిచిచెల్లిన సందుగుపెట్టె యథాస్థానంలో వన్నుదుకు సంతోషించి, రామిలో “అమ్మో! నా నేటి కల్లి నీలోకొ పొస్తానే. యింతనోనే యడేవా మాటిలో కవిర్చి పెట్టు” అని చెప్పి స్నానానికి పోయాడు కన్నయ్య.

ఇంతవరకు వీరయ్య శ్రేమపయద్రంలో మునిగి పోయి రామి పెట్టెసంగలే మరచిపోయింది. యిప్పుడైనా యే మంతే మించిపోయింది? దొర యెలానూ స్నానాని కల్లాడు; యింతలో పెట్టె తీసి చూడ వచ్చునని, కన్నయ్య అతని గడవలో కా రిడించే తన వుగ, రామి తాళించని పైకి తీసి పెట్టె రీయ వూ నుకుంది. సరి. తాళం తీసి పెట్టెమూత యెత్తతో తూండేసరికి యొక్కడినుండో కన్నయ్య వూడిపడి ఘుడ్డిపూ పెట్టెమూత తీస్తూన్న రామిచేరి కొక్క పెట్టున కాలితో తన్ని “ఓనీ ముండా! యెంతైనా తగుదువే నవ్వు! తడుసుకోదాని కేదేవా నుడ్డెత్తుకు రావాలని, సుచయోని కొచ్చాను నాపట్టి పరిపోయింది నేకుంటే యాపాటి కేమై పోనో. నీ కెక్కడి తెగు బొచ్చించే సావ్య ముండా. దానియేపు ముడకే నూడికే అని అన్నా ల్నుండి సరిపోదు గద్దన్నా యినిపించుకోకండా, వాను లేని సంచయం నూని అందులో నేటుందని దొంగ లాడదా: నుకున్నానే వంజా!” అంటూ కళ్లు

రుసుతూ నిక్కపెట్టిన పెడబొమ్మ పెట్టాడు కన్నయ్యదొర.

దొర తాళుకు రామి ఒకమాట బోరగిలాబడి పెక్కిపెక్కి యేడ్చింది. వసుకుతూ ఆమాలనే నక్కి మాడ్చిని "నేడు దోరా! నాకేమీ కంగలాదాలని నేడు. ఇంచా కిల్లాడుస్తుంటే యీతాలం నెవి దొరికితే అది యీచందగు పెట్టెదో కాదో నూనీ అయితే నీకిచ్చియాలన్నవకుంటన్నావదోరా! ఇంకేమీ దురుబ్బి నాకు నేడు దోరా" అంటూయేడ్చింది రామి.

కన్నయ్యదొరకు కడుపు కరిసింది. రామి పెప్పుకూ తానం తేనీమాట అనలేదు. పైగా ఆమె సేమ సంపాదించడంకోసం ఎన్నో విధాల ఆమెను లాలించే వాడు. ఈ వాళమాడా నివానికి రామిగురించే తనివిత కాతన్యం వహించవలసి వచ్చింది. మళ్ళీ యిలాగన్నాడు కన్నయ్యదొర — "రామీ! పోస్సి అయిందో అయింది, యాడవబోక. మరి నీ కమ్మిచాల్లు పెప్పినా నీవరికి పెట్టె తీడానికే తలసావు. అందుకే నాకు కోపం వుంటున్నట్టక యాదో మాటన్నాను నొచ్చుకోక. యెల్లి చేగి నీవంట పెయ్యి. తానం నీసే మాస్సేపట్టో పోస్తాను. రే; తాళంరే..." అని తాళం వుచ్చుకొని తిరుగ పెట్టెకు తాళంవేసి తాళంచదిమొలకు కట్టుకొని యేటికి స్నానానికి పోయాడు కన్నయ్యదొర.

ఆవేళ దొర త న్నంరేసి మాట్లాడు కుంటే రామి కాతనిపై మనసు విరిగింది. అసలే వీరయ్య కొంత మతి విరిచాడు; దాని కీ యాచంతం దోహద మయింది. దొర యెన్నిసార్లు లాలించినా ఆలాల సలో రామి కా సమయంలో ఆలోచిస్తే అనన్య భావం కలిగింది. ఆ ముసలిని మాయంచేసి తప్పించు కోవాలనే దృఢనిశ్చయం చేసుకుంది. గీరుకుపోయిన చేతిని చూసుకుంటూ వంట చేయబోయింది. వండు తూండినంతసేపూ తనకు వీరయ్యపైనే మనస్సు. ఇంతవరకూ తన మనస్సులో దొరకు అన్యాయం చేస్తున్నానేమో యనే ధర్మసందేహం కొట్టాడు కుండేది. ఈ చెబ్బతో అది పటాపంచ లయింది. దొర తనయందు క్రూరంగా జంతువువలె వర్తించాడు. దానిని నివానికి దొంగగేపం చేయ నిట్టపెట్టకపోయినా

తనమీద నిందాదోహద చేశాడు. ఇదివరకటి దొరమీది రేవక్కలేళ్లకి అంతా యీ పెట్టిన అనన్యాయాను పగగాను మారిపోయింది రామికి.

"ఏం పిల్లా చెయ్యి గీరుకుపోయిందేటి? పాపం! మాన రాసి మంతరిస్తానునీ బయిం నేడు" అన్నాడు మాడాను కన్నయ్య రాత్రి భోంచేస్తూ.

"అక్కర్లేదునే దోరా మాదోడ్డోడినీ" అని విసురుగా వదిలింది రామి. పాపం! కన్నయ్యదొర మనస్సులో యెంతగా విచారించాడో.

ఆవేళ రాత్రి రెండు ఝాము లైంది. అలసిపోని కన్నయ్యదొర నిద్రపోతున్నాడు సురక పెద్దూను. రామి సదీచేయకుండా లేచి చేతికెప్పుకు కట్టు కట్టు కుంది. ఆ బాధలో ఆమె దొరను ఎన్నైనా తిట్టి పోసింది. ఆ సమయంలో ఆతని కంఠ ప్రోహమైనా చేయలేకపెట్టింది. ఈ యింట్లో యీ ముసలోడికి కట్టువడి తో నేమీ కుఖ మనభవించలేనని తలపోసింది రామి. ఇంకొక్కడుకంటే తుపీరయ్యతో యెవలేని పొఖ్యం చూగగొంటానుకదా అని వువ్వెల్లారింది.

వంటనే లేచి సవ్వడి కాకుండా పిళివాకిలి తెరచి, వుత్తరచేరులలో పైకి పోయింది రామి. ఆఖరు సమయంలోనైనా, దొరచే తాను దొంగనని విప్లవార్థం పడడం రామికిన్వంరేకపోయింది. అందుకే ఆ యింట్లో నుండి ఒక చిల్లిగవ్వనా తనవంట తీసుకోపోలేదు. ఇంటినండి బయటబడి, దివరిసారి — ఒక్కసారిగా యింటిపైపు మనస్సార చూచి, తాను చేతులార పెంచిన గోమాతకు అక్కడినుండే సమస్కరించి, జనదిరిగి, స్రుణ్ణివామ్మలలో భయంతో మెల్లగా అడుగు లిడుతూ నిశ్చితార్థం చేరుకుంది రామి.

ఆ మర్రి చెట్టువద్ద వీరయ్యబాడ లేచి అనుపమ లేడు రామికి. ఏమో తాను ముందు వచ్చిందేమో. ఇంతమా వీరయ్య కానిగ్గయం చేయలేలేదు. ఎప్పటి నైనా వీరయ్య రాకపోతాడా, తామా వీరయ్య కలిసి చిలకా గోరింకల్లా అడవుల్లోనుంచి ఎగిరి పోక పోతామా అన్న వైర్యంతో రామి ఆ చెట్టుమొదల్నే మాడ్చిని వీరయ్యకోసం నిరీక్షింప దలచుకుంది. కొంత వే ప్రయాక ఆ స్రుణ్ణివెలుగులో తన తేదీ కవింపక

పోయినా ఏదో మనుష్యులు నడిచిన చువ్వుచువ్వులం
అయింది

"మావా! మావా! ఇక్కడనే నిక్కడే
వున్నాడు" అని మెల్లగా విల్పిందిమాదాను రామి.
అయినా జవాబు రాలేదు. రామి దైర్యం విడువలేదు.
ఆ రాత్రంతా మెలకువతో వీరయ్యకోసం వదివుంగా
లవకుంది. కాని ఆ వేళటి మనస్సు రావడిచేత రామి
అట్టేసేపు తెలివినివాడ వుండలేకపోయింది. కాస్త
వదిలోనే, ఆ చెట్టుమొదలుకే తలచెట్టి, ఆ తీరాంత్రంలో
అక్కడే నిద్రపోయింది.

* * *

తిరిగి మరుసాముననే మంచుకు దిగి తెలి
వొచ్చి లేవగల్గింది రామి. తా వెంటనేపు నిద్రపో
యిందో తనకే తెలియదు. అయితే వీరయ్య రాలేనట్టే;
మరి రాడని ప్రవచనమొంది. అతని యిన్ని ప్రేమా
లాపాలూ వట్టిపొల్లులేనా? అతనిచేష్టలన్నీ పరాచికా
లేనా? అతని మూచనలన్నీ కట్టుకథలేనా? "ఏం
మొగోడు?" అనుకుంది రామి. ఇంతా అతన్ని నమ్మి
మోసపోయినందుకు తగినతాస్తి అయిందని తన్ను
తాను నిందించికొంది. ఆ ప్రయత్నంగా యెడలపు
కమ్మకు వచ్చింది రామికి. ప్రపంచమంతా తన్నింక
వేలెత్తి పోగడ చేస్తుందని భావించుకొంది. తన జీవి
తంలో తీరనిమచ్చ తెచ్చిపెట్టకొన్నందు కంతో
దుఃఖించింది. ఇక లోకంలో తలెత్తి నిరగడమెట్లో
అని భయపడింది. ఒక్కసారిగ తన తప్పిదమంతా కళ్ల
ముందు తొండబించింది. ఇంత కృతఘ్నురాలనే నాకింక
పుట్టగలుగలేదని కలకల యేడ్చింది రామి.

ఇప్పుడు తా సేంచేస్తుంది. తనకు తెలియకుండా
కన్నయ్యదొర తన్ను వెంబడించి సంగ తంతా యీపా
టికే గ్రహించివుంటాడు. ఏమో అతడు వెంబడించ
లేడేమో! తనకు ట్టింకా బయటపడ లేడేమో! ఇంటికి
పోలేనే మంచిలేమో! అతనికి తెలిస్తేమాత్ర మేమి,
పాదాలమీద పడి తనతప్పు మన్నించమని ప్రాగ్గేయ
పడితే ఆ మాత్రం క్షమించకపోడు మహామభావుడు
కన్నయ్యదొర. పోనీ క్షమించక చావకూడినా ఫరవా
లేదు తనతప్పుకు తగినతాస్తి అవుతుంది. ఇక్కడ వుండి

నల్లరినోళ్లలోనూ పడేకంటే మొగుడిచేతుల్లో చచ్చి
పుణ్యమైనా వస్తుందని అనేకవిధాల ఆలోచించి రామి
చివరకు యింటికే పో నిశ్చయించింది

లేచి అడుగుల్లో అడుగులు వేసికొంటూ రామి
మెల్లగ యింటిదారి పట్టింది పొలాల గట్టుమీదనుండి.
రామిమనసు మనసులో లేదు రెనుచేసిన ఘోరానికి.
గాలికి కదలిన చెట్లకొమ్మలుకూడ తనవిషయమే పూకు
లాడుకుంటున్నట్టు తోచింది. కప్పలు వెకవెకలాడుకు
తనవ ద్రవమ చూపి పకపక నవ్వుకుంటున్నట్టు తోచింది.
చివరికి అస్తమించు చంద్రదింబంమాదా తన నవవడిని
కంటించి వెలవెలబోయిందనుకుంది రామి. మూరా
న్నుండి తనయింటిని తిరిగి యెప్పటికీ కలలోస్తినా
మాస్తా నమోనియింటిని తిరిగి రామి చూచింది. నుం
డలు దడదడా కొట్టుకున్నా యామెకు. ఇల్లుమాత్రం
యెప్పటిలాగునే ప్రకారంగా వుంది. రామి యింటిచేరు
వగా నడిచింది. అమ్మి - పరిసరా లన్నీ సలకడంగానే
వున్నాయి కాని యింటిరలుపుమాత్రం బారలా తీసి
వుంది. తాను వెళ్లినప్పుడు తలుపు దగ్గరగా వేసి పోవడం
తనకు తాగా జ్ఞాపక ముంది. అయితే యిప్పు డెందుకు
తెరిచివుండారి? దూరాన్నుండి తలుపునవ్వడి యిప్పుడే
తాను విందిమాదాను. ఏదో ముప్పును కంటించింది రామి.
బహుశా దొరయే తన్ను వెతకడానికిని బయటికి వెళ్లే
డేమో. ఒకవేళ మరిచిపోయి తానే తలుపుతీసివుంచం
డేమో? అలాగయితే భయమే లేదు. తాను చువ్వుకు
లేకుండా యెప్పటియట్టే యింట్లో పోయి యేమీ
జరుగనట్టే వుండవచ్చు. ఈ ఆలోచనల్లోరామి త్వరగా
యింటిగడ పెక్కింది. లోపలనుండి పుచ్చాననిత్యా
సాన్ని చెవుర్నిక్కిరాడిచి "విని అమ్మయ్య బతికాను
రా డేవురా!" అని చేతుడి కనేకధవ్యవాదా లర్పించి,
యింక తననట్టు వెల్లడికానందుకు, దొర యింకాలేవ
నందుకు ఎంతో సంతోషించింది. అయినా సంతోషం
మాత్రం వొడలేదు రామిని. ఆత్మాస సాధారణమైంది
లా విసబడలేదు. కొంచెం బరువుగాను, కోరివుండి పట్టి
పట్టిసలవుతున్నట్టు విసబడింది. రామినుండెట్లో రాయి
పడింది. ఏమో కన్నయ్యదొర తన్ను పరీక్షించడానికి
కలకెగిడ అభినయమన్నాడేమో. ఏమైతే కానినా

తెగించి లోనికి పోయింది రామి. గడంతా చీకటిగా వుంది. గదినుప్పుంకదలే జేతో కాళ్లకు తగిలి పడి పోయింది రామి. ముడుకులమీద లేచి తడిచిమూసి ఆచోకమనిసి శరీర మని పోల్చుకొంది రామి. వెంటనే భయంతో ముచ్చెమటలు పోతాయి. కెవ్వసోకవేసి కట్టుమూసుకోబోగా చేతికి అంటిన జగటరక్తం తడి తడిగా తగిలింది రామికి. తిరిగి తడిచి మూచి పెట్టి తని పడివున్నది కన్నయ్యకొర అని తెలుసుకుంది రామి. ఇల్లంతా తడిచి వెదికి దీపం పలిగించింది.

కన్నయ్యకొర శవంచుట్టవలె చ్చాచాని కడ్డంగా పడివున్నాడు. ఇంకా వుచ్చాపనిశ్వాసాలు రాగానే వున్నాయికాని, తలమీద బలమైన గాయం తగిలించని గ్రహించింది రామి. సాయానికైనా చుట్టుపట్ల మైలు దూరంలో యెవ్వరూ లేదు. తానొంటికే అసహాయ దైవ భయంతో ఇల్లంతా కలయజూచింది. వెంటనే సందును వెట్టె యథాస్థానంలో లేకపోవడం గ్రహించింది రామి. వెంటనే జరిగిన కలంప మంతా కళ్ల కక్కిరించింది. అందుకే, ఆ పెట్టిలోని, తన కన్నయ్యకొర సర్వ స్వాన్ని, అపహరించడానికే ఆచంగమందా పిరి గాడు వలపునెపాన్ని తనమీద మచ్చుమందు చచ్చి రాత్రినేక బయటికి పంపించి, సమయం చూసి కన్నయ్యను గాయపరచి తాళం లాక్కొని పెట్టెలో వుడాయించి వుంటావని గ్రహించింది రామి. వీరయ్య తన కిచ్చిపోయిన నియ్యకొటి ముక్క ముక్కలుగ చించి నీటిలో తడిచి కన్నయ్యకొర గాయాన్ని కడిగింది రామి. కపిలేరా వీరయ్యను కపించింది. తన మాంగల్యమే శుభప్రదం కావాలంటే వీరయ్య — తన్నింత పంపించిన వీరయ్య-తన సంసారాన్ని కక్కిరుగుంట్లో సర్వనాశనం చేసిన వీరయ్య వెత్తురు కక్కిచావా అని కపించింది. కోపంతో రోమరొమలా కంటించిపోయింది రామి.

తన కొర వట్టం ఆలోచించింది. ఇన్నేళ్ల పాటి రెక్కల కష్టమూ ఆ నాటితో పూర్ణావధం తనమాలాన్నే — తన స్వాధ్వపరత్యాన్నే — తన మాయచారిబుద్ధిమూలాన్నే. తన్ను ముక్కలుగ కోసి నా పాపం లేదు. దొరమ చూచేసరికి రామి కేడు

పొగలేదు. కన్నయ్యకొర తలను తొడిచిపై తీగొని చీరచెరనుతో బిసబుటూ చొరమఖిలై పే నిదానించి యాస్తూ నిరీక్షించింది రామి. ఆ మూలకవిన కన్నయ్య — పెదవుల పంపులో — యెంతో ప్రకాంతత కనుపడింది రామికి. అనేక సాయంత్రం తప్పించి యెప్పుడైనా చొర తన్ను కనిచేమా? ఎన్నివిధాల తన్ను చాలించి పాలించే బాడు? “రామి! నామీద నీ కెప్పుడు దయ కలుగుద్దో” అని ఎన్ని సార్లు తన్ను కడ్డంపట్టి ప్రాశ్నయపడే వాడు? తా నెప్పుడై నా తన్ని భర్తవలె గౌరవించింది? తా వెంటపాపాత్మురాలు? అటువంటి సద్గుణరాశి తామభార్యగా వుండడానికెన్ని నోములు నోయాలి? అయినా ఆ సంకల్పరంపాటు దొరని చులకనగా చూసి నందుకు తనకే శిక్ష విధించాలి! అయినా తానమాత్రం ఆయన్ను వదిలివుండగలిగిందా? చానికి కారణ మేమై వుంటుందో తాను కొంచెమైనా ఆలోచించింది? తన మరీసముఖాన్ని చొర కేవిధంగా చూపుతుంది? చొర విషయమై ఆలోచిస్తూంటేనే రామి! ఆయన మీద అన్యాయమేమ అంతురెట్లా పెరుగుతూంది. తన పొరపాటుకు లోలో వెంతో కుమిలిపోయింది. మనస్సులో చొరవనిత్రనామాన్ని పరావ్రజవం చేసికొంది.

తెమ్మదిగ చొరతలను తనలేలేవడానికదుముకొని “చొరా! నాచొరా!” అని యెన్నోసార్లు పలవించింది రామి. చూడయంలో ఆతనిగూర్చి యమయాతన సమభవించింది. తనభర్తవ — తన కన్నయ్యకొరను శ్రీఘంగా ఆరోగ్యవంతుని జేయు మని మనస్సులో జేయిచేపుల్లకు మొక్కుకుంది. గొంతుకలో గాడ్లక పుట్టింది రామికి ఆవేశంలో. కళ్ల నంబకి నీళ్లు జలజలారాలాయి. వంతుతూన్న పెదవుల్ని కన్నయ్యకొర ముఖాన్ని ఆర్చి వలచలా యెడ్చింది రామి.

చొర కదిలాడు. కళ్లు విప్పి రామి కళ్లల్లోకి చూశాడు.

“ఏం అమ్మో! అలా నేడుస్తుండావు?” అని సీనస్వరంతో అడిగాడు కన్నయ్యకొర.

“చొరా! యీ పాపాతుమరాల్ని నెమించు. దీనిపాడులుద్ది మూలకంగా నీయ్యావీ నీయారొగ్గం పోనాది. యీ బడవముండను నీలముంచినా పొల

ముంచివా నీదేవారం" అంటూ దొరచేతులు పట్టి చావురని యేడ్చింది రామి.

కన్నయ్యదొర కొంతెం నవ్వాడు- "ఓస్సీ! అదా? ఆ సందుగపెట్టా— అదే—దానికీతరగా— అదే తెచ్చిపెట్టినా దీవాలక మంతాను. దాన్ని నుంచి ముందే నీతో పెప్పేనుండివా బాగుండిపోను. నా మంతరం పొద్దికానాలని జడిసి పెప్పేను నీతోటి. పోలేపోవీ యిప్పుడైనా పెప్పీతీర్రాను నీతోటి యిను— ఆ పెప్పేనోండి ఆస్తీకామా మమ్మకాదు. ఒక బయం కరమైన యిససర్వం. దాన్ని మాడెయ్యడం వాకోడికి తెల్పు. యింకేరైవా దాన్ని నూడ్రేవేసాలు సత్తాడు. అందుకే నిత్తైవా దాన్ని మాడ్చిచ్చివోగ్గికాదు. అయితే దానివసేటంటావు— ఎవరికైవా పాముగట్టా కుట్టించంటే యీ పాముని లీసుకల్లి కుట్టిపోడికి మాపి మంతరిస్తే ఆడికి తగ్గిపోయి. ఈ రయిస్థం ఎవరికైవా తెలిస్తే నా మంతరం పెప్పోకం పోద్దని నా పెవ్లాని పెప్పేను. అందుకే గండ నిన్ను పేల నిన్ను మాకలేకాను. మవ్వుమాడ నామీద నలికేవు. ఆ రాశ్వసిముండా పోడు యీరిగాను పాపం! అందులో యాటో దవరాసు లున్నా యిది కాటోల నన్ను కొట్టి పెట్టే, తాలూమా పట్టుకుపోయా డిప్పుడే. అనుబలిరైదునే ఈపాపానికి" అంటూ ఆలిపోయి చెప్పాడు కన్నయ్యదొర.

దొరప్రభావం అప్పటికి బోధపడింది రామికి. ఇన్నాల్లా దొరచర్యలకి కొరత మనగాపొనమైంది. దొరమై ప్రేమ మిమమడింది.

"వోం! నాకోరా! నా నిన్నాల్లా నీ కొంత పంకటం నీకుర్చినాకో—నా తప్పు లన్నీ నెమిం

చవూ?" అని రామి తనముఖాన్ని దొరముఖానికి రాసింది.

కన్నయ్యదొర రామికిల నిఁపుడుతూ "రామీ! యింకా నన్నులాగే పిలాలటే?" అని తలెత్తి ఆడిగాడు నవ్వుతూ.

రామి నవ్వుతూ స్వీయతో "మామా, నామగ్గుల మామా!" అని దొరగుండెలమీద వాలింది.

అంతలో దూరాన తోటలో పెడబొబ్బలు వినిపించాయి. కేక లంతకంతకు అధికమై ఒక్కపారిగా చల్లారిపోయాయి.

రామి భయంతో దొరను గట్టిగా పట్టుకుని "మామా! ఆ చేటిమామా! మనినీకేళ్లా గిని పిస్తన్నాయి" అని ఆడిసింది.

దొర నవ్వుడు "ఓఁ. నీతో తోడేల్చి—కాదు మనిసియాపామ్మన్న తోడేల్చి పాము కరిసుంటాది. ఆ మెకం నచ్చుంటాది అరుపుమాని. అంతే" అన్నాడు.

రామి గ్రహించింది. కన్నయ్యదొరచేతుల్ని గట్టిగా తొమ్ము కదుముకొని "మామా జలమజల్కూరికి నువ్వే నాకు మామవి కావాల" అంటూ తప్పిపో కళ్లు మూసింది రామి.

"రామీ! నారామీ! నీ కిన్నాలకి నామీద మనుసుకలిసింది. నా నింక దవ్యాకుముడ్చి. నాకోల్కె లన్నీ యిక పలప్పెదమైనట్టే" అని ఆవందాశ్రవులు కార్పాడు కన్నయ్యదొర.

డి. సి. వాటర్ ఫీల్డ్ కథాసారంగా.

న ర్త కి

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి

౧

ఓ విశ్వనాథ! జన తృ
ష్ణావారిద! నాదుభావనానర్తకి నీ
పావనపరిధిని భరత
ప్రాసీద్యము సూప నీవు పరికించితివే?

౨

ఇది యున్నది యున్నటు లే
యదనున వాకొనదు కల్ల లాడెడు నని నా
యెడఁ దోచె, నిద్రి చేసిన
యదె నృత్యము నీదునెమట సంతర్యామి?

౩

ఇది నీ పరిధిని నృత్యము
పడింబదిగఁ జేసి రాస భావాంతరమై
పొడలెడునెడ స్వేదము నీ
పదములపైఁ బడుట కెంతో వగచెడిని బ్రభూ!

౪

నీ విద్వానిం దాకితి
కావలయును ; దీనిమేనె కాక యలంకా
రావళి నకలమ్ము రస
స్థావితమై కానఁబడు నపార్థివ మగుచున్.

౫

పంచాంగంబుల నాటకం బయిన యీ బ్రహ్మాండ మం దెంతయున్
సంచారం బొనరించి భావరసనా సంపత్తి నానందముం
గొంచున్ నృత్యముఁ గాక నర్తకుని వాక్కుం గాక నర్తక సదా
గాంచన్ నృత్యము చేయుచుండు నని వక్కాణించు సర్వేశ్వరా!

సంపూర్ణస్వేచ్ఛ సాధ్యమా?

రాబర్ట్ లిండ్

"నిజానికి స్వేచ్ఛ అనేది ఏదేకంలోకూడా సమగ్రతను పొందియుండలేదు. మనుష్యులందరూ దేవతలైతేనే తప్ప ఇకవలెందుకూడా అట్టిది వస్తుందని తోచదు."

కొన్ని శబ్దాలు ఊహాపరంపరమీద అవరిమితంగా పనిచేస్తాయి కాని అవి అట్టి విట్టి వని నిర్వచించడం మహా అసాధ్యం. "సాందర్యం" అట్టి శబ్దాల్లో వకటి 'కళ అంటే ఏమిటో' వ్రాస్తూ టాల్స్టాయ్ పేర్కొన్నాడు. "స్వేచ్ఛ లేక స్వాతంత్ర్యం" అనేది అటువంటిదే ఇంకోశబ్దం. "స్వేచ్ఛ" ఒక పదమూ ఒక వస్తువుకూడా. దాని నిమిత్తం మనుష్యులు శతాబ్దాలాదిగా ప్రాణాలు సమర్పిస్తున్నారు. సభ్యతనందిన దేశ దేశాంతరాల భాషలలో అత్యంత ఉదార పూర్ణమైన కవిత్వానేకం జనింపజేసిన దీ శబ్దమూ ఈ వస్తువూ. కాని ఏస్వేచ్ఛ ఉపాసకుణ్ణయినా దానికి నిర్వచనం తెప్పమంటే నూటికి వక్కదైనా సంతృప్తికరమైన జవాబు ఇవ్వగలడో లేడో! చావుకుసైతం తెగింప చేయదగినదని అర్థమిచ్చే పర్యాయపదం దాని కేదైనా లభిస్తుండేమో అని "రోజ్ బు" సంగ్రహించిన 'తెళారస్' నామక గ్రంథంలో వెలికాను. అక్కడ దొరికిన పర్యాయపదాలు: అపరాధీన, బంధనరహిత, అనిరోధ ఇత్యాదులు. వట్టి శబ్దాలపుట్టి. బైరను, పెల్లీలు గ్రహించినమాదిరి స్వేచ్ఛాభావాన్ని వీటిలో ఒక్కటైనా స్పష్టికరించదు సరిగదా చాలా మటుకు వ్యతిరేకార్థం వెలిపరచేవి.

అంగ్ల కార్మికుడు

స్వేచ్ఛ అంటే ఏమిటో, దాని సంపాదనకు స్త్రీ పురుషు లింతగా బలికాదగినదని తలపోయుటకు హేతు వేమిటో గ్రహించడానికి ఇంత ముఖ్యావసరమైన సమయం ఇంతకుపూర్వం ఎప్పుడుగాని సంప్రదించి వుండలేదు. ఇప్పుడు ప్రపంచమంతటా ఎక్కడ జూచినా "స్వేచ్ఛా స్వేచ్ఛా" అని వకటే ఘోష. ప్రజాసత్తాకపు దేశాల్లో సయితం అల్పసంఖ్యాకులైన స్త్రీ పురుషులు—మేధావు లైనవారే—ప్రజాసత్తాక స్వాతంత్ర్యానికి విరోధులై అది వట్టి భ్రమాత్మకమైనదని మనలను ఒప్పించగలవాళ్లున్నారు. చేబల్దేనుక్రిందలాగే హెర్ హిట్లరుక్రింద కూడా అంగ్ల కార్మికుడు సమానస్వేచ్ఛా సాఖ్యాలను గలిగివుంటాడని చెప్పేవాళ్లు కలరు. అంగ్ల కార్మికుడు పుంజీదారుల క్రితదాసుడని వారివాడం. అందుచేత మహాఅయితేతమ సంకల్పను కోలుపోవడం తప్ప వేరొండు నష్ట మేమీ కలుగజాలదు, కాబట్టి ప్రపంచంలోని కార్మికులందరూ ఏకీభవించాలన్న ప్రేరేపిస్తుంటారు. వారల ఈ చర్యమూలంగా ప్రజాసత్తాకం కావించిన మహాకార్యాలను సరిగ్గా గ్రహించక పోవడమేగాక బాత్రిగా అపార్థం చేసుకోవడ మని నా అభి

ప్రాయం. దాన్నే సర్వసాధారణంగా అంగీకరించేయడం నాగరికతకు మహాసర్థం సంభవింపవచ్చు.

స్వేచ్ఛను ఈలాగు క్రిందుపరిచేవార్లలో చాలామంది అట్లా ఎందుకు చేస్తున్నారంటే వారందరూ స్వేచ్ఛావాతానరణంలో పెరిగినవారు. స్వేచ్ఛ లేకపోవడంంటే ఏమిటో వారికి తెలియదు. వారికి వాక్ స్వాతంత్ర్యం వుంది, మనఃస్వాతంత్ర్యం వుంది, గమనాగమన స్వాతంత్ర్యం వుంది, రాజకీయ, ధార్మిక స్వాతంత్ర్యా లున్నాయి. వారి తండ్రులు ఎంతటి త్యాగించేసి, ఎంత మూల్యం సమర్పించి ఈ స్వేచ్ఛను తమ నిమిత్తం సంపాదించి పెట్టారో వీరు గ్రహించినట్లు కనుపడదు. ఈ ప్రజాసత్తాక స్వాతంత్ర్యం వట్టి బూటకమే అయ్యేయడం దానికొరకు పెనగులాడినవారందరూ పూర్వం అనవసరంగా వృథాగా శ్రమపడ్డట్లు తెలుతుంది నే విషయంకూడా వీరు గమనించడంలేదు.

ఈ హక్కులను పోగొట్టు కొంటే

ఇంగ్లాండులో ప్రజాసత్తాకపు స్వాతంత్ర్యమే లేకుంటే ఏమవుతుందో గమనించండి. బ్రేడుయూనియనులను ఏర్పరుచుకొనుటకు స్వేచ్ఛ లేకుంటే ఆంగ్లకార్మికు లింతటి మంచిస్థితిలో వుండేవారేనా? ఎన్నికలలో ఓటునిచ్చే అధికారమే లేక పార్లమెంటుసభలలోనూ, పురపాలక సంఘాల్లోనూ తమ లాభాలకొరకు కృషి సల్పేవారు లేకపోతే కార్మికులింత మంచిదశలోకి రాగలిగే వారేనా? జడ్జిలు ప్రభుత్వానికి దూరగులుగాక కార్మికనాయకులను జైళ్ల కంపుతూ ప్రధానమంత్రి ఆజ్ఞ అయితేచాలు—ఆ నాయ

కులకు మృత్యువంశన విధించేవారైతే కార్మికు లింతటి మంచిదశలో వుండగలుగుదురా? వారికి ఇష్టంవచ్చిన రాజకీయ, ధార్మికభావాలను కలిగియుండుటకు స్వేచ్ఛ లేకుంటే వారింతటి మంచిస్థితిలో ఉండేవారేరా? ప్రభుత్వపు గూఢచారులు తాము మాట్లాడుకునేవాటిని పొంచివుండి విని తమ్ముజైలుకు లాక్కొనిపోతారనే భయంలేకుండా సమస్తవిషయాలనుగురించి నిరభ్యంతరంగా మాట్లాడుకొనగల స్వాతంత్ర్యమే లేకుంటే వీరింతటి మంచిస్థితిలో వుండేవారేనా? నిస్తంత్రీద్వారా విదేశవార్తలను వినగలిగే స్వాతంత్ర్యంలో లేకమాత్రం తగ్గించినా చాలు వారిసౌఖ్యంలో కొంతభాగం పోయినట్లే.

భవిష్యత్తుకుగాను పునాది

ఒక ప్రకారమైన స్వేచ్ఛాధానం — దానిని కోల్పోవడమే సంభవించేయెడల అట్టిదానికొంకు ఆంగ్లేయులలో నేరేణివారు గాని చింతించకుండా వుండగలట్టిది—దొరుకుతుండేమో అని యోచిస్తే అట్టిది వక్కాల్తైనా నాకు గోచరం కావడంలేదు. రోతనుపుట్టించే ముక్తిప్రదేశాల్లో నివసిస్తూ శక్తికిమించి పాటుపడే పేదరాలైన బిడ్డలతల్లి భాగ్యవంతురాలయిన లాయరు పెళ్లాంతో సమానమైన స్వేచ్ఛను అనుభవిస్తుందిగదా అని నేననను; కాని ఆమె తన మనస్సులోని సంగతిని ఇరుగు పొరుగు వారితో చెప్పకోడానికి స్వేచ్ఛలేక, ఇబ్బతమయినా తన బిడ్డలను నాకాకాభార్తిస్తు ఆదివారపు స్కూళ్లకు పంపజాలక, తాల్తాలిక ప్రభుత్వాన్ని తొలగించి వేరొందు సౌఖ్యదాయకమైనదానిని ఏర్పరుచుకొనుటకు సహాయపడే ప్రతినిధికి తాను వోటును ఇవ్వ

బాలక ఉంటే—అప్పుడు తాను రెండింతలు బానిస ననుకొంటుందని నా నిశ్చయం.

ఇంత ఎందుకు—కార్మికుల కున్న రాజకీయ స్వతంత్రత ఇంగ్లండు స్వయాపాన్ని ఇదినరకే మార్చివేసింది. సావకాశంగా, సుఖమయమైన సుందరజీవితాన్ని గడపటానికి వలసిన మార్గాలన్నింటినీ విస్తృతం గావించింది. ఇంగ్లండు అర్హతమైన సభ్యతను పడయుటకుగాను చేయవలసింది ఇంకా చాలా వుంది. కాని ఇంగ్లండుయొక్క భావి నిర్మాణము ప్రస్తుతపు స్వాతంత్ర్య శిథిలావశేషాలమీద గాక వాటి ప్రతిష్ఠాపనలమీదే జరగాలి.

నితానికి స్వేచ్ఛ అనేది ప్రపంచమందలి ఏదేశంలోనుకూడా సమగ్రతను పొందివుండలేదు. మనుష్యులందరూ దేవత లైతేనే తప్ప ఇకముందుకూడా అట్టిది సంభవిస్తుందని తోచదు. కాబట్టి మనం అపేక్షించలేనిది దంతా ఇతరులకంటే మిన్నయైన స్వాతంత్ర్యం. ఉదాహరణానికి ఋషీ రమ్యలతో సరిపొల్చుకుంటే ఇంగ్లండుకే ఎక్కువ స్వేచ్ఛ వుంది. నిరంకుశాధికారానికి లోబడిని స్వాతంత్ర్యం దాసికుండు.

చేంబర్లెను — స్థాలినులు

ఇంగ్లండుకంటే రమ్యాకు ఎక్కువ స్వేచ్ఛవుందని ఒక సమర్థుడైన కమ్యూనిష్టు యువకుడు అంటూవుంటే విన్నాను. ఎందుచేత ననగా స్థాలినుమీద ఇష్టంలేనివో పక్షాదుకమ్యూనిష్టులననేలకొనకపోయినా

కారంలోంచి తొలగించగలుగుతారట. కాని అట్టి పరిస్థితుల్లోనే అంగ్లేయులు రాగల జనరల్ ఎలక్షనుకు ముందు చేంబర్లెనును తొలగించాలంటే వారికి వ్యాయమైన పాక్కులేదట. కాని రష్యనులు స్థాలినును తొలగించగల స్వాతంత్ర్యం ఉన్న దనుకోవడం వట్టికల. స్థాలినును పదధిష్టుని చేయు దని వ్రాసే వార్తాపత్రికను వెలువర్చగల స్వాతంత్ర్యం రష్యనులలో ఎవరికీ లేదు. మాస్కోలోని వకవిధిమూల రమ్యావాడు ఒక పెట్టె మీద నిలుచోని స్థాలినును నిందిస్తూ, అతణ్ణి పదధిష్టుని గావింప ఉపన్యసించే యెడల ఒక్క క్షణంలో 'ఓగ్సు' వచ్చి అతణ్ణి పట్టుకొంటాడు. అందులకు భిన్నంగా చేంబర్లెనును అతని పదవినుంచి తొలగించడం దని మనసారా ఉపన్యసించడానికి పత్రికల్లో వ్రాయడానికి అంగ్లేయులకు స్వేచ్ఛవుంది. ప్రజాసత్తాక స్వేచ్ఛ అని మనం పిలిచే వాట్లలో ఇదీ వకవిధమైన స్వేచ్ఛ. దీన్ని తొలగించడం ఇంగ్లండులోని కమ్యూనిష్టులకైనా ఎక్కువ సౌఖ్యప్రదం కాదు.

వోటువిషయంలోగల స్వాతంత్ర్యం గతకతాబ్దిలో ఇంగ్లండుకు ఎంతటి సౌఖ్యానికి హేతుభూతమైందో యోచించండి! ప్రపంచమైన విప్లవాన్నుంచి దేశాన్ని రక్షించుటకు సహాయపడిన వాట్లలో ఇదీ వకటి. స్వాతంత్ర్యపు సరిహద్దులు విస్తృతములైనది రక్తపాతంవల్ల కాదు, ఎలక్షర్లు పార్లమెంటు మీద గావించిన వత్తిడివల్ల. అదే మంచి

కాస్పరేనుల మూలంగా పరిష్కరించుకోవడం జాతీయవ్యవహారాల్లో ఎంత వాంఛనీయమో అంతర్జాతీయ వ్యవహారాల్లో గూడా అంతే వాంఛనీయం. విప్లవ మంటే అంతర్యుద్ధమే. ప్రజాసత్తాక స్వాతంత్ర్యం అట్టి విప్లవాన్నుంచి ఇంగ్లండును రక్షించింది కాబట్టి దానిపుట్టుక మన జాతీయచరిత్రలోని మహాఘటనాల్లో వక్రకృతని నేనంటాను.

ఫిన్లాండుమీద రష్యాదాడి

అయినప్పటికీ ప్రజాసత్తాకపు స్వాతంత్ర్యాన్నే గాకుండా జాతీయస్వేచ్ఛనుగూడా చులకనగా పరికించేవాళ్లు ఇప్పుడున్నారు. చేబల్లేను జెకోస్లావికియానిమిత్తం పోరాడకపోవడమూ, పోలెండునిమిత్తం పోరాడటానికి వెనుదీస్తున్నాడని సందేహించడమూ జాతీయస్వాతంత్ర్య మని పాఠ సమ్మిసట్లు కనుపడుతుంది. కాని పోలెండుకోసం పోరాటానికి చేబల్లేను సంసిద్ధుడుగా ఉన్నాడని తెలియుటంతోట, బలహీనమైన చిన్న రాజ్యాల హక్కులవిషయంలో చారికీగల ఉత్సాహం యావత్తూ పోయి మీదమిక్కిలి ఎదురుతిరిగి ఫిన్లాండుమీద రష్యాదాడిని సమర్థించేటొకవరకూ తయారైనారు.

శక్తిమంతుడయిన ఆక్రమణకానినుండి రక్షించుకోడానికి అవసరమైన ఫిన్లాండు తీరాలమీదా, స్వీడాలమీదా రష్యా ఎందుకు అధికారం స్థాపించుకోగూడదూ అని వీరిప్పుడడుగుచున్నారు. ఇటువంటి యుక్తివాదాన్నే పురాతనకాలపు అంగ్ల యూనియన్యులు అయిర్లాండుకు వేసినా పాకగాంబుకు

ప్రసాదించే సందర్భంలో ప్రయోగించారు. అయిర్లాండు స్వతంత్రం అయితే ఇంగ్లండుకు డేమకరం గాదని వారివాదన. అయిర్లాండు తీరాల్లో నౌకాకేంద్రాలను ఏర్పరుచుకొనే నిమిత్తం ఆధునికధ్వంసకారి ఆయుధాలను ప్రయోగించి, డబ్లినుమీద బాంబులను వేసి, అయిర్లాండునిరోధాన్ని అణగదొక్కుటకు ఇంగ్లండుపాళ్ళును సమర్థిస్తారా అని రష్యా పాక్షికులైన నా మిత్రులను కొందరిని అడిగాను. కాని తృప్తికరమైన జవాబు రాలేదు. కాని ఆక్రమణకారియైన సామ్రాజ్యవాదపు దృష్టికోణంలో ఇంగ్లాండు ఇట్లా గావించటం న్యాయసంగతమైనదే. సమస్తనాగరిక జాతులూ స్వాతంత్ర్యం కలిగి వుండాలనే ప్రజాసత్తాకపు సిద్ధాంతాలనుబట్టి చూస్తేనే అట్టిదాన్ని నేరమని మనం నిందించగలిగేది.

ప్రజాసత్తాకానికి ఒక పాఠ్యరీతి

యూరోపునందలి అధికభాగంలో వైయక్తిక స్వేచ్ఛనేకాదు, జాతీయస్వేచ్ఛను సైతం ధ్వంసమొనర్చగల పరివర్తనలు ఘటిల్లుతున్నాయని, అందువల్ల ఆబెలగోపాలం జను లందరూ భయకంపితు లవుతున్నారని కొన్ని ఏండ్లకుపూర్వం భావిస్తూ ఉండేవాళ్ళి. కనీసపక్షం అయిర్లాండువారికి ప్రపంచంలోని అయిర్లాండులన్నీ ఒకటితర్వాత వకటి అంతర్ధాన మవుతున్నట్లు కనిపించింది. కాని పాశ్చాత్య లండరిలోనూ ఈ పరివర్తనలవల్ల ప్రాచీనకాలపు స్వేచ్ఛాభిలాష మళ్లీ రేకెత్తుతున్నదని నా అభిప్రాయం. అంగ్ల కార్మికులు చాలాకాలంనుంచి తమయొక్క

స్వేచ్ఛ కేకాదు, తా మెప్పుడూ చూడని విదేశీయులకు గూడా స్వేచ్ఛ కావాలని నమర్చిస్తున్నారు. ఇట్టి ఉదారపూర్ణమైన, స్వార్థరహితమైన అభిలాషతో జ్వలించే హృదయాలుగల యువకనాయకులు బయలుదేరడం మీదనే ప్రపంచం యొక్క భవిష్యత్తు ఆధారపడివుంది.

ఇంకాకూ స్వేచ్ఛను నిర్వచించడానికి నమర్చిన కాలేజీమో? దానిని కోలు

పోవుట అంటే ఏమిటో యూరోపులో ప్రస్తుతం దేశంతరువాత దేశంలో కలిగే పరిస్థితులనుబట్టి గ్రహించుకోవచ్చు. అదివరకున్న స్వేచ్ఛను తేలికగా చూచుకొనక దానిని కాపాడి, బలపరచి, వృద్ధిచేసుకొని మానవ స్వేచ్ఛను విస్తృతం కావించుకొనుటకు తోడ్పడాలని ప్రజాసత్తాకపు జనులకందరికీ అని హెచ్చరిక నిస్తున్నాయి.

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రీష్ఠమయిన కుశాసనగల శిలమూస, మొదటకు చల్లదనమును కలిగించి పెంట్లకులను అభివృద్ధి చేయుటలో ఆర్థికతను ముఖ్యది.

శిలపోటు, కూడుపోటు, శిలో నేడిమి, యందు మొదలగువాటిని పొంగొట్టి కన్నులకు చలక నోపంగి

పెంట్లకులను హృదయపువరచి, నల్లగా పెండుటలో ఆర్థికతను ముఖ్యది.

శ్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-8 రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

పొట్టిక ప్రశ్నోకము.

వి. శి. ఏ. అందు కంపెనీ,

ఆయుర్వేదనమాజం,

పరిచేపి, నల్లూరుబిల్లా

వేటూరి -
సుందరశాస్త్రి గారి

సర్వ
సుందరరసము

సర్వసామేహములకు సుంజేవి

గుణము శ్రుత్యక్షము
అనుభవనిర్దము. ఇకలక్ష్యము
అవసరంలేదు. ఎటువంటిసవా
మహాలనైనాకు దుర్బును
తెలుసురు-

ఆర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల

ఆంధ్రపత్రిక

విక్రమ సంవత్సరాది సంచిక

వ్యాసకర్తలకు విజ్ఞప్తి

ఎప్పటివలెనే విక్రమ సంవత్సరమునకు సంవత్సరాది సంచికను ప్రకటింప బోవుచున్నాము. అందు ఇదివరకువలెనే రాజకీయ, ఆర్థిక, పారిశ్రామిక, సాంఘిక, సాంస్కృతిక, చారిత్రకాది విషయములకు సంబంధించిన వ్యాసములు ప్రకటింపబడును.

నేడు ప్రజాజీవనములో ప్రాధాన్యము వహించుచున్న సాంఘిక, సాహిత్య, ఆర్థికాది సమస్యలను గురించి జనరంజకముగా వ్రాసిన వ్యాసములు కావలెను. ప్రతివ్యాసము నేటి జాతీయజీవనానికి సంబంధించినదై, ఆలోచనా మహితమయి ఉండవలెను. దానిలో నేటి జాతీయజీవనమూ, భావిసాంఘిక, ఆర్థికాది పునర్నిర్మాణవద్ధతులూ సూచితవం లగుట మేలు.

ఆంధ్రదేశపు కోస్తావర్తకము, ఆంధ్రదేశ పారిశ్రామికాభివృద్ధి, నిరక్షరాస్యతను పోగొట్టు మార్గములు, విదేశవంలందలి వ్యావసాయిక విదావద్ధతులు, ఆంధ్రదేశ వర్తకవ్యాపారము : ఎగుమతి దిగుమతులు, ఆంధ్రదేశోన్నతి—వీటిని గురించినట్టియం, మద్రాసు ఆంధ్రులదే యని నిర్ధారించు నట్టియు ప్రత్యేక వ్యాసములు కావలెను.

భాషాభిమానులు దయయించి వినుకటివలెనే ఆమూల్యములగు తమ వ్యాసములతో మా సంచిక నలంకరించి మా యుద్వేగమునకు తోడ్పడవార్చియు. వ్యాసములు 1940 ఫిబ్రవరి 10 వ తేదీలోపున మా కందునట్లు పంపవేడుచున్నాము.

యస్. శంభుప్రసాద్,

ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకులు.

మరొక—ప్రతి వ్యాసముపైను 'సంవత్సరాది సంచిక' అని వ్రాసియుండగోరదు.

వ్యాసములు సాధ్యమయినంత సంగ్రహముగ నున్న ముదిరి.

మహాకవి జాతకము

శ్రీ శిరోమణి సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి

స్మరణమాత్రన సర్వదురితముల్ తొలించు

సమరప్రవంతి మొదవతరించె

ముక్కంటిముంగిటి ముత్య మైనభవాని

ఘనమైన యెవ్వని కడుపుపంట

దివ్యతీర్థంబు సిద్ధిక్షేత్రము నటంచు

నక్షత్రిబృంద మెచ్చటఁ దపించు

సమరలోకాధివాసము రోసి నిర్బరుల్

కాంక్షింతు రెయ్యెడఁ గాపురింపఁ

గాక యత్సుచృశృంగవంఢాశ్రమున నె

యాభిజాత్యనమ్మిఁ బూజానుభావ

సంకడలచే మహోన్నతస్థాన మొంది

యాహిమాలయపర్వతం బలరఁ బడమి.

మన బోధినత్వం దొకఁకరి

ఘనప్రమాణంబు గలుగు కపిరూపమునఁ

జనియించి యాతుషారా

ద్రవి వాసమునెయు నొక్కవృక్షమునందఱు.

నరులకు నబ్బనిగుణములుఁ

జరిత్రముఁ దితిత్ గలిగి జగతి గురులకుఁ

గురువై యుండందగె; వా

నరుఁడే యాతండు ? దేవనాథుఁడు గాఁడే ?

ఆ వానరేంద్రునడుగుల

సేవించి తరింపఁ దలంచి చిన్నలుఁ బెద్దల్

వేవేలు వన్యజంతువు

లావృక్షప్రాంతమందె యావాసించు.

ఆ వనమందలి క్రూరమృ

గావళి హింసకతఁ బాసి యతిసాధువులై

గోవులవలె గొఱ్ఱెలవలె

నై వర్తించును దదీయమగు బోధములఁ.

ధరియించి మృగాకృతులను

జరియించు తపస్విగణము సరణిని మృగముల్

పరమప్రశాంతమూర్తులు

నిరస్తమాంసాశనులుగ నెగడెను శుచులై.

ప్రత్యుపంబున నందలి వన్యమృగము

లమరగంగాంబువుల స్నానమాడి వచ్చి

పండి రాలిన తియ్యనిపండ్లఁ దెచ్చి

పేర్చి గురుదక్షిణగ నమర్పించుఁ గపికి.

నతతం బయాచితోప

స్థితమగు ఫలమూలకంద తీర్థంబుల జే

వితమును నిలుపుచుఁ గర్మ

క్షుతికాలం బెదురునూచు గతి నతఁ దుండె.

ఒకదినమున నచ్చోటికి

నికటంబునఁ బటపటధ్వనినిమిశ్రితమై

“అకటకటా ! చచ్చితి”నం

చొకకూయి వినంగఁబడియె నుచ్చైస్సర్వరమై.

ఆ యార్తాలాపము విని

యీ యార్తతాత వానరేంద్రుఁ దటచుచు

“ఓయీ ! వచ్చితినిదె” యని

యా యాశక్తుఁ బలుగువాడె సతివేగగతి.

ప్రపతితజీర్ణపర్ణమయి

పంకిలమై క్రిమికీట పూర్ణమై

ఉపగతపూతిగంధియయి

య్యుగ మగాధమువైన యొక్కగ

ర్తపు నలిలంబులక విధివి

ధానమునం బడియున్న మానిసిక

గపి కరుణాతరంగితమ

నన్మృత గాంచె నటక సభామృతై.

ధర నరుడు బ్రదుకు ధాత్రీ

ధరంబుపైనుండి పడిన గతుకుండేని

గఱచిన "అయుర్యర్థా

జీరత్వతి"యటంచు విబుధనివహమువలుకుక.

నరకకూపంబుఁబోని యా ముఱికికూప

మున మునుంగుచుఁ దేలుచుఁ బుణ్యవత్సర

గాలిఁ దాఁకిన పాపాణ ఖండకంబు

నాఁడుకొని నిల్చె నతఁ డలసాంగకముల.

శోచ్యదశనున్న యాతనిం జూడఁ గపికి

వైదుప్రాణంబులును బోయినట్లు లయ్యెఁ

గపినిఁ గాంచిన యతనికి గతములైన

ప్రాణములు వచ్చిన ట్లయ్యె వాస్తవముగ.

మరియును గపిని గని యా

పురుషుం డిట్లనియె "నేను భూసురుడను నీ

గిరిఁ దిరుగుచు వృతధేనువు

కొలకై మూన్నాల్లనుండి కూడొడవమినిక.

ఈ కూపతీరజాత మ

నోకపా మెక్కితినిఁ బండ్లను భంజింపఁగ న

జ్ఞాఁకట మాడుచు; దుర్విధి

యీ కరణినిఁ ద్రోసె నన్ను నీగ ర్తమునక.

విటుగఁ దరుశాఖ, పడి క్రింద శిరసుచిదుకఁ

జలి కత్తులబోన్పొని రాలరాసి

యోడఁగా నెత్తు వఱదలై యెడలినుండి

యవళగలి పొర్లి పడితి గర్భాంతరమున.

ఏదేవుఁ డంపెనో? నిను

నే దేవుఁడవో? యిఁకేల? యీదుర్గతునిక

జేడుదువో యొడ్డునకుం,

గాదందావో? యగతికులకు గతి దైవమెకా!

ఏపాపఫలమొ? యీమల

కూపంబునఁ గూలఁబడితి; ఘోరమయినయిం

కేపాప మనుభవింపఁగ

నీఁగిదిని బ్రవీచినానో? యెఱుంగఁగనైతిక.

సిరి పోయి చీడ వట్టిన

కరణిని హృతమయ్యెగోవు; గలిగెను నా

దురవస్థ; యనర్థంబులు

పరంపరగ నచ్చుఁగడ! ఏవత్కాలమునక.

అనుచును వాపోవు మను

మ్యని పీనావస్థఁ గాంచి యుఱికెను గర్తం

బున కతని నెత్తఁగాఁ గపి;

ఘనుఁడార్తత్రాతలెక్కఁగాఁగొనఁజొడలిక.

దుమికియు వానిని స్వస్కం

ధమువై గూర్చుండఁబెట్టి తగ నెగిరి యమాం

తముగాఁ దెచ్చె వెలి; కసా

ధ్యముగలదే? హనుమదన్వయప్రభవులకుక.

ఆతనినిఁ దెచ్చి యొక చ

ట్రాతిపయిం బండఁబెట్టి ప్రాశింప కల

వ్రాత మిడి మానిచెను తన

గాత్రంబు వనోపగ్రహకాండము వలనక.

దూరాపాశజమైన శ
రీరవ్యథ యుగళిమిల్లఁ బ్రదులంగా యు
ద్భారము కరావస్థతమగు
తీరున నతఁ డొంది యొడలు దెలియనినిద్రఁ.

తెలివొంది రెప్ప కంటిని
వలెఁ దన్నుం గాచుచున్న పార్వ్యస్థునిఁ గోఁ
తులజేనిఁ గాంచి “వెఱుఁడా!
అలసితి ననుమోసి నిద్రనందుమ!” యనియె.

బశలియుంట నొడలు వానరనాథుండుఁ
గొలఁదితడవుఁ దానుఁ గూర్కఁదలఁచి
యాపులించుకొనుచు నాకేకరాక్షుఁడై
కనులు మూసి నిద్రఁ గొనియెఁ బజ్జ.

నిదురం తెందిన యా ప్లవంగముని సా
న్నిధ్య బంధం గూరుచుం
డ దురూహంబు జతించె బ్రహ్మణుని డెం
డబందు “నీకోతి క్రొ
వ్వ దృఢాంగం బయి యుండె దీనియొడలిక
భేదించి మూన్నాళ్లయం
గద దీఱంగ భుజించి మాంసమును నే
గం తెల్లు” నం చిస్పిహి!

అకృత జ్ఞముగద లోకం;
బాకఁ డన్నంబిడ్డదాతకొగి నిడు సున్నం;
బాకరుఁడు నది దాఁటిన తె
ప్పకు నిప్పంటించి పోవుఁ బాపాత్మకుఁడై.

బ్రహ్మణాపనదుఁడు భావించి పైగతి
దానిమేలు మఱచి దయను విడిచి
పంశకీర్తిఁ జెఱచి పాపకవాటంబుఁ
దెఱచె నచట దాని యెఱచికొఱకు.

పెనురాతిబండ నొకదా
నినిఁ గైకొని వాఁడు క్రోఁతినెత్తిని వినరె
గనికరమును గొని దూరం
బునఁ బడియది దానిప్రాణములఁ గాపాడె.
ఆ శిలాఘాతజాతచుహారవమునఁ
క్రోఁతి మేల్కొండె; జచ్చె విప్రుండు నగము
తా నొకండు దలంపంగ వైవ మొకటి
తలఁచు ననియును దుష్టుండు దలఁపఁ డకట!

అడుగకయుఁక్రోఁతి యా బ్రాహ్మణాపనదుని
యాస్యమున వ్రేలుచున్న పాపాత్మరములఁ
జదువుకొని రాయినొడువు సాక్ష్యంబు వినియుఁ
దెలిసికొనఁ దత్కృతఘ్నత కలఁతవడక.

చచ్చినవానిం జంపుట
మెచ్చినవని గాదటంచు మెదలక కపి వా
విచ్చక చూచుచు నిలిచెను;
ఎచ్చటిచూపో? దహించె నీ బ్రహ్మణునిక.

సాధువులచల్లచూపె యసాధువులను
నిట్టినిలువునఁ గాల్చును సీతానర్య
కవనిని “మృదుఃస్పృహిత” యటన్నసూక్తి
యర్థమయ్యె నటంచు బ్రహ్మణుఁడు నగచె.

అంతం బల్కెను వానరుం డీటులు వి
ప్రా! పొందఁగాఁ బోకుమీ!

స్వాంతంబుండు భయంబు నావలన; నీ
వైలంబునం దున్న యీ
జంతువ్రాతము విన్న నీచెనఁటిచే

వ్రేక పైఁక; దిక్కొన దా
టింతుక రమ్మని యావనాంతమున వి
చ్చెం చెచ్చి వానిం దయక.

పుచ్చ నోడలెల్ల; నాపాదమూర్ధముగను
ముసలె సీగలు; క్రుల్లెను బురుగులు వడఁ
బఱవఁదొడఁగెను జీమునెత్తురులు సతత
మచిరకాలంబున నె బ్రాహ్మణాధమునకు.

ఇలు వెడలింఁచిరి బిడ్డలు;
తోలఁగిరిచుట్టములు; స్నేహితులునెడమోమై
తలఁగిరి; దేశబహిష్కృతి
గలిగెఁ గృతఘ్నతఫలంబుగాఁ గుఱుగుటకా.

చూడంగఁ జూట్టుబును
వేడంగ వేలుపేని వెలయకయు రుజా
పీడితుఁడై తను రోయుచుఁ
గాడుపడు చతండు పోయెఁ గారడవిఁబడికా.

ఇడవయ్యెఁ దరులు ఫలముల
నిడవయ్యెను నీళ్లు లేళ్లు; లిరవైనను దా
మిడవయ్యె గుహలు వానికిఁ;
జెడుగునకు నహాయ పడ దచేతనతతియకా.

తుదికి మహాప్రస్థానము
మదినలుఁగ నిశ్చయించి మరలక చనుచుకా
ఎదురైన యెరగలిం బడె
నిదె! ప్రాయశ్చిత్తమనుచు నీ దొనఁగునకుకా.

నహజసిద్ధమైన సౌందర్యము

ప్రతిరోజు "కామి
నియా తలనూనె" ను
వాడుట వలన నేర్ప
కొలదిస్త్రీలు సహజ
సిద్ధమైన తమ సౌం
దర్యమును పెంపొం
దించుకొనుచున్నాగు.
అది కేశములను వృద్ధి

గరది, మెదడుకు చల్లదనమును కలగజేయును.

కామినియా ఆయిల్

(రిజిస్టర్డ్)

బుడ్డి 1-కి ఒకరూపాయి, 8 బుడ్లు ను 2-10-0
వి. సి. చార్జీలు ప్రత్యేకము,
ఉచితముగా డివ్యబడు కాంపిలుకొరకు
1/2 అణా చీటిని పంపుడు.

ఆటో డిల్ బహర్

(రిజిస్టర్డ్)

సువాసన కలిగినట్టియు, యారవృంధికి
ఆహ్లాదకరమైనట్టియు వాసనద్రవ్యము. చాలనీళ్లు
దరకు సువాసన పోదు.

1/2 బొట్టు ను 1-4-0, డ్రాము 12 అణాల.
వి. సి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.
1 అణా, 2 అణాల బిళ్లలు పంపినచో సువాసన
కార్డులు ఉచితముగా యివ్వబడును.

పోత యేజెంట్లు:

ANGLO - INDIAN DRUG &
CHEMICAL CO., BOMBAY. 2.

వైమాన్

సా రి క్

రాజు —
 శశిముఖ — రాజు గారి ప్రియురాలు
 వనంధ, లలిత — శశిముఖిదాసీలు
 జపానందస్వామి — మోగి
 చంద్రహాస్ — మునిబాలకుడు

మొదటిరంగం

[పాఠశాలలో యేడుగుంటలు. శశిముఖి మేడ మీదిగది, చాలా వైభవంగా అలంకరించివుంది. అద్దం ముందు శశిముఖి కూచుని కిటికీవేది చూస్తోంది. ఆమె ముఖంలో గంభీరతగా, కీచి కవచముకున్నాయి. సన్నని నీలంబీరెలోంచి ఆమెదేహం స్పష్టంగా కనపడుతోంది. చేతుల్లని నల్లటి మొహమలోరవిక. తెల్లని ఋజులమీద పుంగరాలు తిరిగిన నల్లని జాట్లు పడుతోంది. వనంధ ఒక్కొక్క ఆభరణమే తీసేసి కైవస చేశారు ఆమె మెల్లో వేస్తోంది. లలిత ఆ తొలి భద్రంగా పెట్టెలో అమరుస్తోంది.]

వన — దేవీ! యీపచ్చలవారను వుంచనా?

శశి — (విస్మయంగా) తీసెయ్యి.

లలిత — ప్రభువులకి చాలా ప్రియమైనది.

శశి — సరేలే, వును.

లలిత — అమ్మా! రాజుగారు మిమ్మల్ని దర్శించుకోవా లనుకుంటున్నారు.

శశి — రమ్మను ఒకసారి.

లలిత — కాదు దేవీ! తమల్ని అక్కడికి పిలిపించుకోవాలని ఆమెగార్చె.

శశి — (చీకనగా) ఏమిటి? ఎవ రనుకుంది నన్ను? సానివకుళమాలని కాదని చెప్పి.

లలిత — దేవీ! ఆమెపొదయం ఎంత మృదులమో తమ తరగదు.

శశి — (విసుకుగా) పోమా! ఆ ప్రపంచం వాముందు యెల్లెవ.

(ఉత్సాహంగా) వనంధా, ఒకప్పుడు ఈ ప్రదేశం లోనే క్రిష్ణుడు గోపికలతో ఆటలాడుకున్నాడు కామా! అకస్మాత్తుగా మాయమై, ఎంత సెలికీవా, వేడివా, వీడ్చివా కనపడక వేధించి ఆపందించే వాడు... దొంగక్రిష్ణుడు.

ఇటువంటి సాయంకాలం నాకు మరకీగానం వినిపించినట్టే వుంటుంది. నిజమో కలలో చెప్పలేను. ఆ మేఘం దెనకనింది కనపడే మృదులైన నీలం ఆలవి చెక్కిరి కాదు కద ఆసే ఆలోచనలో వాళ్లు జలదరిస్తుంది.

(ఆలోచనగా) అది ఒక అపూర్వమైన దినము. వావంటి సామాన్యరాత్రీకి లభ్య మౌతుందా ఆ అదృష్టం?

లలిత — ఇప్పుడుమాత్రం మీ కేమి తక్కువ దేవీ?

శశి — లలితా! నాకు యిట్లాంటి జీవితంలో ఎక్కువ ఆపందం లేదు. ఎదో ఒక దినాన స్వేచ్ఛగా నా యిష్టం వచ్చినట్టు, యనునాతీరాన ప్రకృతి అడుగులుపెట్ట ప్రదేశాల్లో తిరగడానికి నిలువదా అని కలలు కంటాను. నేనూ ఒక గోపిక.

కృష్ణుడితో బృందావనిలో క్రిందిచాలని- కాదు-
తక్కిన గోపికలతో కలిసి ఆరనికోసం వెళుకా లని
పిస్తుంది.

వస — ఏమీ! మనప్రభువులు సాక్షాత్తు—

కళి — అవును. సాక్షాత్తు కృష్ణభగవాన్. (గొంతు
మార్చి) రూపం వుండగానే పర! గుణమో, వస
మో, ఆత్మవికాలత్వమో—

లలి — కాని రాణీ! భోగాలతో పెరిగినమీద,
కిందితో తిరస్కారం భరించలేని మీరు సామాన్య
గోపికగా యెట్లా మారగలరు?

కళి — ఎత్తే, నాగర్వమంతా వుత్తమమన. ధిక్కార
మనే యీతెర కట్టుకోకపోతే, నిలరనిస్తుందా
ప్రపంచం వాదోటివాన్ని?

(కిటికీవేపుచూసి ఉత్సాహంగా) ఇప్పుడీ శుభావ
క్రికృష్ణుడు నన్ను కోరి, ఆ మేఘంవెవకనించి ఒక్క
దుకుమాకి నావొద్దో రాలపూడదూ? ఆతెర తొలి
సింది నవ్వులో, నాచాలకృష్ణుడు...

(గుమ్మం తెర తొలిగించి చంద్రహాస్ లోప
లికి వచ్చాడు. కళిమణిని చూసి సర్వమా మరిచి
మంచున్నాడు. అందరూ ఆరనివేపు ఆశ్చర్యంతో
చూస్తున్నారు.)

కళి — ఎందుకు వచ్చావోయో?

చం — (అమెవంక గౌరవంగా చూస్తూ) నా ఆత్మ
కాన్పని సమర్పించడానికి.

కళి — (నవ్వుతో) మాలో ఎవరికి?

చం — (తొలకకుండా) మీకు.

కళి — (పరిహాసంగా) శేపు. అందాకా భద్రంగా
దాచివుంచు కావక.

చం — పరే. తెల్ల వారే దర్శిస్తాను.

(కళిమణి విగ్గరగా పిచ్చిదానిలాగ నవ్వుతోంది.
పిల్లలు విత్తరపోయి చూస్తున్నారు. చంద్రహాస్
అనందంతో గమనిస్తున్నాడు. కళిమణి విగ్గరంగా
కాలినన్న ముసామలో తోడు తీసి తివాపీనివ పడే
సింది.

చంద్రహాస్ అదృష్టంవల్ల అమె సాయింత్రం
వుత్సాహంగా వుండి కాని, శేకపోతే,
ఆరన్ని కిటికీలోంచి ఆప్పుడే కిందికి పారేయించేది.)

వస — అతని కళ్ల మెరుపు చూశారా, నేనీ!

లలి — ఎక్కణ్ణించి వచ్చాడో!

కళి — (పేళనగా) ఇతన్ని ఇంటిదగ్గర దిగపెట్టిరా
లలితా పాపం అతని కళ్ల ఎంత నడుక్కుంటోందో.

(పిల్లలు నవ్వురు. చంద్రహాస్ తిరుగుగా
అమెవంక చూశాడు. అమెముఖం గంభీర మయింది.)

కళి — శేపు రమ్మన్నామకాదూ!

చం — శేపు, రమ్మన్నారా! శేపు నేను రానా!
శేపు!

(తిరిగి వెళుతున్నాడు.)

లలి — పాపం, అందాకా ఆగలేదండీ.

(చంద్రహాస్ తిరిగి చూశాడు. ఆరనిచూపుకి
లలితనవ్వు ఆగింది. ఒకసారి కళిమణివంక చూసి
తొరగా చెల్లి పోయివాడు.)

రెండో రంగం

[సాయింత్రం యమునావనీరీరాన. వసంతా లలి
తా మంచుని మట్లాడుతున్నారు.]

వస — ప్రతి సాయింత్రమూ యిక్కడే నీ
చూస్తో తడేకడిక్షగా మాయంటా నని చెప్పాడు,
పల్లెవాడు.

లలి — సరిగా అమ్మగారు స్తావం చేసేతోటనే.

వస — మరి యామైవాడో!

లలి — వాళ్లవాళ్ల! తెలిసి ప్రాయశ్చిత్తం చేసి
వుంటారు.

వస — ఎట్లా తెలుస్తుందే!

లలి — కలవరించాడేమో! కళ్లలో ఆ ప్రమత్తిర
గమనించలేదా నవ్వు?

వస — అతని చూపులో ఆ ఆకర్షణ గమనించావా?

లలి — వొప్పుకోరుగాని, నేనికి దిరహం అరగిమిర
తురికిమింది నాకు.

వస — ఆమెగానం విన్నావా? ఆ మాధ్వవలలో
శ్రీవత్! ఆమాధ్వవలలో ఆన్ని!
అదంగో!... కలవవా?

లలి — ఏమిటా బాధ!

వస — పాపం!

లలి — ఏం చెప్తావు?

వస — దేవిభండేకం! మనీ! మనీష్వరా!

లలి — యోగిభండేకం! బాలకురా!

(చంద్రహాసాచార్య నెరగనట్లు చూస్తున్నాడు.)

లలి — అన్నదే మరుసా?

వస — అంత గర్వమా?

లలి — ఇంత టక్కిరి పని తెలవలేదు.

వస — భయపడ్డావా? బ్రాహ్మణ్!

చం — ఏమిపని నాతో!

లలి — దేవిగారు అదగమన్నారే 'ఇదే నా వాదావ' మని!

చం — నే నేమీ వాదావము చెయలేదే!

వస — అయితే - నీకావ్వు నేం చెబుతున్నావు?

(చంద్రహాస స్వీకరించుచున్నాడు)

చం — అపవిత్రమైన దని గంగానది ప్రవాహంలో
నిర్మల మాతుందని లోతుగా పడేశాను.

వస — అపవిత్ర ప్రదేశానికి అగ్రజాడిని ఎందుకు
ప్రవేశించావు?

చం — సుందర ప్రాకారాల్ని చూసి, భ్రమించి, గర్వా
అయంలో నిష్కలకేదోదశ్యనానికై వచ్చాను.

లలి — వచ్చి —

చం — కిలాహృదయ ప్రతిమని చూశాను. పూజార్థ
నాశ్రయవాన్ని హేళనచేశాను.

లలి — ఈ సాయంత్రం, ఆపూజార్థ మొకరించి నేడు
కుంటున్నారే భక్తజ్ఞి.

వస — భక్తసందర్శనం లేక దేవీమానసం విహ్వల
మయిందని —

చం — ఈ విశ్వమే వికారదేవాలయ మని — యీ
భక్తుడు మృద్రదేవతని ఆరాధించరలంచుకోలేమని —
చెప్పండి.

(వెళ్లాడు.)

వస — ఏమిమదమ!

మూడో రంగం

[సాయంత్రం. కళిమఖి మేడలో ముందుగది. ఎడమ
దేరు. లోపల్నించి కళిమఖి పీఠాగానం విసపడుతోంది.
చంద్రహాస వచ్చాడు. తెల్లటిచొక్కా, జవీలంచు
కోవతి కట్టుకున్నాడు. మదుట నన్నటితిలకం. చేతులో
పువ్వులు పట్టుకుని స్వీగతో వచ్చుచున్నాడు. పాట విం
టున్నాడు. కళిమఖి పాట నాచి తోరగా వచ్చి ఆ
నందంతో అలసించేతులు పట్టుకుంది.]

కళి — వచ్చావా, అఖిరి!

(అతన్ని సోఫాలో కూర్చోపెట్టి, తన పక్కనే
కూచుంది.)

నిన్నటికన్నా ఎంత కూరిపోయినా వో
చూడనీ... చంపలు రక్తంతో చిందుతున్నాయి.
అదంతా కోపమే. నిన్న తెలదేనికట్టు, ఇవాళ గుర్తి
వుందా? ఇంకా ఏమారావు? ఏంలేదా? మనసులోనూ
మార్పు లేదా?

చం — నేనేకాదు మారింది.

కళి — నీసంగతి చూడనీ ముందు.

చం — నిన్న నేను మిమ్మల్ని ప్రేమించాను.

కళి — (కొంచెం భయంతో) ఈవాళ?

చం — మనిషికం ఒకరిసొకరం ప్రేమిస్తున్నాము.

కళి — దీనినా-ఇంకా.

చం — ఏమీ లేదు.

కళి — నెచ్చరా? అప్పుడే కోపమా?

చం — నిన్న నేచ్చానవచ్చింది. ఈవాళ అజ్ఞాన
బంధుజ్ఞి... నిన్న నీదమువికాలమృణ్ణి... యీవాళ
మృదయాధిపక్రవచ్చింది... చాలమా?

కళి — అబ్బా! ఎంత కవిత్వం! ఎడమ నేర్పారు?

చం — నువ్వనుచు.

శశి — ఓహో మీ నరువుగారు యీ కవిత్వ పండితులా?

చం — ఆయి స్నేహి అవవొద్దు. శే-శన ఆయన మహిమను అపచారము.

శశి — ఎవ రాయన?

చం — జపానందస్వామి.

శశి — జపానందస్వామినారా? అపరాధిని. ఎంత అదృష్టవంతుడవి.

చం — (గర్వంగా) నే నాయనకి క్రియలేమోష్యుణ్ణి.

శశి — ఆయితే వ' వ్యిట్లా రాజదం అంగీకరించరే!

చం — అదే వాళ్ళయనూ, ఆయననించి వాచలేను. తెలిస్తే ఆయన అగ్రహారము.

శశి — మరి ఎందుకు వచ్చావు?

చం — ఎందుకు విరికించావు?

శశి — అసలు మొదలు మొన్న —

చం — చివలతచేత... నిగ్రహలోపంకల్ల... ఎప్పుడు ధ్యానంలో కూచున్నా, సచ్చిదానందమే నాయనని, నీవే నీసౌందర్యమే సర్వ మని, మనోవికల్పం నన్ను నీ వాకిలికి తెచ్చింది. నీవు తప్ప యీశ్వరుడు వేరని నమ్మకపోయినాను.

శశి — నేనా? నేను యీశ్వరుడా? (అతన్ని బుజ్జిస్తోంది) కాకపోయినా, వాలో యీశ్వరుడున్నా డినే అంటారుకద!

(అతని చేతులు పట్టుకుని) ఎంత చిన్న చేతు లో! ఎందుకు పదికి వస్తాయి యివి మొగవాడికి నీకు?

చం — నన్ను ప్రేమించే స్త్రీ లలాపానికి.

శశి — ఇదికూడా మీ నరువుగారు....కష్ట...నేను కూడా ఒకపక్షపునై, యమునాతీరాన ఆశ్రమంలో స్వేచ్ఛగా ఆకాశంకింద, పురుషవనంలో మీ నరుపాదారవింద నే నా భాగ్య రత్నం ను కాపాడమా?

చం — ఈ భాగ్యశోగ—

శశి — ఇదా! బంగారు పంజరంలో పక్షిని.

చం — నాతో రండి.

శశి — మీనరువుగారు రానిస్తారా నన్ను?

చం — అవును రానీరు. కాని మనిద్దరం యమునా తీరాన కుటీర మేర్పరచుకుని వుందాం.

శశి — ఆహా! ఎంత పార్శ్వం! నేను కుటీరంలో కాపురమా? కట్టుకునేదామా?

చం — అవును. మార్గశ్రీ — మీ భాష్య లేబున్న నన్ను ఉచితావచితాలకి—

(శశిమఖి అరిగి పగిలి లాక్కుంటోంది.)

శశి — కాదు, కాదు. నీకై నేను—

(లలిత వచ్చింది.)

లలి — దేవీ! ప్రభువు!

శశి — (చిరాకునా) తలనొప్పిగా వుంది వెళ్ల వని చెప్ప.

లలి — కాదు దేవీ—

శశి — (కోపంగా) వెళ్లు.

(లలిత వెళ్లింది)

అబ్బా! భరించలేను ఈచివర మింకా. నీ కుటీరం ఇంకా ఎప్పుటికి నిర్ణయమౌతుంది?

చం — మనిద్దరమే నిర్ణయిస్తోవారి.

శశి — ఆకాశదనాలలోనా?

(లలిత వచ్చింది.)

లలి — దేవీ! ఒక్కనిమనం దర్శనంచేసి వెళ్లిపోతారట.

శశి — (యాధీగా) వీళ్లేదు వెళ్లు.

(అంతో వుండిగా రాజా వచ్చాడు. శశిమఖి లేచి నమస్కరించి.)

శశి — మామూలు మర్యాదలు పాటించ వనవరం లేనంత చురుకైన నా వనశోభన, ప్రభువులకి.

రా — (వినిపించుకోక)

దావీ! నాదేశా తైటి? పంకి—

శశి — వీలేదు.

(లలిత అతన్ని సమీపిస్తుంది. కళిమణి అతనికి అడ్డమెత్తుంది.)

కళి — వీళ్లేదు.

రా — (లలితతో) నా ఆజ్ఞ.

(లలిత దిగులుగా కళిమణివంక చూస్తుంది. చంద్రహాస్ మాట్లాడకండా తలవంచుకుని వెళ్లి పోయినాడు. కళిమణి వెనక వెళ్లబోతోంది.)

కళి — చంద్రా!

(రాజు ఆమెని పట్టుకు అపొడు. వెనక లలిత వెళ్లింది. భయపడుతో. కళిమణి అతన్ని చంపమీద గట్టిగా కొట్టింది. రాజు! కోపం వచ్చింది కాని అణచుకున్నాడు.)

రా — నీచెయ్యి కందిందా?

కళి — ఈ ధూర్జవేదాలు చాలా ఘరాళనా లని తెలియకాలోయి?

రా — అవును. అధికారవిస్ఫురణారే నవీనసంప్రదాయాలు. కానీ...

కళి — ఏంచేస్తా రతన్ని?

రా — అత వెవరు? కల. మరిదిపో.

కళి — చంపుతారా?

రా — అతను లేడ. వుండడు. సంశయం మనసు లోంచి తొలగించుకుని నిశ్చయంగా నుభించు.

కళి — నేనే పిలిపించా నతన్ని. అతన్ని వొడలండి. (చాకరించింది.)

రా — ఇప్పుడు యముడినించి ఆహ్వానం వచ్చింది. నీకు తెలివేలేదా?

కళి — మీకోసం. బ్రహ్మహత్యాపాతకం చుట్టుకుంటుంది.

రా — ఆపాతకం చుట్టూ నీచేతులు.

కళి — బ్రహ్మహంతకుడు వేళ్ళకిమీదా అప్పుగుడ్డు.

రా — అతని విశ్వరథం —

కళి — (దీపంగా) నన్ను బాధించవద్దు.

(ఏడుస్తోంది ఆతను ఆమెతల నిమగ్నమైపోతాడు.)

రా — నీవనకు. మరిదిపోతావు.

కళి — అతను, ఏమెరగని చిన్ని పాప! యీపాటికి — అతనితల్లి యెంత యేడుస్తుందో! పాపిని — నేను అంధపాపిని —

(లలిత వచ్చింది.)

లలి — ప్రభూ! నేవమలు —

రా — రమ్మమ.

(భటులు వచ్చారు.)

రా — ఏం?

(నోట మాటరాక మౌనమగున్నారు.)

రా — కాదేదా?

(కోపంతో లేచాడు.)

వొడిలారా?

(కళిమణి ఆశతో చూస్తోంది.)

భటు — ప్రభో! రక్షించాలి. యమునానది బొడ్డున నిలబోపెట్టి, వరకతోతూవుండగా, స్వామిగారు చూసి —

రా — ఏస్వామి?

భటు — జహానందస్వామిలవారు —

రా — చూ! —

భటు — మావంకచూశారు. మాచేతులు కర్తవ్యంతో గాలి లోనే నిలిచాయి — బాబుని — కారు — ఆ శేరస్తుణ్ణి తీసుకుని వెళ్లారు.

రా — ఊ.

(అలోచిస్తున్నాడు, కళిమణి వెళ్లిగా వత్సవోంది.)

రా — మాడువందలమందిని యీ ప్రాసాదంచుట్టూ నిలపెట్టి, అనిమిషులుగా కాకలికాయమని దండ నాగుడితో వాల్చా.

భటు — చిత్రిం.

(వెళ్లారు.)

రా — నా దీక్షే పునకు వచ్చాడా వాడికి మరగామే.

కళి — అవును.

నా లు గో రం గం

[పాద్రున్న యేడుగంటలు. యమువానదీతీరాన్న జపానందస్వామి ఆశ్రమం. వనంలో పొగడచెట్టుకింది అరుగుమీద చంద్రహాస కూచునివున్నాడు. బాట్టు తడిగా వేల్చాడుతోంది. మొహాన వీధూరి. వేరులో పుస్తకం. మనసు స్వప్నాలలో. చూపులు కూవ్యంలో. అరవి నల్లనిబాట్టుమీద పొగడపూలు వక్షత్రాలలాగ రాలుతున్నాయి. జపానందస్వామి వచ్చాడు.]

జ — (శిష్యుడి తలమీద చెయ్యివేసి) చంద్రా!

(చంద్రహాస తురిక్కిపడి నురువుని చూసి వసు స్క్రందించాడు.)

ఏమిటాబాధ?

(చంద్రహాస మాట్లాడికుండా తల వంచు కున్నాడు.)

ఉదంతం వాకు తెలిపితే మంచిదేమో!

చం — ఏంలేదు..

జ — (దయగా) చెప్పు వాయవా!

చం — స్త్రీ.

జ — (చప్పన కోపంగా) ఎవరూ? స్త్రీ!

(చంద్రహాస నొంకుతాడు.)

జ — (తెచ్చుది తెచ్చుకుని) ఎవ రది చంద్రా? భయపడకు.

(చంద్రహాస పక్కన కూచుని తల నిమిరు కున్నాడు.)

చం — ఆమె—రాజాగారి ప్రియారాలు. కృష్ణాప్రతి ఉదయాన ఆమెని యమువాతీరాన చూసినప్పు ణ్ణేంటి నా పృథ్వీ ఆమెకోసం తపించింది. మీరు యాశ్వర దర్శనంకోసం చేసి యోగతీవ్రత కన్నా ఆధికమైన తపన నన్ను కాలుస్తోంది.

(జపానందస్వామి కళ్లు మూసుకున్నాడు నిదా నంగా)

చం — ఆమెని చూడగానే వెయ్యిమూర్తులు వెలిగినట్లు ఉన్నాడదేకాతా దర్శనమెట్లు ఆనందం కలిగింది నాకు.

జ — ఎంత వీరభక్తనవానికి లోపై వావోయీ! ధీ!

రాజ ఉద్విష్టాన్నా నువ్వు కోరింది? — నువ్వు — నా శిష్యుడివి! ఆగ్రవంశసంజాతుడివి, తపోవన వాసివి, బ్రహ్మచారివి, వేదాధ్యయనపరుడివి. ఇంత తుచ్ఛబంధవానికి లోను కావాలని వాంఛిస్తావా?

(చంద్రహాస దిగులుగా తల వంచుకుంటు న్నాడు. నురువు ప్రేమతో, బాధతో అరవి తల నిమిరుతున్నాడు. ఎట్లా సహాయపడాలో తోచక.)

జ — నాకు తెలుసు ఎంత కళోరమో యీ ఆశ్రమ దీక్ష. కాని నీ ఆదర్శం మరిచావా? విశ్వఖండ ర్యాన్నే ఉండుకోగలిగే యత్నంలో, యీ అల్ప శ్రమ కోసం చేతులు బాది, బోవ తప్పివా?

చం — నా కామ విశ్వమందనీ. ఆమె నా పృథ్వీ యానికి దీప్తి. ఆమె కాక ఇంక ఆర్థం లే దీ ప్రపంచానికి.

జ — కాని, మృదులైన పెదవులు, కలకంఠరావం, స్నిగ్ధపాపాపులు, చిరకి ఆర్ద్రాపృథ్వీ — యివన్నీ నీ గర్భశ్రువు నీరువు తెచ్చుకున్న మాయాలంకారాలునమా!

చం — కాదు. ప్రేమలో జ్వలించే పృథ్వీయం మా యను కాలేస్తుంది. ఆమె గొండర్యాన్ని మించిన వాస్తవికత కనపడదు. ఆమె అకాశనలోనే నేను సాధిస్తాను ప్రపంచరహస్యాన్ని.

జ — అన్నీని ప్రేమించి దరిచేరితే కాలృడం మాను తుందా? వికసించి ఆకర్షించే పద్మంబుట్టా బురద, జలగలు, పాములు.

చం — ఓ...భయపడడం ఆధ్యాత్మిక విద్యార్థుల లక్ష ణం కాదు.

జ — ఆధ్యాత్మికరాజ్యాన్ని సాధించి పట్టాభిషిక్తుడు కావా లని ప్రయోజనమైన నువ్వు, ఎంత గుండర మైతే, కేం, ఆ అల్పప్రదేశంలో ఎంతకాలం తాను పించగలవది? నీ వికాసాన్నేమిటానికి ఏం కృత్రి విస్తుంది స్త్రీ మందహాసం?

చం — అసభింది తెలుసుకోసింది.

జ — వెరివాడా! ప్రాసాదం చుట్టూ భటుల్ని పెట్టారు.
చం — పెరిలేశేం? నేను వేరే లేశేం? నా హృద
యంలో వరిలే శశిని ఏమేమూలు మారం చెయ్య
గలవు?

జ — కాని, నీ నురుగోడిక న్యాయవశంవించి పతి
తుడిచి, రిపన్సు కందక మారమైనావా, — నిరా
శను పశ్చాత్తాపాన్ని భరించగలవా? నాయనా!

చం — నిరాశా ప్రేమ భయంకర పర్యవసానంలో
భిస్య మైలేశేం?

జ — ముందు నా కోపాన్నిలో భిస్యం చేస్తాను.
అల్పుడా, వారపక్కన, నా ఆమూల్యమైన
కాలాన్ని, యాతుచ్ఛకామకుడికోసమా ధార
పోండి?

చం — వొడ్డు. ఒక్కసారి ఆమెపరివ్యంగస్నాతకు
గ్లయిన తరవాత తమయిష్టానుసారం దంకించండి.
(జపానందస్వామి ముద్దుగా చూస్తున్నాడు.)

ఏం చెయ్యమ? ఎంత గాయపరచానో తమ అపా
రాధుగ్రహాన్ని. స్వామీ! మీకు అర్థం కాదు.
తమ రామెను చూడలేదు.

(జపానందస్వామి అతిదీనంగా చూస్తున్నాడు.
ఆయనకు కోపం పోవడం చూసి, చంద్రహాస్ చుకు
డైనాడు.)

స్వామీ! యీ చార్యానందని వొడిలిచెయ్యండి
నరకద్యారంభద్ద. నరకమే వాస్తవ్యాన్నిగా ప్రేమి
స్తున్నాను.

జ — ప్రేమా! అధ్యాత్మిక బోధనాలయంలో
నురువు నిప్పుడి కిచ్చేప్రేమలో ఆస్త్రికై నీప్రే
మేమిటి? నూర్గుడు కొడుకులు చచ్చినతల్లి కడ
పటి ఒక్కడిమీద చూపునుండే ఆప్రేమకి అతి
తం. నిన్ను — చంద్రా! నిన్ను చివరదం నాతరమా?
మాయాదేవి పాస్తాజ్ఞించి నిన్ను రక్షించగల
వాడు, నీ శశిమఖి ఆపాధ్యమా?

చంద్రా! సౌందర్యానికా ఆస్తున్నావు? చూడూ,
ఈగారి, యీ అవకాశం, యీకాంతి. యిదంతా
సౌందర్యం. మనోసేత్రాన్ని తెలు.

(అతని నుండెలమీద చెయ్యి వేళాడు. చంద్ర
హాస్ కళ్లు ముక్తుగా పగం మూరలుపడ్డాయి.)

(రహస్యస్వరంతో) ఇదంతా యీశ్వరరీతి. నచ్చి
దానంద స్వరూపుడిని. ప్రపంచసౌందర్యాలకి
చక్రవర్తిని. తుగభంగురమైన మాంసవర్మలలో
అతి సూక్ష్మంగా సంక్రమించిన సౌందర్య కళలా
నికై భ్రమించిపోతావా? మూర్ఖంగా!

(చంద్రహాస్ అట్లానే కూచున్నాడు చివరట్టు.
నురువు లేచాడు.)

జ — (చిరువత్సవో) జయించాను.

(చూరంగా వెళుతున్నాడు చెట్ల వెనకాలకి.
చూరండి చివ్వులగానం వివపడుతోంది.)

అయిదోరంగం

[మర్నాడు తెల్లవారుజామున ఇంకా చీకటి
గానే వుంది. చంద్రహాస్ స్నానంచేసి నిలుచున్నాడు
అశ్రమంలో. అతని వెనుకకులో వసంత వొస్తోంది.
చంద్రహాస్ ఆమెని చూసి రెల తిప్పుకున్నాడు.]

వస — మీతోటనిండా పూలే!

చం — అశ్రమంలో స్త్రీలకి ప్రవేశార్హతలేదని తెలిదో?

వస — అంతఃపురాలలోకి పురుషులకి లేదు.

చం — అవును. అపరాధమే, ఇంక జరగదు.

వస — చంద్రహాస్! అశ్రమంలో నురువుగారి చాటున
నీహృదయాన్ని పదిలపరచగలిగావుగాని, మాటేది
గారికి ఆ శేర్పరితనం చాతకాలేదు.

చం — అజ్ఞానం.

వస — ఒహో! ఎదో చూపింది.

చం — ఏమిటి?

వస — మూడోకన్న ఉద్భవించిచేసానని.

చం — శుభ్రు వెళ్లు. స్త్రీ లిక్కడ నీల్లేదని చెప్ప
లేదు? నురువులజ్ఞా.

వస — నురువుగారికి భయమా, ఏప్పు వైరాగ్యశేం?

చం — నిప్పుల రక్షణకోసం —

వస — కాని నిప్పులు పరివరాల్లో హృదయాలు

దొంగిలించి, ఆశ్రమంలో దాక్కొచ్చావు? ఏం గొప్పకర్మం! స్త్రీస్వామయలు తాత్కాలిక విశేష హేతువులకా మీగురువుతోన?

చం — నువ్వు చెళ్లవా?

చన — నువ్వు జేవిగారికై ఆతూం నీచేత్తో కోపి యిస్తే, తీగుకురి కడతాను. ఆసాంబ్రం నువ్వు చ్చినతూతు వాడి యింకా ఆమెమెళ్లో బాధి త్తున్నాయి.

చం — నన్ను కుమించ మని మీ జేవిగారితో చెప్ప.

చన — నిన్నెట్లా నీమిస్తుంది? నీకెల్ల అపరాధం ఆమె అంగీకరించడే! చంద్రహాస! మీ ఆశ్రమంలో ఆపదుర్దారణ జోధించరా?

చం — ఎవరికి ఆపడ?

చన — జేవిగారికి!

చం — ఏమి?

చన — నిన్నెంత ప్రేమించండి, ఆమె నిన్నాహ్వా నిస్తుంది? ఇంక నీవు కనపడకపోతే, ఆమె...

చం — ఆమె...

చన — ఏం చెప్పను? కృపించి అక్కడే నీస్తుంటో, లేక —

చం — లేక —

చన — నిలకలేక ఇక్కడికివచ్చి నీహదాలయందే -

చం — వొట్టు... నేను వచ్చి ఏం బాధం? ఈ స్వామయంలోంచి వెళ్ళిపోని కాల్చివేకాను.

చన — ఎందుకు?

చం — వెళ్ళిపో అంతకారం.

చన — కొత్తగా చేర్చుకున్నావా?

చం — గురువుగారు ప్రభువుగారు ప్రసాదించిన మారవశ్యంతి యీ ముచ్చటంబాల్ని భక్త్యం చేసింది.

చన — పోనీ, వేవిగారికి జ్ఞానతోనైనా లే, ఆమె మనోవికల్పాన్ని వయంచేయకూడదా? బాధ్యత నీదికాదా!

చం — నువ్వు చెళ్ళు.

చన — నువ్వు వొస్తావంటే.

చం — ఊ. చెళ్ళుకురి.

చన - కానీ నువ్వువొక్కడేనీ ఎట్లా వొస్తావు! నిన్ను...

చం — అవును. ఎట్లా?

చన — నేను చెప్తున్నానుగా. వాడెండు ముందు వా యింటికి ధా.

ఆ శో కం గం

[ప్రాయంత్రం అయిదుగంటలు. నేడమీద చివరి గది. ఎడమవక్కన గోడకి పెద్ద అద్దాల కిటికీ మూసి వుంది. దాంట్లోంచి వది కనపడుతుంటే శశిముఖి పోఫాలో కూచుని నదివేపు చూస్తోంది. చిక్కిపోయి దిగులుగా నీవంగా వుంది. నిట్టూర్పువిడిచి తల చేతులతో గట్టిగా అరుగుతుంది. మళ్లా తలెత్తి కిటికీలోంచి చూసింది.

పువ్వులు పట్టుకుని ముందు వసంతా, వెనకాల మునుకువేటుకుని ఆడవేషంలో చంద్రహాస వచ్చాడు. వసంత పువ్వులు బల్లమీద పెట్టింది. శశిముఖి తలెత్తికూడా చూడదు.]

చన — అమ్మా, పువ్వులు!

శశి — ఊ.

చన — పువ్వులు అక్కర్లేలేదా? యమువావడితీరాన వున్న ఆశ్రమంలో పువ్వులు.

శశి — (ఆమె ఆశకు నిరాశ మింగేసింది.)

ఎక్కడివైలేశం?

చన — ఎంతో ప్రయాణమీద విశ్రాంతి తీసు కొచ్చాను!

శశి — (చంద్రహాసని చూసి) ఎవ రది?

చన — నా చెల్లీ.

శశి — ఎందుకు? పొన్నును.

(పువ్వులు చూసి విచారంలో మునుగుతుంది. చంద్రహాస భరించలేక ముందుకు పరిగెత్తాడు.)

చం — శశి!

(శశిముఖి అతన్ని గుర్తించింది. ఆమె ప్రేమని అనుకుకుని కోపం తెచ్చుకుంటోంది.)

శశి — ఎందుకు వచ్చావు? ఎవరు కమ్మన్నాడు నిన్ను?

(చంద్రహాస్ ఆమె చేతుల్ని పట్టుకుని మాట్లాడుతున్నాడు. తనంత తల్లి పోయింది.)

చంద్ర — శశి! నా వ్యాధి నుంచి నిలుపుకోదానీ, అంతకన్న —

(ఆమె ఆకలిని చేతుల్ని విడిచింపేసింది.)

శశి — తెలిసింది నీ సంగతి! కృష్ణుడికన్నా భూతాదివి.

చంద్ర — అవును. నీ బ్యాపయాన్ని చొంగిలించి కృష్ణుడికి అర్పించడానికి వచ్చావు.

శశి — (మెలకుతో) ఎందుకూ?

చంద్ర — చెబుతాను. ఆశాశాంతుతా ముందు.

శశి — ఎట్లా అనుచుకోను? చంద్రా, చంద్రా ... నిన్న నామందు చూస్తా...

(ఆకలిని కావించుకుంది. ఆకలిని వదిలించుకోవాలని ప్రయత్నిస్తున్నాడు. కాని ఆమె గమనించదు.)

శశి — ఎన్నిదివా అయింది! ఎన్ని రాత్రులు, ఎన్ని పగళ్లు? ఎందు కింత బాధ? మనకి ఏమిటి సంబంధం?

చంద్ర — నేను చెబుతాను. ఈ మోహమే బాధ! నేను యీ విషయాలన్నీ చూచి, నీ కేట్రాల్ని ఆత్యధిక ఆసంత ఆనంద భావాలతో తెరుస్తాను.

శశి — (ఆకలిని అర్థం చేసుకోక) అతే నేను కోరేది! కాని ఎట్లా?

చంద్ర — నువ్వు కైటికి వచ్చేయ్యి.

శశి — ఎట్లా?

చంద్ర — నాతో వచ్చేయ్యి. నేను నీ కృపకుంటున్నంత ఆసహాయాన్ని కాను.

శశి — ఎట్లా రాను — కాని!

చంద్ర — ఇట్లా రా.

(కైటికి దగ్గరికి తీసుకువెళ్ళాడు.) నేనూ వసంత అంతా వీర్యాలు చేశాము. అనాథ చూడు. ఒక్క రాకుతో ఉంటుంది దిగుతాము.

శశి — పరేలే. ముందు విన్ను చూడనీ. నువ్వు కల కాదు కద! ఇంక నిన్ను చూపే అదృష్టం పడుతుంది నాకోలేదు నిజంగా చెరనింది విముక్తి కలుగుతుంది నా నాన?

చంద్ర — నిజంగా చెరలాగే వుంది కద! వాస్తావా మామేమో అని భయపడుతున్నాను.

శశి — నిన్ను చూడకముందు ఇదే స్వర్గ మనకున్నాను. ఇప్పుడు దివి బంగారు పంజరమయింది.

(వసంత వచ్చింది.)

(చంద్రహాస్ శశిమధ్యే కలుపుకొని లాగుతున్నారు. ఎంతకీ రాదు అది.)

చంద్ర — ఇంత చినుకుమోయిందే?

శశి — పదిహేనేళ్లయింది ఆరేలుపు తెలివి.

(చంద్రహాస్ కలుపుకొని లాగుతున్నాడు.)

శశి — అదృష్టం మనపట్ల లేదు.

వస — అమ్మా! యాకిటికి అద్దం పగలకొట్టరాదా?

చంద్ర — అవును.

(అద్దం పగుల కొట్టాడు)

శశి — ఎంత కుద్రదీనం!

చంద్ర — తోరగా --

శశి — తొందరే? కడపాని వాస్తావా న్నంతా చూసుకోనీ. ఇంక నీతో చింబిట్టలు, పూరినడి కలేకవా! కాని కాని చంద్రా నిజంగా నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా? మోసం కారుకదా! ఎన్నడూ నన్ను విడవుకదా! మాట్లాడవేం? నీ బంధువులు, నురువు...

చంద్ర — చూడు. నిన్ను వాస్తావనింది నాకన్న వికారమైన ప్రియుడి పొత్తుల్లో రీసం చెయ్యడానికి --

శశి — అది ఏమిటి? (కోపంగా) ఎవరనుకున్నావు నేను? ఛీ పోనీ కాదు. చేరాకోకోం చేస్తున్నావు. వుండు - ఛీ! అట్లాంటిది నేను నమ్మలేను నీవిషయమై.

చంద్ర — విను. నీ బ్యాపయాన్ని ఈ క్షణమే కర్మితం చేశా

కృ — అదా ! కాని భక్త్యుడు నాకందుకు ! నువ్వ
కావాలిగానీ

చం — నేను వుంటాను. ఏమవుతాను. కాని మావర
ప్రేమ సంకుచితం.

కృ — ఆదంతా యేమిటి ? నీ యీశ్వరుడు నాకభ్యు
న్నుడు. వెళ్లు — వుండు — నువ్వ వెళ్లు. బడిలే
ఎట్లా బరకను, ఎందుకు బరకను? వుండు నంద్రా!
అలాచించనీ. నన్ను ప్రేమించవా?

చం — ప్రేమిస్తాను. కాని...

కృ — అరుగో యేదో వుంది. నేను రాను — వస్తాను.
పోనీ నాకు కనపడుతో వుంటే చాలు. నువ్వ
నన్ను — బాధించేరు వెళ్లు. కనపడకు. తొరగా పో.
(ఏడుస్తా కిందపడ్డది. చంద్రహాస్ ఆమెచిచారాన్ని
చూడలేక, ఆమెపొందర్యానికి వ్యర్థుడై, ఆమె
పక్కన కూచుని లేచలేని కావలించుకున్నాడు.
వసంత వెళ్లిపోయింది)
నిజమా? నన్ను ...

చం — ఆవును.

కృ — నీ యీశ్వరుడూ?

చం — పోనీ.

కృ — గురువు?

చం — పోనీ.

కృ — మరి శేనే నీకు అందరికన్న ఆధిక్యమేనా?
(లలిత వచ్చింది, వెనక వసంత)

లలి — వేదీ! ప్రభువు వచ్చారు.

కృ — ప్రభువు! ఈవార ఎట్లా వచ్చారు? చంద్ర
హాస్ ! దాక్కో.

చం — ఎందుకు దాక్కోవాలి? రానీ.

కృ — అయ్యో! ఎట్లా చెప్పను? ... వసంతా! ఆగడి
పడ్డయ్యి లలితా! యీ మూక తెలు.

(రివాసీయై, రహస్యమైన కలుపు యెత్తారు)

ఒక్కనిమిషం. నాకోసం. చంద్రా! క్షణధిలేదు.

నీ కళకోసం (చంద్రహాస్ దిగాడు. మూసేకారు)

కన్నులు...వుండు...ఆటలగదిలోకి తీసుకురా.

లలి — అనుమానపడతారు.

కృ — సరే. ఇక్కడికే రానీ...

(లలితా వసంతా వెళ్లారు)

ఏం చేస్తావో యీశ్వరా !

(కళముఖి మొహం సంకోచంగా ప్రేమగా
మారుస్తోంది. రాజా వచ్చాడు. ఆమె యెదురు వెళ్లి
మెళ్లో నూలనేసి కావలించుకుని తీసుకొచ్చింది.)

కృ — వచ్చారా ! కళముఖి తెంగపడుతుం దనా
యింత తొందరగా వచ్చేవారు ?

(రాజా అనుమానంగా గడిచుట్టూ చూస్తున్నా
డు. ఆమె అలసిపోముమీద కల వానించి గోమ
చేసి, అరస రసవంతనే మాదాలని తంజాలు పడు
తూంది.)

కృ — పాపం! చాలామారనించి వచ్చాడు. అరిసి
వుంటారు. పొపాత్మరాలిని మం చో పెట్టా ను
మిమ్మల్ని.

లలితా !

(లలిత వచ్చింది.)

ఫలహారం యేర్పాటు వెయ్యి.

(లలిత వెళ్లింది.)

రండి, వెడదాము. కొంచెం ఫలహారంచేసి ...

(రాజా కదలడు.)

కృ — రాకేం? నన్ను విడిచి యిన్ని దినాలు యెట్లా
వుండగలిగారూ ?

(లోపల వసంత పొడుతోంది.)

పోనీ, పాట వివండి...ఏమిటి అట్లాఉన్నారు?
నాదిద కోపమా ? నన్ను వదిలేసి, కరిమేస్తా
వని చెప్పడానికిని వచ్చారా? కాని మిమ్మల్ని
చూడే కొద్దీ నాకు ఎంత ప్రేమ కలుగుతూం
దనుకున్నారు ? లలితా !

(లలిత వచ్చింది)

ఫలహారాలు యిక్కడికే తీసుకురా.

(లలిత వెళ్లింది.)

మీ కొద్దు సరిగా లేట్టుంది, ఏం చెయ్యను? రా — వుండు. అబద్ధాలవల్ల ప్రయోజనం లేదు.

శశి — అబద్ధాలూ! ఏం అబద్ధాలు?

(రాజు ఎక్కడో ఏ ప్రకారం ప్రారంభించాలా అని యోచిస్తున్నాడు. చివర ఫలహారాలు పెడు తోంది బల్ల మీద.)

శశి — ఏదో లేనిపోని అనుమానాలతో గోలవడుతున్నాను.

రా — (రాసగా తల వొంచుచును) ఒకసారి అనుమానం నిజమయితేయవాలే, ప్రతిదీ అనుమానంగానే కనపడుతుంది.

శశి — మీశశి మీదగ్గరే వుండిగళ్ళెంకేం అనుమానం?

(గ్లాసులో మర్నీ పోసి తన కొంచెం చుని చూసి అతని కిచ్చింది. అతను పరధ్యాపకంగా గ్లాసు తీసుకున్నాడు.)

రా — రాత్రింబవళ్లు ఆరిక్యాపం నానుపనుది తినేస్తోంది. దోపపొడుసనా, ఘోరమైన దృశ్యాలు తోచాయి. ఎప్పుడో యీ బాధ భరించలేక నిన్ను చంపేస్తా నని భయం.

శశి — చంపెయ్యండి, దానికింత యోచనెందుకు?

రా — చంపి... రకవార...

శశి — రండి, కొంచెం యీ హాల్వో తినండి. నా చేతులతో చేశాను.

రా — నాకోసమేనా?

శశి — ఇంక నేను భరించలేనుం

రా — ఎవడు? రానేలేదా?

శశి — లేదు.

రా — ప్రమాణం చెయ్యి...

శశి — ప్రమాణం.

రా — అబద్ధ మైలే...

శశి — నన్ను సరికెయ్యండి.

రా — అది చాలకాకేదా! అయితే...

(గది చుట్టూ చూస్తూ) ఆ అద్దం యెందుకు వుండి?

శశి — అద్దమా? అది నవంబర్ 25న పొరపాటుపని.

రా — ఏమిటి అంత దళసరి అద్దం—

శశి — (లేటికగా నవ్వి) అసలు నంగలేదుటంటే, ఒకపడనవాడికి దానికి పరిచయం. వాడు వానని గోడకి కట్టి నూయటాడు మైకి చూస్తూ. అదంతో చూశారా అనావ...

రా — ఓహో పరేలే. ఎక్కడ వాచావు!

శశి — దాచడ మేమిటి?

రా — ఇంకెందుకులే! చెప్పేయ్యి.

శశి — ఈచాదస్తం వోదలదా?

రా — టక్కిదిదావా! వన్ను మోసపుచ్చగలవా?

(అలమారుటా మూలటా ఇకురుకున్నాడు. శశి ముఖ చలనంలేకుండా నుంచుంది. రాజు తివానీ బాగాడు. చంద్రహాస్ తనంతటే వైటికి వచ్చాడు వైర్యంగా)

రా — వచ్చావా, మృత్యుగృహంకోకి?

(శశిముఖ రాజుని బల్లమీది రాతిసీసాతో కొట్టింది. రాజు పెద్దకేకతో పడిపోయినాడు. శశిముఖ చంద్రహాస్ ని కాదిరించుకుంది.)

శశి — రా, ఇంక తొరగా రా పోదాను.

చం — వుండు ఏంచేతావు?

శశి — అంటే?

చం — నీహుటలు విన్నాను.

శశి — ఏంమాటలు?

చం — నీ అబద్ధాలు, నీ నటనలు...

శశి — నీకోసం.

చం — ఎవరికోస మైలేనేం?

శశి — ఎంతకలికడివి? మురించు పోనీ.

చం — మనాపనా! నే నెవర్ని?

శశి — రా పోదా.

చం — నీ మీద ప్రేమ లేదు నావ.

శశి — నిజమా?

చం — నిజం...

(లోపల కోలాహలం)

శశి — భటులు! తొరగా పో మాకు. వైటికి మారు.

చం — ఎందుకు?

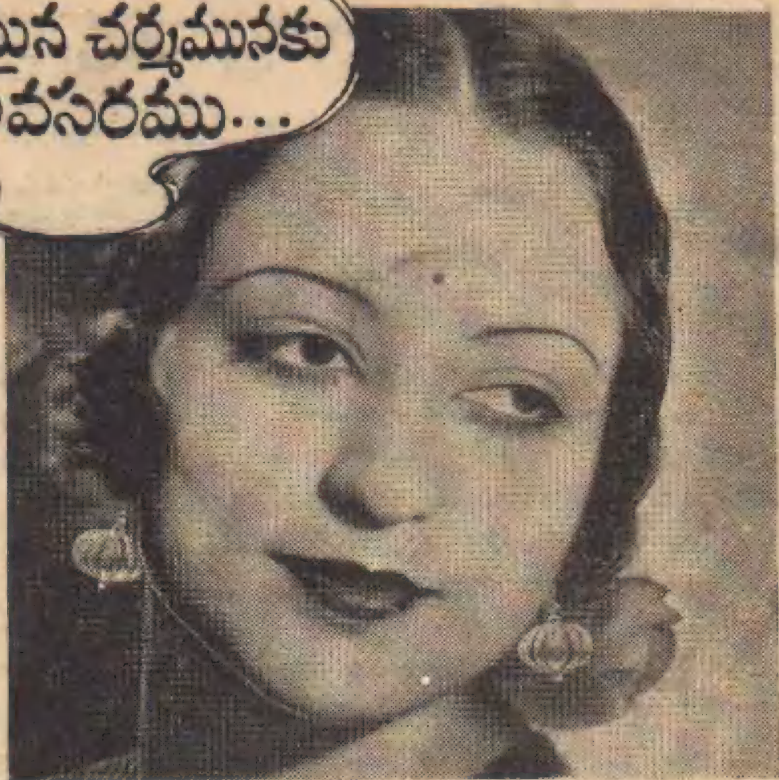
శశి — నా బాబుకమా, తొరగా!

చం — పోను. నిన్ను యీ అకోగతికి తెచ్చిన పాపానికి పరిహారం కానీ!

(భటులు వచ్చి యిద్దరినీ పట్టుకున్నారు.)

అయిపోయింది.

సుందరమైన చర్మమునకు
జాగ్రత్త అవసరము...

ప్రాద్ధతమానము బయటతిరుగుటకల్గి మీ తేరవైన
ముఖచర్మము గాలి, దుమ్ము, ఎంజిలకు వాడిపోవును.
మీచర్మము మీకు తెలియకనే పెద్దదాదియందు
టయ, కళాహీనముగాను వికారంగాను ఉండుటను
చూడవలెనుతోనే మీకు దిగులకలుగును. సుందరమైన
చర్మము శ్రీమైప్పసు, సీరియుతెచ్చును. అతిస
ధ్రుమకాను, పూలమృదుల్యము పొందియున్న ముఖచ
ర్మమును ఎంతచూచినను తక్కువయే. శ్రీమైక్కచర్మ
మునకు జాగ్రత్త అవసరము. అందులో వట్టికడుగులు

తో చాలను. పాండ్స్ క్రిమ్ రంగ్రథములతోనందు మరి
కిని, మాత్ర విశేషమును తీసి అతిసధ్రముగా నుంచును.
పాండ్స్ క్రిమ్ సీపానుకొనుడు; మీచేళ్లచివరలలో
క్రిమును, మీచర్మముమీద రాయుడు. మృదువైన
నవ్వుతో దులుపుడు. మరియు కొద్దిగావేరేక్రిమును,
చేలికగాపూ, రాత్రింతయు ఆ వాణ్యమైనపాదను
ఉంచుడు. ఈ మోడ్లగు పదిహేనురోజులు రాత్రు
లయందు వాడుడు. ఆప్పుడు మీచర్మము మృదువుగా
తేరగా అవునున్నట్లు మీకు తెలియగలను.

పగలు, గాలి, దుమ్ములనుండి రక్షించు
టలో శ్రేష్టమైనది
పాండ్స్ వ్యానిసింగ్ క్రిమ్.

పాండ్స్ క్రిములు అన్నిగొప్ప ప్రోర్సు
లలోదొరుకును లేక పాండ్స్, సి. ఓ.
రావు 144, బొంబాయి వ్రాయుడు

పాండ్స్ క్రిమ్

కాటకం*

శ్రీ చిలుమామిళ్ల విజయపార్థసారథి

(అనువృత్తము)

॥

కోరినంత బలమ్ము గలవని
కొరడుభూములు పగులదన్న
వేలాచి వేలుకు మోజుపడి
బేరనులు కట్టించి

చుట్టుప్రక్కల చెలుపు మెరకలు
కట్టబడికై దొరపొగ కును
వేసిలాధనూ తీయనంది
మానపోవుటచే

తిండిధాన్యము గొడ్లగవుతము
తీయకూరలు పప్పుగింజలు
కొనగవలసెను డబ్బుపోసి
కొరతగల్గుటచే

కాపువారల క్లిప్తదశకై
కాపువేతురు సాహుకారులు
పగనుపట్టిన కోడెత్రావై
పట్టికాటండక

నం, సార మీదట యన్న పెద్దలు
నంద్ర మీదట యనుచు పోల్చిరి
ఆటపోటు తుపానులకును
ఆరితేరవలెన్

ఇంతలంతో యిచ్చకుంటూ
మంచిచెడ్డలు సాగిపోవలె
కండ్లుకానని ఆడుపులి నం
సార మంటెను

తనకుభార్యకు తోడుసేవలు
తమినిమీరగ యింటిలోపల
వ్రతములు ద్యాపనముచెప్పగ
వచ్చియుండగను

పూలతంగెడునోరే మేనను
భూషణమ్ములు దాల్చితిరిగడి
బందుగులనందడి గృహమ్మున
క్రందుకొనియుండన్

ప్రొద్దురాగా నెల్లిపైకి
భోజనా లైసంతలో పది
మందితోటి యిష్టగోష్టిలా
పంచపాళీలో

వచ్చుచుండ జవానుతోటి
ఇచ్చియుండిన మారువాడి
పూచికత్తుతో వైన విడువక
లెచ్చివారంటు

ఏమివచ్చి ఏమివడునో
ఏమికర్మము మూడునో అని
ముందుచూచిన మారువాడికి
ముఖముతప్పింపన్

చూచిచూడక మూడెలేచి
దిడ్డిదాటి దూరె గోపన
కయ్యలవతలి యింటివెనుకటి
కందిచేలల్లో

ఊరువెల్లెనో పొలమువెల్లెనో
ఊడరాదా తొందరేమి
ఊలె కనుడదా యటందురు
ఊరికట్టెము

గోపికొంతై మారువాడి
గొందునందులు వెదకివెదకి
జాడచిక్కక దోవవైచెను
జపుచేయించన్

అన్న పానీయములన్నీ
చేనిలోపల తెచ్చియిచ్చి
మాటమంటి వెంటనే యజ
మాని కందిస్తూ

కాడిగట్టున మిరపతోటకు
కందికలసిన జొన్న చేనికి
పిట్టకావలిచేస్తు రోశయ
మంచపైనుండి

మూడువేలా చేబడల్లు
ముడుపుతీర్పును మిరపతోటని
కోర్కెడగ ముడతతోటి
కొరివికూలపడన్

ఎడచూసిన పనరుటాకులు
పండబారిన పచ్చిమిరపలు
ప్రకృతి మాంకల్యముకూర్పు
పసుపుకుంకుమము

ఎరిగియుండిన ఊరిజనము
ఎగాదిగా చూడసాగిరి
యదాయదలై హృదయక హారము
ఎడోవిధమయ్యెన్

బట్టపెట్టినయట్లు గోపిక
పుట్టదాయెను చిల్లిగవ్వ
పరువుమర్యాదలు నశించుక
పరపతి నశించక

తలకుమించిన తాటిలోతై
దరిత్రోవ గానకుండి
విండువటను పడవమాదిరి
నుండజీవితము

నలియె లేదు సిండమనిగిన
నతము చెడిన నుఖము దక్కదు
పాలవంటి కులముల్లో పా
మాణమే కలియున్

అనుచు చింతనచేసిచేసి
ఆత్మధైర్యము చిక్క బట్టి
ముందుఎత్తులా గొడ్డుగోదను
వదలమొదలిడెను

దుక్కిలెడలను దూడపసరము
దొడ్డిలోపల ఆలమందలు
బరికినేసి సొమ్ముచేసెను
వచ్చినంతటిలో

కోర్టువారు కనికరించి
కోరినట్లుగ వాయిదాలను
ఇచ్చియుండ వసూలుకొంత
తెచ్చియిచ్చుటచే

ఒక్కమూరుగ బాకిదారులు
ఒత్తిడిని చేయంగ గోపన
ఊడ్చిపెట్టె చరస్థిరాస్తులు
ఉన్నయంతటిలో

తాతముత్తవ దాచియుంచిన
పాతబంగారమొకాక
పెద్దల్లో చేయిచిపెట్టిన
పెద్దపస్తువులు

తొలి, కారులోన చెంగలించి
తొడలలోతున గడ్డిపట్టడి
బీటిభూముల సమ్మిక్కును
బోడ్డున రాస్తే

కాల్వచేరువ తూముముగిలో
ఖండ మొక్కటి ఆరుకత్తులు
విడిచిపెట్టుచు కండ్లవెంట
విడిచె బిందువులు

కాగితముపై వ్రాలుచేస్తూ
కంటిచుక్కలు రాల్చుకోవన
ముదముపొందిన మారువాడి
ముఖము విప్పారెన్

“తడిసికడిసి గుడిసెకప్పక
తారుమాలై చెప్పించుంటిని
అచినేచి చూచివేయుడి
అడుగులో అడుగు

వెన్నపూసా వంటిమనసు
వెనుకముందర పారచూడుదు
బుడుతనైనను చూచిపిడికిలి
బిగువుపట్టండి”

అనుచు నెత్తిన నోరుపెట్టుక
అనునయించి చెప్పి రోశయ
అన్నయల్లె జరిగె సర్వము
ఎన్నిరోజులలో

భాగ్యవైభవ ప్రాభవము సా
భాగ్యభోగ్యము లన్నియుండి వి
వేకమున్నా తోడుడవలె
విధివిధానము

౬

వానబాలుల పొర్లుతోటి
వాగుమడుగులు నిండితోణకును
వనధియింకిన తెచ్చిపెట్టె
వనరులెన్నెన్ని

అవ, కారుబుద్ధి లేకయుండి
అంతోయింతో పెట్టిపోసి
అడరించుటచేత గ్రామము
అండచెడకుండెన్

యావదాస్తి పోగ మిగిలెను
యాభవెకరము పొలము యిల్లు
తట్టలోనిది కాపురమ్ము
బుట్టలో నిమిడెన్

ఎండకన్ను వానకన్ను
ఎరుగని సుకుమారి నేటికి
మంచిచెడ్డకు తనకుతానై
పాటుపడవలసెన్

తీరిపోయెను ప్రాప్తకాలము
తొలగిపోయెను నాటి విభవము
పువ్వు లమ్మిన వీధిలోపల
బాగ్గు లమ్మినటు

నృతమే మొదలంటకూలిన
పక్షులన్నియు లేచిపో రో
శయ్య మేస్త్రీరసముపో చే
శమ్మకాకయ్యెన్

పొలి, మేరమీది గ్రామమునకు
పోయెడి రహదారిపడవను
నలకయిదు రూకలకును న
రంగుగా కుదిరెన్

ఉత్తకోలకు తాడుచుట్టి
ఉప్పుకొరకై బుజముపెట్టి
నడుమువంచి గట్టులించున
పడవలాగుచును

గడల కందని లోతునీళ్లలా
తెడ్డు వేసి పయిరగాలికి
రోశయ్య తెరచాప వదలి
పట్టుచుక్కాని

మునుకుచాటన నిండువరదల
ముప్పు మూడగనున్న పడవను
లంగరొడ్డుకు వట్టిదంపును
భంగపాటునను

పాయ లన్నియు వట్టిపోగా
బాటలన్నీ బయటపడ రహ
దారిపడవలు మెరకవట్టిగ
తాను యిలువట్టిక

2

పగటిభోజన మయిన పిదవను
బయలుదేరిరి ఊరిపెద్దలు
రాశిబీటిలో భాగలభము
రాష్ట్ర వేసుకొనక

కలసి కుశలము తెలిసికొనిరి
కాలవిపరీతమ్ము అనిరి
మేలెజరిగను కీడులో అని
మేస్త్రియజమాని

రాశిబీడులూ భాగమునకు
రాయి కరణము పాతవచ్చును
పోయివత్తము రోశయూ హం
సాయిచూపించక

అంతుపంతూ తెలియువాడవు
హద్దుపద్దూ తెలుగువాడవు
భుక్తముండిన యంతమట్టుకు
గుర్తుపెట్టించు

కొలతలన్ని పూర్తిచేసి
కొండమీది చేవునికిని
పానకము పడవన్న అని పది
మంది అనుకొనిరి

లి, కాపుచేసి చేవునికిని
పూజద్రవ్యము సిద్ధపరపును
స్వామిగొల్వగ వత్తుమని ఆ
చాకగతోచెప్పి

పెరు, మాళ్లనేవకు గట్టుపైకి
పెద్దలంతా చేరబారిరి
కాపులూ కరణము పటెలు
కడకురోశయ్య

ఊరిపెద్దలు గుంపుచేరి
ఉలునుపోకకు చెప్పకొనిరి
స్థలమహత్త్వము చుట్టుచూచుచు
తమలోతామంతా

గట్టుకిందుగ సిగ్గుతోణికెడు
చట్టుసారియలూ తుంగచాటుగ
మొనలిసంతానమ్ము తోటి
మనలుపట్టులను

కాలపరిధుల గాలిపోకుడు
కృష్ణవేణి అలలతాకుడు
నిబ్బరించీ నగమునేటికి
నిలిచియుండినది

పొరలమాటుగ పలకలందున
తెలుగుచరితము దాచుకొన్నది
యుగయుగమ్ముల సంపుటమ్ముల
నగలుపెట్టుకొని

అమృతతుల్యము జీవతతికిని
అణిముత్యపు కంఠహారము
తెలుగుతల్లికి కృష్ణవేణికి
తేజమింపొందెక

ఎదుటిబడ్డన యామృదిశను
ఇసుకతిన్నె సమీపకాత్రిని
భరద్వాజశ్రమాహార్యము
పాపహరహాచు (చళేపము)

బ ద రీ నా రా య ణ యా త్ర

శ్రీ మంత్రి ప్రగడ నరసింహం

మొదటి భాగము

బ ద రీ నా రా య ణ యా త్ర

శ్రీ పరమేశ్వరుడు సృష్టించిన జంతులయలో పశుపక్ష్యులకంటె మహత్వవంతు ఋద్ధిని అధికముగా నిచ్చెను. ఆ ఋద్ధిని పరిగా నుపయోగించుకొని, యీ సంపాదనము ద్వారానుండి తరళోపాయమును వెదకి కొనవలయును. అట్లు చేయుచో భగవంతు డిచ్చిన ఋద్ధి నిరర్థక మగును.

తరించుటకు మార్గములు మనశాస్త్రములయం దనేకములు చెప్పబడినవి. అందులో ముఖ్యములు భక్తి, కర్మ, యోగము, జ్ఞానము. వీటి కన్నిటికినీ ముఖ్యసాధనము చిత్తశుద్ధి.

యాత్రలవలన చిత్తశుద్ధి కలుగును. హిందూ మతమువారే గాక, యితర మతస్థులను యాత్రలకు ప్రోత్సహించు నిచ్చిరి. పూర్వము క్రైస్తవులు యేసు క్రీస్తుయొక్క జన్మస్థానమునకు యాత్రచేసెడివారు. ఇప్పటికినీ వారిలోఁ గొన్ని తెగలవారు పోవుదురు. భక్తిపరులగు మహామత్తడియులు అరేబియాలోని మక్కా, మదీనాలకు యాత్రచేయుదురు. తాగ్ధులు గౌతమబుద్ధుడు తపస్సుచేసి జ్ఞానోదయము నొందిన బుద్ధగయకును, బుద్ధుడు ప్రళయమున భోధచేసిన కాశీకి పరిపాపముననున్న సారవాధ్ అనే ప్రదేశమున కును, చైనా, జపాన్ మొదలగు దూరదేశములనుండి కూడా యాత్రకు వచ్చెదరు. హిందువుల కన్నగో, మనదేశమున తీర్థయాత్రాశ్రేణులు చేసేవలె కలవు. అనేకులు తీర్థయాత్రలు నేదించుచునే యున్నారు. వేలకొలదిగల యీ శ్రేణులలో, నాలుగు ఉత్తమ శ్రేణులు అని చెప్పబడినవి. వీటినే హిందీభాషలో "చార్ ఛామ్" అని చెప్పుదురు. అవగా నాలుగు భాషలు—భగవద్భక్తి యర్థోధికముగా వ్యక్తమగు నాలుగు ప్రదేశములు అని యర్థము. ఇవేవి యవగా:—

ఉత్తరమున శ్రీ బదరీ నారాయణ శ్రేణులు, తూర్పున శ్రీ జగన్నాథము, దక్షిణమున శ్రీ రామేశ్వరము, పశ్చిమమున శ్రీ ద్వారకాపురి. ఈ నాల్గింటిలో శిరోధూమణమునంటిది శ్రీ బదరీ నారాయణ శ్రేణులు.

"ఉత్తర ఖండయాత్రలు" అని పేరొందిన యాత్ర లన్నియు హిమవత్పర్వతములలో నున్నవి. అందులో ముఖ్యములు, (౧) గంగోత్రి (గంగానది పుట్టిన స్థలము), (౨) యమునోత్రి (యమునానది పుట్టిన స్థలము), (౩) కేదారము, (౪) బదరీ నారాయణము, (౫) జైలాసగిరి. వీటిలో మొదటి నాలుగు యాత్రలు ప్రారంభించుటకు ద్వారము హరిద్వారము (మాయాపురి). ఈ యాత్రలకు కలచూరము మునుండు వికరింప బడును.

యమునోత్రి, గంగోత్రి యాత్రలు బహు కష్టమున్ను, చాలా దివములుకూడా పట్టును. వీటికంటె తక్కువ కష్టమైనది కేదారయాత్ర. బదరికి కేదార నాథుండుండఁ పోయినచో యింకా నుమాదు దెప్పది మైట్లు యెక్కువ యుండును. కేదారమునంద్ద శిథిలము కూడా బదరికంటె అధిక మని చెప్పుదురు.

ఉత్తరదేశయాత్రల మహిమ స్కందపురాణములో కేదారఖండమున తెప్పబడినది.

జైలాసగిరియాత్ర బహు కష్టతమమైనది. మధ్య మార్గములో వంటచేసుకొని తినుటకు "చట్టీ"లైనమా యుండవట. "చట్టీ"లనగా, ఉత్తరఖండయాత్ర మార్గమున యాత్రికులు మకాంచేసే వంట చేసుకొని విశ్రమించుట కర్పడిన ప్రదేశములు. కొందరు దుకాణదారులు గవర్నమెంటు, లేక తహశీరాజ్యము (Tebri state) కల్ల లై సెన్సులను పొంది, యాత్రామార్గములలో దుకాణములను పెట్టి, యాత్రికులు బస

చేయుటకు దుకొనుటను చేర్చి మట్టికట్టడములను కట్టియుంచుదురు. యాత్రికులు తమకు కావలసిన భోజనపదార్థములను దుకొనదారులయొద్ద కొనినచో, వారికి బహుయను, వంటచేసుకొనుటకు పాత్రములను యిచ్చెదరు.

“ చార్ థౌస్ ” (నాలుగుభామములు) లోను శ్రీబదరీవారాయణము మొదటిగా గణింపబడుచున్నది. ఈ యాత్రికు హిందూదేశములోని అన్ని రాష్ట్రముల నుండియు ప్రతిసంవత్సరమును నెలకొలిపి జనులు వచ్చుచుండుదు. వేరు వేరు దుస్తులు, వేరు వేరు భాషలు, ఆచారములు, అభ్యాసములు గలిగియుండియు, అనేక రాష్ట్రములనుండి వచ్చెడు హిందూ మతయొక్క పుత్రులు, పుత్రికలును, శ్రీబదరీనాథునియందు గలభక్తి పారకళ్యముచే, అనేకకష్టముల కోర్చి, మంచుకొండల నడుమ గది, ౫౦౦ అడుగుల యెత్తుననున్న యీ చిన్ని గ్రామమున నిశేపర్యాయము సమావేశమగుట బహు ఆశ్రమగు దృశ్యము. పంజాబు, రాజపుత్రస్థానము, కాశ్మీరము, నేపాలము, బొంబాయి, బెంగళేశము, బీహారము, సంయుక్తపరగణాలు, దక్షిణహిందూ స్థానము, మన్నగు సకలదేశములవారిని యేకసమయమున మనము బదరీవారాయణములో చూడగలుగుదుము. ఇట్టి సమ్మేళనమును మన మే యిరేరపుణ్యక్షేత్రమునందును జూచుట తటస్థించదు. నానా దేశయుల యీ సమ్మేళనములో, మన దక్షిణహిందూస్థానపు ప్రజల సంఖ్యయే బహుస్వల్పముని చెప్పటంకెంతయు చింతించవలసియున్నది. ఈ యాత్రికులలో పురుషుల సంఖ్యకంటె స్త్రీలసంఖ్య యధికము. దీనినిబట్టి పర్వ సామాన్యముగా పురుషులకంటె స్త్రీలకువైభవత్రయధికమనియు, మదరాసు రాష్ట్రములకంటె, ఉత్తరహిందూస్థానీయులకు భక్తియధికమనియు, నొప్పుకొనకతీరదు. ఉత్తరహిందూస్థానమునుండి వచ్చెడు స్త్రీలలో అనేకులు వయోవృద్ధులు. ౭౦ సం. దాటిన వయస్సు కలవారు కూడా ఉండుదు. యాత్రికు వచ్చిన వారిలో కొంతరు సాధువులను, గ్రుడ్డివారిని, కుంటివారినికూడా చూచితిని. ఇట్టి వృద్ధులు, వికలాంగులు కాలినడకచే యీగడుగు గడుగు యాత్రిచేయుచుండగా, యింద్రియ

పటవర్తము గలవారు వరవాహనముపై యాత్రిచేయుట లజ్జాకరముగా కన్పించును. నేను కలసి చూట్టాడిన యిరువురు వృద్ధస్త్రీల విషయము మచ్చుగా చూడవలగమున వివరింపబడినది.

బదరీ నారాయణం

శ్రీ బదరీ గ్రామము హిమవత్పర్వతముల నడుమ, సముద్రమట్టమునకు సుమారు ౧౦,౫౦౦ అడుగులఎత్తున, వరవారాయణపర్వతములు రెంటికిని మధ్యనున్న కోసల కోక చిన్న గ్రామము. హిమవత్పర్వత పంక్తి హృదీకేశమునద్ద ప్రారంభ మగును. హృదీకేశము హరిద్యారమునకు ౧౫ మైళ్లలో నున్నది. బదరీక్షేత్రము గంగానది కువనదియగు ఆలకనందానదితీరమున నున్నది. ఆలకనందానది పుట్టుక బదరీకి సుమారు యిరువది మైళ్లలో నున్నది. ఈ ప్రదేశమున వరవారాయణు లిరువురున్నా తపస్సుచేసి రవి పురాణగాథ కలదు. సమీపమున నున్న పర్వతములలో నొకటి వరపర్వతమనియు, నింకొకటి వారాయణపర్వత మనియు, యిప్పటికినీ విలువబడుచున్నవి. ఆలయమున విష్ణు పంచాయతనము గలదు. వీరువగా : వడుమను బదరీ నాథుడు ; ప్వామికి యెడమవైపున లక్ష్మీ, వర, వారాయణులు ; కుడిప్రక్కను కులేరుడు, గణపాధుడు, గరుడుడు ; క్రింద నారద ఉద్ధవులు.

ఈ గ్రామమున కిరుప్రక్కల నున్న వరవారాయణపర్వతములు సదా మంచుతో నిండియుండి, చూర్యరశ్మిలో స్వచ్ఛముగు తెల్లని కాంఠులతో, వెండి కొండలవలె బహు రమణీయముగా కన్పించుచుండును. ఈ గ్రామములోని యాలయము, అన్ని గృహములూ, సంవత్సరమున కొరుమాసములు, అనగా నవంబరునెల మొదలు ఏప్రియల్ నెలాఖరువరకూ, పూర్తిగా మంచుతో కప్పబడియుండును. ఇండ్లకప్పులమీద చాలా యెక్కువరకూ మంచు కప్పటచేత, గ్రామ మెక్కడ నున్నదీ యానవాలైననూ తెలియ గ్రుండునట్లు, ఒకటే పెద్ద మంచుగడ్డ మాత్రము కన్పించుచుండునట. నవంబరులో మంచు తీరముగా పడుటకు ప్రారంభించినది మొదలు, వీధులు కనుపడకుండా మంచుతో నిండిపోవుచుండగా,

దుకాణదారులు, యితర కాపురస్థులు, తమతమ సామగ్రిలను తీసుకొని, యిట్లు భారీచేసి తాళములు వేసుకొని, దినవను ౧౮ మైళ్ల దూరమున నున్న జోషీ మఠము అను గ్రామమునకు వెడలిపోవుదురు. అక్కడ నిలుచుట కికమీదట సాధ్యము కాదని తోచువరకు స్వామికి అర్చన జరుగుచుండును.

స్వామిని మట్టుకొని ఆర్చన, అలంకారము చేయుటకు అధికార మొక్కరికే కలదు. ఆయనకు "రావల్ సా హేలు" అని పిలుచుదురు. వీరు మలయాళ దేశపు బ్రాహ్మణులు. వీరిని తిరువాన్కూరు, తెవారీ రాజ్యముల ప్రభువులు నియమింతురు.

ఆఖరురోజున ఆర్చన అయిన రెరువారే, స్వామియొక్క అలంకారము లన్నియు తీసి భద్ర పరచి, గర్భాలయమున, నేతితో నొక జ్యోతిమాత్రము వెలిగించి పెట్టి, ఆలయములనుపులు లాళించేసి, "రావల్" గాదును, "తెవారీ" సంస్థానము రెరవున నొక ప్రతినిధియు, యిరువురును వారివారి ప్రత్యేకపు నీళ్లు వేసి, వెడలిపోవుదురు. అప్పటినుండి గ్రామమున నొక మనిషియైన నుండదు. ఆరునెలలు పూర్తిగా మంచు క్రింద కప్పబడియున్న గ్రామము, సుమారు ఏప్రియల్ ఆఖరుకు, నూర్పునివేగిషిచే మంచు కరిగి బయలు పడుటకు ప్రారంభించును. అప్పుడు గ్రామవాస్తవ్యులును, పనివాండ్రు విబృంధీయును వచ్చి, యిండ్ల నుండియు, వీధులనుండియు మంచును తొలగించి శుభ్రపరుచుదురు. మంచువలన చాలా యిండ్లకు నష్టము కలిగి చురమృతులు చేసుకొనవలసియుండును. ఇండ్లు తిరిగి వాసయోగ్యము లైనతరువాత, దుకాణ దారులును, ప్రజలును తిరిగి గ్రామమునకు ప్రవేశింతురు. ఆలయము తెరచుట కొకదినము యేర్పాటు చేయ బడును. ఆ రోజున "రావల్" గాదును, తెవారీసంస్థానపు ప్రతినిధియు, దేశభంజేజరు మొదలగువారును స్వామిని, జ్యోతిని ప్రభమదివసమున దర్శించుటకు వచ్చిన యాత్రికులయెగుట, నీళ్లును తనిఖీచేసి, బద్దల కొట్టి, తాళములు తీయుదురు.

జ్యోతి

ఆలయము రెండుపులు తాళములు వేసి నీట్లుచేయు పనులును, ఆలయములో నొక జ్యోతి వెలిగించ

బడు నది చెప్పి యుంటిని. సుమారు వాలునైదు కేన్ల నేతిని, భికారును మూతిగల గిన్నెలోపోసి, దట్టము గా వేసబడిన లావుసాటి వత్రివందులో నుంచి వెలిగిం తురు. తర్వాత తలుపులు మూసి, తాళములు నీట్లు చేయుదురు. ఆరునెలలు ఆలయ మొక్కడ నున్నదీ గుర్త లేకుండా మంచుచే కప్పబడియుండును. ఆయా రుమాసములు స్వామియర్చన చేసరలు చేయుచుండు రనియు, అందుచేత తిరిగి తలుపులు తెరచినప్పుడు జ్యోతి వెలుగుచుండు ననియుఁ తెప్పబడుచున్నది.

ఆలయము తెరచబడు ప్రభమదివసమునకు బదిరి ముందుగాఁ జేరియుండిన యాత్రికులు, తలుపులు తెరచునప్పటికి జ్యోతి వెలుగుచున్నదీ లేదీ, ప్రత్యక్షము గా చూడగలుగుదురు. ఆనాటికి యింకా రస్తాయం దును, బదిరిగ్రామమునందును మంచు మిక్కిలముగా నుండును గనుకను, ప్రభమదివ స్వామివర్ణనమునకు వెళ్లెడు యాత్రికుల సంఖ్య బహుయెక్కువగా నుండు నను భీతిచేరెను, నేను ప్రభమదివసమున, బదిరిలో నిద్ద ముగా నుండుటకు సాహసించలేదు. కాని, ప్రత్యక్ష వర్ణనము గల కొందరితో ముచ్చటించితిని. దేశభము మేనేజరుగారితో యీ విషయమై ప్రసంగించగా, ఆయన ప్రతి సంవత్సరము తలుపులు తెరచునప్పటికి జ్యోతి వెలుగు చుండుటఁ జూచుచున్నానని చెప్పిరి. ఈయన జీతము, అల వెన్ను సహితముగా నెలకు రూ. ౨౦౦ లు పుచ్చుకొనుచున్న అధికారి. ఈయనకు అబద్ధమాదవలసిన యగ్రత్యము కాన్పించదు. అయిననూ, వీరు దేశభపు అధికారి యగుటచే వీరిమాట యటంబనిండు. ఈ సంవత్సరము, ప్రభమదివసమునకే, దేశభద్వారములు తెరచునప్పటికి బదిరిచేరి నిద్దముగా నుండిన, నేలం జిల్లా వాస్తవ్యులు, ఉన్నతకుటుంబమునకు జెందినవారును నగు నొక గృహస్థును విచారించితిని. ఈయన యింగ్లీషువిద్య నభ్యసించినవారగుటచే, యిట్టి యలౌకిక విషయములు స్వయముగా చూడదీసి, నన్ను వట్టి స్వభావము కలవారు కాదు, జ్యోతియొక్క నిబానిజములు స్వయముగా కనుగొనుటకే వీరు ప్రభమదివసమునకు బదిరి చేరిరి. ఈయన చెప్పిన దేవునగా,

“రావల్” గారును, తెహార్ సంస్థాన ప్రతినిధియును, రాళ్ళముల పైనిళ్లను పగులగొట్టి, తమతమ యొద్ద నున్న రాళ్ళను చెవులతో రాళ్ళములను తీసి, తలుపులు తెరచి వచ్చును తాను చక్కరనే యుంటి వనియు, లోపల జ్యోతి వెలుగుచుండుట యథార్థ మనియు, అది యావగా తనకు వేదము పరవశమయై వనియు, వెలుగుచున్న జ్యోతిని రావల్ గారు వెలుపలకు తీసుకొనివచ్చి యుంచగా, చేరీయున్న యాత్రికులందరూ నమస్కరించుచూ సంబోధముతో “బదరీవాద్ రికాల్ మా జై!” అని పెద్దరవము చేసి రనియు, జ్యోతి వెలిగింపబడిన గిన్నెలో యింకా కొంతనెయ్యి మిగిలియున్నదనియు చెప్పిరి. నాలుగైదుకేళ్ల పేటితో వెలిగించబడిన జ్యోతి, కొద్ది కోణాలలో పూర్తిగా ఆ పేటిని గ్రహించి యారి పోవుచుగాని, అరుచూసముల వెలుగుచుండుట సాధారణముగా నసంభవము. మరియు, పూర్తిగా మంచుచే గప్పబడియుండు యింటిలోనికి వెలుపలనుండి ప్రాణ వాయువు ప్రవేశింపజాలదుగనుక, జ్యోతి యారుమాసములు వెలుగుచుండుట ప్రకృతికాస్త్ర ముత్రములకు విరుద్ధ మనియు, పలువురు తలంచవచ్చును. ఇట్లు తలంపెడివారు తమజ్ఞానము పరిపూర్ణ మైనదనియు, తమకు తెలియని విషయములు సర్వకర్తృమంతుడగు భగవంతుని సృష్టిలోనే యుండుటకు వీలులే దనియు, ద్రవించుచుండెడి అవాంఛనపూరితులని చెప్పవచ్చును. ఇప్పటి కాలపు కాస్త్రజేర్తలు, తమ కాస్త్రజ్ఞానముతో సమన్వయించుటకు సాధ్యమదని విషయముల నెన్నిటిని మనము చూచుచుంటిమి! కలగలరాదుచున్న పెద్ద నిష్పలశుంసములో నెమ్మదిగా నడువగలసామర్థ్యము గలవారు కొందరు గలరు. ఇట్టివారి నొకరి నీనడుమ, యింకొండులోని కాస్త్రజేర్తలు, అగ్నిలో నడిపించి తీవ్రమైన పరీక్షచేసి, యేమియు మోసములేదని నిరసరిరి. కాని, అరికాళ్ల కేమియు వేడిమి తగులకుండా అట్లు నడువగలగుటకు కారణములను మాత్రము కనిపెట్ట లేకపోయిరి. ఈ పనునునే ఒకయోగి, కొన్ని గంటలవరకు భూమిలో కప్పెట్టబడి, తర్వాత భూమి క్రమి అయినను పైకితీయగా పరిశుద్ధై యుండెననియు, కొంతసేపటికి సమాధిమండి లేచెననియు వార్తా పత్రిక

లలోఁ జూచియున్నాము. ఇట్టి యతాశీక సంభవము లను యేకాస్త్రజ్ఞులు తమ జ్ఞానముచే సమన్వయించ గలరు?కనుక, జ్యోతినిగురించి, తర్ఫీదకమునకుపోయి, ప్రత్యక్షముగా నివానిజములను విచారించకయే, స్వయముగా చూచియుని చెప్పినవారి వాక్యము లబద్ధములని; కూరమనుండియే నిరారకించుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము కాదు. ఆ ప్రదేశమున, కేమిమహిమ యున్నదో కదా, యని యూరకుండుటయే యుక్తము.

తత్వకుండము

పరమేశ్వరుని సృష్టిచైత్ర్యము చూడుడు! నీగు మంచుగా గడ్డకట్టుకొనిపోవు నాదుర్బలతల మధ్యస్థమున నొక తత్వకుండము కలదు. ఈ యుష్ణదకమునకు డోట, కొండల మధ్యమండి ఎక్కడ నున్నదోకాని, తేయింబవట్లు నిరంతరముగా వేడినీటి ప్రవాహము, ఆలయమున కెదురుగా కొద్దిగజములలో వచ్చుచుండును. యాత్రికుల సౌకర్యమునకుగాను, ఈ యుష్ణదకమునకొక పెద్ద గచ్చుకుండు కట్టబడినది. ఆ కుండులో నుమాదు అందుండి, ఒక్కసారిగా దిగి స్నానము చేయవచ్చును. ఆ కుండులో దిగి స్నానము చేయుటకు వీలుగా, రద్దీ అడుగుల లోతువమాత్రము నీరు నిలచియుండునట్లును, యెక్కువజలము వెలుపలకు పోవునట్లునూ, తూములు కట్టబడియున్నవి. నిరంతర ప్రవాహ ముండుటచే, జనులు కుండములో దిగి స్నానము చేసిననూ, బలము కుభ్రముగానే యుండును. జలముయొక్క ఉష్ణముగతెడి దీగ్రియిండుటచే, చేతితో స్పృశించినప్పుడు మిక్కిలి వేడిగా కనపడినను, కుండములోనికి దిగి చొక్కమునును వేసినతర్వాత, ఆ వేడినీటిస్నానము బహుసౌఖ్యకరముగా మండును. కుండములో దిగుట కిష్టములేనివారు, దానిలోని ఉష్ణదకమును తిరిచెలితో తమ బడలకు గొని పోవుదురు. గ్రామమంతయు పూర్తిగా మంచుచేఁ గప్పబడియుండు శీతకాలములో సహితము, యీకుండ మొకటియే మంచుయొక్క సుపర్కములేక, మంచు నడును కనుపడుచుండునది.

బ్రహ్మకపాలము

ఇది బదరిని చేరియే, అలకనందావతియొద్ద నున్నది. దీనిని నురించి పురాణము యేమనగా:

శివుడు పూర్వము బ్రహ్మయొక్క అయిదవరస్సు
భండించినపుడు, దానిరసం కలిసిన హరిశ్చములే, ఆ
శివస్సు శివుని పొందుతున్న సంటుకొనిపోయెను.
ఎన్ని విధముల బ్రయత్నించిననూ అది శివుని చేతనండి
ఊడివదినది కాదు. అనేక పుణ్యక్షేత్రములకుఁ బోయి
ననూ ప్రయోజనము లేకపోయెను. తదనంతర శివుడు
బదరికాశ్రమమునకు రాగా, దోమనిచార గుమగుటచే
అక్కడ అలకతంబాపదీతరమున శివునిచేతనండి
బ్రహ్మకపాలము క్రిందను పడిపోయెను. ఇప్పటికిని ఆ
ప్రదేశమున, కొంచెము కపాలాకృతిగల పెద్ద శిల
కలదు. యాత్రికు లిక్కడ, కమ పితృదేవతల నుద్దేశింపి
సింహద్రాద్ధము చేయుదురు. బ్రహ్మకపాలముతో
పితృదేవతలకు సింహములు వేసిన తర్వాత, గయా,
ప్రయాగ మొదలగు క్షేత్రములలో సింహములు వేయ
కూడ దనియు, తర్వాత పితృకార్యములు పెట్టుకూడ
దనియు శాస్త్రములలోను, పురాణములలోను కల
దని చెప్పుదురు. ఎందుచేతననగా, బ్రహ్మకపాలముతో
సింహముల సంబంధము పితృదేవతల, పితృలోకము
నుండి విసుక్తులై మోక్షము పొందుదును. అట్టివారికి
సాంఘికకీర్తనములు పెట్టుటచేతన, అవ్యక్త
ములలో తిరిగి సింహములు వేయుటచేతన, వారిని తిరిగి
ఆవాహన చేయుట యగునగాన, వారు పతితు లగుదు
రని పురాణములలోఁ జెప్పబడినది.

三〇五

పాండవులు స్వర్గమునకుఁ బోవుటకుఁ బది
కాశ్రమమునకుఁ వచ్చిరనియు, నక్కడనుండి గా
మైత్త దూరములో నున్న కిలోపేఠ యను ప్రదేశమున
స్వర్గాలోహమునఁ జేరనియు, ఫలపురాణము గలదు.
ఈ కిలోపేఠ బహుదుర్గుమైన ప్రదేశము. బది
సంచి యిక్కడకుఁ రేదర్పణమహర్షి మే
కొండలలోను, రాక్షసలోను, మంచులోను, బహు
జాగరుఁలతో కష్టముచూడఁ పోవలయుండును
యాలకు లక్కడకుఁ బోవుటకు సాహసించుట.
నేమి నూ అట్టి ప్రయత్నము చేయలేదు. కాని యా
ప్రదేశము రమణీయమైన దని చెప్పుదురు. శాక్య
మను మంచుతోఁ గప్పబడి, వండికొండలవలె నుండు

గొప్ప పర్యవేక్షణ నడుపుచు, సుదూరు ౧౫ మైళ్లు
తైవారము గల గొప్ప పరివరము కలదు. పర్యవే
క్షణములనుండి బాధించు భయంకర పరిమాణము గల
మంచుగడ్డలు (Avalanches) క్రిందపడి, చిన్న చిన్న
ములగుచు కలిగించెడు కీకారవనము మేఘగడ్డనము
వలె పర్యవేక్షణములనుండి యిక్కే ప్రతిధ్వనులను
గలిగించుచు మృదంగము వాయింనుచుండ, కొండ
వరియలనుండి ప్రవిరిచెడు జలధారలు నిరంతర మంద
స్వరముతో శ్రవణీయముండ, ప్రచండమగు మలి
వేగముగా కీచుచు, పర్యవేక్షణములనుండి, మరగ
గానముఁ జేయుచుండ, ప్రకృతిదేవి రేన సహజ
సౌందర్యముతో నివట వాల్చిమాడుచున్నదా యక్షన
ట్రుండను.

పంక్తి పద్యాగలం

రెండవది. సంగమ ప్రదేశమును ప్రయాగముని
వెళ్ళుదురు. ఇది రికాక్రమమునకు బోవుచున్నవారు
సంధ్య ప్రయాగం గలవు.

హరిద్వారమునుండి ౫౦ మైళ్లదూరమున గల ప్రయాగయను మొదటి ప్రయాగ గలదు. ఇక్కడరహు మోక్షారుబస్సులు, కారులు కెల్లుటకు, కొండపొన్ను మన నొక మూడవైతాహరిద్వారము కలదు. ఇక్కడ ఆలక నందానది భాగీరథిలో చేరును. ఆనలు గంగోత్రినుండి కచ్చువది భాగీరథి. ఆలకనంద దానిలో చేరు ఉప నది. ఈ రెండునదుల సంఘము మొదలు దిగువకు ప్రవ హించునది గంగానది యనుపేరువలె చిలువబడును. గంగోత్రికిబోవు యాత్రికు లీ గ్రామమునుండియే భాగీరథియొడ్డుననున్న మార్గమున బోవుదురు. కేవల వాగం, బదరికి బోవువారు, ఆలకనంద యొడ్డున బోయెదరు. రెండవది చుద్దప్రయాగ. ఇది ఆలక నందా, మందాకినీనదుల సంఘప్రదేశము. కేవల వాగం బోవువా రిక్కడనుండి మందాకినీతీరమున బోవుదురు.

మూలపదవి కర్ణప్రయోగం. ఇవట పంచాంగింగ
యననది, యలకపందలలో చంగమించును. తర్వాత
గొంతవారమన సంప్రదయోగయోగ, మంచాకిననది
యలకపందలలో శ్రేణుడు అనది.

మారమున విష్ణుప్రయాగ గలదు. అవట, విష్ణుగంగ యలకనందలొక గలియును. ఈ యైదు ప్రయాగల యందున, నదుల సంగమప్రదేశమున యాత్రికులు స్నానము చేయుదురు; లేక సంప్రాప్తము చేసుకొని యాచమనముతో సరిపుచ్చుకొందురు.

మార్గము

హరిద్వారమునుండి బదరి నూరము ౧౮౩ మైళ్లు. హృషీకేశమువరకూ (౧౫ మైళ్లు) మంచిరోడ్డు కలదు. అక్కడ నుండి దేవప్రయాగవరకూ కూడా (౧౪ మైళ్లు) రోడ్డు కలదు, కాని, యిది పర్వతము యొక్క పార్శ్వభాగమును బ్రదక్షిణింపి, చదుమగాఁ జేరి శ్రాంతగా తెహరీప్రభవ్యము వారివల్ల చేయబడిన రోడ్డు అగుటచే, యిప్పుటికి, యిది చూడవ క్లెదు రోడ్డుగానే యున్నది. ఈరోడ్డుమార్గ మంతయు, గంగానదియొక్క పశ్చిమ గట్టున నున్నది. ఇప్పుడు, హృషీకేశమునుండి దేవప్రయాగవరకూ ఆయదు మోటారు బస్సులున్ను, వాలుగు టాక్సీ (Taxi) లున్ను మాత్రమే యివి వెళ్లులు పొంది తిరుగుచున్నవి. హరిద్వారము నుండి హృషీకేశము వరకూ, అనేక బస్సులు, కాడ్లు వగులు పర్వతాలయలయందూ, యిటూ అటూ తిరుగుచుండును. కాని, హృషీకేశము నుండి దేవప్రయాగకు శ్రాంతగా చేయబడిన కొండమార్గ మగుటచే, యిప్పుడు " యేకదిశామార్గము " (One way road) గా జరుగుచున్నది. అనగా, ఉదయం ౧౦ గంటలకు బస్సులు, కాడ్లు హృషీకేశములో బయలుదేరి, సాయంత్రము వాలుగు, ఆయదుఘంటలవఱకు దేవప్రయాగలో చేరును. ఆ కాలములో యెచురుగా, హృషీకేశము వైపునకు బస్సులు, కాడ్లు పోవుటకు వీలులేదు. ఎందుచేత ననగా రోడ్డు ఒక్కకారు పోవుటకే తగినవెడల్పు కలదియును, కొండలలో చాలావొంపులు కలదియు ఆయియున్నది. కావున, సాయంత్రమునకు దేవప్రయాగచేరిన మోటారు బండ్లు, రాత్రికి అక్కడ నిలవయండి, మర్నా దుద యిప్పుడ ౫ గంటలకు బయలుదేరి, ౧౦ గంటల లోపున హృషీకేశము చేరవలయును. దేవప్రయాగనుండి యిరు నది మైళ్ల దూరముననున్న శ్రీ నగరమువరకూ కూడా

తెహరీరాజ్యమువారు మోటారుబండ్లు పోవుటకు రోడ్డు తయారు చేసెవారు. రాజోపు సంవత్సరమునుండి మోటారు శ్రీ నగరమువరకూ పోగలవని చెప్పుచున్నారు.

కాలినడకమార్గము, హరిద్వారమునుండి హృషీకేశమువరకున్ను, యింకా ముందు వాలుగు మైళ్ల దూరముననున్న "లక్ష్మణదఘాలా"వరకున్ను, మోటారు రోడ్డు చెంబడిసే యున్నది. కాలిబాటను బోవువారు లక్ష్మణదఘాలావద్ద వంతెన చాటి, గంగానది తూర్పు ఒడ్డునకు పోవలయును. అక్కడనుండి బదరివరకూ మార్గము గంగానది యొక్కయ, అలకనంద యొక్కయ, తూర్పుఒడ్డుననే పోవును. నదికి పశ్చిమపు ఒడ్డుగ్రామములు తెహరీరాజ్యములో చేరి నవియూ, తూర్పుఒడ్డు గకర్న మెంటు యిలాకాలో ఆయియున్నవి. ఈమార్గము, పర్వత పార్శ్వము తెగకట్టబడి చదునుగాఁ జేయబడిన చారియై యున్నది. సాధారణముగా నీది నాలుగు అడుగుల వెడల్పు గలదిగా నుండును. కొన్నికొన్ని ప్రదేశ మలయందు మాడు, రెండు అడుగుల వెడల్పు మాత్ర మే కలిగియుండును. యాత్రికు లట్టిచోట్ల బహి బాగయాకేతతోఁ బోవలెయుండును. కుడివైపున ఆకాశము సంపెడు కొండ యుండును. ఎడమ వైపున అగాధమును లోతున గంగ ప్రవహించుచుం డును. నదీప్రవాహము కారిదారికి ౨౦౦౦ అడు గులు మొదలు ౨౦౦౦౦ అడుగుల లోతున, నిరంతర శ్రావ్యముతో, రాతిపగుళువై పారుచుండును కొన్ని చోట్ల నది రెండున్నరపర్వతముల నడుమ సన్నగిలి, సర్పాకృతితో ప్రవహించునపు డా సౌందర్యము వర్ణ వాతీతముగ నుండును.

వాయుయాననం

ధిల్లీ నుంచి గాని, హరిద్వారమునుండి గాని, బదరి మార్గమునకు నడుమనున్న "గౌచారము" (Gowchar) అనే గ్రామమువరకూ వాయువిమానములపై (Aeroplanes) ప్రయాణము చేయవచ్చును. కాని యిది యంత సౌకర్యమని తోచదు. ఏలవనగా, గౌచారమునుండి బదరికి ౭౩ మైళ్లదూర ముండును. గౌచార

నునుండి యా దెబ్బగిమాను మైళ్లు కాలినడకనే పోవలసి యుండును. సకువరేనివారి కచ్చట డోర్లై సమా దొరకవు. గౌచారమువద్ద యాత్రికుల బసలకు తగిన పథకులుకూడా లేవు. గౌచారమువర కైననూ బాయవినూనము లిప్పుడు పోవుట లేదని వినుచున్నాము. గౌచారము మొదలనే, బాయవినూనములు దిగుటకు వికాలమైన బయలు ప్రదేశము గలదు. ఇందు విషయమై తెలిసికొన గోరువారు: (Himalaya Air Transport Ltd, Hardwar)కు వ్రాసి తెలుసుకొనవచ్చును.

వసతులు

యాత్రికులందరు సర్వసామాన్యముగా, వారి ద్వారమునుండి దేవప్రయాగవరకు మోటారుమీద పోయి, అక్కడనుండి కాలినడకను పోవుదురు. అట్లు చేసినచో, సుమారు ౧౨౫ మైళ్లు మాత్రము నడువ వలసియుండును. నిరుపేదలగు తైరాగులు, సాధువులు మున్నగువారు హిరిద్వారమునుండియే కాలినడకను పోవుదురు. నడదిపోవుటయే యెక్కువ సౌఖ్యము గాను, దేహమున కారోగ్యముగాను ఉండును. ప్రారంభమున పొకటి రెండురోజులు పిక్కలలో కొప్పి పెట్టును కాని తర్వాత సఖ్యాన మగుటచే నేమియు కష్టముగా తోచదు. పురుషులేకాక, యశేకులు స్త్రీలు, వృద్ధులు, బాలురు, బాలికలు కాలినడకనే పోవుదురు. యాత్రకుఁబోవుచున్న వాఁడీ జాత్యేకులుంటుంటువా రొకరు, దేవప్రయాగలో మాతోఁ గలిసిరి. అక్కడనుండి వారు నూమేమునా కలఁ, యేకపార్టీగా, యాత్ర ముగించుకొని, హిరిద్వారము వచ్చువరకు, ప్రయాణముఁ జేసిరిమి. వారిలో యిరువురు, యెప్పుడునూ నడకప్రయాణము లెరుగని నువ్వనూరస్త్రీ బుండిరి. వారునూ, మొదట కొంచెము కాళ్లనొప్పలతో బాధ పడిననూ, తర్వాత నువాయాసముగా నడువగలిగిరి.

ప్రయాణికులు తెల్లవారుబామున ౫ గంటలకు పూర్వమే నడచుట కారంభింతురు. అప్పుడు చల్లగాను, నిశ్చలముగాను, ఉండుటచే, శ్రమ యనిపించక, నడచుట కుత్సాహకరముగా నుండును.

ఒకరి నొకరు కలుసుకొనవచ్చును " నమస్కారము", " నమః ", " నమోమార్తీంగ ", అనువాక్యములకు బదులుగా " ధర్మీవాన్ వికాలాకు జే " యని హెచ్చరించుకొనుచుండురు. ఈవాక్యములు కొంత వఱకు శ్రమనివారణఁ జేసి, నడచుటకుఁ బ్రోత్సహముఁ గలిగించుచుండును. భగవన్నా మోచ్చారణలో నంత శక్తి గలదు. సుమారు ౯ ఘంటల కొకబసకుఁ జేరి, వంట చేసుకొని భుజించి, సాయంతాలము ౪ గంటలవరకూ విశ్రమించి తిరిగి నడక ప్రారంభించి, రాత్రికి యింకొక బసకు జేరుదురు మార్గము రెండు కొండలకు నడుచు నుండుటచే, కొండలనుండి వచ్చేదు వేడిమివలన, మొదటి నాలుగైదు దినములలో, ఉష్ణము బహు తీక్ష్ణముగా నుండును. కావున, ఉదయము ౯ ఘంటల లోపుననే బసకు జేరుట మంచిది; మరిన్ని సాయంత్రము ౪ గంటలలోపున ప్రయాణ మగుట మంచిదికాదు. కొన్ని ప్రదేశములనుండి మేము సాయంత్రము ౫ ఘంటలవరకూ, ఉష్ణాధిక్యముచే బయలుదేర లేకపోతిమి.

తీవ్రోష్ణములను లక్ష్యపెట్టిరి సాధువులు రోజుకు ౨౦ మైళ్లు ఆవలిగా నడువగలరు; కాని, నా యనుభవమునుబట్టి, సామాన్య గృహస్థులు, స్త్రీలు ఉదయము ౮ లేక ౧౦ మైళ్లున్నూ, సాయంతాలము ౪ లేక ౬ మైళ్లున్నూ నడువవచ్చును. కొన్నిచోతే శములందున్నత మగు కొండలెక్కి, మరల యంత యెక్కు యెక్కిరితెఱ అంత పల్లమునకు దిగిపోవుట కలుగుచుండును. ఉదకమండలము (Ooty), కొడైకనాల్ (Kodaikanal) కున్న పోవు రోడ్డు యెక్కుట ప్రారంభించినామంటే, గమ్యస్థానము చేరే వరకూ పొకటి యెక్కుడు కాని, రోడ్డుమార్గము దిగుచు యెక్కుచుండుట సంభవించదు. కనుక, ౩౦ మైళ్ల రోడ్డు ప్రయాణముతో, సముద్రపు మట్టమునకు ౭,౫౦౦౦ అడుగుల యెత్తున కెక్కుదుము. ఈ బడరీమార్గ మట్లు కాదు; కొన్ని ప్రదేశములలో రోడ్డు పూర్తిగఁబడునుగా నుండును; మరికొన్ని ప్రదేశములలో, కొండ యెక్కి, మరల రెండవ పార్శ్వమునుండి

కలుగును. విష్ణుప్రయాగ యను మనీషవరహ మార్గ విష్ణుండుటచేత, గట్టమైగ్గు ప్రయాగాను చేసినమా, సముద్రపువట్టునువకు ౫,౩౫౦ అడుగుల యెత్తువకు మాత్రమే చేరుదును. విగిలిన గట్టమైగ్గు ప్రయాగా మలో ౫,౩౫౦ అడుగులనుండి ౧౦,౫౦౦ యడుగుల యెత్తువకు చేరుదును గనుక, ౫,౧౫౦ అడుగులు యెక్కువలసి యుండును. కావున యీ అంటి బహుకష్టమైవది. అఖరు నాలుగు మైగ్గులో, కోడ్డమీద చాలా ప్రదేశములు మంచుతోనూదా కప్పబడి యుండును.

వడువలేనివారికి మౌదు విధములగు యేర్పాట్లు కలవు: (౧) నండి లేక డోలీ, (౨) ఖండి, (౩) పోనీ (గుర్రము).

నండి లేక డోలీ: ఇది (canvas) నుడ్లతో చేసిన పడకకుర్చీవలె నుండును. దీనికి, అడ్డముగా కర్రలకట్టి, ముందు యిద్దరు, వెనుక యిద్దరు, మొత్తం నలుగురు కూర్చిలు మోయుదురు. ౨౦౦ పాముల బరువు గల స్థూలకాయలు, డోలీమోయుటకు అరుగుదు కూర్చిలను పెట్టుకొనవలసి యుండును. ఇది సదుపాయముగానే యుండును. డోలీలు యేర్పాటు చేసుకొను వారు, కూర్చిలను యేర్పాటు చేసకొనుటయేగాక, డోలీ వొకటి ఖరీదుకు కొనుక్కోవలసియుండును. పెద్దతిరుపతియొద్ద నున్నట్లు, మోసుకొనిపోయే కూర్చిలు, డోలీపల్లయి వేయరు. డోలీఖరీదు సుమారు రూ. ౧౫ యుండును. ఇది యుపయోగించుటయైన తేర్వాత దానిని స్వల్పఖరీదుకు యితరుల కమ్ముట గాని కూర్చిలతో లేక యితరులతో ఉచితముగా నిచ్చి వేయటగాని, జరుగును. కేవలప్రయాగవరహ మోటారులో వెళ్లి, అక్కడనుండి డోలీప్రయాణము ప్రారంభింతురు. డోలీలను, కూర్చిలను స్థిరపరచుకొనుటనుత్రము పరిచ్యారములో గాని, హృదీకేశములో గాని, కేవలప్రయాగలో గాని చేసుకొన వలెను. ఇవి పల్లయి చేయుటకు తెహారీ దివాణము తరపున యేజింట్లు కలరు. “ఉత్తరఖండం బ్రాహ్మపూర్వ నీజిన్సి” అని ఇంకొక కంపెనీయునూ కలరు. వీరిరువురి ద్వారా కొనుగదా స్వయముగా మాదా యేర్పాటు చేసుకొనవచ్చును. చార్జి కొంచెము యెక్కువ

యయినప్పటికీ, యేజింట్ల ద్వారానే యేర్పరచు కొనుట మంచిది. ఎందుచేత ననగా, కూర్చిల ప్రకర్తనకు యేజింట్లు జవాబుదారులుగా నుండురు. కూర్చిల నుండి చెడ్డలు మనకు స్వయముగా తెలియవు. డోలీకి కావలసిన నలుగురు కూర్చిలను, సగటు మూరున రూ. ౧౦౦/ లు చార్జీ యగును. యాత్రికులు తెగ్గువగా నుండు ప్రారంభదినములలో కూర్చిలేట్లు తెగ్గువగా నుండును. రానురాను, యాత్రికులసంఖ్య వృద్ధియైనకొలది, యాల్లేట్లు పెరుగును. డోలీలుకావలసి నది, యెక్కర లేనిది కేవలప్రయాగనుండి బయలుదేరక ముందే నిశ్చయించుకొనవలెనుగాని, మధ్యమార్గములో డోలీ యేర్పాటు జరుగదు. మోయుటకు కూర్చిల దొరకవచ్చును గాని, డోలీలు సాధారణముగా దొరకవు. అవసర మగుచో, మధ్యమార్గములో పెద్దగ్రామముల యొద్ద, ఖండిలుగాని, గుర్రములు గాని దొరకును.

ఖండి: ఇది యొక్క మరీపిచేతనే మోయు బడును. ఇది యొకవిధమైనబట్టి. కొంచెము కేసుకుర్చీ యాకృతిగలిగియుండును. యాత్రికుని దానిలోఁ గూర్చుండవెట్టి, ఖండిచాలా ఖండిని పీల్చిపై చేసుకొని నడచును. ఇది యంత సౌకర్యమైనది కాదు. వడువలేని నిరుపేదలుమాత్రము దీని నుపయోగించురు.

పోనీ: (గుర్రము). చిన్న గుర్రములు కాడిగవదొరకును. వీటిని, సవాడు చేయుటకు గాని, సామానులు మోయుటకు గాని, యేర్పాటు చేసుకొనవచ్చును. కేవలప్రయాగ నుండి బడరికిపోయి వచ్చుటకు, ఒకగుర్రమువకు ౩౦ లేక ౪౦ రూపాయ లగును. ఈ గుర్రములు, చిన్నపరిమాణము గలవియు, బహు సాధుబంధువులును అయి యున్నవి. ఇవి నెమ్మదిగాను, బహుజాగరూకతతోను నడచును. కొండ లెక్కువవచ్చును, దిగువవచ్చును, యీ గుర్రములు మిక్కిలి శేర్పరితముతో అడుగుతీసి పెట్టుచుండును. వీటిపై స్త్రీలుకూడా ప్రమాదములేక సవారీ చేయుదురు.

కూర్చిలు: డోలీమీద పోవువారికిని, కాలినడకను పోవువారికినినూదా నామాలు మోసుకొని వచ్చుటకు

హారీ లవసరము. దోరీలు, బరువులు మోయుట కర్థాసపదీక హారీలు ఘోర్యాబాధివాదు వేసాళ రాజ్యమునండి వచ్చి, యాత్రాదివసు లారుమాపము లున్న హారీవ్యారము, హృషీకేశము, దేవప్రయాగల యొద్ద నుండురు. ఒక్కొక్క హారీనునిగి కొంచెము మోచుకొన్నవగా ఒక మణును బరువుగల పామాను లను మోయువని నియామకము గలదు. ఎందరు హారీలు కావలసియుండురో తెలుసుకొనుటకు తూనిక వేయ బడును. హారీలకు పామావ్యపురేటు మణును పక్కంటికి, మైలునకు రెండణాలు. దేవప్రయాగనుండి రామా పోనూ, ఒక్క హారీనునిగికి రూ. ౩౧/౫ అగును. యాత్రులు తక్కువగా నున్న రోజులలో యింకొకంపై తక్కువ మొత్తమునకీ దొరకుదురు. నేను, మనిషి యొక్కంటికి రూ.౨౬/౫ ఇచ్చితిని. తిరిగి దేవప్రయాగ వచ్చువరమా హారీలు, మనతో నుండి, బాళ్ల భోజనపు పేర్పాట్లు వాళ్లే చేసుకొందురు. దీనికి అదనముగా నివ్వవలసిన పనిలేదు. హారీలు మధ్యమకాములలో అంట్లు తోముట, బట్టు లుతుకుట, కావలసిన వీడ్లు తెచ్చిపెట్టుట, మొదలగు సహాయములు చేయుట వాడుక కలదు.

బ న లు

చట్టాలు : యాత్రులు మార్గమధ్యమున బసచేసి వండుకొనుటకునూ, రాత్రులయందు విశ్రమించుట కునూ, యేర్పడిన ప్రదేశములు 'చట్టాలు' అనబడును. సాధారణముగా ప్రతిరెండు, మూడుమైళ్లకు చట్టాలుండును. అక్కడక్కడ సాధారణంగానూ లుండును కాని అవిదుకొనుటకు మారముగా నుండుటచే సరు పాయముగా నుండవు. మరిన్ని అవి యుపయోగించుటకు ముందుగా అధికార్లకు వ్రాసి ఆర్దరు పొందవలసియుండెను. సామాన్యముగా చందరూ చట్టిలే యుపయోగించురు. ఈ చట్టాలపేర్లు, మారములు, యితర వివరములు తెలుపుపట్టిక రెండవభాగమున సమకూర్చబడినది. దానిలో (ఏ) అని గుర్తించబడిన ప్రదేశముల యందుమాత్రము చట్టాలు గ్రామములను తేరియున్నవి. ఇతరచోట్ల గ్రామములకు తేరియుండవు. కోడ్డుప్రక్కను రెండు, మూడుదుకొనుటలనూ, గిరి ముందును. ఈ

దుకొనువారులు సర్కారువల్ల వైసెస్సులను పొంది రోడ్డు ప్రక్కను దుకొనుటలను కట్టుదురు. తమ దుకొనుటలకు చేర్చి, యాత్రకుల బసలకై చావకులను కట్టుదురు. తమదుకొనుటలలో సరకులను కొనువారి కుదిరెనుగా బసయిచ్చుటయు, వండుకొనుటకు పాత్రలను సప్లయి చేయుదియూ వాడుక.

ఈ చట్టాలు మనవైపున నున్న సత్రములవలె నుండునని శ్రమించరాదు. ఇది సాధారణముగా రెండంతెత్తులు కలిగియుండును. వైన, క్రింద కూడా బాటసారులు బడిచేయవచ్చును. నేల, గోడలు మట్టితో ఆలకబడియుండును. ప్రత్యేకపు గదులుండవు ; రేలుపులు, ద్వారబంధములు అవసరము లేదు. మూడువైపులా మాత్రము మట్టిగోడ లుండును. పొడుగుగా నుండు నొకవైపంతయూ యాత్రకులు వచ్చి, పోవుటకు ఖాళీగా నుండును. రెండు, మూడు గజముల దూరమున కొక్కొక్క పొయ్యి వేయబడియుండును. ఈ క్రింది పటము వాటి యొక్కతని కొంచెము మాదిరిపరచుచును.

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
 పొయ్యి పొయ్యి పొయ్యి పొయ్యి పొయ్యి
 బారి, మత శేడములు లేక బాటసా న్నికర్తప్రక్క నొకరు వండుకొని భుజించి, విశ్రమించవలసియుండును. వండుకున్నచోటనే భుజించి, దానికి ముందరనే విశ్రమించవలయును. వైన వ్రాయబడిన పటములో అయిదుగురు నొకరిప్రక్క నొకరు వండుకొనుటకు యేర్పాటు కలదు. బాటసారులు విస్తారము లేకపోయినచో, వైచట్టిలో నొకపార్టీ వారుగాని లేక రెండు పార్టీలవారుమాత్రమే విడిచియుండివచ్చును. ఇవ సమర్థము యెక్కువగా నున్నప్పుడు, కొన్ని చట్టిలలో మేము వైరానులకు ప్రక్కనే బసచేసి వండుకొనవలసివచ్చినది. కొన్నిచోట్ల ఖాళీగా నుండి, చట్టి యంతయూ మేమీ యుపయోగించుకొనేవారము.

సదుపాయమునుబట్టి చట్టాలు ఏ. బి. సి. క్లాసులుగా విభజింపబడి, పట్టిలో యావసరమని ఆఖరుతరగతి చట్టాలు బాగా బరువైనవగుచున్నవి. వైచట్టి

వన్ని చట్టలలోనుకూడా ఈగలబాధ బహుదుర్గత ముగా నుండును. ఈగలు చేలకొరికి కలవని చెప్పు వచ్చును. అనుకూలము వివసక్రతోగాని, గుడ్డతో గాని యాగలను కొట్టుకొనుచు మార్చినవలసినదే కాని, ఒక్కనినుమమైనమా విశ్రాంతిగామార్చునుటకుగాని, పరుండుటకుగాని సాధ్యపడదు. రాత్రి దోమలబాధలేదు, కనుక దోమతెరలు రాత్రి యవసర ముండవు; కాని, యాగలబాధనుండి రిప్పించుకొన దలచినవారు, పగలు దోమతెర తప్పక వుపయోగించ వలయును. సేన, పగలు వ్రాతపని వగైరాలు దోమ తెరలోనే చేయుచుంటిని.

చట్టలవద్ద రుకాణములలో వియ్యము, ఉప్పు (తెల్లనికొండఉప్పుగడ్డ), పప్పు, చెడ్డరకముకెయ్యి, గోధుమపిండి, సాలు, పెరుగు, బంగాళాదుంపలు, వంటచెరుకు, అక్కడక్కడ ఆకటికాయలు, చింత పండు ఖరీదుకు దొరకును. భరలు యెక్కువగా నుండును. చెడ్డగ్రామములలో పంకాయలు మొదలగు యితర కూరలుకూడా దొరకును. కొన్నిచోట్ల, అడవులలోను, గ్రామముల కమీషనువను, చూమిడి చెల్లును చూమిడికాయ లుండును. దేవప్రయాగమొదలు కొన్నిచుట్టవరకు, అడవిలో మంచి కర్రకాకు దొరకును.

కొన్నిచోట్ల బాబా "కారికంబరీవాలా" ధర్మ కాలలు కలవు. ఇవిచట్టలకంటె యెక్కువ సదుపాయ ముగా నుండును. ఈ ధర్మకాల లన్నచోట్ల వాటిలో బసచేయుట మంచిది. "కారికంబరీవాలా" యనగా వల్లవికంబరీ ధరించినవాడని యర్థము. ఈయన విశుద్ధా నందతీ యని పేరుగల యొకసాధువు. ౧౮౮౪-వ సంఘమున బదరీయాశ్రమ బోయినప్పుడు, మార్గములో తన బసలచేక యాత్రికులు పడుచున్న బాధలు చూచి, దేశ మంతయు తిరిగి కొప్పుచందాలు వసూలుచేసి, ఉత్తరఖండయాత్ర మార్గములలో చాలా ధర్మకాలలు కట్టించి, యితరవసతులనుకూడా యేర్పరచెను. ఈస్వామి పరమ పదించినవర్యాత, బాబా రామనాథజీ యనువారును, చారిత్రవ్యాస బాబా మణిరామ్ ఆనవారునూ, వీటిని చాలా వుపసరిచిరి. ఈసంస్థకు కేంద్రసామము హృషీ

కేశము. అక్కడ చెడ్డ ధర్మకాల కలదు. మరీస్త్రీ యీ ధర్మకాలయొద్ద ప్రతిదినము యెందరు సాధువులు వచ్చినను పరే, కొట్టెలు, పాలు, పంచి పెట్టుదురు. మధ్యాహ్నము సాధువుల కివిపంచి పెట్టువచ్చును చూచుటకు బహు ఆనందకరముగా నుండును. అనేకమంది సాధువులను చూచుట రీతిగించును. మధ్యమార్గములో వీరి ధర్మకాలలలో సాధువులకు సదావస్తులకుగాన, పృథ్వీకేశములోనే చీట్లు యిచ్చెదరు. ఈసంస్థను చేరి కొన్నిచోట్ల గోకాలలును, ధర్మవైద్యకాలలును కూడా కలవు.

చట్టలవద్ద గవర్నమెంటు ఆరోగ్య కాళువారు చేసిన యితర యేర్పాట్లేమనగా:

మంచినీళ్ల వసతి: ప్రతిచట్టయొద్దను, గొట్టముల ద్వారా పరిశుభ్రమైన మంచినీళ్ల సప్లయకి యేర్పాట్లు చేయబడినవి. కొండలో మంచినీళ్లుగ్గ (Spring) యొక్కడనున్నచోకనిపెట్టి, యక్కడనుండి గొట్టముల (Pipe lines) ద్వారా చట్టలయొద్దకు నీరు కొనిపోవడును. గొట్టములలోనుండి నీరు నిరంతరము ప్రవహించుచుండును. జలాధారముల నప్పుడప్పుడు పరిశీలించి, వాటిలో క్రిమినివారణ మందులను (Disinfectants) కలుపుచుండుటకుగాను, ఆరోగ్యకాళు యనపైక్షణ గలరు. యాత్రికులు యీ జలమునే యుపయోగించ వలెనుకాని కొండలలోనుండి పారుచుండెడి ఊట జలమును త్రొగవూడదు. ఈయూటనీరు బహుస్వచ్ఛ ముగా కనబడుచు త్రాగుటకుకో దూరించుచుండును. కాని ఆ పచ్చినీరు త్రాగుటచే జబ్బుచేయును. నీళ్ల విశేషములూ, రక్తగ్రహణి కలుగును. కొండప్రదేశములలో కలుగు యీ వ్యాధులకు Hill diarrhoea, Hill dysentery, అని పేర్లు. ఇవి బహు తీవ్రవ్యాధులు. కనుక, గొట్టములలోని నీరు సహితము, కళవెళ్ల కాచి చల్లార తెట్టినదే యుపయోగించవలెను.

పాయఖానాలు: చట్టయొద్ద రోడ్లకు చేరికగా అడవిలో కొంతభాగము పాయఖానాకు నిర్దేశించబడి యుండును. చిన్నచిన్న బొదలులేవు వేరే మరుగుండెను. స్త్రీలకు ప్రత్యేకస్థలము, పురుషులకు వేరుస్థలము నియమింపబడియుండును. ప్రతిచట్టయొద్దను, పాయ

భావాలను పొందుచేసి కుద్రముగా మంచుటకునూ, లోడ్డుమీద పెంట్లు కుడుచుటకునూ పాల్పడిపొద్దు పెంటుచే నియమింపబడిన స్వీపర్లు కలగు.

బొమ్మలయములు: మధ్యమార్గములో పెద్ద గ్రామములయొద్ద గవర్నమెంటు ఆసుపత్రులు, బొమ్మలయములు కలవు. ఇతరచోట్లా, బాబాకంటివాల్సా యొక్కయు, యితరసంస్థలయొక్కయు భక్త్యాపధాలయములు కలవు. ఇవి యొక్కడ నన్నదీ చెందవ భాగములోని పట్టణ వివరింపబడును.

పోస్టు, టెలిగ్రాం ఆఫీసులు: మార్గములో యే గ్రామములయొద్ద యీ ఆఫీసులు కలవో, పట్టిలో చూపబడినది.

యాత్ర క చిత్రమగు కాలము-దూరము

1. హరిద్వారమునుండి నిదానముగా
బదరీ శ్రీశ్రీమునకు } ౧౮౩ మైళ్లు
2. హరిద్వారమునుండి, కేదార్ నాథం
మార్గమున బదరీ? } ౨౫౫ మైళ్లు
3. హరిద్వారమునుండి యమునోత్రి,
గంగోత్రి, కేదార్ నాథం మార్గమున
బదరీ? } ౪౩౭ మైళ్లు

బదరీ యాలయము నువూరు మేసెల మధ్యను తెరువబడును. యమునోత్రి, గంగోత్రి పోవువారు, వీడ్చియల్ సెలలోనే హరిద్వారమునుండి బయలుదేర వలెను. తిన్నగా బదరీకిగాని, కేదార్ నాథంమార్గమున గాని పోవువారు మేసెల ప్రారంభమున హరిద్వారము నుండి బయలుదేరవలెను. ప్రథమ దినముననే బదరీలో తోడ్కొని దర్శింపదలచినవారు, దేవళము యొప్పుడు తెరువబడు నని ముందుగా “రావల్ హాటాలు” గారికి వ్రాసి తెలిపికొని, ఆలేదీకి ఆసు నుగుముగా బజలు చేరవలెను. దేవళము తెరుచు పరమా, రావల్ గారి మకాం “జోషీమకం” ఆసు గ్రామము, ఘోరివాలీ శిల్లా, ఉత్తర ఇండియా.

జూన్ నెల నమమనుండి హిమవర్షర్వరములలో ర్నములు ప్రారంభించును. వర్షాకాలములో హిమవర్ష ర్వరయ్యాత్ర చాలాకష్టముగా ఉండెను. కనుక జూన్

౧౫-వ లేదీ లోపల యాత్ర ముగించుకొని హరి ద్వారము చేరుట మంచిది.

ఉత్తరహిందూస్థాన మంతయు హిందీభాష యగుటచే, హిందీలో కొంతవరకైననూ మాట్లాడగల శక్తి యత్యావశ్యకము.

ప్రజలు : హిమవర్షర్వరములలోని ప్రజలు బహుపేదలు, ఆమాయకులు, వాగరికతాదోషము సోకనివారున్నూ అయియున్నారు. వీరి ముఖ్యతేవ నము వ్యవసాయము. స్త్రీలు, పురుషులుకూడా పోల ములలో పనిచేయుదురు. మనసు మార్గమునఁ బోవు వపుడు, పర్యవేషార్వములలో బహు యెత్తుప్రదేశ ములయందుకూడా చిన్న చిన్న గ్రామములునూ, వాటి చుట్టూ త్యవసాయమునూ కావచ్చును. వీరిదుస్తులు, ముఖ్యముగా పురుషులదుస్తులు, యెవ్వరునూ ఉదా సృర్వసము పెరిగియున్నట్లు కనుపించవు. తెప్పలు ఆకుకులలో బహుమాలివ్యముగా మించును. పెద్దనియగు బదరీ గ్రామమున సహితము బట్టలుకుటకు చాకలి వాండ్రు లేరు.

స్త్రీలు, పురుషులు, బాలుకులు, ఆరోగ్యము గాను, దారుధ్యముగాను ఉండురు. స్త్రీలలో కొందరు బంగారువంటి శరీరచ్ఛాయ గలిగి, వాగరికత లేకపోయిననూ, సహజహిందర్యము గల విగ్రహములు గలిగి యుండురు. వీరికి నూదులు, దార ము బహుప్రీతి. బట్టలు కుట్టుకొనుటకు ఆ ప్రాంత మున నూదులు, దారము దొరకవుకాబోలును! బాట సారులను స్త్రీలు మార్గములో కలిసినప్పుడు, “మాయా, తాగా, దో మహారాజ్” (మాదీ దారము యివ్వండి బాబూ) అని యడుగుదురు. కొందరు “బిందు” (మెరయు చుండెడి చెమట) లోట్టు కూడా అడుగుదురు. ఈ వస్తువులను బాటసారులు రమ్మంటు గొనిపోయి, వారి కిచ్చినచో చాలా సంతోషించురు.

రీసుకొనవలసిన జాగ్రత్తలు

ఆహారము : లేలికగా భుజించవలెను. అజీ ర్ణము చేయుపదార్థములు, దుకొణములలో నమ్మబహు యాగులవాలిన జిలేరీ మొదలగునవి, మినులగునవి

బాగుగా పండనిది తినగూడదు. పగటిపూట భోజనమున్ను, రాత్రి నోగుమరొట్టై తివట ఆరోగ్యకరముగా నుండును. రాత్రి భోజనము మానలేనివారు లఘుభుగా భుజింపవలెను.

నీరు : గొట్టముల నీరు (Pipe water) బాగుగా కాచుకొని త్రాగవలెను. వడచునప్పుడు, శరీరము అలసటఁ జెందియుండగా, నీరు త్రాగకూడదు. దాహము పట్టలేనియెడల, కొంచెము నీళ్లు కూర్చొని, యలసట తీర్చుకొని త్రాగవలెను. కాచి చల్లార్చిననీరు, వీటి బుడ్డి (Water bottle) లో పోసి కూడా నుంచుకొనుట మంచిది. వడచునప్పుడు దాహమునచో కలకండ్ల కొంచెము బుగ్గతంచుకొని ఉట్టమింగుచుండిన కొంత వరకు నానాకొంతి యగును. కావున కలకండ్ల కూడా ఉంచుకొనవలెను.

స్నానము : ప్రయాణమునకు ముందుగా గాని, బసకు చేరి కొంత నీళ్లు శ్రమతీర్చుకొన్నతర్వాత గాని స్నానము చేయవచ్చును. మైట్రీనీటితో స్నానము చేయవచ్చును. చట్టలకు, నది సాధారణముగా నందుబాటులో నుండదు.

కలరా కాపుదలముందు : ప్రయాణ మగుటకు ముందు, కలరా మాదిమందు (Anti Cholera inoculation) గాని, Bili vaccine గాని పుచ్చుకొనుట మంచిది.

వెంట నుంచుకొనతగ్గ వస్తువులు

దుస్తులు : విస్తారము తీసుకువెళ్ల వక్కరలేదు. ౨ జుర్రల ధోవతులు, ౨ జుర్రల పేర్లు లేక హాఫారములు, ౨ బనియనులు, ౨ శుభ్బాట్లు, ౨ డిట్టపైన రద్దలు, ౨ పూలు పెట్టెట్లు, పాక పూలు పెనెనెట్టి, పూలు మేడోట్లు, ఒక పూలుటోపీ చాలును.

ధోవతి కట్టుకొని నడచుటకంటె, పొట్టిలాగులు (Shorts) ధరించిన, నడచుటకు యోక్కువ సదుపాయము.

జోళ్లు : కాళ్లకు జోళ్లు అత్యవసరము. బరువు జోళ్లు, పాదములు కరిచేది, తొడిగవద్దు. చెప్పుల జోళ్ల జత, చచ్చుట అడుగు గల కాన్వస్ జోళ్లు, (Canvas shoes with rubber soles) ఉపయోగముగా నుండును.

చేతికర్ర : వడచునప్పుడు స్త్రీలకు, పురుషులకు కూడా చేతికర్ర యవసరము. నన్ను ని మెనకల యిసుక పొన్ను చేసిన కర్ర యెక్కువ యుపయోగముగా నుండును. ముఖ్యముగా మంచుమీద నడచునప్పుడు, చేతికర్ర అత్యవసరము. ఇట్టి కర్రలు పారిశ్రామికములో వెలకు దొరకును.

ఓయిన్ క్లత్ : (Oil cloth) మార్గము లో వర్షము కచ్చినచో సామానులు రెడ్డిపోతుండా కప్పుట తుపయోగించును. బట్ట లుకుతుకొనుటకు, సన్ లైటు సోపు (Sun light soap), నాడును, లాంతరు, టార్చిలైటు, బ్రాడు (సామానులు కట్టుటకు, బసలో బట్టలు ఆరచేయుటకు), దోమతెర (ఈగల బాధకు), కాచిన నీళ్లు వెంట నుంచుటకు నీళ్ల సిరా (Water bottle) తీసికొనివెళ్లవలెను.

నుంచుకొనియ్యి, పొగుపుదనుగులు, బ్రాహ్మ, కిసి మిస, కలకండ్ల, పొరగాయలు, అప్పడములు, వడి యములు కూడా ఉంచుకొనుట మంచిది.

నుంచులు : కలరా, రక్తజ్వర, నీళ్ల విరేచనములు, జ్వరము—వీటికి మందులు ; విదోఘారం, లింటు, జాంబుక (Zambuk), యుకలిప్టసు (Eucalyptus) దిగ్గర ఉంచుకొనవలెను.

ఆర్థిక దుర్వ్యయము*

శ్రీ గణపతిరావు

దేశము ఇంత పెద్దది. సహజసంపత్తు గలది. విస్తారమైన వనరులు గలది. ఇక సంపద కేమి కొడువ! కాని మనదేశములోని అపారదార్శిద్రవ్యము చూస్తే గుండె పగిలిపోతుంది. ఇంత ద్రవ్యశ్రీ సంపదతో ఇంత దార్శిద్రవ్యమునకు కారణ మేమి యని మన మడుగినప్పుడు, ముఖ్యముగా ఇందుకు కారణములు రెండు: మొదటిది, దేశములోని సహజసంపత్తును సంపూర్ణముగా అనుభవించే ఉత్పత్తిశక్తిసామర్థ్యములు జనులలో తక్కువగా నుండుట. రెండవది, చేయబడిన ఉత్పత్తి అయినను అత్యంత నష్టభూయిష్టమై యుండుట. మన దేశములో సహజ సంపత్తుకు తగ్గ ఆర్థికాభివృద్ధి లేకపోవుటయే గాక చేసిన ఉత్పత్తివిధాన మంతలోను, ఆర్థికవ్యాపార మంతలోను, ఎంతయో అనవసరమైన నష్టముంది.

ఒక్కసారి మన మన ప్రత్యేక, సాంఘిక జీవితాలలో వుండే వృధా, మన ఉత్పత్తి మార్గము, మన ధనవిధజనవిధానము, ఇవన్నీ సహజలోకము చేస్తే వాని యన్నిటిలో వుండే అవశిష్టనష్టం బాగా బోధపడును. ఈనష్టం మనప్రత్యేకకుటుంబాలలో వుంది; మన సాంఘికజీవనంలో వుంది; వ్యవసాయములో వుంది; పరిశ్రమలలో వుంది; గ్రామాలలో వుంది; పట్టణాలలో వుంది; దేశమంతా

వుంది; ఇంకా బాహ్యవ్యంగముగా చూస్తే ప్రపంచమంతటను గూడా వుంది.

ఆర్థిక దుర్వ్యయము నుంటే ఇంగ్లీషులో 'వేస్టు' (Waste) అన్నమాట. 'వేస్టు' అంటే ఇది యని చెప్పట బహుకష్టము. ఒకవిధముగా మితవ్యయమునకు వ్యతిరేకమని చెప్పవచ్చు. కాలముయొక్క వృథాతాపన, ధనముయొక్క వృథావ్యయము, సహజ సంపత్తుయొక్క విరుజయోగ్యము, మానవ బుద్ధియొక్క దుర్వినియోగము — ఇవన్నీ నష్టమే. అయితే మనము ముఖ్యముగా గమనించవలసినది ఆర్థికనష్టము. దీనికిని మనప్రజల దార్శిద్రవ్యమునకును ఎక్కువ సంబంధ ముంది.

ఆర్థిక దుర్వ్యయముంటే కొంచెం ఉదాహరిస్తాను. ప్రజల ఆహారార్థము ఏవియ్యమో, వస్త్రలో వండించవలసిన పరిస్థితులలో ఏ నల్లమంచో బాగాకో మరి దేయితర విషయమో వండిస్తే అది నష్టము. ఒక మనిషి చేయగలిగిన పనిని పదిమంది కూడి చేస్తే నష్టము; పదిమంది కలిసి గాని చేయలేని పనిని ప్రత్యేకంగా ప్రతిమనిషి తలపెడితే నష్టము. అడవులను పరికి ఎంటచేయకుగా ఉపయోగిస్తే నష్టము. కాల్చి పార చేస్తే మరింత నష్టము. విహారార్థము వేటకు వెళ్లి ఆడవిలోని జంతువు లన్నింటిని చంపితే అది నష్టము. అల్పవిషయమునకు అధిక

ప్రయత్నము చేస్తే — అంటే కొందరు
త్రవ్వ ఎలుకను పడితే — అది నష్టము.
నిరుద్యోగము నష్టము. సోమరిపోతులను
నష్టము. శక్తి కలిగియు శ్రమపడ నిష్టము లేక
ఇతరుల కష్టముమీదను, ఇతరుల దానము
మీదను ఆధారపడి బ్రదకజానే 'పరభృ
తులు' సంఘానికి ఘోరనష్టము.

ఈ ఆర్థికనష్టము అనేక విధములుగా
వుంది. మొదట ఉత్పత్తివిధానము చూస్తే —
ఉత్పత్తికి కావలసిన అంగములు నాలుగు.
ప్రకృతిశక్తులు, మానవశ్రమ, ధనము, నిర్వ
హణశక్తి. ఇది ప్రతివస్తువుయొక్క ఉత్పత్తి
లోను కనబడును. వీరిని ఉపయోగించుట
లో ప్రస్తుతము ఎంతో నష్టమున్నదని స్పష్ట
ముగా తెలియును. ప్రకృతినందనంతను
మనము బాగా అనుభవించుచున్నామా?
ఇంకా ఎంత భూమి సాగుకాకుండా ఉన్నది?
ఎంత అడవి నిష్ప్రయోజనముగా నున్నది?
ఎన్నిగనులు భూగర్భములో దాగియున్నవి?
ఎన్ని నదులు వ్యవసాయసాధనముగా లే
కుండ నున్నవి? ఎన్ని జలపాతములు వృథా
గా పోతున్నవి? ఇట్లు ఉపకరంగా చేయునివి
గాక, ఉన్నవానిలో ఎంతోనష్టము గలదు.
అమెరికా దేశములోనే భూమిమీదికి వచ్చిన
ప్రతిటన్న బాగ్గుకి ఇంకొక టన్ను వృథాగా
పోతున్నదట. అట్టిస్థితిలో మన
దేశములో సహజనందతును ఉప
యోగించుటలో పుండేనష్టము ఊహించనే
లేము. ఇక మనుష్యశక్తిని గురించి
ఎంతమంది నిరుద్యోగులై, నిరుత్సాహులై
యున్నారు? ఎంతమందిశక్తి దుష్ప్రధానము
బట్టినది? ఎంతమంది మంచి లాభకరమైన
క. తిలేక పొటపోసికొని బ్రదకదంకోసము

ఏదో చిన్నవృత్తిలో కాలక్షేపము చేయు
చున్నారు? ఆర్థికంగా చూస్తే ఇదికూడా ఒక
మోస్తరు నిరుద్యోగమని చెప్పకతీరదు. ఇది
గాక కార్మికుల నమ్మెలు ఈ మధ్య క్రమ
ముగా ఎక్కువగుచున్నవి. నమ్మెయంటే పని
వాండ్రకు, వారి యధికారులకు, పరిశ్రమ
లకు, యావత్తూ మొత్తముమీద అందఱకు
గూడ నష్టమే. ఇంక ధననష్టమునకు మేరయే
లేదు. మనకు ధనమును ఉపయోగించుట
తెలియ దంటే ఆతిశయోక్తి గాదు. ఎంతధన
మున్నను, ఇనుపపెట్టెలో దాచి, రోజూతెక్కు
పెట్టుకొని సంతోషించువారే కాని పరిశ్రమ
లలోగాని, వ్యవసాయమునకుగాని, తుదకు
దానధర్మములకైనను ఖచ్చిపెట్టేవారు బహు
తక్కువ. ఇంక ప్రజలలో పబ్బు యెట్లు
తిరుగును? వస్తువులను కొని యనుభవించు
టకు సామర్థ్య మెక్కడ? అదిగాక మన
స్త్రీల మెడలలో పుండే సగలు ఆర్థికంగా
చూస్తే యెంతనష్టం! వానివల్ల వచ్చే ఆర్థిక
లాభమే మైనను పున్నదా? ఉత్పత్తి ఏమైనా
దేశములో వృద్ధిపొందునా? మరికొందఱు
మనుష్యులు జీవించగలరా? మరికొన్ని పరి
శ్రమలు పుట్టగలవా? దేశములోని దారిద్ర్య
మును తొలగించుటకు ఏవిధముగా నైనను
తోడ్పడగలవా? కాని నేటికిని మనస్త్రీలు
పూర్వమువలెనే సగలమీద యెక్కువగా
ధనవ్యయము చేస్తున్నారు. ఇంక ఉత్పత్తి
విధానములో నాల్గవ అంగము — నిర్వహణ
శక్తి. అంటే పైనచెప్పిన మూడింటిని ఒక
చోట చేకూర్చి అనుభవ యోగ్యముగా
చేయుట. ఇది యెంతమంది చేయు
చున్నారు? చేయుచున్నవారైనను క్రమ
ముగా చేయుచున్నారా? మొత్తముమీద

యాయుత్పత్తి యంతలోను మానవజీవితానికి అవసరమైన వస్తువులకే మానవశక్తి వినియోగపడుచున్నదా? అనవసరముగా కేవలం దుబారాకోసము, విలాసంకోసము, ఎన్ని సరకులు ఉత్పత్తియగుచున్నవి? మానవుల ప్రధానవాంఛలు తీర్చలేని ఉత్పత్తిలో యేమైనను అర్థమున్నదా?

ఉత్పత్తిలోనే గాక దాని విభజనలో గూడా విచారితవ్య ముంది. ఉత్పత్తి అయిన ప్రతివస్తువు దాని ఉట్టిసహితముండి అనుభవించుటకు మనచేతులలో పడునరకు ఎంతో తరతు ఉన్నది. మధ్య ఎంతమందిచేతులో మారాలి. ఎంతమందో లాభము పొందాలి. ఉత్పత్తి చేయడానికి అయిన ఖర్చు కంటే మన చేతులలోకి వచ్చునదికి దాని ధర నాలుగురెట్లు పెరిగిపోవును. ఇదంతా అర్థికంగా నష్టమనే చెప్పాలి. ఇందులో చాలమంది బాగుపడుతున్నారంటే మనము సంతోషించగూడదు. వీరికి ఈ వ్యాపారము లేనియెడల మరియొక ప్రత్యేకమైన ఉత్పత్తివిధానములోనే ఉండురు. అది మానవశ్రేయోదాయకము. కాని కొంతవరకు ఈ మధ్యవర్తులునూ అవసరమే. పూర్తిగా అనవసరమని చెప్పలేము. ఎక్కడో ఏదేశములోనో ఏనస్తువో పుత్పత్తి అయితే కేవలము ఉత్పత్తి చేసినవానితో ప్రపంచముయూవత్తూ ముఖముఖ వ్యాపారంచేయుట కష్టము కనుక ఈ మధ్యవర్తులు కొంతవరకు అవసరము. కాని ప్రస్తుత విధానములో అశ్యధికసంఖ్యాకులు మధ్యవర్తులుగా నుండుటచే ఎంతో నష్టముంది.

ఇక ఈ ప్రకటనలు (Advertisements) మాన్యే మానవశక్తియొక్క దుర్వినియోగ

మంతా వీనిలో కనబడును. ప్రకటనగూడా కొంతవఱకు లాభము, అనవసరమునూ. ఏ నూతనవస్తువు యెక్కడ ఉత్పత్తి అయినను ప్రపంచము యావత్తు తెలియజేసికి ఇదే మార్గము. కాని హద్దుమీరి అది కేవలం కళగా ప్రతివాదును నేర్చుకుంటే మొదలముమీద దేశమునకు అనర్థం ఎక్కువయిపోతున్నది. ఎన్నో అనవసరమైన వాంఛలను సృష్టించుచున్నారు. ఎన్నో అనవసరమైన వస్తువులను మోసగించి కొనిపించుచున్నారు. పరిశ్రమలలోవలెనే ప్రకటనలలోగూడా అమెరికాదేశము అద్వితీయముగా నున్నది. అక్కడ అన్నితరగతుల విద్యాభ్యాసమునకును ఖర్చు పెట్టబడుచున్న ఒకవంతు ధనమునకు రెండు వంతులు ఈ ప్రకటనలకై ఖర్చుగుచున్నదట. ఈ ఖర్చు తీడకు సామాన్యజనులు భరించాలి. అదిగాక ఈ 'అడ్వర్టైజ్మెంటు'లే నిజమైతే మనము భూలోకసుఖ మనుభవిస్తూ ఉండుము. రోగు లుండరట; వృద్ధులుండరట; దరిద్రులుండరట; అనాకారులుండరట; అవివేకులుండరట ఈ ప్రకటన కళ గారడీవిద్యను అతిక్రమించుతోంది.

అదిగాక ఉత్పత్తి అయిన వస్తువులను జనులకు అందచేయుటలో అచరిమితమైన నష్టమున్నది. అంటే 'మార్కెటింగు' అని ఇంగ్లీషులోను, 'విపణము' అని తెలుగులోను వాడెదరు. ఈ నష్టం తగ్గించుటకు, దేశములో ఉత్పత్తి అయిన వస్తువుల నన్నింటిని నలుమూలలకు ఆయా ప్రదేశాలలోని ప్రజల అవసరాలను బట్టి అందచేయుటకు మనప్రభుత్వము ఒక మార్కెటింగుశాఖను యేర్పాటు చేసినారు. ఈశుద్ధం ఒక నిధి

ద్వలో మన దేశములో ఒక్క కోడిగుడ్డ అమ్మకపు విధానములోనే యెన్నో లక్షల రూపాయిల నష్టం ఏలేటూ కనబడుచున్నట్లు తెలియజరిచారు. ఇలాంటివస్త్రము ఉత్పత్తి అయ్యే వస్తువు లన్నిటిమీద యెంత పూడు నో ఉపహించగలమా ?

ఇక ప్రపంచవ్యాపారకర్తలలోని వస్త్రము కావలసినంత, ఏగుమతియే కేవలము ఆదర్శముగా పెట్టుకొని ప్రపంచవ్యాపారము సాగుచున్నట్లు కనబడును. సాధ్యమైనంత వరకు వస్తువులను స్వదేశీయంగా చేసికో డానికి ప్రయత్నించాలి. ప్రస్తుతము వస్తువులు అనవసరముగా అత్యంత దూరము నుంచి దిగుతూ ఉన్నవి. ప్రతి దిన్న వస్తువు ఏ అమెరికానుండో, జపానునుండో, జర్మనీ నుండో ఎందకు రావలెను? ఈ విధానములో యెంతో ఆర్థికనష్టముంది. ఈ నష్టమునకు ఆ యావస్తువులను అనుభవించే మనలోటి సామాన్యజనులు భరించాలి. అవి దేశములోనే తయారయ్యేయెకల యెంతో చౌకగా లభింపగలవు.

ఇవన్నియు గాక వస్తువులను మనము వాడుకునే విధానములోకూడా యెంతో నష్టముంది 'వేస్తు' అనేది వైయక్తికము. ఒకరికి నాల్గవ చొక్కామే విలాసము. ఇంకొకనికి పదహారవ చొక్కాకూడ అవసరమేను. కాని 'వేస్తు' అనేది కేవలము ఉపాప్రపంచములో మాటగాదు. మన కందఱకు కొంచెము ఇంచుమించుగా ఒకే అర్థము ధ్వనించును. మనము ఎన్నో వస్తువులను అనవసరముగా కొనుక్కొంటున్నాము. నాగరికవాళ్ళేమాలలో పాల్గొనే ఉత్సాహముతో దేశమునకు సుదూరమైనవాటిని

మొరచిపోతున్నాము. ముఖ్యపనిరమంబకు డబ్బు లేకపోయినను కేవలం విలాసమున కేమి, కంబమునకేమి, తుదకు జూదమున కేమి లేక్కలేకుండ దుర్వ్యయము చేసేవారు మనలో అనేకమంది ఉన్నారు.

ఇక ఈ 'పేటెంటు'మందులు చూడండి! కొందరు నిజంగా డబ్బు ఉన్నను లేకపోయినను 'ఎడ్వర్ ట్రైజు మెంటు' మూలముగా భ్రమపడి ఈ మందులు కొని పుచ్చుకుంటారు. ఇవి అన్నీ కేవలము మంచివే యని చెప్పలేము. ఒక్కొక్కచోడు లేనిజబ్బులుకూడా రావచ్చు. కనుక ఇదంతా వృథా యని చెప్పక తప్పదు.

ఇన్నివిధాలుగా నున్న ఈ ఆర్థికనష్టమును తగ్గించుటకు మార్గమేమి? ఈ నష్టము ఇల్లాగ వుండినంతకాలము మన దేశముయొక్క దారిద్ర్యము పోదు. అయితే ఈ నష్టము లేకుండా చేద్దామంటే ఏ పక వ్యక్తిరమూగాదు. సంఘములోని జను లంతా పాటుపడాలి. అందఱిలాభము ఒక్కటే యని గుర్తించాలి. ఏకఉద్దేశముతో పనిచేయాలి. ప్రభుత్వముకూడ తన బాధ్యతను గ్రహించి నిర్వహించాలి. దేశము మొత్తముమీద ఈ ఆర్థికనష్ట మంతయు ప్రభుత్వసాహాయ్యము లేనిదే తీరదు. దేశములో ప్రకృతి సంపదయుండి, ప్రజలలో భౌతిక, మానసిక శక్తు లుండి దేశము దారిద్ర్యములో మునిగి యుండుట ఎంత కోపకరము!

అయితే, రాష్ట్ర పాలనములలో కాంగ్రెసువారికి కొంచెముగా స్వాతంత్ర్యము వచ్చిన రోజులలో ఈ ఆర్థిక నష్టము తగ్గించి, ఇల్లుచుక్క పెట్టుకొనుటకు కొన్ని ప్రయత్నములు జరిగినవి. ఈ

సంక్షర్మములో ఆమధ్య స్థాపించబడి ఏనిచేయుచున్న 'పారిశ్రామిక స్లానింగు కమిటీ' మిక్కిలి ప్రశంసనీయము. బాతీయ స్లానింగు కమిషనుయొక్క అనివార్యమున పారిశ్రామిక శాఖివృద్ధి కాగలదు. కాబట్టి పారిశ్రామిక నష్టము చాలవరకు తగ్గుననుటకు సందేహములేదు. సరియైన పరిశ్రమలను సరియైన స్థలములలో స్థాపించి వృద్ధిచేయుటవలన ప్రత్యేకవ్యక్తులయొక్కయు ప్రత్యేకస్థలములయొక్కయు స్వలాభాపేక్షవల్ల వచ్చే అనర్థమునకు తావు పుండదు. దేశములోని సహజ సంపత్తుకూడా ప్రస్తుతముకంటె ఎక్కువగా నుపయోగించబడును. కనుక ఈనూతనసంస్థ అన్ని విధములూ ప్రశంసనీయము.

అదిగాక, వ్యవసాయములోను, పరిశ్రమలలోను కూడ 'రేషనలైజేషన్' (Rationalization) అను పద్ధతిని అవలంబించినయెడల ఈనష్టము చాలవఱకుతగ్గును. రేషనలైజేషన్ సంటె నూతనపారిశ్రామిక పద్ధతు లన్నింటిని అనుసరించి, అనవసరమైన 'వేస్తు' తగ్గించి, మితవ్యయం చేసే పద్ధతి. కొన్ని సంవత్సరాలుగా ఈపద్ధతి పాశ్చాత్య దేశములలో అమలులో వుంది. దానిని మన దేశములో అవలంబించి, దానితో గూడ శాస్త్ర పరిశోధనమును సాగించవలెను. ముఖ్యముగా వ్యవసాయములోనుండే నష్టమును కొంత తొలగించుటకై ఆమధ్య కాంగ్రెసు రాష్ట్రముల వ్యవసాయకమంత్రిలు గూడ సమావేశమై కర్తవ్యమును చర్చించిరి.

ఆర్థికదుస్వయము సహకారోద్యమము వల్లను చాలవరకు తగ్గును. ఈ ఉద్యమము మన దేశమునకు కేవలము

క్రాంతి కాకపోయినను బాగుగా నర్థిల్లుట లేదు. ఉత్పత్తిదారుల సంఘములు వృద్ధిపొందవలెను. అప్పుడే అల్పధనికులగు వ్యవసాయదారులు మొదలైన వారికి లాభము చేకూరును. ప్రభుత్వము కూడ ధనసహాయము చేయవలెను.

ఏది యెట్లున్నను ఇప్పుడుండే 'కాపిటలిస్టు' విధానములో కొంత నష్టము తప్పదు. ఎవరికి వారే స్వలాభంకోసం ఆర్థికవ్యాపారము నడిపే పద్ధతిలో నష్టము ఉండితీరును. ఈ పద్ధతి మారకపోయినను, ఉత్పత్తిదారులలో స్వలాభాపేక్ష మారి కొంచెము దృక్పథములో మార్పువచ్చినను ఈ నష్టము కొంత తగ్గును. సంఘశ్రేయస్సే ఆశయముగా గ్రహించి ఉత్పత్తి సాగించవలెను.

తుదిమాట ఒక్కటి. దారిద్ర్యముగాని, భాగ్యముగాని కొంతవఱకు మనచేతులలోనే వుండనిమాత్రం గ్రహించుకోవలెను. మొదట మనప్రత్యేకజీవితాలలోను, కుటుంబాలలోను ఆర్థికదుస్వయము తగ్గించుకోవానికి ప్రయత్నించవలెను. మితవ్యయ మనునదియొక గొప్ప శీల మని ప్రతివాడును, ముఖ్యముగా మన దేశములో, గ్రహించి అనుసరించవలెను. మనలో నెలబక్కంటికి గిం రూ॥లు మాత్రమే తెచ్చుకొని ధనలోప మనునది లేకుండా సుఖజీవనము చేసే ఆర్థికులు గలరు. వేలు తెచ్చుకొన్నను దరిద్రులుగా నున్న అవివేకులూ ఉన్నారు. కనుక మితవ్యయమును శీలముగా గ్రహించవలెను. ఈ శీలతారతమ్యమును బట్టి ఎంత సామ్యసంస్థలోనైనను ధనికులు, దరిద్రులు ఉండకతప్పదు. దీనినిబట్టియే వారి భౌతిక సౌఖ్యములోను భేద ముండక తప్పదు.

ప్ర త్న త్త ర ము

శ్రీ గుప్తం గుప్తాణ్యం

సుప్రియ సీత న న్నెడసి స్రుక్కుచునుందు వటు చెరింగి నం
తాపము వావలేమికి నితాంతము వందురు నాయెడంద నూ
హాహాకల్యమానపృథులాపకృతిప్రకరానుమానలే
భావరిభావ్రపాతగతగా నొనరించుట సీకుఁ బాడియే.

ప్రణయమిహఃప్రసంగతులఁ బర్యమాహాలికఁ బ్రత్యహమ్ము వాః
కణముల చాయ యామములు, కప్రమతరంబుగ మీటుచుక గృహం
గణమునఁ దన్మయత్వమునఁ గ్రాలు టదొక్క మనోజ్ఞస్వప్నమై
యణగినదోటు, నీ విటు భయంపడఁగూడదు దూరముండియన్.

తలఁపులలోన లీనమయి తల్పముపై గవరాకమానిసి
వలపులు గ్రుమ్మరించెడు విభావరులకా, విరివింటిజోదు కే
వల మశరీరుడై యతనిబాణములుకా దృగగోచరంబులై
విలసిలురీతి గావలయు వేడుకమై భవదాశ్రయంబునన్.

తైరవనేత్ర, రాత్రములు గాఢమనోవ్యథ కాలవాలమల్
గా రచియింపనేరిచెను తైరవమిత్రము రాత్ర మెట్లు, శృం
గారపరాయణస్ఫురణకారణమూర్తియుఁ దానట, తృణం
కూరగు మేయు లేడి మెయి గొంటను దద్దణ మంటివచ్చెనే.

చలియని మానతోక మనశయ్య రచింపుదు వారులైట, ని
చ్చలు తెలివన్నె వెన్నెలలజాలుబడిం దడి దోగఁగోరి, తా
రల తమి చూడఁగోరి, వలరాజనఖిద్విజరాజమ్రాల నం
జలి నిడఁగోరి, యిద్దెనయఁజాల గవాక్షనమీపమేనియున్.

నిరుపమమైన ప్రేముడికి నిక్కువ జక్కనబంట బోని నీ
యురమును నాయురంబున సముత్సవ మొప్పు గదించిగాని ని
ద్వర నననేర, వే నెఱుఁగుదుకా, మఱి మిక్కుటమైన యొంటిపా
తెరియఁగ, రేలు జాగరము లేడ్పులు నూర్పులు నోర్పులై ననున్.

నీ వరుదేరునప్పటికి నిర్దురవోయినయట్లు శయ్యవై
నావలిమోమునై ముకుళితాక్షమునై పవడించయున్న న
న్నోవనజాయతాక్షి తుణ మోరంగనా మొలకెత్తు నవ్వు వే
వే విరిదోట యాను గదవే యధరామృతనిస్స్రుతంబులన్.

మబ్బులు మిన్ను గప్పితటి, మాలతులక విరజిమ్మి వాయువుల్
నిబ్బర హూచు వీచుతటి, నేలయనంటులపుట్టుచేతటిక,
గుబ్బలివాకదూకుతటి, కోరిక లీరిక లెత్తఁజిత్రమం
దబ్బురమై, పవలే రజనియై, దివియై భువి, కూడియుండమే.

అంచరవంటలక గెలుచునందెలపందడి శారధాగతిక
గొంచెముసేయు నీనడక, కోమలి నాశ్రుతివీధి నిట్లు వం
చించి, మదీయమావనికనీమ నతంబు దగంకితంబు గా
వించిన దుచెఱుంగుమ, దవీయసి విస్మృతిప్రేమభూమికిన్.

దయితరొ, మల్లెజాతివిరిదండలు పల్లెపడంతులెంతయో
ప్రియముగఁ గొండు కొండనుచు వేడుకొనక, గృహమందు నీవు లే
కయ పనియేమి వీని కని గ్రక్కున నేఁదలపోసి, మూల్యముక
గయి నిడి, వారి మూల్యములఁ గైకొనకే గృహ మేగుదేరుదున్.

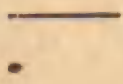
వాఁకిట బండినుండి దిగ వారక నా కమరుక భవన్ముఖ
లోకము గాన లౌక్యవిధులుం ద్వరితంబుగఁ బూర్తిసేసి నే
నాఁకలి గొన్నటుల్ గద గృహంబును జేరుదు, నిష్ఠా దన్న నా
రాక యలక్ష్యమై పనిదొరంగను మాంద్యవశంపదుండవై.

ఉదయమునక భవన్మృదుకరోల్లలసంస్పృశమేలుకొల్పున
న్నుఁ, దొలుత దర్శనీయము మనోజ్ఞభవన్ముఖపుండరీక, మి
య్యదనున పోరణాగతనహస్రకరాంశున మేనిదాకుచుక
నిదురఁ చెమల్పఁగంటి కతినిర్భరమా వికలాంశుపాంసువుల్.

వలదనుపల్కు వల్లె యనువైఖరి యేర్పడ యాగపద్య మో
లలన, వదోవీలానపరిలాలిత మాశ్రుతిక్రేడిసేసి క
న్నులు తలకింతమై మెఱసి, సూత్నవధూప్రభుతాపతాకికో
జ్జ్వలరుచి సూపు మోవిపయి వ్రాలఁ, జగించు నినుండలంచెదన్.

కయికయి మోవిమోవి తెలిగన్నులు గన్ను లురంబురంబు న
 మ్మొయిమొయి గొన్న నాటి తొలిమేళనముం దలపోయునాకు ద
 వ్వయి, నడిరేయి శూన్యశయనాంతవివర్తన పాలొనర్చి, వి
 ప్రియమును సంశయింపఁ దగవే, యెడబాటు నహింపవే ప్రయః.

చక్కనివస్తువుల గనిన శ్రావ్యకల ప్వన మొందు సోకిన
 రెక్కలువిచ్చి నాయెడఁద రివ్వున నిచ్చటు వాసి బర్వు నీ
 దిక్కున నోమనస్విని, వితిర్ణవికాలవిహాయసాధ్యమై
 చిక్కని నీడుముంగురుల చీకటిలో వలలోన వ్రాలెడిన్.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును శగ
 (గ నేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యాషధము

గో నో కి ల్ల ర్ (రిజిస్టర్డ్)

కృత్రిమములు చూచి మోస
 పోకుడు. మందును ఖరీదు
 చేయునప్పుడు ప్యాకెటుపై
 గోనోక్విల్లర్ పేరున్న, 'గోడి'
 మార్కు సీలునుగమనింపుడు.

ఇంగ్లీషుమందుల చేరియబ్రాహ్మణులను పుచ్చుకొనినను నుగాను కలుగనియెడ
 లను, యింజక్షనులవలనను చాక్సిమలవలననుగూడ లాభము లేకపోయినయెడలను,
 కడపటిప్రయత్నముగా మా గోనోక్విల్లమగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు
 యెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను వీరకయు శగ సంకటమైనను
 మరెట్టి మూత్రవ్యాధులైనను స్త్రీలైనను పురుషులైనను గోనోక్విల్లరు తప్పక
 వదుర్చును. మూత్రము పారీగా జడలును. మూత్రము పోవుచున్నపుడు కలుగు
 మంట తగ్గిపోవును. మూత్రవాళమువంకలి వాపు లే పోవును, సగవ్యాధి (గోనో-
 కొకసు)వలన మూత్రము బొట్టుగావడుట, మేహరోగమువలన మూత్రద్వారము
 నుండిపోవు తెగువు, మూత్రద్వారముయొక్క వాపు మూత్రద్వారముయొక్క
 చుట్టువులకు పోకయొక్క వాపు, మూత్రాళయముయొక్క వాపు లేక మూత్ర
 తిత్తియొక్క వాపు, వరములబాబ్బ, మన్ననవ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురు
 షులకును గూడ గోనోక్విల్లరువలన వరుదును. వీర్యము (సెమను) పోవుట, మూత్రవ్యాధులు మున్నగువనిగూడ
 దీనివలన వరుదును. ఖరీదు 50 మాత్రలంగల సీసా రు. 3-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమ జెంపవలదు. మా
 పుంజామార్కు గమనింపుడు. ఓ. పి. చార్జీ ప్రశ్నోకము.

అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాను వెమక రోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay 4.
 Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainippa Naick St., P. T. Madras

హిందూ దేశంలోని వ్యవసాయపు అప్పు

(శ్రీ కొండేపూడి సుబ్బారావు)

హిందూ దేశంలోని ప్రజలు ౧౦౦-కి ౭౦మంది వ్యవసాయంమీదే ఆధారపడి వున్నారు. ఈ వ్యవసాయం కాలమానాన్ని అనుసరించి వుంటుంది గనుకనున్నా, కాలం ఎల్లప్పుడూ ఒక్కమాదిరిగా ఉండదు గనుకనున్నా, వీరి బ్రతుకులు కూడా అట్లాగే వుంటున్నాయి. అందుచేత శ్రమిరైతు వ్యవసాయపు దెబ్బవల్ల వండుగలు పడిపోయి, మోయలేని ఋణ బాధతో క్రుంగిపోతూవున్నాడు. పోనీ యిట్లా ఋణాడట మెందుకు? ఈ వ్యవసాయ మెందుకు? ఈ వ్యవసాయం మానివెయ్యకూడదా! అని మీరు ప్రశ్నలు చేయవచ్చును. కాని, అనాదినుంచీ, వంశ పారంపర్యంగా అది తన కులవృత్తి అవటంచేతనున్నా, వేరే అతను చేయదగ్గ ఇతరవృత్తి లేకపోవుటచేతను, లాభ సమైక్యతతో నిమిత్తం లేకుండా, వండినా ఎండినా, రైతు భూమినే అంటిపెట్టుకుని వుంటున్నాడు.

వ్యవసాయపు అప్పునకు కారణములు:—

అతనికి వచ్చే రాబడి స్వల్పం అవటం చేతను, అది ఎంతవస్తుందో అతనికి తెలియక పోవుటచేతను, రైతు పాతబకాయలు తీర్చుకూడా వుంటున్నాడు. ఈ బకాయలు క్రమ క్రమంగా పెరిగి అతని కొండగోడులను మింగి

వేసి అతన్ని కూలివాణ్ణిగా చేస్తున్నది. కొందరు రైతులు తమకువచ్చే రాబడికి మించిన వ్యయమును చేస్తున్నారు. పెండ్లిండ్లకు, ఎక్కువ వైభోగములకు ధనమును ఖర్చు చేస్తూ వుండటమూ, పల్లెటూరులో సరియగు అద్దె రాకపోయినను, మేడలు కట్టటం, యిత్యాదులవల్ల అతనికి అప్పు మరింత పెరిగి పోతూవుంది. పల్లెటూరులో మేడలు కట్టడం శుష్కవండుగ. మేడకు అయ్యేకట్టుబడి సామూహిక తగిన అద్దెరాదు. అందుచేత అడబ్బుతో అతడు, యింకోపది ఎకరాల కొండ్ర(భూమి) కొనుక్కుంటే హాయిగా సుఖ జీవనము చెయ్యవచ్చును. కొన్నికొన్ని అప్పులు, రైతులు, తాము స్వయంగా చేయక పోయినా, తమ తండ్రి తాతలు చేసిన వాటికి బద్ధులు అగుతున్నారు. ఈ మాదిరి ఋణములు ముఖ్యముగా పాలేళ్ల పద్ధతిలోను, బెంగాలు దేశంలోగల కామయ్యల పద్ధతి(Kamyoti System)లోను కలదు.

రైతు ముఖ్యముగా ఈ క్రింది అవసరాలకు అప్పుచేస్తాడు:—

- (౧) తన సశువులు మరణించినప్పుడు క్రొత్తసశువులను తెచ్చుకొనుటకు,
- (౨) విత్తనములు కొనుటకు, స్వల్ప వ్యవసాయపు పెట్టుబడులకు,

(3) భూమి మరమ్మతులకు, యిల్లు కట్టుకొనుటకు.

(౪) వివాహములకు,

(౫) తాను ఎక్కువ శిస్తునకు కవులుకు పుచ్చుకొన్న భూమి పండకపోయినయెడలను, పండినవంటకు సరియైనధరలేక శిస్తురూపాయలే రానప్పుడునూ, ఈనాందారునకు శిస్తు చెల్లించుటకు,

(౬) బీహారు పంజాబురాష్ట్రములలో రైతులుచేసే లాటరీవర్తకములో తిన్నదండు గులకు. ఇవికాక, ముఖ్యముగా పాపాకార్లు ఎక్కువ వడ్డీలతోటి, రైతులరక్తాన్ని పీల్చి వేస్తున్నారు.

ఈ వ్యవసాయపు అప్పువల్ల నష్టములు:—

వ్యవసాయదారునకు తనపెట్టుబడిమీద ౧౦౦ కి ౨ మొదలు ౫ రూపాయలవడ్డీ కట్టుబాటు అయ్యేటప్పటికి బ్రహ్మాండ మైపోతూవున్నది. ప్రతి ౫ సం॥లలో, అతివృష్టి, అనావృష్టి వోషములవల్లనో, ఈతిబాధలవల్లనో రైతు క్రుంగిపోతూవున్నాడు. కనుక రైతు ౧౦౦ కి ౮ రూపాయలు మొదలు ౨౬ రూపాయలవరకు వడ్డీచొప్పున అప్పు తెచ్చుకుంటున్నాడు. తనరాబడి ౧౦౦ కి ౫ రూపాయలేనాలేనప్పుడు వడ్డీరేటు ౮% మొదలు ౩౬% వున్నప్పుడు రైతు క్రుంగిపోక ఏమవుతాడు? రైతుఋణ విరామచట్టము వచ్చినతరువాత వడ్డీ ౬% నిర్ణయించటముచేత రైతులోకానికి కొంత మేలు చేకూరింది. కాని, ఈచట్టం చట్టంలాగుననే వుంది. పల్లెటి గ్రామాల్లో లోపాయ కారీ వ్యవహారాలు,

హెచ్చు వడ్డీలు జరుగుతూనే వున్నాయి. కనుక రైతు తనఅప్పును తీర్చుకొనుటకు తనభూమిని అమ్మివేసో, లేక అది పాపాకారునకు ప్రాసియివో, ఋణబాధ తీర్చుకుని, పక్కలాగుపై గుడ్డతో, అకలిమంటతో అల్లాడుతూ, గంపెడు సంసారంతో కూలిపనికి సిద్ధపడుతున్నాడు. కనుక ఈవ్యవసాయపు అప్పు రైతును పీల్చి పిప్పిచేస్తోంది.

అప్పుదొంగక్క వివరణ:—

అయితే ఈ అప్పుదేశం మీద ఎంత వుంది? ఈ ఋణబాధనుండి రైతును ఎట్లా తప్పించటం? అనే విషయాలను గూర్చి చూద్దాం. రైతును ఋణబాధనుండి ముందు విముక్తుణ్ణి చేసేవరకు అతడు తన భూమి యొక్క సత్తువను గూర్చిగాని, మరి యేయితరవిషయాలను గూర్చిగాని ఆలోచించలేడు.

మనరాష్ట్రము (మదరాసు) లో ఈ అప్పు ఎంతవున్నదో కనుగొనుటకు ౧౮౯౨-వ సం॥లో ప్రభుత్వమువారు సర్ ఫ్రెడరిక్ నికల్సన్ గారిని నియమించారు. వారిని వేదిక ననుసరించి ౨౧ కోటి రూపాయలు తనఖా అప్పున్నా, ౪౫ కోట్ల రూపాయలు నోట్లబాపతున్నా, మొత్తము రాజధానిలో ౬౬ కోట్ల రూపాయల అప్పువున్నదని తేల్చారు. ౧౯౦౦ సం॥ నుండి ౧౯౧౦ వరకు కొన్నిజిల్లాల అప్పును తిరిగీ నిర్ణయించుటలో ఈ అప్పు రెండు రెట్లు అయిన దని నిర్ణయించారు. అందుచేత ౧౯౧౦ నాటికి ఈ అప్పు ౧౩౦ కోట్లు గలదని అంచనా వేయబడింది. ౧౯౧౫ - ౨౦ ప్రాంతములలో పంజాబువాసియగు డార్విన్

దొరగారు తమ లెక్కలను రయారు చేసి వ్యవసాయపు అప్పు, రాష్ట్రమునకు వచ్చే భూమి పన్నునకు ౧౭ రెట్లు అధికంగా వున్నదని నిర్ణయించారు. కనుక, జాబ్బాదొరగారు నిర్ణయించినట్లు ఆ సిద్ధాంతమును మనము లెక్కలోనికి తీసుకవచ్చిన యెడల మనరాష్ట్రపు వ్యవసాయపు అప్పు ౧౯౨౦ - ౨౧ ప్రాంతములలో ౧౦౦ లేక ౧౨౦ కోట్ల వరకు గలదని నిర్ణయించుకోవాలి. ఎందుచేత నంటే అప్పుడు మనభూమిపన్ను ౩ లేక ౭ కోట్ల రూపాయలు అయివుండినది.

కాని, మదరాసు రాష్ట్రీయ బ్యాంకువిచారణ సంఘము (Madras Provincial Banking Enquiry Committee) రాష్ట్రీయ అప్పు, భూమి పన్నునకు (Land revenue) ౧౯ రెట్లు వున్నదని తెలియపరచింది. కనుక, వారి అంకెల ప్రకారము ౧౧౦ కోట్లు వున్నదని తెలియవచ్చింది. ఇది ౧౯౨౦-వ సం.పు మాట. ౧౯౨౯ లగాయతు ఆర్థిక మాంద్యము (Depression) తటస్థమైనది. మనకు నూతనమైన నివేదిక, కలెక్టరుగారగు సత్యనాథన్ గారు ౧౯౩౧-వ సం॥ సెప్టెంబరులో రియారు చేసినదే ఆధారము. వారు ౨౦౦ కోట్లని ప్రాసియున్నారు. ఇందులో నోటిసమ్మకాన్ని వుచ్చుకున్నవి, మూజవాణి అప్పులు, ప్రతాలు లేనివి చేర్చబడలేదు. అవికూడా చేర్చిన యెడల ౨౧ కోట్లు ఆవుతుంది.

మిగత రాష్ట్రీయ బ్యాంకులు తమ రాష్ట్రాలలో గల అప్పును గూర్చి ఈవిధంగా తెలియపర్చినవి:—

బీహార్, బెంగాలు	రూ. ౧౫౫ కోట్లు
హిందూ	౭౧ "
బరౌడ్	౬౦ "
మధ్యప్రదేశములు	౧౮ "
మధ్యపరగణాలు, బీంరు	౩౬ "
పంజాబు	౧౩౫ "
పంజాబ్ క్షపరగణాలు	౧౨౪ "
కొడగు	౫౫ "

కనుక, మొత్తము బ్రిటిష్ ఇండియాలో ౯౦౦ కోట్ల రూపాయల వ్యవసాయపు అప్పు వుంది. స్వతంత్ర రాజ్యాలవారియొక్క నివేదికలు మనకు లభ్యం కావటం లేదు. ౧౯౨౮ నాటికి ౯౦౦ కోట్లు అప్పు వున్నప్పుడు ఈనాటికి రమారమి రెట్టింపేనా పెరిగివుంటుంది.

లెక్కలు తయారుచేసిన విధములు—

ఈ లెక్కలను తయారు చేయటంలో సరియైన పద్ధతిగాని, ఘోషగాని లేదు. ఒక గ్రామాన్ని తీసుకోవటం, ఆ గ్రామంలో కొన్ని కుటుంబాల అప్పును తీసుకుని వారి రాబడి ననుసరించి, వారి ఖర్చును చూసుకుని, వారికున్న అప్పును లెక్కవేసుకుని, ఉజ్జాయింపున ఆ గ్రామపు అప్పును నిర్ణయించి, అట్లే రాష్ట్రీయ అప్పును నిర్ణయించటం ఒక పద్ధతి. సబ్ రిజిస్ట్రారు ఆఫీసుకు పోయి తవఖా బాకీలు ఎన్నివున్నాయో తెలుసుకుని, దాన్ని బట్టి నోటు బాకీలు ఉజ్జాయింపున అంచనా వేసుకుని, లెక్కలను తయారు చేయటం; సహకార సంఘములకు పోయి అందులో రైతులు ఎంత ఆప్పు తీసుకున్నారో తెలుసుకోవటం—యిత్యాదులు. కాని ఈ పద్ధతులన్నీ, సరియైనవి కావని అనేక బ్యాంకు సంఘముల నివేదికలు తెలియ

రాష్ట్రము	అప్పు
అస్సామ	రూ. ౨౨ కోట్లు
బెంగాలు	౧౦౦ "

జరుస్తున్నాయి. ఎందుచేతనంటే ఏరైతూ
 :ద్దకేనా వెల్లి నీ అప్పు ఆస్తులు చెప్పమంటే
 “సంసారానికి గుట్టు రోగానికిరట్టు” అన్నట్టు
 తన సంసారపుగుట్టు బయటపెట్టడానికి యిష్టం
 లేక సరియైన అంకెలను యివ్వటంలేదు.
 చాలామంది రైతులకు అక్షరజ్ఞానమే లేదు
 గనుక, తాను ఎప్పుడు ఎంత అప్పుచేశాడో,
 ఎంతవడ్డీ అయిందో అతనికి తెలియదు. రిజి
 స్ట్రను దస్తావేజులలో వేసిన అంకెలు సత్యము
 లుకావు. చెల్లుబాకీలు యిచ్చినట్టు సరియగు
 ఆధారములు షాహుకార్లనద్ద కాన్పించుట
 లేదు. కాని, ఉజ్జాయింపున అంచనావేసిన
 అంకెలకన్న, ఈ అప్పు యింకా ఎక్కువే వుం
 టుంది. ఎందుచేతననగా, తాకట్టుమీద
 మానువాడీల దగ్గిరరైతులు తెచ్చినఅప్పులు,
 చాత్రసామానుల మీద తెచ్చుకున్న అప్పు
 లు, కూకా చూసుకున్న ఎడల యింకా
 ఎక్కువ మొత్తమే తేలుతుంది.

కనుక రైతును ఈ ఋణబాధ నుండి
 తొలగించటానికి వక్కాటే మార్గము ఏమి
 టంటే, వడ్డీ వ్యాపారస్తులు రిజిస్టరుచేయించు
 కోవాని చట్టాన్ని తయారు చేయాలి.
 మద్రాసు గవర్నమెంటువారు వడ్డీరేటును
 ౬% నిర్ణయించుట రైతులకు కొంతమేలు
 చేకూరిందిగాని, షాహుకార్లు లోపాయకారీ

వ్యవహారాలు జరుపుతూనే వున్నాడు. వీరు
 యిట్టి వ్యవహారాలను జరుపకుండా వుండ
 టానికి, సరియగు చట్టా అవస్థలను నిలప
 వలెనని, అట్లానిలిపిన గాని వారి బాకీలు
 కోర్టు కెక్కివచ్చుచు చెల్లవని శాసించాలి.
 రైతు ఋణవిరామవట్టం శాసించారేగాని,
 రైతులకు చాలినన్ని భూమిశనఖా బ్యాంకు
 లుగాని, పంటల అమ్మకంపైని, తక్కువ వడ్డీ
 లకు రైతులకు అదునుకు అప్పలిచ్చే సం
 ఘాలుగాని విరివిగా స్థాపించలేదు, కనుక
 మనకందరకు తినండి, కట్టకోవటానికి గుడ్డ
 యిస్తూ వున్న రైతుసోదరులకు మేలుచేకూ
 రాలంటే, తక్కువ వడ్డీపైని, భూమిశనఖా
 బ్యాంకులను, స్వల్పకాలపు అప్పు లిచ్చేటం
 దుకు, స్వల్పకాలపు అప్పు బ్యాంకులను విరి
 విగా స్థాపించాలి. మద్రాసురాష్ట్ర ప్రభుత్వ
 మువారు ఈ విషయములో ముందంజ
 వేశారు. మిగతా రాష్ట్రాలవారు కూడా,
 మన్ని అనుసరిస్తే, ఈ వ్యవసాయపు అప్పు
 రైతును బాధించను. రైతు ఋణబాధనుండి
 విముక్తుడౌతాడు. రైతు కోలుకున్నప్పుడే
 జనులు సుఖపడుతారు. ప్రజాసౌఖ్యమే
 దేశ సౌభాగ్యము. కనుక, ఈ దేశసౌభాగ్య
 నికి అందరు రైతుసోదరులకు తగినచేయూత
 నిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

ఆశ్రమవాసి

శ్రీ ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

౧

మధుసూదనశర్మగారి 'నైమిశ' కుటీరం పూరికి మైలుదూరంలో వుంది.

ఊరిలోని శర్మగారి స్నేహితులైన వర్షియాంసులూ — శిష్యప్రాయులైన నవయువకులూ మధ్యాహ్నం మూడుగంటలు — ఆశ్రమానికి 'నైమిశం'లో చేరి అనేకవిషయాలమీద వేడివేడిచర్చలు సాగిస్తూ వుంటారు.

సాహిత్యం — సమాజం — కళ — వేదాంతం ఒకటేమిటి సమస్తం ఆ చిన్న పెంకుటింటి పాలగచ్చుసావడి తుంగచాపలమీద అలా అలా వికసించి గిరిగిర తిరిగి ఎగిరిపోతుంటాయి.

సుమారు మూడు అవుతుంది. కొంచెం మబ్బు — చినుకుగా వుండడాన్ని ప్రస్తుతం 'నైమిశా'నికి అట్టే 'డిమాండు' లేకపోయినా — గోసాలమాత్రం 'నైమిశం' ప్రశాంత హృదయాన్ని చెదరగొడుతూ అందుకున్నాడు.

"నేర్చుకుపోయారోయ్ — మీరూ — మీ ప్రేమదాహాలూ — విరహ కావ్యాలూ — సీలిమబ్బులూనూ.

ఈరోజుల్లో ప్రతివాడూ — ప్రేమ తిని ప్రణయం తాగుతూన్నట్టు ఉపన్యాసాలు పేలగొట్టేవాడే —

నే నెరుగుదునుగా — ఏ శాంతాపస్తీయో మాయా బెనర్జీయో — పూలదండలతో కైదండ లిస్తే శృంగార, ఖంగారుతో అంగీకరించాలని మీ ముతావారి సంకల్పం —

చాదరి! ఒక్కటి చెబుతాను విను — పెద్దలు ఏర్పరచిన వివాహసంస్థ బహుదాడ్డది — పెండ్లి విషయంలో — చక్కని సాంప్రదాయం — చూసుకోవాలి గాని ఎందుకోయ్ — ఈచదువుకొన్న చిత్రాంగులూ — ప్రేమ పెళ్లిళ్లూ — వాళ్ల ఆకతాయి వేమాలూ — అవకతవక ప్రవర్తనలూ....."

"అపర శంకరాచార్యుగారూ! అక్కడ ఆగండి —" క్రిష్ణయ్యచాదరి దెబ్బదిన్నతాచులా తిరగబడ్డాడు.

"గోపీ! నీ చూపులో ఏదో గాఢమైన మాలిన్యం ప్రవేశించిందోయ్ — లేకపోతే మధురమైన మానవహృదయాన్ని — మృదులమైన స్త్రీజాతిని — ఇంత చురుకైన చేసి మాట్లాడలేవు —

వేదవిజ్ఞానాన్ని — ఉపనిషదాదార్యాన్ని — పోగొట్టుకొని, సీచబుద్ధులతో పతితమైన బ్రాహ్మణజాతి 'అహం' అంతా నీలో పేరుకున్నట్టు కనబడుతోంది.

పవిత్రమైన వేదమంత్రాల కర్థం మరిచిపోయి — మేజువాటిలకూ — వియ్యపురాలి లాంచనాలకు శగుమలాడినవాడే నీ

వివాహసంస్థ శిథిలమైపోయింది. పిల్లలశ్రేయస్సు పెరట్లో వుంది—పెండ్లి అంటే—వర విక్రయం—కన్యాశుల్కాల వీధివేలాంపాటగా మారిన వేళనే నీ పెద్దలూ—ఎద్దలూ—సమానం అని తేలింది.

ఈ విషయ సమస్యకాలంలో—యవతీయువకులు—తమ వివాహం ఉపయోగించి తమ రుచులకూ—అత్యులకూ తగిన వారిని తామే చూసుకోక ఏం చేస్తారు?

నాతరం, నాకు వరప్రసాదముగా ఇచ్చే సవ్యభాగ్యుని — అత్తవికాసాన్ని — నద్దని నేను కల్లు మూసుకోలేను.

ఎన్ని విదేశకావ్య మాధుర్యాలు—ఎన్ని ‘సవంసవ’ శిల్పసౌందర్యాలు—ఎన్ని అభినవ దివ్యసందేశాలు—నన్ను కొత్త వెలుతురులోకి గంటివేసినవో నువ్వు గ్రహించగలవా? —

మనిద్దరం బాల్యస్నేహితులమైనా—మానవజీవితంలో ప్రవేశించడంతోనే నీదోతోవా—నాదోతోవా—అయింది.

నీకు—సంఘం, లాక్యం—ఉద్యోగం, పిల్లలు మర్యాద, వీటిచాటున భార్య ఒక ఉపకరణం. ఎంత మూర్ఖురాలైతే — అంత మంచిది — అప్పుడు సమాజంలో నువ్వు ‘బాగుపడ్డ వాడవు’—

నాకు—నాజీవితవీణమీద సుఖశ్రుతిలో, ఒకతియ్యనిపాటగా — కదలి స్పృత్యం చెయ్యగలిగిన సుహాసిని, సహవాసిని — కావలెనని కన్ను చింపుకొని వెదకుతున్నాను.

లాయిడ్ బామ్మలను చూచి భ్రమపడుతున్నా ననుకోకు—

నాహృదయా స్పృంతటిసి ప్రేమమయం చేసి—నాపూజామందిరంలో—హృదయాధిదేవత—మంగళమయి—అయిన స్త్రీమధుమూర్తిని పూజచేస్తాను, గాని నీవలె సంఘం ఇచ్చిన కొయ్యబామ్మను చచ్చినా ప్రేమించలేను—

శరత్కాలపు వెన్నెల్లో మిలమిలమెరిసే లేతదీగుళ్లవంటి నాస్రియురాలి ఎర్రని పెదవులు — చంపలమీదనుంచి మెకవంపులోకి ప్రవహించే ఆమెలావణ్య కాంతి—కంటే నాకింకో ఉపాస్యదేవతలేదు. వట్టి శాశ్వతమకస్థుణ్ణి, ‘స్త్రీతి నామాపి మధురమ్’ అన్న ముసలివాడు ఎంత బుద్ధిమంతుడోయ్ —

ఈ బలవన్నిశ్చయంలో — నాకు నువ్వు — సినమాజమూ....

“బాలత్యవత్ — అంతేనా” శర్మగారు లోపలనుంచి నవ్వుతూ వచ్చి నిలుచున్నారు. చౌడరి చలాకీగా “మా గరం గరమ్ ప్రసంగాన్ని నాటకంగా మార్చి ఖుషీగా రక్తికట్టించిన తమ సన్నిధి మాకు ప్రసాదించాలి” అన్నాడు.

“మావాదానికి మాధ్యస్థ్యం వహించి న్యాయం ఇప్పించాలి — ఇలాదయచెయ్యండి” అన్నాడు ఆహ్వనిస్తూ గోపాలం.

౨

మధుసూదనశర్మగారు వెనక విజయనగరప్రాంతంలో వున్న ఒక కళింగ జమీందారీలో వాడేదాగుననిచేసి, అంశమకోడలు

వంటి సంసారభాగాలను అనుభవించి — జీవితంలోని చేదుపానీయాల నన్నిటిని చవి చూచి, విసిగి — సింధును పుచ్చుకున్నారు. పూరికి దూరంగా పున్న తమ మామిడి తోటలో 'నైమిశ' మనే పేరుతో ఒక పెంకుటిల్లు వేసుకుని అందులో ముసలి భార్య తానూ ప్రస్తుతా నిశ్చలమైన వాన ప్రస్థాశ్రమాన్ని సదుపాయముగా చేసుకొన్నారు.

బ్రహ్మ సూత్రములను — గీతాభాష్యమును — దశోపనిషత్తులను — వివేకానందాదుల దివ్యసందేశాలను — తరచి చదివి లోతులు గ్రహించి ఆచరణకు దెచ్చిన పక్కపాదము.

దూరానికి ఆరముగ్గిన పాదపన్యాసిలా కనపడతారు.

వృద్ధులతోనూ — యువకులతోనూ సాయిలాఫాయిలాగా మాట్లాడి అందరినీ రంజించే ప్రేమమూర్తి.

ఏవిషయాన్నైనా ఎత్తుకుని వివేకంతో చర్చచేస్తూ ప్రంటు వేదకాలపు ఋషుల ఔదార్యం జ్ఞాపకంపెస్తుంది.

3

శర్మగారు గంభీరములైన తన కళ్లనెత్తి మానవజీవితాల వెనుక ఉండే ఏ నిగూఢ రహస్యాలనో చూస్తూ — 'ఈ పల్' నవ్వెట్లా వారిప్రసంగంలో పాలుకొన్నారు.

"నాయనా, వేడిపాలవలె పొంగులు వారే పడుచు పృథ్వీలోని — తీవ్ర వాసవలనూ — ఆత్మాభిమానాలను... అర్థం చేసుకోగలను. కాని —

ప్రపంచంలో నిరంతరమూ ఎగిరే — అనూయూ — ద్వేష — స్వార్థ భూతులు మీ పృథ్వీలోని నిర్మలత్వాన్ని మూసి — కుటిలములుగా చేస్తున్నాయి. ఫలితంగా కొందరు పట్టి మితవాదులూ — కొందరు శుష్క అతివాదులూ — అవుతున్నారు.

ఒకవైపు చూస్తే — వేదక్షులు స్వచ్ఛ పృథ్వీలో ఏర్పరచిన వివాహమంగళ విధి బుద్ధిహీనశ్రోత్రియులవల్ల ఇంకా మైపోయింది. మడిబట్టలూ — దేవతార్చన పెట్టెలూ దొంగస్నానాలూ — చాటున ఇరిగే ఘోరాలకు అంతు లేదు.

రెండవప్రక్కను చూస్తే — పరదేశ నాగరికతా ప్రభావాలవల్ల — ప్రేమకూ మోహానికి భేదం తెలియని అజ్ఞానులు ప్రబలి పోతున్నారు.

బుద్ధిమంతుడు అందని తీవ్రకాంక్షల కోసం ఆత్మవినాశాన్ని చేసుకోక జీవితాన్ని నిగ్రహంతో లిగబట్టి ఎన్నో ఉత్కృష్ట కార్యాలకు వినియోగించివేస్తాడు.

నాయనా, ఈ నీవయాత్రలో — ఎన్ని ఆశాభంగాలు — ఎన్ని కాల్చే ప్రతిక్షలు — ఎన్ని అశాంతులు —

ప్రేమ ముందు శతస్తుంది — ఏడిపిస్తుంది — తపాతిహాపడిన కొద్దీ దూరంగా జరిగిపోతుంది. ఒకనాడు హఠాత్తుగా ఎదురుచూడని త్రోవ వెంట వచ్చి నీ భజనమీద చెయ్యి వేస్తుంది.

ఇప్పుడు నే నీ ఆరవై ఏండ్ల వృద్ధశరీరం లోనుంచి నా పడుచుప్రాయపు పాలిమేరల్లో ప్రవేశిస్తే ఆనాటి పృథ్వీస్పంద నన్నివేళాలు కొన్ని జ్ఞాపకం పనున్నాయి."

పాపం, ఆవృద్ధుని ముడతలుపడ్డ కళ్ల నుంచి రెండు మంచిముత్యాలు బారి చెక్కిళ్ల మీద కరిగిపోయాయి.

శర్మగారు గొంతు సవరించుకుని చెప్పడం మొదలుపెట్టారు.

౪

నేను విజయనగరం కాలేజీలో చదువు కొంటూండగా—ఎవరో మాకు దూరబంధువులు— జగన్నాథయాత్రకు వెళుతూ — ఒకసారి మా కుటుంబాన్ని చూచి వెళ్లవలెనని దిగి మాయంటికి వచ్చారు. అప్పుడు నాకు పద్దెనిమిదీ — ఇరవై ఏళ్లు వుండవచ్చు.

మా నాయనగారు వారిని చాలా ఆదరించి ఒక్క వారంరోజులు బలవంతమీద మా ఇంట్లో ఆపివేశారు.

వచ్చినవారిలో పదిహేనేండ్ల ఒక అమ్మాయికూడా వుంది.

ఆమె మా యింట్లో ప్రవేశించింది మొదలు అందరితో చనువుగా—నవ్వుతూ పాడుతూ గాలికన్న తొందరగా—లేడికన్న అందంగా మనలడం ప్రారంభించింది. ఎవ్వరితోనూ కొత్తలేడు—నవ్వులబండి—పువ్వులగుత్తి.

ఒకనాడు నేను నా 'స్టడీరూమ్'లో కూచుని ఏదో 'నోట్సు' తొందరగా వ్రాసుకుంటూ వుండగా—ఆమె ఓరగా మూసివున్న నా గదితలుపు తోసుకు వచ్చి — రట్టన నన్ను చూచి సిగ్గుతో తిరిగిపోతూ— 'వారగారి ఆఫీసుగాబోలు' (నేను భర్తం

చాలక 'నూటు' తో వున్నాను) అంటూ నాకు వివరణలాగనే గొణుక్కుని నవ్వుతూ గదిగుమ్మం దాటుతూ వుండగా — వాళ్లతో వచ్చిన ఒక ముసలావిడ చూచి "నీతా, ఏమిటా వెకవెక? సీబతుక్కిసాయం తల తగలేయించరా అంటే నీ తండ్రివినడు— అనుభవిస్తాడలే" రుంజుకుని వెళ్లింది.

నేను అప్పారావుపంతులుగారి శిష్యుణ్ణి. ఆ గురుదేవు డిచ్చిన కొత్తకళ్లతో అప్పుడే ప్రపంచాన్ని చూడడం ప్రారంభించినవాణ్ణి.

వెంటనే ఆ మాటలు నా కపాలాన్ని బద్దలుకొట్టి—మెదటిలో గుచ్చుకున్నాయి. పక్కగదిలో వెక్కి-వెక్కి ఏడుస్తూన్న మూలుగు వినపడింది.

నే సంతవరకూ—దురదృష్టదేవత బడలోని ఆ సుందరపుష్పాన్ని తేరిచూడనే లేదు.

అప్పు డామెను హృదయంలోకి తీసుకొని ఆదరించవలెనని ఎంతో తపించాను— మర్నాడు వారు బయలుదేరి వెళ్లిపోయారు. ప్రయాణసమయంలో నీత అందరితోనూ చెప్పి బండి ఎక్కుతూ నీలిగోరింటపూలపంటి కళ్లనెత్తి ఒక్కసారి నావైపు చూచి ముఖం అటు తిప్పుకుని వెళ్ళిపోయింది.

తిర్వాతనుంచి మా ఇంట్లో ఏదోదీపం ఆరిపోయినట్టు 'ఫీల' యాను.

నాగడిలో—మా గురుదేవుడు పలికిన 'ప్రేమకులుగక బ్రతుకు చీకటి' అనే వాక్యం కాళ్లు వచ్చి పచారు చెయ్యడం మొదలెట్టింది.

ఇది దుర్లభజనానురాగమనీ — ఈజన్మ మధ్యంలో ఇంక సీత నాకు కనపడదని గ్రహించలేనంత మూర్ఖుణ్ణి గాను — కాని యువకహృదయాలను నులిచి తనవైపు లాక్కునే ఏదో ప్రబలకత్తి నన్ను ఉన్మత్తుణ్ణి చేసింది.

తర్వాత కొన్నాళ్లకు నాకు పెండ్లి — అయింది, పిల్లలూ — పుట్టారు. సంసార చక్రంలో తలవంచుకొని పరిభ్రమించడమూ మొదలుపెట్టాను. కాని —

ఆ సీతకోమలవిగ్రహంమూత్రం చాల రోజులవరకూ నాకళ్లలోంచి జారిపోలేదు.

తీవిత - గాయాల నన్నింటినీ కాలమే మాన్పివెయ్యగలదు.

క్రమంగా నా నేత్రాలలోని సువర్ణ స్వప్నాలూ — నా మనస్సులోతులలోని తియ్యనికోరికలూ — నూసిపోయాయి.

ఒక ఇంటివాడనై ఉద్యోగం చేస్తూ 'నిశ్చింత'గా కాలం గడిపివేస్తున్నాను. మరికొన్నాళ్లకు ఇంకోచిత్రమైన అనుభవం.

గ

ఒకసారి నా ఉద్యోగపు హయాంలోజుల్లో కొన్ని ముఖ్యమైన జమీందారీవ్యవహారాలు పరిష్కరించుకోవడంకోసం ఒక పల్లెటూరు 'కమాను' వెళ్లాను. అక్కడ కొన్నాళ్లు మకాం చెయ్యవలసివచ్చింది.

గ్రామ-పెద్దలు, నాకు-పూరికి పక్కగా వున్న ఎలిమెంటరీస్కూల్లో బస ఏర్పాటు చేశారు.

జనసంచారం తక్కువ — చుట్టూ రక రకాల చెట్లు — పూల మొక్కలు — చక్కని

గాలి — నావ్యవహారాలు చక్క చెట్టుకోడానికి బహు సదుపాయంగా వుంది.

అక్కడ సుమారు నెలరోజులున్నాను. నాపనిగూడ సలక్షణంగా పూర్తి అయింది. తెల్లవారితే స్వగ్రామం వెళ్లిపోడానికి ప్రయాణం పెట్టుకున్నాను.

పల్లెటూరి రైతున్నేహీతులు రాత్రి చాలావరకూ నాతోగడపి, అంతా దండాలు చెప్పి వెళ్లిపోయారు. పన్నెండుగంటలు దాటుతుంది. పుష్యమాసపువెన్నెల పుచ్చు పువ్వులా వికసించి గ్రామసీమనంతటిని వెలిగిస్తోంది.

నేను అప్పుడే గదిలోకి వెళ్లి పండుకున్నాను. బంట్రోతు వరెండలో పాత ఈతచాపమీద ఒరిగి అట్టినేపు కాలేదు.

పెరట్ల మామిడిచెట్లకింద పండుటాకులమీద పడుతూన్న ఏదో అడుగుల చప్పుడు పూర్తిగా నిద్రపోని నా చెవులకు తగిలింది. ఇదు నిమిషాలు గడిచాయి.

వరెండలో ఏదో నన్నంగా తగ్గించిన గొంతులు వినపడుతున్నాయి.

బంట్రోతు మెల్లగా నాగదిలోకి వచ్చి వణుకుమాటలతో "బాబూ — యెవరో అమ్మ మీతో — మాటాడవలసిన... తొందరపని ... వుండట — అరుగుమీద వుండమన్నాను ... సెలవైతే..."

"వద్దు — వెళ్లు — నేనే వస్తు... న్నాను." నాతలలోంచి మొదడు జారిపోయి ఆచోట ఆశ్చర్యం నిండిపోతోంది.

నేను తూలుతూ వెళ్లాను — ఆమె నన్ను చూచి మెల్లగా అరుగుపక్కనుంచి పెరట్లోకి నడుస్తోంది సాధిప్రాయంగా—

తలలోని మల్లెచెండు వడిచేత్రోవను సువాసనతో నింపుతోంది—

ప్రీతిగా మృదు హృదయాన్ని తిరస్కరించలేని దౌర్బల్యంవల్ల అనాలోచితం గానే ఆమెను అనుసరించాను.

వెల్లి వెల్లి ఒక మామిడిచెట్టుదగ్గర తల వంచుకొని నిలుచుంది. నేను సమీపించాను.

“అమ్మాయీ, యెవరు నీవు? ఇంత రాత్రివేళ నాతో ఏమి... పని వుంది?”

ఆమెను స్పష్టంగా చూచాను స్వచ్ఛ మయిన దంతపుబామ్మవంటి—శరీరం—తెల్లని చీర— వెన్నెలకాంతిలోని ఆమె ముఖం నిర్మలసరస్సులో తెల్లగలువలా మెరుస్తోంది.

నాతలలో తుఫాను పట్టింది.

ఆ నవసీతమతి మాటలాడ లేకపోయింది.

“చెప్పదగినంత పని ఏమీ లేకపోతే... నేను వెళ్లవచ్చు ననుకుంటాను” అతి కుతూహలంతో బాధపడుతూనే.

“...ఈ సాహసానికి...మన్నించండి— ఈ రాత్రి... ఇలా వచ్చినందుకు... నన్ను సీచంగా యెంచితే ప్రాణాలు వదిలించుకో వడంకన్న ఏమీ చెయ్యలేను.” పాపం అభిమానంతో కుంగిపోయింది.

“ఫర్వాలేదు— అట్లా దిగులుపడడం దేనికి? నాతో నిర్భయంగా మాటాడవచ్చు” కొంచెం ఊపిరిపోశాను.

ఆమె తేరుకుంది—

“నే నొక గొప్పయింటి విశ్వబ్రాహ్మణుల కుటుంబానికి చెందినదాన్ని. తాతతండ్రులు బాగా చదువుకొన్నవారు. ఏంలాభం—కలిసిన సంబంధమని ఒక నిర్భాగ్యుడికి నన్ను చేశారు. అతడు దుస్సహవాసాలు మరిగి దేశాంతరాల పాలయిపోయాడు.

చచ్చిందీ బతికున్నదీ నేటివరకూ తెలియదు. నాబతుగు మంటగలిసిపోయింది. మా వాళ్లకు చాకిరీచేస్తూ—తోచనవ్వదు ఏవో పుస్తకాలు చదువుకుంటూ ఇక్కడే ఉండి వున్నాను.

ఈమధ్య ఎన్నోసార్లు రుక్మల్ని చూశాను. మూర్ఖపోయిన నా కోరికలూ— ఆశలూ ఏవేవో మేలుకున్న ట్టయింది.

మీ ప్రసన్నమైన ముఖం—చక్కని కట్టా—మీకు తెలియకుండానే నన్ను ఆకర్షించి వేశాయి. కులం—మర్యాద కీర్తికోసం ఎంతో గిలగిల కొట్టుకున్నాను. లాభం లేకపోయింది. పండువెన్నెల—నిండుయశావనం—మీపాదాలదగ్గరకు వచ్చిపడింది—అనుగ్రహించలేయా?” శ్రావణరాత్రిలో సీటి మేఘంచాటునుంచి ఒక్క వెన్నెలలేకలా సిగ్గునిండిన కళ్లలోంచి నన్నుగా నవ్విసిగ్గుతో తలవంచుకుంది—

ఆ శుభయామినిలో నా తను మోక్కసారి పులకరిల్లిపోయింది.

ఎన్ని అనంతతపస్సులకు — దురంత వేదనలకు—అనురాగనిష్ఠలకు — సుదూర సుఖస్వప్నాలకూ ఫలితంగా— ఈ కమ్మని రాత్రి—ఈ అస్పరస్సందర్యంగాకుప దేవతా

వరప్రసాదంగా-సిద్ధించిందో పూహించుకో లేకపోయాను. కాని...నా నోటి వెంట అప్రయత్నంగా ఈ మాటలు వచ్చాయి.

“నీ వంటి ఉపస్థుండరి నన్ను మనః పూర్తిగా ప్రేమించిం దంటే నా ధన్యత్వం ఎంతని పూహించగలను? నా ముప్పదేండ్ల బ్రతుకులోనూ ఇంతటి పర్యవసాయం సంభవించలేదు. నిజం. కాని—పూర్వమే భార్యా పిల్లలూ- సంఘం — మర్యాద— వీటిచేత ‘మాంసపు శైలు’లో బంధింపబడ్డ ఖైదీని నేను.

ఇంత అన్యతంత్రపతితుడను నిన్ను ఎట్లా కన్నుల కద్దుకొని ఆదరించగలను?

ఈ చక్కవివేళలో — మత్తులో — హాయిలో నీ సొంద ర్యాన్ని-యావనాన్ని- కన్నులు మూసుకొని అనుభవించి నాత్రోవ వెంట నేను పోతే భవిష్యత్తులో—నీవు ఏదే సరకాగ్ని బాధను పూహించుకొని జాలితో కుంగిపోతున్నాను.

పురుషులు వట్టి వంచకులు — స్వాధ్యక్ష పరులు—ఎవ్వరినీ నమ్మకు—వెళ్లు—వెళ్లి పో — నివశిమైతే — నన్ను దూరంగానే ప్రేమించు—పిచ్చిదానా! ప్రేమకు భౌతికస్వర్ప లక్కరలేదు. ఏ సుఖస్మృతిలో వైనా నిన్ను నేను తృప్తిగా తలచుకో గలనుసుమా ...

తిరిగి చూడకుండా నాబనలోకి నడిచి పోయాను.

మళ్లా చెట్లకింద పండుటాకుల్లో—వినుతైన అడుగుల చప్పుడులోనుంచి ‘ఛీ-మగ వాళ్లు ఎంతరాళ్లు—’ అన్న మాటలు గాలిలో తేలివచ్చాయి.

వెంటనే బంబ్రోతును సామాను సర్దుమని చెప్పి తెల్ల వారుజామునే ప్రయాణం సాగించాను”

కథ పూర్తిచేసి—

వెచ్చని పొడుగైన నిట్టూర్పుతో శర్మ గారన్నారు—

“నాయనా, జీవితాన్ని అనుభవపక్ష్యం చేసి నత్యాన్ని గ్రహించండి — తుద్ర ప్రపంచవాసనలకు లొంగక — తపస్సుచేసి ఉత్తమలక్ష్యాలను సాధించండి — ఓహో ఇప్పటికే చాలా ప్రాద్దుపోయింది. మాట మీద మాటగా ప్రసంగం పెరిగింది — ఇంక లేవండి—రేపు కలుసుకుందాం” లేచి శర్మగారు లోలికి వెళ్లి పోయారు.

‘వైమిశం’మెట్లు దిగుతూ క్రిష్ణయ్య గోపాలం బుజం తట్టి “అత డనేకయుద్ధముల ఆరియు తేరిన వృద్ధమూర్తి” ఖైరవిలో నన్నంగా అందు కున్నాడు.

స వ రణ .

జనవరినెల భారతిలో “నిమగ్ననా పద్ధతులు” అనే వ్యాసం రెండవ పేరాలో “కాబట్టి మనం ఒక కావ్యాన్ని నిమగ్నించినప్పుడు ఆ కవికి ఆ గ్రంథంనుండి యెటువంటి ఆభిప్రాయం వున్నదో,” అను దానితో “సమకాలికులు దారిని యేవిధంగా ఆదరించేవాడో, నేను దానికి సాహిత్యంలో

“అఖిలభారత కళాపరిషత్తు”కు

సూచనలు

మహాశయో,

వందనములు. ప్రమాదిని కాశీకమానభార
విలో ప్రకటించబడిన శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావు
గారి వ్యాసం చూడము. అట్టి కళాపరిషత్తు అచిరకాలం
లోనే నిర్మించాలని వాసమృతం. ఆ పరిషత్తుకు అను
బంధంగా ఇంకో కాళిమాదావుండాని అనుకుంటాను.
అది సలహానిచ్చేకాళి. ఈ కాళిమాదా కవుల అభిరుచి కని
పెట్టి వివిధసారస్వతాలలోని కావ్యాల చదివి, ఆయా
పుస్తకాలపేర్లు ప్రకటించి వాటిని చదవడంవల్ల కవుల
భావాలు పరిపక్వదశకువచ్చువని సలహానిచ్చావుండాని.
కవుల జీవితములు, వారు పడిన బాధలు, వారి కవిత్వము
లోని గొప్పతనముసూర్తి వ్యాసాలువ్రాసి పరిచిత్పత్రిక
ప్రకటిస్తావుండాని.

తరువాత పరిషత్తువారు చెయ్యవలసిన పని
యింకొకటి వుంది. మన కావ్యాలను పరదేశభాషల
లోనికి కాకుండా, మనదేశభాషలలోనికి పరదేశ
కావ్యాలనుండి తత్తునూచేయించి ప్రకటించివట్టయితే
ఆయాభాషలు రానివాడు తత్తునూలో వచ్చినంతవర
కైన కావ్యమాధుర్యాన్ని గుదిజూపగలుగుతారు. పరి
షత్తువారి బహుమానములు పొందినకావ్యములను, ఇంక
కావ్యములను పెక్కువట్లకుకమిటీవారున్నూ, లోన్లు
ఆఫ్ ఫండింగ్ వారున్నూ పాఠ్యగ్రంథములుగ నిర్ణయిస్తే
కావ్యగ్రంథ ద్వీనుజీకృతోత్సాహంతో సాగుతుంది.
ఆవంత్వే సేవకవిరంగారావు.

మూలవ్యాధి

“ఒక యోగిపుంగవునిచే ప్రసాదించబడిన ఆద్యుత
మగు ఔషధరాజము”

రక్షము కారుచున్నను,
కారకపోయినను, మారేన
యూగా కలిగినదైనను, చిర
కాలమునుండి ఉన్నదైనను
వైధాగముననున్నను, లోప
లిథాగముననున్నను, ఎట్టిస్థి
తిలోననున్నను ఆర్ష-మార

ఒకసారి పూసినచో అయోధుముగా పనిచేయును. బా
ధ, దురద, మంట, చిము, పెత్తురుకాదుట, వెంటనే అగి
పోవును. యాదృశములు వాడినంతనే యెంతటివెండి
దైన మూలకంబుగాని, భగందరముగాని శస్త్రచికిత్స
లేకయే పూర్తిగాకుదురును. వేలకొలదిమందితోనులు
నునుండువలన ఉపశమనమునిడవ, తదితరలకు శిఫార్సు
చేయుచున్నాడు. కుదురకపోయినచో సామ్యువాసము
చేయబడును. ఖరీదు రు. 2-0-0.

AROGYA SADAN,

ముఖ్య గమనింపు

స్త్రీల సమస్తవ్యాధులను

నిర్మూలించి

సుపుత్రులను కలిగించి

ధన్యతనొందించును.

ఒక నెలకు సుమారు తులం రు. 3-0-0

డాక్టర్

(శివాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

బెజవాడ.

కళా ప్రపూర్ణ

గిడుగు రామమూర్తిగారు

శ్రీ వెంపటి శ్రీనివాసయ్యార్.

వ్యావహారికభాషావాదం మొదలుపెట్టి నవారిలో గురజాడ అప్పారావుగారు, శ్రీనివాసయ్యంగారు ఇంతకు ముందే మరణించారు. అందరి కంటే తీవ్రంగా పోట్లాడి, నవ్యమార్గంలో తలలెత్తే బాలకవులందరికీ అధయమిచ్చి, శిష్ట వ్యావహారికభాషకు 'బ్రహ్మ' అనిపించుకొన్నది రామమూర్తిగారే. నవాతన పండితులందరూ కారాలు మీరియాలు నూరారు. నవ్యంగా, అనవ్యంగా రామమూర్తిగారి వాదాన్ని ఖండించారు. కాని రామమూర్తిగారి ఛాటికి నిలవలేకపోయినారు. గ్రాంథికవాదులు తప్పులని నిందించేదాని నెన్నిటి నో పూర్వకపుల పుస్తకాల

శ్రీ గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు అస్తమించారనంగానే నెత్తిమీద పిడుగుపడి నట్లయింది. ఒకవారంలో జలకిందట రామమూర్తిపంతులుగారి 'తుదివాక్యాలు' అని పత్రికలలో ప్రచురించటం చూచి పత్రికాధిపతుల అఘాయిత్య మనుకొన్నానుకాని ఇంత త్వరలో అమాట నిజమవుతుందనుకోలేదు.

నుండి చూపించారు. పండితులు వాటికి పాతాంతరాలు వృష్టించి అర్థంలేని పద్యాలు తయారుచేశారు. నవకవులు నవాతన మార్గంలో నడుస్తుంటే ఎదిరించేవారికి సమాధానం చెప్పడానికి 'బాలకవిశరణ్యము' 'ఆంధ్ర పండితభిషక్కుల భాషాభేదము' ప్రకటించారు. "వ్యాకరణం తెలియనివాళ్లు, పూర్వకవిగ్రంథాలు అర్థంకానివాళ్లు వ్యావహారిక భాషను ప్రోత్సహిస్తున్నారు" అని వాదించారు.

రామమూర్తిగారు తొలగించారు. నిజానికి ఈ రోజున వ్యావహారికభాషానుకూలతలోనే ఎక్కువమంది పండితులున్నారు.

వాదానికి ప్రతివాదం ఎప్పుడూ వుంటుంది. కాని ఒకవాదం సకారణంగా వుంటే, రెండవది మొండివాదంగా కనబడుతుంది. అధికారంచేతనో, ఆర్థికతనో కారణ రహితమైన వాదం గెలిచినట్లు కనపడినా, ప్రపంచంలో ఎక్కువకాలం నిలవదు. నిలకడమీద నిజం బైటపడుతుంది. రామమూర్తిగారి వాదం సకారణమైన దనడానికి ఆయన మరణించేనాటికి అసంఖ్యాకులైన ఆయన అనుచరులే సాక్ష్యం. ఆంధ్రదేశంలో మహాకవి, పండితుడూ అయిన శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు రామమూర్తిగారి వాదాన్ని స్వీకరించారంటే, అంతకంటే ఆయన విజయానికి నిదర్శన మేముంటుంది? ఇంకా ఎంతమందో పండితులు — శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు—అంతా రామమూర్తిగారికి అనుకూలమే. నేటిపత్రికలలో ఒకటి రెండు తప్ప తక్కిన వన్నీ వ్యావహారికభాషనే స్వీకరించినవి.

అయితే, ఆంధ్రమహాపురుషు లందరి విషయంలోనూ జరిగే అన్యాయమే వీరి విషయంలో కూడా జరిగింది. రామమూర్తిగారు అసమానమైన పండితులు, వ్యాకరణ వేత్తలు, నాలుగుభాషలు తెలిసినవారు. ఇటువంటివారిని ఆంధ్రలోకం ఏవిధంగా సత్కరించింది? వీరి పాండిత్యానికి తగిన కృషిని వీరిచేత ఏమి చేయించింది? ఒక సమగ్రమైన వ్యాకరణం, ప్రాచీనార్వాచీన

పదాలను సంపూర్ణంగా చూపించే ఆంధ్ర కోశం, భాషాశాస్త్రం—వీటిలో ఒకదాని వైనా రచించడానికి రామమూర్తిగారి కున్న శక్తి ఆంధ్రులలో ఇంకెవ్వరికీ లేదు. మన కోటిశ్వరులు, జమీందారులు, సాహిత్యోపాసకులు, విశ్వవిద్యాలయాధికారులు — ఎవ్వరూ రామమూర్తిగారిచేత ఒక పని చేయించుకోవడానికి సూచనాహసించలేదు. పాశ్చాత్య దేశాలలో రామమూర్తిగారు పుట్టినట్లుంటే బ్రహ్మరథం పట్టేవారు.

కొత్తమతాలను, కొత్తసిద్ధాంతాలను వ్యప్తించినవా రెవరుకూడ వారి జీవితంలో వారివాదం సఫలంకావడం చూడటానికి నోచుకోలేదు. అందుకు విలక్షణంగా రామమూర్తిగారు వారునాటిన వీజం మొలకెత్తి, పెరిగి, మహావృక్ష మై కవికోకిలలకు ఆస్కారమై, ఫలపుష్పాలతో ప్రకాశించడం చూచి బ్రహ్మచందంతో డెబ్బె ఎనిమిదవయేట దీర్ఘనిద్రలో మునిగిపోయినారు. ఇప్పుడెంతమంది రాళ్లువిసిరినా చెట్టుకు చలనంలేదు. ఆమహావృక్షం ఇచ్చిన పక్ష్యఫలాలను సక్రమంగా అనుభవించడమే ఆంధ్రులకు భావికర్తవ్యం.

ఇంకొక్కమాట—ఆంధ్రులలో మహాకవి, సంస్కర్త అయిన కందుకూరి వీరేశలింగంగారిప్రతిమ రాజమహేంద్రవరంలో స్థాపించి, ఆంధ్రులు వారికి కృతజ్ఞత చూపించుకొన్నారు. వీరేశలింగంగారి తరువాత మల్లి వారికి సమానుడైన రామమూర్తిగారి విషయంలో కూడ అదేవిధంగా ఋణవిముక్తులు కమ్మని ఆంధ్రమహాశయులను ప్రార్థిస్తున్నాను.

సంకులవారు ఎంతసేపూ తెలుగువ్యాకరణాన్ని గురించి ప్రసంగించడమా మధ్య మధ్య తెలుగు వ్యాకరణములో ఆయామూత్రాలనుగురించి మయులను ప్రశ్నించడమా సాగించినారు.

మే మంతా ఎన్నడో ఆయనవాదాన్ని గుర్తించి ఆచరణలో పెట్టివహించడము, వ్యావహారికభాషలో తప్ప గ్రాంథికాంశమునే కృతకభాషలో వ్రాయు మానెడు అని మతముగా పెట్టుకొన్నవాళ్లము. ఈ దిక్కుమాలిన బాలవ్యాకరణముతో ఎందు కీయన మనలను బాధించడము అని విసుగెత్తిపోయినాము. మా అందరిలోనూ ఎక్కువ విసుగుచెందినది శ్రీ శివశంకరకావ్యులవారు.

కావ్యులవారు లోకస్థులు. మెల్లిగా భాషావిషయములోనుంచి ఆయనను తప్పించడబడినారు. ఎంత వాడయినా సరే కామినీప్రశంసలోకి తీసుకొనివస్తే ధర్మమూ మడిచిపోకతప్పదు, అని మెల్లిగా ఉపాయముగా తెలుగుప్రబంధకారులు వ్రాసిన శృంగారపద్యా లూ ఆ శృంగారపద్యాలలోనుంచి ప్రబంధకారులు చేసిన సంభోగవర్ణనలూ ఆవర్ణించిన మైఘవనైపరీత్యాలూ కాస్త్రీగారు చూచాయగా ఆందించినారు.

అంతే: రామమూర్తిపంతులుగారు చప్పున అందుకొన్నారు.

నేను ఇంగ్లీషులో "సెక్సు"మీద పుస్తకాలు చదివినాను. హెవరెక్ ఎల్లీన్ వ్రాసిన పుస్తకాలన్నీ చదివినాను. అంతటితో ఉరుకోలేదు. వివాకాద్భావ పుస్తకాలు చదివాను. ఇంకా క్రాఫ్ట్ యెల్పింగ్ వ్రాసిన సైకోపాతికూ సెక్సుయాలిస్ చదివాను. వాళ్లు చెప్పేవిషయాలు ఎంతవరకూ వాస్తవములో అని మనుష్యులను పరీక్షిస్తున్నామనా. వాళ్లు చెప్పిన విషయాలు చాలావరకూ అసంభవములోకి వచ్చినవి", అంటూ ఇక మాకు సెక్సుపయస్సమీద పాఠములు చెప్పడము ఆరంభించినారు.

* * *

ఏదో సెక్సుపుస్తకాలు అప్పదాదులము చదివినాము. కాని ఆయన చెప్పినవి వినవలసివచ్చేవి.

గ్రహించలేదు. ఆ సెక్సులోనుంచి ఇక బారత్వముమీద పంతులువారు మాట్లాడడము మొదలు పెట్టినారు. అంతటితో మాకు మళ్లీ ఆవిషయముమీద కుతూహలము పోయింది.

* * *

మాలో చిత్రకాకు డాక్టాయన ఉన్నాడు. ఆరేడు మళ్లీ ఆప్రశంగాన్ని మార్చవలెనని, బారత్వము అని ఏదోదేశములో ఎట్లా పుట్టిందో ఆయా విషయాలనుగురించి ఉపన్యస్తున్న పంతులవారితో చిత్రరచనలో దిగంబరత్వము మొదలయినవాటిని గురించి ప్రశంించినాడు. ఇక పంతులవారు చిత్రరచన మీదనూ హిందూదేశములో విగ్రహాలుచేయడములో దిగంబరత్వము ఎందుకు అవలంబించిందీ మొదలు పెట్టినారు. ఏదో హావల్ వ్రాసినపుస్తకాలు మాలో కొంతమంది చదివినవారున్నారు. ఆయన చెప్పినవిషయాలు కొన్ని చాలా ఆశ్చర్యముకలగజేసినవి. వెంటనే ఆయావిషయాలు ఏదోగ్రంథాలను ఆధారముచేసుకొని చెప్పుకున్నారని నేను ప్రశ్నించినాను.

"నేను మూలగ్రంథాలు చదవలేదు. చదవడానికి అవకాశము లేకపోయింది. అయితే గోపినాథరావువ్రాసిన "వికవాగ్రఫీ" పుస్తకాలన్నీ చదివినాను. విగ్రహాల విషయములో గోపినాథరావుకన్నా యెక్కువవర్తిత్రముచేసి వ్రాసిన గ్రంథాలు నాకంటబడలేదు" అని పంతులవారు అన్నారు. అంతవరకున్నా రేక్కినవారిసంగతి ఏమోకాని నేను మాత్రము గోపినాథరావు అనేవాడు అంత గ్రంథము చేసినట్లు ఎరగను.

అయితే మాకందరికి చాలా ఆశ్చర్యమువేసింది. ఈపంతులవారు చదవనివిషయమూ తెలుసుకోనివిషయమూ ఏదయినా ఉంచా ఆనిపించింది.

* * *

వమ్మ ఎప్పుడూ తెలుగులో హిందూదేశచరిత్ర వ్రాయమని పంతులవారు ప్రోత్సహిస్తున్నా వచ్చినారు. వ్రాస్తానంటూ వచ్చేవాణ్ణి. కాని ఆవని యింతవరకూ చేయలేదు. ఆరోజులలో వే.బి.వి. డి. బి.బి. అనే ఆయన క్రైస్తవసామ్రాజ్యము అనే పుస్తకము వ్రాసినాడు.

వచ్చింది. నుటూరులో మొట్టమొదట ఆపుస్తకాలు చదివినవాణ్ణి నేనే. పంతులవారు కనిపించగానే ఆపుస్తకాలను గురించి మాట్లాడటోయినాను. అప్పటికి కొన్నిసంపుటములే నేను చదివినాను. పంతులవారు యావత్తుగ్రంథమూ చదివినారు. బసు వ్రాసినపద్ధతిని గురించి వాకు చాలాసేపు చెప్పినారు. కొన్నికొన్ని చోట్ల బసు చేసిన విపరీతవాదాన్ని గురించి యెంతో యుక్తియుక్తముగా చెప్పినారు. చెల్లెళ్ళిప్రభువునివ యములో “బసు హిందూదేశచరిత్రవ్రాయడము నూని చేసి చెల్లెళ్ళి ద్వారతవ్యవహారాలు పట్టుకొని వచ్చి రాజ కీడులకు ముడిచేయడము చరిత్రకారుడు చేయవల సేవనికాదు” అని ఖండితముగా చెప్పినారు.

* * *

“బసు సిఫాయియల్దాన్ని గురించి వ్రాయలేదు. సవార్కరువ్రాసిన పుస్తకము దొంగరిసముగా చదివినాను. అది వాకు సంశ్లేషణగా లేదు” అన్నారు.

“అవును బసు సిఫాయియల్దమును గురించి వ్రాయలేదు. కాని బాకవిలియంకేయే అనే ఆయన మాడుసంపుటములు పెద్దపెద్దవి వ్రాసినాడు. కేయే ఆధీప్రాయాలు తప్పలు అంటూ మరీసక ఒకరెండు సంపుటాలు వ్రాసినాడు. ఈ ఉభయులపుస్తకాలూ మనదేశములో ప్రతివారూ చదవవలెను” అన్నారు.

చరిత్రదేశయములో అందులో హిందూదేశ చరిత్రవిషయములో వారిజ్ఞానము అపారము. అవిషయములో వారి పాండిత్యాన్ని గురించి చెప్పడము మార్కెట్లో కాగడాతో చూపించినట్లే.

* * *

పంతులవారు నడుస్తున్నా మార్చున్నా ఏమి చేస్తున్నా తెలుగుభాషను గురించి యోచిస్తూనే ఉండేవారు.

తెజవాడలో గకర్నరుకేటలో చెల్లెళ్ళోద్దవ మేము ఉభయులమూ నడిచి వెళుతున్నాము. పాతాత్తుగా పంతులుగారు ఆగిపోయి “మాడు మాడు- అబోర్డు మాడు. అబోర్డుమీద ఎలా

ఆబల్లమీద “ఇక్కడ ఫోటోగ్రాఫులు చక్కగా తీస్తారు” అని చెద్దఅక్షరాలతో వ్రాసిఉంది. పంతులు గారు బ్రహ్మానందపడిపోయి “ఈ ఫోటోగ్రాఫర్ ఎవరో మనవాడయ్యా- మామూలు పద్ధతిలో అయితే, “ఇచ్చట ఫోటోగ్రాఫులు చక్కగా తీయబడును” అని వ్రాసి ఉండేవాడు. ఇచ్చట అనేది కృతకశబ్దము. తీయబడును అనే కర్మణీప్రయోగము మన తెలుగులో లేదు” అన్నారు పంతులుగారు.

ఆయన అంతటితో ఉరుగుంటారా? అఫోటో గ్రాఫులకుకొణములోకిపోయి అట్లా ఆరేడు యెండుకు వ్రాసినాడో విచారించేవరకూ పంతులుగారు ఉరుగు కోరు. లోపలికి వెళ్లివాము. ఆ రుకొణదారు మేము ఎరిగినటుద్ధిమంతుడే అయినాడు.

ఆరోజునే తెజవాడ ఊల్లోకి పోయినాము.

అక్కడ యంతకన్నా చిత్రమయినబోర్డు చూచినాము. ఆబోర్డుమీద “ఇక్కడ పచారీదినుసులు అమృతమవును” అని ఉంది. ఆబోర్డునూ పంతుల వారే చూచి నాకు చూపించినారు. “చూచినావా ఇరేడు సంప్రదాయముగా వస్తూఉన్న తెలుగువాక్యము వ్రాసినాడు” అన్నారు.

ఆకొట్టుదగ్గరకు పోయినాము. ఆకొట్టువాణ్ణి విచారించినాము.

అట్లా ఎండుమవ్రాసిందీ తనకు తెలియదనీ ఆ కొట్టు ఆరంభించి అప్పటికి అరవైసంవత్సరాలయిందనీ అరవైసంవత్సరాలవాడు వాండ్లపెద్దవాండ్లవరో ఆబోర్డుమీద ఆవాక్యము అట్లా వ్రాయించినట్లా ఆ బోర్డు అచ్చివచ్చినందువల్ల ఆబోర్డుమీదనే అక్షరాలు చెరిగిపోయినప్పుడల్లా ఆ అక్షరాలమీదనే కొత్తరంగు పూయిస్తున్నట్లు ఆ రుకొణపుయజమాని చెప్పినాడు.

పంతులుగారు అసమాధానానికి సంశ్లేషణించేవారు. “తెలుగుభాషలో కర్మణీప్రయోగము లేదు. చేయబడును తీయబడును మొదలయిన ప్రయోగాలు సంస్కృతములో నుంచినన్న ఇప్పటివ్వుడు ఇంగ్లీషు

చేయడమవును, తీయడమవును అనేది పరంపరలో వస్తుఉన్న ప్రయోగాలు" అని అన్నారు.

"అయితే తీస్తారా అన్నప్పుడు సంప్రదాయ కప్రయోగము చెడిపోయిందని మీ అభిప్రాయమా" అని నేను ప్రశ్నించివాను.

"కాదు కాదు" అంటూ తీస్తాడు అన్నప్పుడు స్ఫురించే అర్థముకున్నూ తీయడమవును అన్నప్పుడు స్ఫురించే అర్థముకున్నూ ఉన్న వ్యత్యాసాన్ని బోధ పరిచినారు.

* * *

ఆనాడు వారు తెలుగులో కర్మణిప్రయోగము లేదు. ఈ కర్మణిప్రయోగాలు ఆధునికులు చేస్తూవచ్చి వారు. ప్రాచీనులు చేయలేదు. అని పంతులుగారు చెప్పివారు. కొంతకాలము గతించింది. పోతరాజుగారి భాగవతములో చూడుచోట్ల పదుధాతువును కర్మణిలో ఉపయోగించినట్లున్నూ పాల్కురికి సోమన్న బసవ పురాణములో రెండుచోట్ల పదుధాతువును కర్మణిలో ఉపయోగించినట్లున్నూ వాకు లోచింది. పంతులు గారికి ఈ విషయము విన్నవించివాను.

వారు నవ్వివారు. "ఈ ప్రయోగాలు వాకంటా పడినవి. యోగించివాను. భాగవతములో రెండుచోట్ల పదు అనేధాతువును విధిక్తి ప్రత్యయముగా వాడినాడు. ధండవ్యుకోసము సంస్కృతములోనుంచి ఈ కర్మణి ప్రయోగము తెలుగువారు ఎరువు తెచ్చుకొన్నారు. అది ఎరువు సామ్యుగానే కవబడుతూ ఉంటుంది. అయితే ప్రాచీనకవులు సకృతుగానే వాడినారు. నిత్య వ్యవహారములో పదుధాతువు కర్మణిలో ఉపయోగించి నట్లు ఉపాంశదానికి యంతమాత్రమున్నూ అవకాశము లేదు.

లోకలోక్కిన త్రాచు అనేది లోకాక్షి. ఇది కర్మణిప్రయోగము అయితే లోకలోక్కిబడిన తాచు అననలసి ఉంటుంది. అట్లయెప్పుడూ ఎవరూ అనరు. ఇంటే నవ్యుతాము. అట్లా అనరు అని ఖండితముగా చెబుతాము. తిన్న అన్నము కట్టినగుడ్డ: అన్నప్పుడు వాచేత తినబడిన అన్నము: వాచేత కట్టబడినగుడ్డ అని

వెంటనే నేను "పితృప్రతిబద్ధత్యాం" అనేదాన్ని తెలుగులో ఎట్లా చెప్పవలెనో చెప్పండి అన్నాను. నవ్యురూ తప్పుట్లాడు కోకుండా "పాలుకుడిచినను చూడ కట్టివేసి" అని అన్నారు.

ఏమి చెప్పవలెనో తెలియలేదు.

* * *

"పదుధాతువు కర్మణిలో వాడడము లేదని అంటున్నారే? అయితే మీరెందుకు కర్మణిలో వాడి వారు" అని ప్రశ్నించివాను.

"నేను వాడివావా?... నేను వాడినా తప్పే. నేనే వాడినట్లయితే ఇంగ్లీషులో ఆవాక్యము ఆలోచించి తెలుగులో వ్రాసి ఉండవలెను. అయినా ఎక్కడ వాడివానో చూపించు" అన్నారు.

"గృహాలక్ష్మికంతాధరణము" అనే శ్రుత్రకముకు తాము పీఠిక వ్రాసారు. ఆపీఠికలో మొదటి వాక్యములోనే పదుధాతువును కర్మణిలో వాడివారు" అన్నారు.

వెంటనే ఆశ్రుత్రకము తీసి చూచినారు. నేను చెప్పినట్లే ఉంది. చాలా కించపడిపోయినారు. వెంటనే గుర్తుచెట్టుకొన్నారు. "ప్రమాదమే జరిగింది" అన్నారు.

పంతులుగారు ఆ గ్రంథముమీద తమ అభిప్రాయముచెప్పితే మరొకరు ఆపీఠికలో పదుధాతువును కర్మణిలో ఉపయోగించి వాక్యము వ్రాసినట్లు తరువాత కొంతకాలానికి వాకు తెలిసింది.

* * *

పంతులుగారి ధారణాశక్తి అద్వితీయము. అంర ధారణాశక్తికలవారిని నే నింతవరకూ చూడలేదు.

గాంధీమహాత్ముడి ధారణాశక్తి అద్వితీయ మని ఆయనను చాగా ఎరిగినవారు చెబుతూఉంటారు. వాకయితే స్వయముగా మహాత్ముడి ధారణాశక్తిని గురించి తెలియదు; ఇతరులు చెప్పిన దాన్ని బట్టిమాస్తే మహాత్మునిశక్తికన్నా పంతులవారి ధారణాశక్తి

పంతులుగారు ఆసాయంత్రము ఉపవ్యసించారు. ఉపవ్యాసానికి బయలుదేరుదానికి ముందుగానే వారు ఒకకొయిలముమీద చెప్పుదలచుకొన్న విషయాలనుచి కను వ్రాసుకొంటారు. ఆ ఉపవ్యాసములో ఏడుపుములో ఏయేగ్రంథాలనుంచి ఏయేభాగాలు ఆరోజున ఉదాహరించేదన్నీ ముందుగానే నిర్ణయించుకొని ఆయాపుస్తకాలన్నీ సమకూర్చుకొంటారు. చప్పున అపుస్తకాలపుటలు తీయడానికి గుర్తులుపెట్టుకొని మరి బయలుదేరుతారు.

యథాప్రకారముగా ఈపనిసంతా వారు ప్రారంభించినారు. ఆయాపుస్తకాలలో వారుచెప్పిన పుటలలో గుర్తులుపెట్టినాడు. ఆయన ఆరోజున ఉదాహరించదలచిన పుస్తకాలన్నీ ఒకగాడిద బరువు అయింది. అంత బరువు నేను మోసుకొనిపోవడానికి బద్ధకము చేసింది. సాయంత్రము వారు బయలుదేరుతుండగా వారిదగ్గరకుబట్టి “ఇన్ని పుస్తకాలూ మనము యిక్కడి నుంచి పట్టుకొని పోవక్కరలేదు. ఉపవ్యాసముచేసే కాలలోఉన్న”వని చెప్పినాను : ఆయన సరేపన్నారు.

పంతులవారు ఉపవ్యాసము ప్రారంభించినారు. ఆయనకు అవసరము వచ్చినప్పుడు పుస్తకములలో పుటలు తెరిచియవ్వడానికి అక్కడ కూర్చుని గుర్తులు పెడుతూఉన్నాను. వారు వ్రాసుకొన్న మానీషత్రము నాద్వారే ఉంది. కాబట్టి ఏపుస్తకముతో యెప్పుడు వారికి అవసరము వస్తుందో నాకు తెలుసును.

ఇక శుభలేశములో వారిరికొలను సుబ్బారావు గారి రామాయణములోనుంచి వారు ఉదాహరిస్తారు. ఆరామాయణములో వారు ఉదాహరించదలచుకొన్న పద్యముకోసము వెతుకుతున్నాను. ఇంతలో “ఏదీ ఆరామాయణములో పద్యము; యింకా తీయలేదు” అంటూ నన్ను ప్రశ్నించివారు. నేను గాథరాపడి పోయి దబాదబా ఆపుటలో ఆపద్యముకోసము వెతుకుతున్నాను. శుభలేశము అయిపుంటుంది. “ఇంకా కనిపించలేదు” అని గద్దించినారు. నేను నిర్విఘ్నాణ్ణి అయిపోయినాను.

అలస్య మయినందుకు పంతులవారు ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచినారు. నన్ను చూస్తూ “ఆరామాయణ ము ఎన్నో కూర్చో చూడండి” అన్నారు.

“రెండో కూర్చో” అని సంజ్ఞ చేసినాను.

“ఆ అదే అందువల్లనే, అలస్య మయింది. మనం ఇంటిదగ్గర మొదటికూర్చు చూచినాము. రెండో కూర్చు అయితే ఆ చేత తిప్పి కిందినుంచి పైకి చూడటం పంతులు చూడండి. మనకు కావలసిన పద్యముఅక్కడ దొరుకుతుంది” అని అన్నారు.

అంతే అవక్క చేత తిప్పి కిందినుంచి చూడు పంతులూ పైకిచూచినాను. వారికి కావలసిన పద్యము అక్కడ ఉండనేఉంది. అజ్ఞాపకశక్తికి నాగుండె బద్దలయింది.

ఏతాటాకుపుస్తకములో ఎన్నో ఆకులో ఎన్నో బంధిలో ఏకజ్ఞము ఉందో ఇట్టే చెప్పివేసినారు. అంతే కాదు. పదిసంవత్సరాలవాడు వారిచేర కాళ్లు వ్రాస్తే వారిదర్శనము చేయగానే ఫలానా తారీఖున మీరు వ్రాసిన కాళ్లులో ఇట్లా అన్నారే అంటూ మొదలు పెట్టేవారు.

* * *

మే మిద్దరమూ ప్రయాణముచేస్తూ ఉన్నాము. పంతులవారు యథాప్రకారము ఏదో ప్రబంధము తీసుకొని పచ్చపెసలుతో గుర్తులు పెడుతున్నారు. నేను ఆరైలుపెట్టెలో ఒకమాలకూర్చుని ఆయనకు కనబడకుండా సిగరెట్టుకొల్పుకొంటున్నాను. ఇంతలోనన్ను పిల్చినారు. ఏమిరా భగవంతుడా ఏదో వ్యాకరణ మూత్రముతోనో ఏదోశబ్దము ఏదో మారిపోయింది అనో చెప్పి విసిగిస్తారు కాబోలు సమకొంటూ సిగరెట్టు పారవేసి ఆయన దగ్గరకు పోవలేదనుకొన్నాను. నన్ను చూచి నవ్వుతో “ఎత్తే సిగరెట్టుమాత్రము పారవేయకండి, ఒక్క శబ్దరూపము మాత్రమే ఎలా మారిందో చెపుతాను” అన్నారు.

నే నయితే సిగరెట్టు పారవేసినాను. పంతులు గారు మందహాసముచేస్తూ “పాపం దురభ్యాసము అయింది. ఏమిచేయడము. నాకూ చుట్టతానే అభ్యాసము ఉంది. టాల్ స్టాయ్ అరబ్ ఏండ్లు చాటినరేకు వాత చుట్టతాగడము మనివేసినాడట. ఆమానివేసిన రేకువాత వారముకోజాలు యమరూతన పడ్డాడట.

ఆవిషయము మామూలుగా పుస్తకము చదివేవాడి కేం తెలుస్తుంది!" అన్నారు.

* * * *

పంతులుగారు తెలుగువ్యాకరణా లన్నీ చదివిన తరువాత అవన్నీ అసమగ్రముగా చిన్నవనీ సమగ్ర మయిన వ్యాకరణము తయారుచేయవలెననీ పూను కొన్నారు. ఆహోరাত্রములూ అందుకు అవసర మయిన పరికరాలన్నీ కూర్చుడము మొదలుపెట్టినారు. ఇంట్లో కొమార్త వందరినీ అందులో పెద్దకుమారుణ్ణి నిద్రలయినా పోనీయకుండా ఆ వ్యాకరణోదాహరణలతోసము బాధపెట్టినారు. పదిపాదుసంవత్సరాలు కష్టపడి పనిచేసినారు. ఏమోరుపోలే ఆమ్రోల్లో మిత్రుల నూ క్రతులనూ (క్రతువులంటే పండితు లన్నమాట) ఆ ఉదాహరణలనుగురించి, వారు పరిశోధించిన విషయాలనుగురించి ప్రశ్నించేవారు. ఏడయినా అంత వరకూ వారు ఉపసంపదవిషయము తెలుసుకొంటే తమచిత్రాలో వ్రాసుకొనేవారు. అప్పటికప్పుడే ఆ విషయము మోకించమని పెద్దకుమారుడికి తాకిదు పంపించేవారు.

అట్లా పదిపాదుసంవత్సరాలు కష్టపడి తయారు చేసుకొన్న గ్రంథము—ఆగ్రంథము పుచ్చుకొని అయిదుసంవత్సరాలు దేశమంతటా తిరిగినారు. తాము తెలుసుకొన్నదానికంటే మరొకరికి ఏమీ తెలియదు అని తేలిపోయింది.

ఆగ్రంథాన్ని ఆచ్యుతేయించమని కే మంతా వేధించినాము.

ఇంతలో ఒకానొక కాస్తులిగారు పంతులుగారి దగ్గరకు వచ్చి సమగ్రమయినవ్యాకరణము తెలుగులో వ్రాయవలె ననుకొంటున్నాను. మీ గ్రంథము అంతా నాకు యిప్పించండి. నాపుస్తకానికి ఉపయోగించు కొంటాను అన్నారు. అంతే అడిగిందే ఆత్రముగా పంతులుగారు తమగ్రంథాన్ని ఆ కాస్తులిగారిచేతికి యిచ్చినారు.

ఆకాస్తులిగారు పంతులుగారు వ్రాసుకొన్న ఉదాహరణ లన్నీటికి మాత్రాలు గ్రామికుములో తయారుచేయించి అచ్చువేయించినారు. ఆపుస్తక

ములో పంతులవారి పేరయినా ఆత్రాహ్మణుడు చెప్ప లేదు.

* * *

రాజమహేంద్రవరము పంతులవారిలో నేను వెళ్లినాను. అక్కడ భారరాజు సంకటకృష్ణరావు గారు పంతులుగారిదగ్గరకు వచ్చి ఆవ్యాకరణములో పంతులవారి పేరయినా ఆకాస్తులివారు వేయలేదని భిన్నమందిపడిపోయినాడు.

పంతులుగారు పకపక నవ్వినారు. కృష్ణరావు గారి పిపుతట్టి “నాపే రెండుకు? నాకు పేరు అక్కర లేదు. నానాదాన్ని ఆకాస్తులివారు లోకములో పారచేసినారు. నా కదే తృప్తి” అన్నారు.

అంతటితో కృష్ణరావుగారు ఊరుకొలేదు. ఏదో మట్లాడినారు.

పంతులుగారు గంభీరముగా “అక్షరాలు కని పెట్టినవాడిపే రెవరికయినా తెలుసునా? అట్లాగే నా క్షర లోకానికి తెలిస్తే ఏం తెలియకపోకే ఏం” అని మందలించినారు.

* * *

పంతులుగారి పేరు అయినా ఉదాహరించలే దంటే నానా చాలా కష్టముచేసింది.

ఆపుస్తకము పీఠిక చూదామని తీసినాను.

ఆపుస్తకానికి ఒక వీరగ్రాంథికుడు—చిత్తూరు తల్లా ఆయన—ఉపోద్ఘాతము వ్రాసినాడు. వీరగ్రాంథికు డనడములో నా అభిప్రాయము వీరశైవులు వీర వైష్ణవులు అన్నట్టు.....

ఆవీరగ్రాంథికుడు పుస్తకము వ్రాసినానని ప్రకటించుకొన్న కాస్తులివారిని గురించి వ్రాస్తూ “అనన్య సామాన్యపండితుడు” అని కితాబు యిచ్చినాడు. అది చూసి నేను నవ్వుకొని పంతులుగారికి చూపించినాను.

పంతులుగారు “అనన్య! రానిభావలో వ్రాస్తే వచ్చే అనర్థకము ఇదేమిట” అని చెంటనే పుస్తకము వ్రాసిన కాస్తులివారిని పిలిపించి “అనన్యసామాన్య పండితుడు” అనేకబ్బము చూపించినారు. పంతులు గారు అంతటితో ఊరుకొలేదు. ఆకీతాబు కాస్తులి గారి కిచ్చిన వీరగ్రాంథికుడికినూడా చెప్పినారు.

కాని ప్రయోజనం... ఇప్పటికీ ఆతప్పు అలాగే ఉపోద్ఘాతములో ఉంది.

* * *

బెజవాడ స్టేషనులో నేనూ పంతులుగారూ రైలు ఎక్కి పోతున్నాము.

ఉన్నవ లక్ష్మీవారాయణ పంతులుగారు కనిపించినారు. అంతే; రామమూర్తి పంతులుగారు ఎక్కా యోకిపోయి వారిని కలుసుకోన్నారు. వారు మా అదృష్టవశాత్తూ తెనాలి వెళుతున్నారు. మేమున్ను తెనాలి బయలుదేరి వెళుతున్నాము. రైలు ఎక్కినాము. కూర్చున్నాము. ఇక పంతులుగారు “మాలపల్లి”లో గుంటూరు జిల్లా మెట్టతాలూకాల ప్రయోగాలను గురించి చర్చించినారు.

“మీ మాలపల్లి రెండో పేజీలో శుమ్మసీకలు ఎక్కిరస్తున్నవి అనే ప్రయోగము ఒకటివుంది. ఎక్కిరావడము అనేది పెరుగుతున్నది అనే అర్థములో వ్రాసినారు. ఈ ప్రయోగము వ్యవహారములో మాత్రమే ఉందా లేక ఏదయినా గ్రంథములో చూచినారా” అని ప్రశ్నించినారు. లక్ష్మీవారాయణగారు తమ కావితమును తెలియదనీ తమ ప్రాంతాలలో అవాడుక ప్రతికైతున్నా చేస్తాడనిపిస్తే చెప్పినారు.

పంతులుగారు కొంతసేపు ఆయావిషయాలను గురించి మాట్లాడి “కాంగ్రెసువారు నామతాన్ని అంగీకరించవలెను. నామతాన్ని అంగీకరించేట్లయితే అచిరకాలములో కాంగ్రెసు జయిస్తుంది” అన్నారు.

లక్ష్మీవారాయణగారు ఎందువల్ల - ఏలాగు? అని ప్రశ్నించినారు.

“అయితే వినండి ... మీ స్వరాజ్య ఉద్యమములోకి ప్రజలందరూ రావలెననేట్లయితే ప్రజలందరూ మీ ఉద్యమాన్ని యందుగా అర్థముచేసుకోవలెను. మీరు ప్రతి గ్రామమూపోయి ప్రచారముచేయలేరు. అంతేకాదు అట్లాచేయడానికి అంతరాయాలూమాడా వస్తవి. మీ ఉద్యమ మంతా వ్రాతతోనూ కరపత్రాలు ప్రకటించడముతోనూ సాగవలెను. మీ రిప్పుడు రెండుకోట్ల దెబ్బలెత్తులనుండి ఆంధ్రులను విద్యావంతులనుచేయడానికి నామతము అంగీకరించేట్లయితే ఒకమాసమురోజులలో సాగ్యమవుతుంది. ముందుగా వ్యావహారికభాషలో మీ కరపత్రాలవన్నిటిని వ్రాసి అచ్చొత్తించండి. ఆతరువాత తెలుగుఅక్షరాలా గుణితమూ ప్రతివారికీ నేర్పడానికి గ్రామాని కొకప్రచార కుట్టి ఏర్పాటుచేయండి. అక్షరాలా గుణితమూ మా మాటలు తెలివిలేటలుగలవాడు నేర్చుకోడానికి వారము పదిరోజులకన్నా ఎక్కువ పట్టును. ఎప్పుడయితే అక్షరాలా గుణితమూ వచ్చిందో అక్షరమునంచి మీ కరపత్రాలూ మొదలయినవి చదువుకో గలుగుతాడు. ఇంతకన్నా దేశములో విద్య వాసింపచేయడానికి ముఖ్యమార్గము లేదు. మీరివనికి పూనుకోవలెను. ఈ విధముగా బాల్కనురాష్ట్రాలలో యుద్ధము అయిపోయినతరువాత చేసినారు. నేను ఆవిషయమంతా చదివినాను. బాల్కనురాష్ట్రాలలో ఆరుమాసాలలో విద్యాభ్యాసంతో అంతా తోలిగిపోయింది. మీరు చేయవలెనునుమా ఈపని” అన్నారు పంతులుగారు.

పాపము పంతులుగారు అనేకమందిని అనేక సమలకు ప్రోత్సహించినారు. కాని ఆయాపనులు చేసినవారు అరుదు.

బాంకులదివాలాలు

(రిజర్వు బాంకు వారి చిత్తు బిల్లు)

శ్రీ కొచ్చెర్ల కోట సత్యనారాయణమూర్తి

“ఈడుపుపంటలకో ఉబ్బుఖాయిలాలనుచ్చాయి” అని గోదావరి జిల్లాలో వకసా మెత వుంది. ఆర్థికపరిస్థితులు అభివృద్ధియైనకొద్దీ దేశంలో బాంకులు కూడా అభివృద్ధికొవడం, అందులో పరపతి బాంకులు, గ్రామీ రసఖా బాంకులు, సారీక్రామిక బాంకులు మొదలైన నానావిధాలైన బాంకులు అభివృద్ధి కొవడం, ఆవ పరమైంది. దానితో బాటు బాంకుల పేరుకెప్పి మోసాలు, దివాలాలు, వేలకొద్దీ ప్రజ నష్టపడడం రప్ప టంలేరు. కాని మనదేశంలో వేసంగులలో వేలకొద్దీ గ్రామాలు అగ్నిప్రమాదాలవల్ల రసూలపడడం నుంచి మనం ఎంత ఆక్రద్ధ మాసిస్తున్నా మో, అలవాటుపడి పున్నామో, ఈ బాంకుల దివాలాలను గురించి, ఇందు వల్ల వేలకొద్దీ కుటుంబాలు కూలిపోవడం నుంచి కూడా ఆవిధంగానే అలవాటు పడ్డాము. బాంకు లంటే ఏమిటి? బాంకుల దివాలాలను మోసాలను వారించడానికి సాధనారేమిటి? అని ఆలోచించడం కూడా మానివేళాము. తెలుగుదేశంలో వక జిల్లాజడ్డి కోర్టులో ఈమధ్య ఒక బాంకు దివాలాలను గురించి విచారణ జరిగే సందర్భంలో హనుమంతరావు అను వక ముసలి వ్రాహ్మణుడు, రసకుప్ప దంత ఆ బాంకులో పెట్టినది వలవల ఏద్యంగా, “ఈనాడు ఈ జిల్లాలో ఎంతమంది హనుమంతరావులు ఈ బాంకు దివాలాలవల్ల ఈవిధంగా ఏడుపున్నారో” అని జడ్డి తన తీర్పులో వ్రాశాడు. కాని అగ్నిప్రమాదాలతో బాటు, అంటువ్యాధులతో బాటు, బాంకు దివాలాలను కూడా కర్మసిద్ధాంతానికి మడిపెడుతున్నాము, మనం-

మనదేశంలో ఈమధ్య సర్వసామాన్యమైన బాంకు దివాలాలను గురించి వాటిని వారించే సాధ

నాలను గురించి రిజర్వు బాంకు వారు వక నిర్ణయిల్లును తయారు చేసి ఇండియా గవర్న మెంటు వారికి నివేదిం చారు. దానిని ఇప్పుడు బాంకుల, ప్రజల, అభిప్రాయం కోసం దేశంలో ప్రచురణలో పెట్టారు. మనదేశంలో పున్న బాంకుల విధానం ఎట్లావుంది? వాటిలో ఇప్పు డున్న లోపాలేమిటి? ఇన్ని దివాలాలకు కారణం లేమిటి? వాటిని ఇక ముందు నివారించడానికి రిజర్వు బాంకు మార్చిస్తూ పున్న సవరణ లేమిటి? రోగం పోగొట్టడానికి వేసిన మార్తవల్ల ప్రాణానికి ఉపద్రవం కలిగినట్లు, ఈ సవరణలవల్ల అసలు బాంకుల అభివృద్ధికే ముప్పు రాదుగదా? నేడు దేశంలో బాంకులలో ఆగవడు తూపున్న లోపాలకు, వాటి అల్లెగారు, అని చెప్పడగ్గ రిజర్వు బాంకు ఎంతవరకు బాధ్యురాలు? ఇది మనం ఆలోచించవలసిన విషయాలు మన బాంకింగు విధానాన్ని గురించి ముందుగా ఒకటి రెండు ముక్కలు చెప్పాలి.

(1) రిజర్వు బాంకు మన బాంకింగు విధానానికి కేంద్రసంస్థ. దేశంలో పున్న పరపతి విధానాన్నీ నాణేల చలామణీ విధానాన్నీ దేశాభివృద్ధి కనుమూలంగా సరి యైన మార్గాలలో నడపడం దాని ప్రధానకర్తవ్యం. దానికి కూడా వాటాదార్లు ఉన్నారు; అది కూడా వాటా దార్ల బాంకే. కాని లాభాలు సంపాదించడం దాని ముఖ్యోద్దేశం కాదు. లాభాలకోసం ఇతర బాంకు లతో పోటీకి రాదు. అది బాంకులకు బాంకు. తన మెంబర్లైన బాంకులకు అప్పరిక్తుంది; డబ్బు రవాణా చేసి పెడుతుంది; అల్లెగారి మోస్తరుగా వైమండి కర్ర పెత్తనంచేసి, ఇతర బాంకులలో రిప్పలుపడుతూ, శ్రీరంగనీతు లుపన్యసిస్తూ వుంటుంది. అదిగాక,

ఇండియాగవర్నమెంటు, వివిధరాజధానుల గవర్నమెంటు, బాంకింగుపని నిర్వహిస్తుంది.

(2) ఆర్యత్త చెప్పవలసినది వర్తకపుబాంకులు. వాటిలో ముఖ్యంగా చెప్పవలసినది ఇంపీరియలుబ్యాంకు. దేశమంతటా 320 పైగా బ్రాంచి ఆఫీసులు, ఇంకా ఎన్నో సబఆఫీసులు వుండడంవల్ల దానికి ఎంతో బలమూ ప్రాధాన్యతా కలవు. రిజర్వు బాంకు లేనిచోట్ల దాని కిది ఏజెంటుగా పనిచేస్తూవుండడంవల్ల గవర్నమెంటుబాంకు అన్న గౌరవం దీనికి ఇంకా పోలేదు.

(3) ఎక్స్చేంజ్ బాంకులు ముఖ్యంగా విదేశవర్తకం సదుత్తునువి, చార్టర్డ్, మెర్కంటైలు, సేవలు వహిస్తాయి; ప్రస్తుతం వీటిసంఖ్య ౧౯. ఇవన్నీ కూడా ఇతర దేశాలలో రిజర్వు ఆయిన విదేశీబాంకులే. అర్థబలమూ, అధికారులప్రామా కలిగి, వుండడంచేత మన విదేశవాణిజ్యంలో వీటిచే పైచెయ్యిగా వుంది. తమడిపాల్కు అప్పలమాకూడా వీటిరేట్లు దేశవారీ బాంకుల రేట్లకన్న చాలాతక్కువగా వుంటాయి. మన విదేశవర్తకం వీరి గుర్తింపుకొని చెప్పవచ్చును.

(4) దేశవారీ బాంకులలో 'షెడ్యూలు బాంకులు' ముఖ్యమైనవి. రిజర్వుబాంకు చట్టంప్రకారం, వమాలైన మూలభవమూ రిజర్వ్యాకలి ౫లక్షల రూపాయలకు పైగా కలబాంకులను "షెడ్యూలుబాంకులు" అని వ్యవహరిస్తారు. ఈ షెడ్యూలు బాంకులన్నీ రిజర్వుబాంకులలో కొంతకనీసం రొక్కం నిలవవుచు కోవాలి. ప్రతివారమూ తమ వ్యాపారాలనునుండి వారూపక్రీలలో స్టేటు మెంటు ప్రకటించాలి. ఇట్టి నిబంధనలు ఇంకా కొన్ని వున్నాయి. వాటికి కావలసినప్పుడు రిజర్వుబాంకు, గవర్నమెంటువల్ల రా ప్రతాల హామీ మీద దేశంలో అప్పలిస్తుంది; చువకరేట్లకి దేశంలో ఒకచోటునుంచి మరొకచోటికి ద్రవ్యాన్ని రవాణాచేసి పెడుతుంది. వీటిలో ముఖ్యంగా చెప్పదగినది వెంట్రలు బాంకు, బాంకు ఆఫ్ ఇండియా, అలహాబాదుబాంకు, బాంకు ఆఫ్ బరోడా, పంజాబు సేవలుబాంకు. వీటిని "విదుపెద్దబాంకులు" అని వ్యవహరించడంకద్దు. వీటిలో ఒక్కొక్కదానికి ౫లక్షల రూపాయలకు మించి డిపాజిట్లు ఉన్నాయి. ఇవిగాక చిన్న షెడ్యూలు బాంకు

లెన్నో వున్నాయి. ఇంపీరియలుబాంకు, ౧౯ ఎక్స్చేంజ్ బాంకులు కాక, దేశవారీ షెడ్యూలుబాంకుల సంఖ్య 32. ఈ చిన్న షెడ్యూలు బాంకులకు పెద్ద బాంకులతో పోటీవల్ల ఒత్తిడి కలుగుతూ వుంటుంది. డిపాజిట్లకూ అప్పలమాకూడా వీటిరేట్లు పెద్దబాంకుల రేట్లకన్న అధికంగా ఉండకూడవు. ప్రజలకు బాంకుల యెడల వమ్మకం చెడినప్పుడు ఆ చెబ్బ ముందుగా వీటికి తగులుతుంది.

(5) ఇవికాక మూలభవమూ రిజర్వులూ కలిసి ౫ లక్షల రూపాయలకు తక్కువగా వుండడంచేత షెడ్యూలు బ్యాంకుల వీధులోకి రాని చిన్న బాంకులున్నాయి. వీటిని చేరుకు బాంకులని వ్యవహరించివా, ఇవి అచేకగోత్రాలూ, ఇంటిపేర్లూ కలిసిన కలగూర గంపవంటివి. నిధులనీ, చీట్టిఫండులనీ, పరస్పరసహాయ కార్యకేనిధులనీ ఇత్యాది పేర్లుగలవి. వీటికిగిగతులనునుంచి రిజర్వుబాంకువారు ఈమధ్య దర్యాప్తుచేసి కొన్ని సంగతులు ప్రకటించారు. ౧౯3౮-వ సంవత్సరాంతానికి ఇట్టివి మనదేశంలో ౧౪౨౧ కలవు. అందులో ౫౦ వేల రూపాయలకు మించిన మూలభవమూ, రిజర్వులూ కల బాంకులు ౨3౬ మాత్రమే. అంతకు తక్కువ వుండే బాంకులసంఖ్య ౧౧౮౫! అనగా మనదేశంలో నూటికి ౮౪ బాంకులు ౫౦ వేల రూపాయలకన్న తక్కువ మూలభవమూ, రిజర్వుఫండులతో పనిచేస్తున్నాయి!

రూ. ౫౦ వేలకు పైనా, రూ. ౫ లక్షలకు తక్కువ ౨3౬ బాంకులలో:—

రూ. ౫౦ వేలకు రూ. ౧ లక్షకూ మధ్యవున్న గానూ వున్న బాంకులు ౧3౫

రూ. ౧ లక్ష రూ. ౨ లక్షలకూ మధ్యవున్నవి ౬౫

రూ. ౨ లక్షలకూ రూ. ౪ లక్షలకూ మధ్యవున్నవి ౨2

రూ. ౪ లక్షలకూ రూ. ౫ లక్షలకూ మధ్యవున్నవి ౯

కొనట్టి ఇప్పటిపరిస్థితులనుబట్టి ఈ ౯ మాత్రమే కేంద్రలో షెడ్యూలుబాంకులు కాగిరిగితిలోవున్నాయి.

మిగతా ౧౧౮౫ చిన్న బాంకులలో:—

మూలభవమూ నిలవా కలిసి రూ. ౫ వేలకు లోపుగా వున్న మరీ చిన్న బాంకులు 322

యా. ౫ వేలమా యా. ౧౦ వేలమా మధ్యపున్నవి ౨౩౬
యా. ౧౦ వేలమా యా. ౨౦ వేలమా మధ్యపున్నవి
౨౩౭

ఈ చిన్న బాంకులలో కొన్నిటి మూలధనం
కొన్ని వందల రూపాయలకు మించదు. మూలధనం
వహించేయవంకోసం అవి యిచ్చేకమీవును వర్తకా
ఖర్చులు అధికం. వచ్చిన లాభాలు వాటాదార్లకే
పంచిపెట్టడంవల్ల వాటిరెజర్వుఫండు బహుస్వల్పం.
రెజర్వుఫండు ఉన్నట్లు పైటుమెంటులో అగపడ్డా అది
ఏకావరో, లాభంలోనుంచి కేరుచేయవడ్డదనునో,
కొదో, తెలియదు. అయితే ౧౯౩౬-వ సంవత్సరపు

సాధారణంగా:—

కంపెనీఆక్ట ౨౩౭-బి సెక్షను ప్రకారం యా. ౫౦ వేలకు
తక్కువగా మూలధనము వహించిన చిన్న బాంకులు
ఇకముందు పని ప్రారంభించగూడ దన్న నియమం
పుండడంవల్ల ఇట్టిచిన్న బాంకులసంఖ్య ఇక హెచ్చదాని
కవకాశంలేదు. పైగా, చిన్న బాంకులన్నీ తమ
నికరలాభంలోనుంచి నూటికి ౨౦వంతులు రిజర్వుఫండు
కు మార్చాలన్న నియమం ఆచట్టం ౨౩౭-క-సెక్షనులో
పుండడంవల్లమాదా ఇకముందు క్రమంగా పరిస్థితులు
చక్కపడవచ్చును.

ఈ బాంకుల డిపాజిట్లు చాలావరకు దీర్ఘ వాయి
దాలమీద తిరిగి ఇయ్యవలసినవి. వీటిరొక్కం నిలవ
బహుశక్తుక. అయితే దీర్ఘ వాయిదా డిపాజిట్లు

పేరుపడ్డ ఇంగ్లీషుబాంకులు, తమ డిపాజిట్లలో నూటికి:—	ఇండియాలో షే షూలు బాంకులు; తమ డిపాజిట్లలో నూటికి:—	షే షూలు చీట్లలో చేరవలెన్న బాం కులు, తమ డిపాజిట్లలో, నూటికి:—
౧౦ వంతులు రొక్కం,	౧౩ వంతులు రొక్కం,	౧౩ వంతులు రొక్కం,
౫, లేక ౬ వంతులు అడగడంతోలే చేతికంటే పెట్టుబడ్డ,		
౧౫ వంతులు గవర్న మెంటు ప్రెజరీ బిల్లులు, వర్తకంవగైరా బిల్లులలో పెట్టుబడ్డ,	౬ వంతులు గవర్న మెంటు ప్రెజరీ బిల్లులు, వర్తకంబిల్లులువగైరాల లో పెట్టుబడ్డ,	
౩౦ వంతులు గవర్న మెంటుప్రత్రాలు, కంపెనీవాటాలు, ఇతర బాంకుల డిపాజిట్లు, వీటిలో పెట్టుబడ్డ,	౫౦ వంతులు గవర్న మెంటుప్రత్రాల మీద, ఇతరకంపెనీల వాటాలు వగైరాలమీద పెట్టుబడ్డ,	౧౯ వంతులు గవర్న మెంటుప్రత్రా లు, వాటాలు వగైరాలలో పెట్టుబడ్డ,
(ఈ ౬౦ వంతులు పైకం ఇంచుమించు త్యరలో చేతి కందుతుంది.)	(ఈ ౬౯ వంతులు పైకం ఇంచు మించు త్యరలో చేతికి అందుతుంది.)	(ఈ ౩౩ వంతులు పైకం ఇంచు మించు చెంటునే చేతికి అందుతుంది.)
౪౦ వంతులు ఇతర అప్పులు ఈ విధంగా విభాగించుకుంటాయి. మొత్తం డిపాజిట్లలో మూల ధనమూ నిలవా కలిసి నూటికి ౬ వంతులుంటాయి.	౩౧ వంతులు ఇతర అప్పులు ఈ విధంగా వినియోగిస్తున్నాయి. మొత్తం డిపాజిట్లలో మూల ధనమూ నిలవా కలిసి నూటికి ౧౩ వంతులుంటాయి.	౬౮ వంతులు ఇతర అప్పులు. ఈ విధంగా వినియోగించుకుంటాయి. మూలధనమూ నిలవఫండు కలిసి మొత్తం డిపాజిట్లలో నూటికి ౩౧.౩ వంతు లుంటాయి.

పాతాన్తుగా తిరిగి ఇయ్యవలసిన అవసరం ఉండదు కాబట్టి ఎవ్వటి కష్టము నిల్వరొక్కం విశేషంగా ఉండవచ్చునని తేలికపాటి ఉద్దేశ్యమే యుంటుంది. ఈదిన్న బాంకుల పెట్టుబళ్లలో, అడిగిన వెంటనే ప్రకం చేతికందే పద్ధతులు బహువ్యవస్థం. అటువంటి పెట్టుబళ్లలో గవర్నమెంటు ప్రతాలమీద అప్పులు ముఖ్యంగా చెప్పతగ్గవి. ఈ బాంకుల అప్పులు చాలావరకు ప్రైవేటు పార్టీలకు ప్రోపోజ్టుమీద ఇచ్చినవి. అందులో ఆ బాంకుల డైరెక్టర్లకు ఇచ్చిన అప్పులు కూడా విశేషం ఉండవలసివచ్చును. ఈ అప్పులలో కొన్ని హామీ కలిగి; మరికొన్ని హామీ లేనివి. ఈ బాంకు లిచ్చిన అప్పులలో, చాలాకాలంనుంచి నిలవవుండే వడ్డీయైనా సమూలుగాని బండ్లపద్ధతులు చాలా వున్నాయి.

మొత్తంమీద బాంకులంటే ప్రజలకు సమ్యక్తం చెడిపోయినవలెనాలో ఈదిన్న బాంకులకు ముందు ఒత్తిడి కలుగకమానదు.

దేశమంతటలోనూ మద్రాసులోనే ఈదిన్న బాంకులు ఎక్కువ శ్రృష్టికరంగాను పొదుపుగాను లాభప్రదంగాను పనిచేస్తూవున్నట్లు తెలుస్తుంది. బంగళారాజధానిలో మిక్కిలి నష్టప్రదంగా పనిచేస్తున్నాయి. ఏళ్లకొద్ది ఆ నష్టాలు పూడటం లేదు.

(౧) ఈ సంస్థలన్నిటికంటే ముఖ్యంగా చెప్పతగ్గవారు దేశపాఠీ పెట్టుబడిదారులు, మార్వాడీలు, సాహుకార్లు, నాటుకోట చెట్టియార్లు వగైరాలు— ఇండియాలో జరిగే వర్తకవ్యాపారాలలో నూటికి ౯౦ వంతులు పిరిచేతులమీదనే నడుస్తున్నట్లు తెలుస్తుంది. వీరు బాంకువ్యాపారంతో బాటు ఇతరవ్యాపారాలు కూడా చేయవలసివచ్చును. వీరిది చాలావరకు తమ స్వంతమూలధనం. వీరిలో కొందరివ్యాపారం పిరిచి పెనుమూలు బాంకులను కూడా మించివుంది. ఆ వ్యాపారాన్ని నడిపి సరియైన లెక్కలు వైటికి రావు. వైట పెట్టడానికి వారిస్థితిపడదు.

(౨) ఇవిగాక పరపతి బాంకులు, భూమితనఖా బాంకులు, పోస్టాఫీసు సేవలను బాంకులు, ఇన్సురెన్సు కంపెనీలు, చిన్న చిట్టి ఖండు అఫీసులు వగైరా సంస్థలు

కలవు. పరపతి బాంకులలో గ్రామ ప్రైమరీ సంఘాలు, బల్లా కేంద్ర సంస్థలు, ప్రెసిడెన్సీ బాంకులు — ఈవిధంగా అంతుకులు వున్నాయి. భూమితనఖా బాంకులు మనరాజధానిలోనే విరివిగా పనిచేస్తున్నాయి.

మన బాంకింగు విధానం ఈ విధంగా వుంది. మనదేశంలో బాంకింగు పద్ధతుల అభివృద్ధి ఇంకా మిక్కిలి బాల్యావస్థలోనే వున్నదని చెప్పక తప్పదు. బాంకులలో డబ్బు నిలవవుంచుకునే అలవాటు ఇచ్చట ఇంకా బాగా అభివృద్ధికాలేదు. అమెరికాలో ప్రజలు బాంకులలో దాచుకున్న ప్రకం లెక్కనై దామాషాయని తల ౧% యా, ౧౨% చొప్పున వచ్చింది; గ్రేటు బ్రిటనులో దామాషాయని తల ౧% ౨౫/- చొప్పున వచ్చింది; కాని ఇండియాలో తల ౧% యా, ౧౦ మాత్రమే వేరింది! బాంకింగు పద్ధతులు అభివృద్ధి కావడం దేశాభివృద్ధికి మిక్కిలి అవసరం అని వేరే వ్రాయనక్కరలేదు. బాంకులు తమ డిపాజిట్ల ప్రకారం వడ్డీ కస్కుర్తి వడి దీర్ఘ వాయిదా అప్పులలో ముడి పెట్టుకుని కూర్చోవడంలో అనేక ఇబ్బందులున్నాయి. అనేక బాంకులు ఈవిధంగా ఎన్నో చిక్కులపా లవుతున్నాయి. తమ డిపాజిట్లలో నూటికి ౩౫ వంతులు ప్రెకాన్ని గవర్నమెంటు ప్రతాలు వగైరా ఒకటో రకం హామీలమీద అప్పలిచ్చి ఆవిధంగా ప్రకం అదమకి అందుబాటులో వుంచుకోవడం వేమం. అట్టి బాంకులమీద ప్రజలకు సమ్యక్తం కుదురుతుంది. అవసరం వచ్చినప్పుడు రిజర్వు బాంకువారు అట్టి బాంకులకు ఆ ప్రతాల హామీలమీద ములభంగా అప్పు రియ్యగలరు. అది ఎంతో లాభకరమైన విషయం. అంతే గాదు: చిన్న చిన్న బాంకులు క్రమంగా వికస్యమై బలమై నిలకడా కుదుర్చుకోవడం ఎంతో అవసరం. కట్టెలమోపు విడిపోయినప్పుడు ఒక్కొక్క కర్రను ములభంగా విరువవచ్చును; మోపుగా కట్టితే ములభంగా విరువలేదు, అన్న పూర్వపు కథ వీటికి హడా వర్తిస్తుంది. అదిగాక, ద్రవ్యాన్ని కూడితెట్టి బాంకులలో నిలవ వుంచుకునే అలవాటు ప్రజలలో అభివృద్ధి కావాలి. అందుకు తగిన ప్రోత్సాహం ఇయ్యడానికి బాంకు సంస్థలూ ప్రభుత్వమూ

మాదా అన్ని విధాలా సాయపడాలి. ఇట్టి సంస్థలపై ప్రజల కింకా నమ్మకం కుదరకనే వారిలో వారు స్వయంగానే అప్పు లిచ్చుకుని వమాలు చేసుకుంటున్నారు. తక్షణ కొకతూరి సంభవిస్తూ వున్న బాంకు దివాళాలవల్ల బాంకు లంటే ప్రజలకు నమ్మకం చెడిపోయింది. దేశంలో వున్న బాంకింగు విధానాన్ని సరియైన పద్ధతులమీద నడపవలసిన బాధ్యత ప్రభుత్వంమీద వుంది. బాంకుల అభివృద్ధినిగూర్చి ప్రభుత్వం ఎంతమట్టుకు కఠియతేజోని చట్టనిర్మాణంవ్వారా ఎట్టి నియమాలను నిర్వహించాలను విధించవచ్చును? అన్న విషయమై అభిప్రాయభేదాలున్నాయి. సాధారణంగా బ్రిటిషుఅభిప్రాయం, బాంకులకు సర్వస్వతంత్రం ఇచ్చి వాటినిసరియైన పద్ధతులమీద అభివృద్ధి చెందనీయాలి - అని. బ్రిటిషు బాంకులు ప్రపంచానికంతకూ ఆదర్శప్రాయంగా ఇన్నాట్లూ అభివృద్ధికొవడం వారి అవ్యుత్తం. జర్మను, అమెరికను, వనరాబాంకులు అట్లాగారు. గవర్న మెంటువారు కఠియతేసుకుని వాటిని సరియైన పద్ధతులమీద అభివృద్ధిచెయ్యాలి అని ఆయా దేశాలవారి అభిప్రాయం. ఇండియాలో, ౧౯౩౬ లో ప్యాష్టైన కంపెనీ సవరణ చట్టంలో, బాంకులనుమాదా కంపెనీలుగా పరిగణించి వాటి కర్వరహారాలనుగురించి కొన్ని నియమాలు ఏర్పాటుచేశారు. రిజర్వుబాంకు ఆర్డర్ ప్రకారంమాదా పెన్షన్లుబాంకులమీద కొన్ని నియమాలు విధింపబడ్డాయి. ఇర్రోగూ నిరుగూ డిక్షిగిఇండియాలో సంభవించిన అనేక బాంకుల దివాళాలనుబట్టి చూస్తే ఇంకా కొన్ని నిర్వహణలు అవసరమనీ, ప్రత్యేకంగా నకఇండియనుబాంకుచట్టాన్ని ప్యాసుచేయడం ముఖ్యమనీ రిజర్వు బాంకువారు కమిషన్ డిసెంబరులో ఒక చిత్తుల్లను తయారుచేసి ఇండియా గవర్న మెంటుకు నివేదించారు. అది ఇప్పుడు ప్రజల ఆలోచనకోసం, సలహాకోసం, విమర్శనలకోసం ప్రచురణలో వుంది.

(౧) బాంకులలో డబ్బును రామకుశేవారికి సాధ్యమైనంతవరకు నష్టం కలగకుండా చేయడమే అసవరణల ముఖ్య ఉద్దేశ్యమని వారు చెప్పుకున్నారు. ఎక్కువ వడ్డీకి ఆశపడి తమ ద్రవ్యాన్ని సంరక్షి

స్తువమైన బాంకులలో ఉంచుకునేవారిని కాపాడడం ఎప్పుడూ దుస్సాధ్యమైన పనే; కాని బాంకు అనే సంస్థకు ఆవ్యాపారంవల్ల కొంతవరకైనా లాభం ఉంటుందిచగల ప్రాణా, అర్థబలమూ, మూలధనమూ, వుంటాయి. అవి లేని బాంకులకు బాంకింగు వ్యాపారం చేయడానికి అర్హత లేదు.

(౨) పైగా వాటి పెట్టుబడులు గడ్డ కట్టుకుపోయే బంధపద్ధతులుగా వుండరాదు. బాంకులు దివాళా తీసినప్పుడు వాటి పెట్టుబడ్లు కొంతవరకైనా అదనుకు చేరి కంటేటట్లుగా వుండాలి. అందుకోసం బాంకులు ఇచ్చే అప్పులకు కొన్ని నియమాలను ఏర్పాటుచేయడం అవసరం.

(౩) బాంకులు దివాళా తీసినప్పుడు పోగా మిగిలిన మొత్తం సాధ్యమైనంత క్వరలో, తక్కువ వ్యయప్రయాసలకు డిపొజిట్లగు అందాలి. అందుకు లెగిన ఏర్పాట్లు చేయడం అవసరం.

ఈ ఉద్దేశాలతో రిజర్వుబాంకువారు చేసిన మూచన లేమిటంటే:-

(౧) 'బాంకు', 'బాంకు', 'బాంకింగు వ్యాపారం,' అన్న పదాలకు స్పష్టంగా అర్థంచెప్పాలి అనీ, బాంకుల కర్తవ్యాలను స్పష్టంగా నిర్వచించాలి అనీ వారు మూచించారు. ఆ అర్థం స్పష్టంగా లేక పోవడంవల్ల అనేక బాంకులు చట్టవిరుద్ధమైన వ్యాపారాలు చేయడానికి అవకాశం కలుగుతోంది; అందువల్ల బాంకులదివాళాలు సామాన్యమై ప్రజలకు నష్టం కలుగుతోంది, అని వారివాదము. బాంకింగువ్యాపారం చేసేసంస్థలు రెమిటెన్సలో బాంకర్లు అని స్పష్టంగా నిర్దేశించాలి; బాంకింగువ్యాపారంచేసేసంస్థలు ఇతర విధములైన వ్యాపారాలు చేయగూడదు.

(౨) ఇండియనుకంపెనీచట్టం ౨౭౭-బి-పెక్కు సుప్రకారం, ౧౯౩౭ జనవరి ౧౫-వ లేదీ తర్వాత రిజర్వరీ ఆయన బాంకుల మూలధనం కనీసం ౫౦ లక్ష రూపాయలుండాలని నిర్ణయించారుగాని అంతకు పూర్వమేవున్న బాంకులు అంతకన్న స్వల్పంగా మూలధనంవున్నప్పటికీ పనిచేయవచ్చును. అది గొప్పలోపము. అసలు ౫౦ లక్ష రూపాయల పరిమితిమాదా చాలదు.

పెన్నులు బీట్టులో చేరని చిన్న బాంకుల మూలధనం ఇంకా చాలా తక్కువగా వున్నట్లు ఇదివరకే చెప్పివున్నాము. ఈ చిన్న బాంకులు ఎక్కువ వడ్డీలిచ్చి డిపాజిట్లను ఆకర్షించాలన్న ఉద్దేశ్యంతో పెద్దపట్టాలలో త్రాంచి ఆఫీసులు పెడుతున్నాయి. చిన్న స్థలాలలోను పెద్ద స్థలాలలోను పనిచేసే బాంకుల కనీసం మూలధనం వేర్వేరుగా వుండడం అవసరం. చిన్న చిన్న బాంకులు మిక్కిలి దూర ప్రదేశాలలో త్రాంచి ఆఫీసులను స్థాపించరాదు. బాంకింగు కంపెనీలు పని ప్రారంభించడానికి పూర్వం కనీసం ఒక లక్ష రూపాయలైనా మూలధనం వసూలై యుండాలి. బాంకాయి కలకత్తలలో ఏర్పాటుచేయబడ్డ ఆఫీసులలో ఒక్కొక్క ఆఫీసుకు కనీసం 3 లక్షల రూపాయలు మూలధనం వసూలు కావాలి. ఒక లక్ష జువ్వల వున్న పట్నంలోని ప్రతి ఆఫీసుకీ ప్రత్యేకంగా రెండు లక్షల రూపాయలు మూలధనం వసూలై యుండాలి. ఇరవై లక్షల రూపాయలు మూలధనమా రిజర్వులూ లేని బాంకులు ఇతర రాష్ట్రాలలోగాని సంస్థానాలలోగాని ఆఫీసు లుంచ గూడదు.

(3) అనేక బాంకులకు మూలధనంకింద పెద్ద మొత్తం కానికంటే నిర్ణయించబడ్డప్పటికీ క్రియలో బహుస్వల్ప మొత్తంలో పని ప్రారంభించడం ఆచారమై యుంది. బాంకుల మూలధనంలో సగమైనా వసూలుకాకుండా అది పని ప్రారంభింపరాదు.

(4) బాంకులు తమ డిపాజిట్లను సుపూర్తిగా అప్పలకింద లోకులకు పంచిపెట్టడం చాలా అపాయకరమైన పద్ధతి. ఆ అప్పలు అదనుకు వసూలుకాక బాంకులకు ప్రాజోప్రదవం కలుగుతుంది. అందులో కొంతభాగమైనా వెంటనే వసూలు అయ్యేట్లు రొక్కరూపంగానూ, గవర్నమెంటు పత్రాలవగైరాల మామీదా వుంచడం అవసరం. బాంకుల మొత్తం డిపాజిట్లలో నూటికి కనీసం 30 వంతులైనా ఆవిధంగా అందుబాటులో వుండేట్లు చట్టంలో ఏర్పాటు చేయాలి. బాంకులు అప్పలిచ్చే గవర్నమెంటు పత్రాలలో సగపాలు 10 ఏళ్లలో తీరిపోయేవిగా వుండాలి. ఏమంటే స్వల్పవాయిదా పత్రాలవలన విశేషంగా తగ్గడం హెచ్చడం ఉండదు.

ఈ కనీసం 30 వంతులు కూడా గవర్నమెంటు పత్రాలలో వుంచి వాటిమీద తిరిగి అప్పలు తీసుకునే అభ్యాసం వుండగూడదు. మిక్కిలి అవసరమైన ఒడుదుడుకులు వచ్చి తమదెప్పు కావాలని డిపాజిట్లను ఎగబడే తే అప్పుడు ఆ 30 వంతులు గవర్నమెంటు పత్రాల మీద తిరిగి అప్పలియవచ్చునని ఇండియా గవర్నమెంటు వారు ప్రత్యేకంగా అనుమతి నీయవచ్చును.

ఈ 30 వంతులు నియమం ఇతర చోట్ల అమలులో వుంది. బ్రిటిషు బాంకులు కూడా తమ డిపాజిట్లలో నూటికి 30 వంతులు రొక్కంగాను, గవర్నమెంటు వగైరా ఒకటోగకం పత్రాలలోను ఉంచుకుంటున్నాయి. ఇండియాను పెన్నులు బాంకులు కూడా చాలవరకు అట్లాగే చేస్తున్నాయి.

(5) బ్రిటిషు ఇండియాలో పనిచేస్తూవున్న బాంకుల డిపాజిట్లలో విస్తారం పెకం, అవగా నూటికి 25 వంతులు, బ్రిటిషు ఇండియాలో వుంచడం అవసరం.

(6) బాంకుల దివాలాలలో ఇప్పటి రిక్విడేమను చర్యలలో అనేక లోపాలున్నాయి. బాంకుల వ్యాపారాలు చాలావరకు ఆలస్యం లేకుండా వెంటవెంటనే జరగవలసివని, రిక్విడేమను చర్య ఆలస్యం అయినయెడల అనేకమందికి అనేకవస్త్రాలు కలగవచ్చును. కాబట్టి బాంకులు ఏదో ఒకానొక రోజు లావాదేవీలను నడపటానికి ఫీల్డ్ లో వున్న యెడల కోర్టులు వాటిని మానీవేయటకు వెంటనే ఆర్డరు చేయవచ్చును. అట్టి సందర్భాలలో వాకిదార్ల మీటింగులు, తీర్మానాలు వగైరా చర్య అవసరం. మానీవేయవలసిందని ఆర్డరు చేసే రెండు నెలలలోగా రిక్విడేటరు ఆ బాంకు యొక్క ఫీల్డ్ కులను గురించి రిపోర్టు పంపవలెను. ఆ రిపోర్టును బట్టి బాంకు ఆస్తిలో నుంచి డిపాజిట్లకు కొంత మొత్తం వెంటనే ఇచ్చేట్లు కోర్టు కాంక్షను చేయవచ్చును. రిక్విడేమను చర్యలకు మామూలుగా అయ్యే ఖర్చులూ ఆలస్యమూ తగ్గించడంకోసం, రిక్విడేటరుగా రిజర్వు బాంకువారికే నియమించడం ఉత్తమం. అందుకు వారు అన్ని విధాలా తగివున్నారు.

రిజియస్ బాంకు చేసిన మాదనలలో ఇవి ప్రధాన మైనవి. ఈ సవరణ లన్ని మూడూ ఈమధ్య దక్షిణ ఇండియాలో జరిగిన బాంకుల దివాలాలను సురంచి ఉద్దేశించబడ్డవి. ఆ పరిస్థితులను బట్టి నిర్ణయించబడ్డవి. ఒకటి రెండు అంశాలను పురస్కరించుకొని సామాన్య చట్టాలూ, మాత్రాలూ ఏర్పాటుచేయబూనడం సామాన్య కార్యమని తార్కికు లింగీకరించిన విషయమేగాని ఈమధ్య, అనగా ౧౮౩౭ - ౧౮౩౯ లలో జరిగిన బాంకుల దివాలాలు సామాన్య మైనవి కావు. ప్రజలకు అందువలన కలిగిన హానిని గ్రహించడానికి కడచిన రెండేళ్లలో దక్షిణ ఇండియాలో దివాలా తీసిన కొన్ని బాంకులపేర్లు ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను.

తిరువాంకూరు అప్పసియేడును బాంకు, తిరువాంకూరు, సామ్రాజ్యలక్ష్మి బాంకు, కొచ్చి, క్రిస్టియను యూనియను ధనవ్యాపారం బాంకు, కొచ్చి, నంబుదిరి బాంకు, కొచ్చి, మెహమ్మబాంకు, తిరువాంకూరు, రినాసామ్మ ప్రోవిడెంటు ఇన్వెస్టుమెంట్ బాంకు, మద్రాసు, కంపెనీ, మద్రాసు, బాలభారత బాంకు, మద్రాసు, శ్రీవారాయణవిజయం బాంకు, కొచ్చి, ఆర్కాటు బాంకు, మద్రాసు, కౌరమడై రంగరాజనిధి, కౌరమడై, నీలగిరి యూనియను బాంకు, తిరువాంకూరు బాంకు, పెంటు మేరీ ఇండస్ట్రియలు బాంకు, తిరువాంకూరు, లక్ష్మీవిలాస బాంకు,

కొచ్చి, డెక్కనుబాంకు, మద్రాసు, ఇండియా అండ్ ఫారీను మర్చెంటైలుబాంకు, మద్రాసు, కొల్లేగలు శ్రీవేంకటేశ్వరనిధి, కొల్లేగలు, కిలోను ఇన్వెస్టుమెంట్ బాంకు, కేసరిబాంకు, బొనుబాంకు, కొచ్చి, మద్రాసు ఎస్టేట్స్ అండ్ బాంకింగ్ కాంపెనీ, క్వీన్స్ బాంకు, తిరువాంకూరు, ఎలెక్ట్రోబాంకు, కొచ్చి, మర్చెంటైలుబాంకు, మద్రాసు, వెల్లూరుబాంకింగ్ అండ్ ట్రేడింగ్ కంపెనీ, కేరళోదయంబాంకు, కొచ్చి, కరింగమన్నె బాంకు, మలబారు, యూనియనుబిల్డింగ్ బాంకు, కొచ్చి, ఆవంధరిలాసంబాంకు, కొచ్చి, అప్పసియేటెనుబాంకు, మలబారు కేషువలుబాంకు, బాంకు ఆఫ్ రాజమండ్రి, కోయంబత్తూరు పెంటులుబాంకు, బెర్యూరుబాంకు, డెక్కను కమర్షియలుబాంకు, మద్రాసు, బ్రావంకూరు కేషువలు అండ్ క్వీన్స్ బాంకు, కేరళ విలాసంబాంకు. కాశీకట్టబాంకు, మద్రాసు పీపిల్స్ బాంకు, నాయరు మాడరమబాంకు, పెంకుళూరు బాంకు, బి. బి. సి. బి. బాంకి, విశాఖపట్నం, ప్లాండ్డెడ్ బాంకు, ఇండో-కర్నాటిక్ బాంకు, గోపన్న బాంకు వగైరా, వగైరా.

రిజియస్ బాంకువారు నూదించిన సవరణలను సురంచి గుండుపెట్ట చచ్చిపోయి.

శ్రీసూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు

శ్రీ వడ్లమాడి వెంకటరత్నము

(గణపతిక తరువాయి)

నా విమర్శనమును చరామర్శించుచు శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువులో డివైజు కట్టయలను చూడు తరగతులుగా విభజించి యున్నారు. ౧ ఆవశ్యకములు, ౨ అనావశ్యకములు, ౩ గృహీతములు. అని, అందు 'అనావశ్యకము' లను గూర్చి "ఇవి కవులు సమాచారక పదములను గలిసి సృష్టించుకొనునవి. ఇట్టి వివిధ స్థితి నిచ్చినను నిఘంటువునకు సమగ్రత యుండదు." అని శాస్త్రీగారన్నారు.

కట్టయల వెన్నిటి నిచ్చి యర్థము మాత్రము వ్రాసినను ఎట్లు సమగ్రతయింపజేయి, కట్టచరిత్రమును ఆర్థపరిణామాదులను వ్రాసినను కవిప్రయుక్త కట్టయలను విడిచి పెట్టినచో నట్లే నిఘంటువు సమగ్రము కాజాలదనియే వాతలంపు.

నిఘంటువున 'అనావశ్యకములు' అని విడిచి పెట్టిన పదములు ఎవరి కనావశ్యకము లగును? అవి ప్రతివానికే సనావశ్యకములే యగునా? అవి యెవరికి నావశ్యకములు కావ? ఎవ్వరికి నావశ్యకములు గాని పదములనేనా విక్రవాదికవులు సృష్టించి కను కావ్య రత్నములయందు వాడినది? నిఘంటువు చదువ నేర్చినవారి కెల్లరకు సుపయోగ పడవలయునది. అట్టిచో నా పదముల యర్థ మెఱుంగజాలిన విద్యార్థులుగాని, సామాన్య విద్యావంతులుగాని ఆంధ్ర భాషమున లేరా? ఇక నుండరా? లేక యిట్టివారివిషయము నిఘంటువున కక్కరలేదా? విద్యార్థులును, సామాన్యవిద్యావంతులను లెక్కనక, వారి విషయ మాలోచింపక నిఘంటువు రచియించినచో నది సమగ్ర నిఘంటువు కాగలదా? అప్పుడు 'సమగ్ర' అనుమాట

కర్తమేమి? నిఘంటువున వదలివైచినపదముల కర్తము తెలిపినవారికే నిఘంటువు ప్రయోగకరముగా నుండుననుటకు సమంజసమా? కావ్యములు చదువనేర్చిన యెల్లవారి మద్దేశించునదిగావు. అవి రక్షింపలనుమాత్ర ముద్దేశించునది. 'లేనకావ్యములు లేనకాలమువారికి గావు' అన్న ప్రాధికృత్యము గలదు. నిఘంటువిద్యార్థులు నట్లు లే తమ నిఘంటువు విద్యార్థులు మున్నగువారికి గాదనియో లేక తమకాలమువారికి గాదనియో తలంచుట వ్యాయమా? అట్టినిఘంటువునేనా యాంధ్ర మహాజను లిప్పు డభిలషించుచున్నది?

కొంత కష్టార్థజ్ఞులము గలవారికే నిఘంటువు ప్రదేశింపబడదని యన్నచో నానిఘంటువున 'అపుడు, అయ్యో, అంతదాక, అటుగద, అహ, ఇక్కడ, ఎక్కడ, ఒక తె, ఉప్పు' మొదలగు పదములు వ్రాయవలసినయవసర ముండునా? మఱి యానిఘంటువున నట్టిపదముల నేల చేర్చవలయునా? మఱియు నిఘంటువు సుపయోగించుకొనువారికి తాము విడిచిన పదముల కర్తము మున్నగునది తెలియకయుండునా? అని తలచుటయు సమంజసము గాదు.

అంగజాడు, మొదలగుపదములు గ్రహియింపబడి యున్నవి గాన అంగజమ్మడు అనుపదమును గ్రహింప నక్కర లేదనియు, 'అమరగురువు' అనుపదముగలదు గాన 'అనిమిషగురువు' అనుపద ముక్కర లేదనియు శాస్త్రీగారనుచున్నారు.

ఈ విడిచి పెట్టిన పదముల కర్తము నూహించుకొనునపుడు ఒక్కొక్కప్పుడు యోగ్యాత్మ మే ముర్పించినను ఒక్కొక్కతావున విపరీతార్థము తోచినను తోచవచ్చును. అట్టి విపరీతార్థముల కనకాశ ముండదనుట

వీలులేదు. కనుక మనభావలో, మనచేతములో గ్రంథములలోగానీ, వ్యవహారములోగానీ యున్న యన్ని పదములను సమగ్రనిఘంటువున నుండుట యవసరము.

అన్ని కర్తవ్యము లున్నందువలన గ్రంథనిర్వహణము నను విశేషవస్త్రములేదు. కాని యేలేరగతిపాఠకు లయినను నిఘంటువున దాము కోరిన పదములు లేక ఉన్న వానినిబట్టి తమ కోరినకర్తవ్యముల కర్తవ్యము లూహించు కొనుటలో ప్రమాదపడునెడల సందువలన గలుగు వస్త్రము విపరీతము, కూడబెట్టరానిది.

మఱియు కర్తవ్యరూపములలో సంజేహములు గలిగినపుడు నిఘంటువును జూచి తమసంకయమును చీర్చుకొనువారు పెక్కురున్నారు. కొందఱు గ్రంథకర్తలు, పండితులకూడ కర్తవ్యరూపమున సంజేహము గలిగినపుడు నిఘంటువు వాఢార మొనర్చుకొనుట నే వెఱుగుదును.

“నిఘంటువు పాఠకులకు మూలమేగాక గ్రంథరచనము చేయువారికిగూడ ముఖ్యమైనదిగా నుండవలయును. గ్రంథరచనము చేయువాడు సంకయము గలిగినపు డెల్ల నిఘంటువుల జూచుచుండుట యనుభవసిద్ధము.” (పీఠిక క’పుట) అని పీఠికాకారులు గూడ చెప్పియున్నారుగదా!

తెన్నగ సంస్కృతాంధ్రముల సర్వసంచితచారిణి సంకయములు గలుగుచుండును. మఱి యిప్పుడు సంస్కృతాంధ్రములను సరిగా సర్వసంపాదక ఆంధ్రాధికాశాస్త్రి శ్రీశ్రీయమున గలిగిన భావోద్దేశమువలన శాస్త్రమున అంధకావ్యాదులు రచించుచున్న యువకవులు, భావకవులు మనచేతమున పెక్కురుగలరు. వారిలో కొందఱుకు మనభావముందు శ్రుతిపాండిత్యముమాత్రమే యుండవచ్చును. అట్టివారికి రోదుపడుటకు పండితులకంటె, వ్యాకరణములకంటె నిఘంటువు లెక్కువ యుపయుక్తము లనుట నిర్వివాదము. కవిప్రయుక్తములకు కొన్ని మాటలను విడిచి వైచి వానియర్థ మూహించుకొనవచ్చు ననుకొన్నచో జ్యోతిర్జ్వలములను తాము ప్రయోగింప నలచుకొన్నపుడు కర్తవ్యరూపములను తెలిసికొనుట యెట్లు? అట్టివారికి నిఘంటువులు సహాయము చేయరాదా? లేక అట్టివారు గ్రంథరచనమున కర్దులు కారా?

మఱియు ‘అనిమిషగురువు’ కర్తవ్యము తెలియునవారికి ‘అమరగురువు’ దానికి పర్యాయపదమే యని యెట్లు తెలియును? ‘అమరగురువు’ చూచిన ఆ పదమున కర్తవ్యము తెలియునని వారు తెలిసికొనుట కాధారమేమి? ‘దేవగురువు’నో, ‘అనిత్యగురువు’నో ఏల చూడరాదు?

“అంగజాడు, అంగభవు, అంగభవుడు మొదలగునవి గ్రహింపబడియుండగా అంగజన్మకు గ్రహింపబడకున్న నేమి దోషము?” అని పరామర్శకులచుచున్నారు. అటు లయినచో ‘అంగజాడు’ గ్రహించిన చాలదా? అంగభవు, అంగభవుడు మొదలగునవి గ్రహింపబడకున్న నేమిదోషము? తక్కినవాని నేల గ్రహింపబడవలయును? ప్రసిద్ధనిఘంటువులో నున్నవందురా? ఉన్న నేమాయె? వాని నేల మానరాదు? వానిని మానినందువలన గ్రంథనిర్వహణ మతియు తక్కువగదా!

“ఇట్టిపదముల నెన్నిటి నిచ్చినను సమగ్రతయుండదు” అని కాశ్మీరీగా రనుటలోని భావము అట్టి పదముల నెన్నిటి నీయకున్నను తమ నిఘంటువు సమగ్రమైనదే యని కాదుగదా! అటులే యయినచో నిట్టిపదముల నెన్నిటి నీయకున్నను నిదివఱకున్న నిఘంటువు లన్నియు (ఈ పదముల విషయమున) సమగ్రములేగదా!

గ్రంథప్రయుక్తమును అంగజన్మకు అన్న పదమున కర్తవ్యము తెలియనివానికి నిఘంటువు వేమి చెప్పును? అంగజాడు, అంగభవుడు మొదలగు తా మిచ్చిన పదములలో నేదో యొకదానిని నూచించి దానిని మానుకొనవలయుననియైన తెలుపరాదా?

• అంగజన్మకు అనుదానికి స్త్రీలింగరూపము అంగజన్మ అనియో? అంగజన్మి అనియో? లేక మఱియేమేమియో? అని సంజేహము గలిగినపుడు నిఘంటువు వేమి తెలుపును? మూఁటిభావమేనా?

“ఇట్టివాని నెన్నిటిని గ్రహింపవలయునన్న అంగజాడు, అంగజాతి, అంగజవడు, అంగసంభవుడు, అంగసముద్యువుడు, అంగసంజాతుడు మొదలగు వచన

శబ్దములను గ్రహింపవలసినదగును. మఱియు అంగశబ్ద పర్యాయము లన్నింటియొద్దగూడ నిట్టివి చూపుట కారంభించినయెడల నవనవరముగా నింకను గ్రంథము పెరుగును" అని పరామర్శకు లనుచున్నారు.

అంగ్రహహా భారతములోని యాపదము లేదేమి? యనగా మనము సృష్టించినచో చాలపదము లనవనియా సమాధానము? భారతాదులలో నెన్న పదములను వ్రాసినచో మనము సృష్టించగల పదములన్నియు వ్రాయవలసినదేనా? లేక మనము సృష్టించగల శబ్దములన్నియు వ్రాయగలిగిననే భారతాంగ్రంథములలో నెన్న పదము లన్నియు వ్రాయవలయునా? ఏమి సామంజస్యము! అనవసరముగా గ్రంథము పెంచరాదు అనుట సముచితమే యగునుగాని అనవసర మయినంతగా కూడ గ్రంథము పెరుగనీయకుండుటకు గారణము గావరాదు.

"ఇట్టివానిని మేము చూచినట్లే ప్రధానశబ్దము లలో జూపిన బాలకము గ్రంథవిస్తరము తగ్గుటయే కాక యట్టివాని ననేకములను గల్పించుకొను తెలివి కూడ గల్గును. లేనిచో గ్రహించినవే రక్క లేదిరములు తెలివి తెలియవు." అని యొకచోట శాస్త్రీగా రన్నారు. సుంచిదే. మఱి ఆ తెలివి అక్షిశబ్ద మొక్కచానిదగ్గఱ చూపిననే కలుగునా యేమి? ఇతరశబ్దములదగ్గఱ జూపినచో ఆతెలివి కలుగదా? అటులయినచో అంగ మొదలగు శబ్దములమీద జాత, జన్మ మొదలగుశబ్దములు చేరినపుడు ఆయా యర్థము లిచ్చునని యేల చెప్పలేదు? ఇట్టిచోట్ల చెప్పినచో ఉన్న తెలివిపోదుగదా!

"అనిమిషుడు అనుమాటకు దేవత" అని యర్థము వ్రాసి 'అనిమిషగురువు'నకు 'అనుగురువు' చాలదా అనుటలో సామంజస్య మేమి? పోనీ అనిమిషశబ్దమున కర్థము అమరశబ్దమునైన నిచ్చినారా? అదియులేదు. పోనిండు; 'దేవతగురువు'నైన వ్రాసి వానిని చూడు మన్నారా? అంతకంటే లేదు.

అనిమిషగురువు, అంగజమ్మడు మొదలగు పదము లనవసరమయిన నిఘంటువునకు ఆలేడు, ఇరేడు, ఆలేగాడు, ఈలేగాడు మొదలగు శబ్దములును, ఒకరే,

ఒకరి, ఒకతుక, ఒకరిత, ఒకరితి, ఒకరితె మొదలగు పెక్కురూపములును అనశ్శక్తియు లగుట వింతకాదా?

అగ్రము :—
ఈ పదము లే దన్నందులకు శాస్త్రీగా రిచ్చిన సమాధానము :—

"(అ) అస్ర్యకు అను పదమును గ్రహించి యున్నాము.

(ఆ) ఇట్టి విశేషశబ్దములలో ననుహస్యహస్య పాతీరూపములు చూడును గ్రహింపక యేదేనొకటియే గ్రహించుట నిఘంటుసంప్రదాయము" అని.

దీనికి నా ప్రత్యుత్తరము :—
భారతములో ప్రయుక్తమగు అగ్రము అను నపుంసకలింగశబ్దము గ్రహింపబడలే దేమనగా అస్ర్యకు అను పుంలింగశబ్దము గ్రహింపబడిన దనుట మిరియలున్నచా? యని యడిగినపుడు మిరపకాయ లున్నవి అని చెప్పప్రత్యుత్తరము వంటిది.

(ఆ) నూ - ఆం - నిఘంటువులో అస్ర్యకు అన్న పదము దగ్గఱ సం. అగ్రియుడు అని వ్రాసి యున్నారు. కొన్ని పదములయొద్ద విశేష్యమో విశేషణమో తెలిసి, అంతములచే లింగములు నూనించి అర్థము వ్రాసియున్నారు. అస్ర్యకు మొదలగు కొన్ని మాటలయొద్ద విశేషణ విశేష్యశేదముగాని, అంతములు, లింగములుగాని వ్రాసియుండలేదు. ఆమాటల శేమని తలంపవలయునా? విశేషణములనియా? విశేష్యము లనియా? చూడు లింగములలో నుండవచ్చు ననియా? ఏకలింగకమే యనియా? కొన్నిటికి లింగములు తెలుపవలెపుడు అది నియతలింగకమేయని తెలుచుట కవకాశముగలదుగదా! అస్ర్యకు అను పుంలింగ శబ్దమునకు అంతములతో, లింగములు తెలుపకపోయినను అగ్రము అను నపుంసక లింగశబ్దమును గ్రహించినట్లే యగునా యేమి?

ఇట్లు ప్రమాదముల కవకాశము గలుగునట్లు వ్రాయుటయే నిఘంటుసంప్రదాయమా యేమి? కొన్ని మాటల కంతములు చూపవలయు ననియు, మఱికొన్ని టికి చూపరా దనియునా నిఘంటు సంప్రదాయము?

అన్ని మాటలకు అంతఃపులహో వింగములు మాచించినచో సంప్రదాయభంగ మొనర్చియుండెడివారా యేమి? చేసిన ప్రమాదములనుండి తప్పించుకొన జూచుటకు ఈ సంప్రదాయమొక తడవకాదా? లేక అస్మద్భు అను మాటనుబట్టి అగ్ర్యము అనుమాట నూహించుకొనలేరా యందురా? ఇచ్చిన యన్ని పదముల నూహించుకొనలే రనియేనా యిచ్చినది? ఒక వ్యవస్థ లేదా?

అంపపెట్టు:—

ఇది భేదంబులకు “అమ్మ” వ్రాసినవిశేషము వలననే సిద్ధి నులభిగావ్యును” అన్నాదు కాస్త్రీగారు. నిఘంటువులో నిచ్చిన యర్థమునుబట్టి ‘బాణముయొక్క చెబ్బు’ అని యర్థము చెప్పకొనవచ్చును. సరియే కాని భారతమున నీశబ్దము ‘బాణము పోవుసంతకారము’ అను నర్థమున ప్రయోగింపబడియున్నది. చూడుడు —

“అబ్బులంబు లిరుగెలంకులం దొలంగి యంప పెట్టిన కవ్వలం జని చూచుచుండె”

—భార. ద్రోణ. ౪-౨౩౦.

ఇచట ‘అంపపెట్టునకు’ అనగా ‘అమ్మ పోవుసంత కారమునకు’ అనియేగదా యర్థము? ఈ యర్థము నిఘంటువులో వ్రాసిన విశేషమువలన ప్రకట మున్నదా? లేక అట్టివాని! లక్షణార్థము చెప్పకొన వలయు నందురా? లక్షణార్థము చెప్పకొన నక్కర యుండు దనియే యేమి, ‘అమ్మనేటునేల’ అనుపద మును గ్రహించినాడో? ‘అమ్మనేటునేల’ను గ్రహించి వారుగాని ఆ యర్థము నిచ్చు ‘అంపపెట్టు’ అను మనో హరప్రయోగమును సంగ్రహింపలేదు. ఇచట “అంప పెట్టునేల కవ్వలం జని” అను పాశాంతరము గూడ నున్నది. పాశాంతర మున్నది గనుక నీపదము గ్రహిం యింపబడలే దందురా? మఱి యీ పాకముతో పఠించు వారికి నిఘంటువు కై దండ యీయదా? లేక తాటి యాకు ప్రకులలో నీపాకము లేదా?

అంతఃపరివారము:—

(మా-అం-ని-లో) “అంతర్ అనుపదమును జూచిన నిట్టిరి ప్రశ్నోక్తముగ గ్రహింప నక్కరలేదని తోచును” అని పదానుర్భుకు లన్నారు.

నిఘంటువులో “అంతర్, పం, అవ్య, గ మధ్య మున, లోపల ౨ క్రింద” అని యున్నది. వానినిబట్టి లోపలిపరివారము అనియో, క్రిందిపరివారము అనియో అర్థము చెప్పకొనవలయును. కాని భారతమున నీకల్ప మే యర్థమున ప్రయోగింపబడియున్నదో కొంచెము చూడుడు. భిష్మచార్యులు అంపకీయ్యునిద నుండగా నాయనయొద్దకి భర్తము లాలకించుటకై యేగుచు భర్తరాజు అబ్బునువిత్ నడుపుచుండర్చును,

“న వైవేకశ్చ యౌత్కల్యం, యాస్యామౌనయమేవ హి, నచ నీడయిత్యవ్యో మే భిష్మ భర్తృభృతాం వరః.

అతః పురస్సరాశ్చాపి నివర్తంతు భవంజయ! అద్య ప్రభృత్తి గాంగేయః పరం నుస్యం ప్రవక్ష్యతి.”

—కాంతి. ౧౩ ఆధ్య. ౧౫-౧౬.

దీనిని తిక్కయబ్బ యొట్లు చెప్పెకో గమ నింపుడు.

“నేడు మొదలుగా నయ్యెడకు వైవిధ్యల రావీకుము. అంతఃపరివారంబు వచ్చు టుడుపును. శాంతవపుండు నందడిం జన నర్థంబు గాదు. విశేషించి పరమనుస్యంబు లను వాక్యంబులు మనకను గ్రహింపగలవాడు.”

—కాంతి. ౨ అ. ౧౨౯.

ఇచట మూలములోని ‘పురస్సరులు’ అను మాటకేగదా తెనుగుభారతమున ‘అంతఃపరివారము’ అని ప్రయోగింపబడినది. నిఘంటువర్థమును బట్టి లోపలి పరివార మనగా అంతఃపురమునందలి పరివార మనియే గదాయర్థము! అనగా కంచుకీసమూహ మనియో? లేక అంతఃపురమునందలి పరిచారికాజర మనియో? కాదు. ప్రభువులు వెళ్లకపుడు ముందు నడచుచు (చక్రకులు గా) నుండు జన మని యర్థము చెప్పటయే రసవంతము గాదా! అట్లు గాక యుద్ధిష్ఠిరారులు తొను మఱియొక తావున కేగువపుడు అంతఃపురమునందలి పరివారమునే తీకొనిపోవలసిన అవసరమేమి? కనుక నీ భరసార్థము నిఘంటువులోని పదములవలన ప్రకటమున్నదా? అట్టి యో నిఘంటువర్థము చాల నశట యవచారమా?

అంబుజాక్షుడు —

‘అక్షి’దగ్గర చూచుకొనవలయు నని కాస్త్రీ గారు చెప్పియున్నారు. అక్షిదగ్గర చూడవలయు ననుటకు సూచనయేమో! సరియే, యిప్పుడు కాస్త్రీగారు చూచున్నారు గెవక చూడము. చూచినచో “అక్షి. సం. వి. ఇ. స. కమ్మ.” ‘అకర్మయ్యాభావములోను, బహువ్రీహిలోను ఉత్తరపదమైనపుడు ఆకారాంత మగును.” అని యున్నది. అయిన నేమగును? చూడకు

“అలలి యెఱుంగక ధార్తరౌఘ్రిలు కదం.”

మమ్ముఁ బరిచితపాటులు మానసమున

చవులు తెట్టిన విత్తల చంద మొంది

అంకురింపక కడిపోయె నంబుజాక్షు.”

—ఉద్యోగ. ౩-౭౬.

ఇది రాయబారపదార్థమున శ్రీ కృష్ణునితో నర్జునుడు వర్ణించిన మాటలు. ఇచట అంబుజాక్షుడు శ్రీ కృష్ణమూర్తియే గదా! అంబుజాక్షి అను పదము స్త్రీల కెల్ల రకును వాడుచున్నటుల అంబుజాక్షుడు అనుపదము పురుషుల కెల్ల రకును వాడుచుమా? అని విష్ణువునకే రూఢము. వితామవా శంకరాది యితర చేపకలకును అంబుజాక్షుడు అనుపదము రూఢము గాదు. కనుకనే ఆంధ్రనామసంగ్రహము విష్ణువు నామములలో ‘శమ్మికంటి’ అనుపదము నిచ్చియున్నది. అమరము సయితము ‘పుంసకాక్షుడు’ అనుపదమును విష్ణునామము లలో తేర్చియున్నది. అట్టి యొకరూఢములను నిఘంటువులో నిచ్చుట సమంజసముగాదా? ఈ మాటకు విష్ణుమూర్తి అన్నయర్థము నిఘంటువులో జూచిన తెలియగలదా?

“ఇట్టివానిని మేము చూచినట్లే ప్రధానశబ్దము లలో తానైన బాలవలకు గ్రంథవిస్తరము రెట్లబయో గాక యట్టివాని ననేకములను గర్వించుకొను తెలివి కూడ గల్గును. లేనిచో గ్రహించినచే రక్క రచితర ములు తెలియవు” అని కాస్త్రీలవా రెప్పుడు నిఘంటు వద్దలిది సమర్థింపగదగినారు. సరియే! యీ పద్ధతిపైన ననుసరించివారా నిఘంటువిచ్చారేమి? మఱి ‘అంబుజము’ మొదలగుమాటలలో ‘అంబు’ అనుపదము నిచ్చు

శబ్దముపై ‘పుట్టినది’ అనుపదమునిచ్చు శబ్దము చేరినపుడు ‘పద్మము’ అను రూఢ్యర్థము కలుగు ననియు, అట్లే ‘అంబుదము’ మొదలగుమాటలలో ఆయా యర్థముల శబ్దములమీద, ఆయా యర్థముల శబ్దములు చేయవచ్చును ఆయా యర్థముల నిచ్చుననియు వ్రాశులేదేమి? దాని కనే; దీనికేదే. ఇది నిఘంటుసంప్రదాయము.

అట్లముఖి:—

“ఇక్కడ ‘అట్లముఖి’ అను రూపాంతరము గూడ వుండును. ఈవిషయము ‘అభిముఖుడు’ లో జూపబడినది. ముఖశబ్దములోగూడ జూపబడును” అని కాస్త్రీగారు రన్నారు. ‘అట్లముఖి’ కి ‘అట్లముఖి’ అనురూపాంతరముగూడ గలదని యావ్యాసములో చెప్పటకంటే నిఘంటువులో తెప్పట మంచిది. ఈ విషయము ‘అభిముఖుడు’ అను శబ్దముదగ్గర జూప బడిన దని చదవరుల కెట్లు తెలియునుకే! ‘ఫలానా’ శబ్దముల యర్థములలోను ‘ఫలానా’ శబ్దములయొద్ద చూచుకొనవలయును; అని యైన మాచించియుండరాదా? ఇది వసునగా జరుపుగ్రంథము కాదుగదా!

అలుగుటమ్ము:—

“ఇది విశేషార్థాధిధాయకము గాకపోవుటచేత (అలుగు కి లో) నుదాహరణముగా జూపబడినది.” అని పరామర్శకు లనుచున్నారు.

ఇది విశేషార్థాధిధాయకము గాదని నిఘంటువును జూచినప్పుడు తెలియవలయునుగాని యావ్యాసమును జూచినప్పుడా తెలియదనినది? నిఘంటువులోని అలుగు కి లోని యుదాహరణ మిది.

గీ. “అలుగుటమ్ములు వాకిన కలిగెద
సంధి కొద్రంబు సాంపారం గాలిపె నతఁడు”
—భార. ద్రోణ. ౧-౩౪౯.

అలుగు కి సమ నిఘంటువులో ‘బాణాగ్రము, మురికి; ‘మిడిగాక మిగిలిన ఆయుధాంశము’ అనుపదము లీయబడియున్నది. నిఘంటువులో కామాచే విధిశింప బడిన పదములు సమావార్థకములు గాన బాణాగ్ర మునగా మురికి యగును. ఆపక్షమున అలుగుటమ్ములగా మురికిగల బాణము లవదమ్మును. అమ్ము లవగానే ఆ

యర్థము వచ్చుచుండగా విశేషార్థములేని అలుగుటయు
లనుపదమును గంభీరార్థప్రియుడగు సోమయాజీవంటి
యార్థిక కవిసత్తయును ప్రయోగించుచు యని సంక
యము మఱియొక విషయమిట వాలోచింప
వలయును. అలాగు అవగా చిన్నగడ్డపాతి అని వ్యవ
హారమున గలదు. దీనిమొన కొంచెము పెడల్పు గానుం
డును. అదియే యయినచో అలుగువంటి బాణము అని
యర్థము గలుగును. బాణములలో పెక్కురకములుండు
టయు, ఒక్కొక్కరకపు బాణమును ఒక్కొక్క
సమయమున యోధులు ప్రయోగించుటయు మనకు
తెలియవలసి గాదు. ఇదియు వట్టిని యగునా యనుట
విచార్యము.

అట్లదనము:—
“కొన్నిచోట్ల దప్పులేన ప్రత్యేకముల శబ్దములు
ప్రత్యేకముగా గ్రహింపబడలేదు.” అని పరామర్శకు
లమచున్నారు.

లేన ప్రత్యేకములను కొన్నిచోట్ల నై కొనుట
యే? కొన్నిచోట్ల నై కొనకపోవుట యే? కారణము
గానీ, నిర్ణీతపద్ధతిగానీ కానరాదు. వానిని నైకొన్న
చోట ఏలనైకొన్నాచో లేనచోట ఏలలేదో కారణము
తెలుపగలరా కాస్త్రీగారు? ఆయినను అడ్డుపెట్టు
కొనుట కున్నదిగదా సంప్రదాయపు రచక. ఒకనిర్ణీత
మున చక్కనిపద్ధతి యేర్పఱచుకొని పాహిత్యపరిషత్తే
ఒక మంచిసంప్రదాయము నేల యేర్పఱుపరాదో?

ఆవసరము:—
“ఇది కల దనుటకు దృఢతరప్రమాణము లేక
పోవుటచేత పరిత్యజింపబడినది.” అని పరామర్శకు
లన్నారు. దీనికి వీరు చూపిన కారణములు ఇవి.

(అ) ఇది యధికపాఠ మని యమరవ్యాఖ్యా
తలు వ్యాఖ్యానము చేయక వదిలినారు. అయినను,

(ఆ) రామాయణ గోవిందరాజీయవ్యాఖ్యలలో
ఆవసరముగా గ్రహింపబడి యున్నది.

(ఇ) వైజయంతీనిఘంటువులో గూడ రామా
ణికులచే వట్లే చేయింపబడియున్నది.

(ఈ) సిద్ధాంతకౌముదిలో ఆవసరశబ్దమే సాధిం
పబడి యున్నది గాని ఆవసరశబ్ద మెచ్చటను సాధింప
బడలేదు.

(ఉ) రంగాచార్య ప్రకృతి నిఘంటుకర్తలు
ఆవసరశబ్దమును గ్రహింపక ఆవసరశబ్దమునే గ్రహిం
చినారు.

దీనికి నా సమాధానములు.

(అ) కాస్త్రీగారు చూపిన మొదటిపాఠమే
పాఠి రెండవ మూడవ కారణములవలన పరాస్తమగు
చున్నది. అధికపాఠము ప్రమాణముగారిచో (ఆ) లో
చెప్పిన గోవిందరాజును, (ఇ) లో చెప్పిన వైజయంతీ
కారును ఎట్లుగ్రహించి ఆవసరముగా చేదించియుం
డును? కనుక అధికపాఠ మయినంతమాత్రమున ప్రమా
ణము గాదనుట అంగీకార్యము గాదు. అమరములోని
యధికపాఠములు ప్రమాణములు గావినో లేకనయధి
కపాఠములలోని పదములమాట యటు లుండగా ప్రస్తు
తముందలి ధివ్యము, ఓకన్ను, నివసనము, స్థానము
వాస్త్ర అనుపదములను దుర్లభములే యగును. (ధివ్య
మోకో నివసనం స్థానావసరవాస్త్రం) కనుక సమగ్ర
నిఘంటువులుగా నుండే బ్రయత్నించునది అమరవ్యా
ఖ్యాతల నటులించియధికపాఠముల వంగికరించుటయే
లేదు.

(ఈ) సిద్ధాంతకౌముది ఆవసరశబ్దమును సాధిం
చుటకు ప్రత్యేకమూత్రమును తెప్పట నిశ్చయమే కాని
మఱియొకవిధముగా ఆవసరశబ్దము సిద్ధ మగుచుండగా
ప్రత్యేకమూత్ర మేల కావలయును? మూత్రములలో
చెప్పబడిన శబ్దములుగాక యితరశబ్దములు సాధువులు
గావా? అటులే యయినచో పాణినీయగౌరవము
పాఠాలు పోకలేవుదు. కనుక ప్రత్యేకమూత్రము చెప్ప
నంతమాత్రమున ఆవసరశబ్దము సాధువు గా దనుట
సమచితము గాదు. ఆవసరశబ్దము దుర్లభమని పాణి
నీయమహిమకు కొంత గల్గింపరా దని నామనవి.

(ఆ, ఇ, ఉ) కొందఱు ఆవసరశబ్దమును
స్వీకరించినను ఆవసరశబ్దమునగుడ చెక్కురు స్వీక
రించినారు చూడుము.

“అవసరః (పు) అవ + పో + కర్థక్ ౧ నిలయే
౨ గ్రామేచ. అవస్థతి కాస్త్రమశ్రే అవ + పో కర్థక్
౩ చాత్రనిలయే మకే హేమ”

అని వాచస్పత్యము ప్రక్రియతోగూడ సాధించి ఆశ్ట
మును గ్రహించియున్నది. అవసరశబ్దమునుగూడ నది
గ్రహించియున్నది. మఱియు అవసర శబ్దమునేగాక
దానిపై నేర్పడిన అవసరశబ్దమునుగూడ గ్రహించి

“అవసరః (పు) అవసర + స్వార్థే యత్ అవ
సరశబ్దార్థే” అని వ్రాయున్నది.

ఆశ్టే నిఘంటువు పయితము అవసరశబ్దమును వాచ
స్పత్యమువలెనే సాధించి గ్రహించియున్నది. చూడుడు.

“అవసరః [అవ + పో + కర్థక్] A dwelling
place, habitation 2. A village 3. A school,
college (చాత్రాలయః, మకః).

ఈ నిఘంటువు అవసరశబ్దమునుగూడ గ్రహించి
వాచస్పత్యమువలెనే ప్రక్రియ వ్రాయున్నది.

మఱియు “విల్పస నిఘంటువు” నొంది సంగ్ర
హింపబడిన పండిత రామజననగారి నిఘంటువు పయి
తము ఈశబ్దము విచ్చియున్నది.

చూడుడు.

అవసర (m) 1 Village 2 College 3 School

(n) A house. E అ. neg. కన to dwell.
and అకిన్ affix; than which there is no
other or better abode.

అవసరః—(m) A college, a school,
E see the preceding అని వ్రాయున్నది.

—చూడుడు ౧౮౭౦ సం॥ ముద్రణము.

బ్రాణ్యము

“అవసరము n. s. A house habitation
ఇల్లు” అని వివరించినదిగాని అవసరశబ్దమును గ్రహింప
లేదు. శబ్దరత్నాకరము పయితము ‘అవసరము’నే
యిచ్చినది కాని అవసరము నీయలేదు.

ఆంధ్రవాచస్పత్యముమాత్రము రెండురూపము
లను గ్రహించినది.

ప్రామాణికులచే అవసరముగానే చేయింపబడిన
దని (అవసర మసాధు నని) కాస్త్రీగా రన్నారే వాచ
స్పత్యకారాదులు ప్రామాణికులకారా? వాచస్పత్య
దుల ప్రమాణము లగుట యీ శబ్దము నొద్దనేనా?
ఏచ్చటను ప్రమాణములు గావా? కాస్త్రీగా రా
వ్యాసములోనే “వాచస్పత్యుది సంస్కృతనిఘంటు
వులుగూడ నీమాన్యమునే యనసరించినవి” అని యొక
చోట వాచస్పత్యమును ప్రమాణముగా నుదాహరించి
యున్నారు. కాస్త్రీగారి మాటలలో నేది ప్రమాణము?
వారికి వాచస్పత్యము ప్రమాణమా కాదా? అయితో
నది యేల? కానితో నిది యేల? నేని కదయేనా?
తీర్థమునకు తీర్థము, ప్రసాదమునకు ప్రసాదమునా? ఈ
శబ్దవిషయమున కాస్త్రీగారు తిక్కిన నిఘంటువు
లను జూచిరా? చూడలేదా? చూచియే వాచస్పత్య
దుల న ప్రమాణములుగా త్రోసివైచినారా?
చూడలే దెందురా? ఆమాత్రమేని పరిశీలింపరాదా?
దీనినిబట్టి అవసర, అవసర శబ్దములు రెండును గ్రహిం
చుట యుక్తమని తేలుచున్నది గదా! ఇట్లులే అగా
రము, అగారము అను శబ్దములు గలవు. అమరము
‘నిశాంతవస్త్యుదనం భవనాగారమందీర్థమ్’ అని ఇప్ప
గా కొంద అగార మనియు, మఱి కొంద అగార
మనియు, వేఱొకకొందఱు రెండు రూపములను
గ్రహించినారు. ఆవిషయము మనకు ఇప్పడప్రస్తుతము
గనుక వదలివైతము.

అవసర మసాధు ననియే కాస్త్రీగా రింకను
పడినాదను చేయుదురా? మాటవదున కసాధుననియే
యొక త్విగకాల మంగీకరింతుము. అయినను వాచ
స్పత్యుడు - లన్ని నిఘంటువు విచ్చిన శబ్దమును పయి
గ్రాంధ్రనిఘంటువు ఇచ్చుట వ్యాఖ్యము గాదా?
అంగమెల, అంగమెలవేల్పు, అంగమచ్చుము, అంతర
వాసుర మొదలగు శబ్దములను నూ- ఆంధ్రనిఘంటు విచ్చి
నదే! ఇది యన్నీయు సాధువులేనా? సాధువులు
కాకున్నను సుప్రసిద్ధ కవిప్రయుక్తములనా, నిఘంటు
విచ్చుట యుచితమే. అటులనే ‘అవసర’మునుగూడ
నిచ్చుట యుచితము.

ఈశబ్దచర్చ యటు లుంచి యిచట. కాస్త్రీగారు
పలికిన యొకవాక్యమును జూడుడు.

“ఇట్లు పవిత్రమయ్యగా బని చేయుచున్న మార్గరాయాంధ్రనిఘంటువు నిందార్థమో, ప్రత్యక్షమో పాతకలోకమే నిర్ణయించుచునాక.”

‘ఇట్లు పవిత్రమయ్యగా...’ అని తాము విడిచి పెట్టిన ‘అపసభా శబ్దమునొద్ద చెప్పబడలిన ఆశ్చర్యమును స్వీకరించిన వాచస్పత్యాది సుప్రసిద్ధనిఘంటుకర్త శైలరు పవిత్రమయ్యగా నిఘంటురచనమువకు బూని రని నిందయు, చేసిన ప్రమాదము వంగీకరింపక, వైగా అప్రమాదమును పదుర్చించు పూనికయు, తమనిఘంటువు ‘ప్రత్యక్షమో నిందార్థమో విమర్శలోకమే నిర్ణయించునాక’ అనటవలన తమ పద్ధతిన తాఘే ప్రతిించుకొను ప్రయత్నమును వ్యంగ్యముగా బ్రకటించుచున్నారు. ఔరా! వాచస్పత్యాదు లెంత యవిమర్శముగా రచియింపబడ్డవో, నూ-ఆం-నిఘంటువంతే పవిత్రమయ్యగా రచియింపబడుచున్నదో విమర్శలోకమే నిర్ణయించినది; నిర్ణయించుచున్నది. నిర్ణయింపగలదు. ఈ ‘పవిత్రమయ్య’మను చుట నిఘంటురచనమున జరిగిన యాలస్యమును లోపములను కప్పి పెట్టుట కల్పితమూత యని లోక మెఱుగును.

నూ-ఆం. నిఘంటుపీఠికలోని “ఉపసర్గశ్రవణ తాదిశబ్దములుజూడ నిందుగ్రహింపవలెనవి.” అన్న వాక్యమును నేను విమర్శించుచు ‘శబ్దములు’ అన్నమాటకు ‘కొన్ని’యనవి శేషము మున్నచో నది యథార్థమే యగును—అనుచు నేను వ్రాయుచున్నాను. కొన్ని అన్న విశేషమును నేను చేర్చుటకు గారణ మేమనగా ఉపసర్గ లన్నియు నిరుపదిరెండు. అందులో ఈమొదటి సంపుటములో కేరదగినవి—అజారులు పదిమాత్రమే. ఆపదెంటిలోను ఈమొదటిసంపుటమున ‘అపి’అను ఉపసర్గవహాత్తిగ విడిచివైచివారు. వాచస్పత్యమునందు అపి అను సుపసర్గకు సోపాపారణముగా కొన్ని పుటలు వ్రాయబడియున్నవి. కాని మన నిఘంటువు దానిని గ్రహింపనేలేదు. మఱియేదేవిపదము నొద్ద జూడవలయునోమో శాస్త్రుగారు తెలిపెదరా?

మఱియు ‘అప’ అను సుపసర్గకు వాలుగర్హణలన మాత్రము వ్రాసి ‘ఇంకను సంస్కృతమున విశేష ప్రయోగములు గలవు.’ అని మంపటికేరించివారు.

రక్తివయర్థములు తెలుగువరువుకొనువారి కక్కర లేదనియో? ఆ యుపసర్గను సంస్కృత భాష యందలిదే గదా! అది సామాన్యముగా సంస్కృతపదములతోపాటే చేరియుండునదా! అట్లు సంస్కృతపదముతో తేరి తెనుగుకావ్యములలో ప్రయోగింపబడుట శేషియు సభ్యులెర ముంసదగదా! అట్టిచో తెలుగువారి కావిషయము లక్కర లేదన్నటులుగా ‘ఇంకను సంస్కృతమున విశేష ప్రయోగములుగలవు’ అని నదలిచేయ వేల? అంతియగాక “యీ విషయములో నీ నిఘంటువు సంస్కృతవిద్యాధ్యులకు గూడ మిక్కిలి యుపకరించు వని నిస్సంశయముగా తెప్పవచ్చును.” అని పీఠికలో వ్రాసారే! మఱి సంస్కృతములోని విశేష ప్రయోగముల నేల యాయలేదో? విద్యాధ్యుల కంతటివిశేషములతో వాచక్యము లేదనియో యేమి?

ఇక శ్రవణతాదులవిషయము నటులనే యున్నది. నేను సంపూర్ణముగా రక్తింపలేదుగాని కొన్ని వందల పుటలవరకు జూడగా మిక్కిలి కొలదిగనే కావించినది. అన్ని గాతువులకు శ్రవణతాదుల పీఠికలేదు. కనుక ‘ఉపసర్గ’ లనుటకు ‘ఉపసర్గపూర్వకము లని నేను విపరీతాన్వయము చేసెను నేను చేర్చవలయునన్న ‘కొన్ని’ అన్న విశేషమును చేర్చకరప్పుడు.

ఉపసర్గ లన్నియు కొలదియే యగుటవలననా, అందును ఈ సంపుటమున కేరదగిన వన్నియు కేరక యుండుటవలనను విఘంటువు అసమగ్ర ముంచుండగా వీధ్యల్పపదములవిషయమున గలగు నసమగ్రత్వముకంటె ఉపసర్గపూర్వకములు భాషలో పెక్కు లున్నవిగాన నవి యన్నియు తీసికొనకపోవుటవలన గలిగినయసమగ్రత నిఘంటువునకు గౌరవహానిక మని తలచి ‘ఉపసర్గ శ్రవణతాదులు—అన్న వాక్యములో ఉపసర్గ అనుమాటకు ‘ఉపసర్గ పూర్వకములు’ అని విపరీతముగ వ్యాఖ్యచేసి యుంటిని. నా యాదోషము వంగీకరింతును. దీనిని సభ్యులించినందులకు శాస్త్రుగారు మాన్యులే యగుదురు.

“ఉపసర్గ శ్రవణతాది శబ్దములు” అన్న పీఠికా వాక్యమును విమర్శించుచు నేను వాచ్యాసమన నొక ‘పేరా’ ప్రారంభించి కొలదివిషయమును వ్రాసి యున్నాను. ఉపసర్గ శ్రవణతాది శబ్దములకు

దాహరణముగా దానికింద "అకలంకము...అభక్త్యు
నము ... అనివాదనం..." మొదలగు పదములపట్టిక
జోకదాని నిర్మియింటిని.

నే వ్రాసినది.

"... ఉపసర్గశ్రంతాది శబ్దములుగూడ నిందు
గ్రహింపబడినవి" (శీత, ౩ పాదం) అని వ్రాసి
యన్నాడు. 'శబ్దములు' అనుమాటకు 'కొన్ని' అను
విశేషణ మున్నచో నది యథార్థమే యగునుగాని ఆ
విశేషణము లేక అన్నియు అనుభావము కలుగ
వలయునను రలంపుతో వ్రాసినయెడల నది ఘోరా
ఘర్షణమే యగును. పంతులవారిమాటలో ఉపసర్గ అను
మాటకు ఉపసర్గపూర్వకము లనియేగదా వారిభావము.
చూడుడు ఆంధ్రమహాభారతమువంటియే కొన్ని పద
ములు."

అని దాని యధుగున అకలంకము మొదలగు
పదముల నిర్మియింటిని. ఉపసర్గశ్రంతాది శబ్దములు
అన్నమాటలో పైప నేనులేరినన వాయుదేశము ననుస
రించి 'ఉపసర్గ' అనుమాటను వివరింపవలసి యుండు
టలే ఆ పదమునకు మాత్రము 'ఉపసర్గపూర్వకము' లని
యేగదా వారిభావము? అని వివరించితిని. ఇక శ్రంతాది
శబ్దములు అన్నమాటను వివరింపవలసిన యవసరమేలేదు
గాన వానివిషయ సేమియు తలపెట్టక మొత్తము
వీరిద వాచేరాకంఠటికి నుదాహరణ మిచ్చియుంటిని.
'పంతులవారిమాటలో...వారిభావము' అన్న వాక్యమును
కుండలీకరించిన సంకయము లేకుండెడిది. అది వ్రా
తలోని లోపమే. అయినను ఆపేరాను ప్రారంభించు
టలో గల యుద్దేశమునగానీ, ఆపేరాను ఆక్రింది

పట్టికకును గలసంబంధమునగానీ కాస్త్రీగారు పరికిం
వలేదు. "శీతకపై వను సరిగా వర్ణముచే కొనక" అని
నన్ను చెడి కాస్త్రీగారయినను వాయుదేశమును సరిగా
వర్ణము చేకొనగూడదూ? ముగ్ధరేప్రతులలో వన్నట్లు
కొన్ని పదముల నిర్మితిని "ఇంకమాత్రమేని నవరించు
కొనలేని వీ రొక గొప్పనిఘంటువును విమర్శింపరాను
ట మిక్కిలి సాహసము." అని నన్నుచున్న కాస్త్రీ
గారయినను ఆపేరాను అపట్టికను సమన్వయమొనర్చు
కొనగూడదూ? ఒక్కవాక్యమును కుండలీకరించుకొన
గూడదూ? ఇంకమాత్రమేని నవరించుకొనలేని వీరొక
సమగ్రనిఘంటువును రచియించు వంశీతప్పందములో
నుండుట మిక్కిలి సాహసముగానూ? అప్పుడు రచ
యితృ విమర్శకులు ఒకరికి టగిన వారొక రగుదురుగదా!
మఱికాస్త్రీగా రట్టివారు రచియించుచుండగా ఇక
వాయుదేశము విమర్శింపరాదూ?

"వీ మాత్రపు సంస్కృత వ్యాకరణజ్ఞానము
గలవాడైనను 'అ, అగ్' అనునవి యుపసర్గము అని
చెప్పుడు" అని కాస్త్రీగా రనుచున్నారు. వానిని నే
నాపసర్గము లనలేదు. ఉపసర్గశ్రంతాదుల కుదాహరణ
ముగా నిచ్చితిని. ఒకవేళ నేనుపసర్గలకే యిచ్చియుండు
నను కొనడు. అయినను ఇప్పుడు కాస్త్రీగారు సాధింప
వలసినది వాసంస్కృతవ్యాకరణజ్ఞానపరిమితిని గాదు.
మా-అం-నిఘంటువు సమగ్రమే యని. నేను
వ్యాకరణజ్ఞానకూన్యజ్ఞుడ నయిపంలేమాత్రమున నిఘం
టువు సమగ్ర మననా? చాకు సంస్కృతవ్యాకరణ
జ్ఞానములేదని సాధించుటకు కంటాలు పడవక్కరలేదు.
కావలసినదే నొప్పికొందును.

కన్నీటి బొట్లు

శ్రీ వక్కలంక శ్రీనివాసరావు

విడువడా ఏ తెనుగుబిడ్డకు
విడువడా కన్నీటి బొట్లను
విడువకుండునె గిడుగువంకపు

వీరు మరణముకుక —

“గిడుగు విడువై”, తెనుగుమాటల
కైతలను నడిపించు కలమున
కంఠరాయము లేక కావ్యము
లలరచేసిన ఆంధ్రు డరుగను
తెనుగు తల్లి, నీదుకోకము

తెల్పు మాతరమా —

ముదిమివగై “ముందు మాటల”
ముచ్చటను పలుమార్లు పలుకుదు
తెనుగునుడుపుల తెల్లకరచిన
ధీరు డరిగెనుగా, భాషకు,

పోరు పమయదుగా —

మేటిబిరుదుల మేటిమగనిని
సాటివారిల లేని సాధుని
నవరభాష నిఘంటు సాధ్యుని
గిడుగు వేంకటరామమూర్తిని,
తలపవా-ప తెనుగుబిడ్డా,

తలపవా, క్షణమున్ —

కాంతిమూర్తి, “కళాప్రపూర్ణుని
దాంతిగామ్య సుమార్గచోదుని,
తెనుగువైయా కరణధీరుని
తెలిసికొని కన్నీటి బొట్లను
తెనుగుతల్లి, విడువబోకా,
తేరుకొనవమ్మా, కాంతి, నిం

పార, ఇమ్మమ్మా —

క్వివై మరునవ్వు

ఆమెరికాలో అంతఃకలహము వీర్పడినప్పుడు మెక్సికోలోగూడ వివాదము తటస్థించినది. దీనిని అధారము చేసుకొని హోలీవుడ్ కంపెనీవారు చిత్రరాజమును తయారుచేసిరి. ఇందు ప్రధాన పాత్రలను ధరించినవారు నున్నరు. వీరిలో ఇద్దరు దుర్బలిపాలైరి. మూడవవాడు జారెజ్ మెక్సికోను ఉద్ధరించెను.

యూరోపియనులకుట్ర, మెక్సికో రాజకీయ పరిస్థితుల ఫలితముగా మెక్సికోరాజు, రాణి అసమర్థులని వదంతులు బయలుదేరినవి. ప్రజలు తిరుగబడిరి. ప్రజావ్యవస్థ కలిగినది.

రాణి పాత్రధారి పెటెడేవిస్ రాజు పాత్రధారి హబ్బుబర్గుకు వైర్యము చేపట్టించెడిది. అతని ఆలోచ్యము విషయమైగూడ ఈమెయే పేక్కుకశ్రద్ధ వహించుచుండెడిది. ఇప్పుడున్న మాదిరిగానే ఆ దినములలోగూడ మలేరియా శూధ ఎక్కువగా యుండెడిది. రాణి రాజుకు మలేరియాపీకిత్సకుక్వివై యొసంగుచుండెడిది.

రాజ్యమున ఆరాజకము వీర్పడినది. ఫ్రెంచి సైన్యమును మరికొంత తెప్పించుకొనవలెనని రాజు తలంచుచుండెను. అట్టి పరిస్థితులలో మెక్సికోలో ఉన్న ఫ్రెంచి సైన్యము నంలేకు ప్రాప్యకురప్పించవలెనని మాడవ సెపోలియన్ ఉత్తరువు చేసెను. సెపోలియన్ వద్దకు స్వయముగావల్లి సహాయము కోరవలెనని రాణి ఉద్దేశించెను.

ప్రమాదమై చెట్టుపగుముందు ధాణి లేవ అను రాగమును ప్రకటించుచు “మీరు క్వివై నేవించు ఎదురునవ్వు” అని కడపటిమాటగా చెప్పెను. మలేరియా కమీషనరువారి దేమాదిరి శిఫారుసు చేరియుండిరి. మలేరియా చెలరేగిన దినములలో వ్యాధి రాకుండుటకుగాను ప్రతిదినము 6 గ్రెయి నులవంతున నేవించవలెను. రోగికి మొదటి 5-7 దినములు 15-20 గ్రెయినులవంతున యొసంగవలెను.

1938 ఫలి నివేదికలోని 125 పుటలో మలేరియా కమీషనరువారు ఈవిషయమునే బలపఱచిరి. మలేరియాకు వాడు మందులలో క్వివై చాల శ్రేష్టమైనదనియు, దీనిని నేవించువిధానము అందరికి తెలియుననియు వీరు ప్రకటించిరి.

లనియు వ్యవహరించిన ఆచరణ కనుగుణముగా మండ్రేడిది. కాని ఇట్టి సమాదము లొకటోపముగావు. మొత్తము మీద రచయిత తనకర్తవ్యమును జ్ఞాఘనీయునుగనే నిర్వర్తించుకొనినాడు.

సి. వి. దీక్షితులు

వైద్యవిప్లవం

కర్త: డా. అతుసుమిల్లి వెంకటకృష్ణారావుగారు. ఆరోగ్యవర్ధనసమాజం, చంద్రాల, అంగలూరు పోస్టు, కృష్ణాజిల్లా. వెల ఎనిమిదణాలు.

కొన్ని కాసినములు సదుద్దేశముతో జేయబడినను దుష్ఫలితము నిచ్చుచున్నవి. ఒకేకాసినము కొందరికి గుణమును, మరికొందరికి దుర్గుణమును గలిగించుచున్నది. టీకాల నిర్బంధకాసన మిటువంటిది. కొందరి విషయములో నిది మనుచి రాకుండ ఆపుచున్నది. మరికొందరి విషయములో మనుచి వాపరేకపోవు

టయేగాక ఇతర దుష్ఫలితములనుగూడ గలుగజేయుచున్నది.

గ్రంథకర్త ఆంధ్రరాష్ట్ర టీకాల వ్యతిరేకసంఘమునకు కార్యదర్శి. టీకాలవలన సేమాత్రము ఫలము లేదనియు, మైగా దీనివలన ఇతరవ్యాధులు గలుగుచున్నవనియు వీరి దృఢాభిప్రాయము. పాశ్చాత్యరీతి ములలోమాద మొదలు టీకాలను నిర్బంధముగా జేయించియు, మరల దాని దుష్ఫలితములను గొప్ప వైద్యకాస్త్రాస్త్రాల పరీక్షచేకనుగొని, ఇప్పుడు టీకాల వైద్యిక మొనర్చియున్నారు. ఈ పరీక్షవలన టీకాలు ముఖ్యముగా ఎంసెఫలైట్ (Encephalomyelites) అను అపాయకరమైన వ్యాధిని కలుగజేయుచున్నవని గుర్తించినారు. ఇదిగాక కొంతమంది పిల్లలు టీకాలములముగానే మరణించుచున్నారు. కొందరికి గుడ్డిరసము, క్రమవ్యాధి వచ్చుచున్నవి. కాబట్టి దువరాష్ట్రములోమాద పాశ్చాత్యరీతిములలోవలె టీకాల నిష్టమున్నవారికే వేయవలెననియు, నిర్బంధకాసనమును

జీవిత భీమాకు

సాటిలేదు.

కుటుంబము, ఆశ్రమము గలవారందరు వారిపోషణకు తమ శక్త్యానుసారము జీవిత భీమావీర్యాటుచేసి, ఉత్తమమైన ఈ రక్షణపాకర్త్యమును చేపూర్చవలెను. మానవులకు తెలివినంతలో దీనికి సాటిలేదు.

అందుబాటులో నుండు రేట్లతోను, సరసమైన మరకులతోను, వివిధరకముల ఆవశరములకు అనుకూలించునట్టియు, వివిధ విరగకులవారికి రోగవట్టియు పాలపీలను "వేషవల్" ఏర్పాటుచేయును. పాలపీ దారుడుగా చేరినను ప్రతినిధగా పనిచేసినను చాల లాభించును. పూర్తివివరములకు ఈదిగువ ఎడ్రెసుకు వ్రాయుడు:—

సేషనల్ ఇన్ సూరెన్స్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.

(పాడ్ ఆఫీసు: కలకత్తా స్థాపితము 1908)

సేషనల్ ఇన్ సూరెన్స్ లిమిటెడ్,

862, నైవాబాదురోడ్డు, ఎస్ టేజు, మదరాసు.

ఫో ఆఫీసు: ఫో ఆఫీసు:

171, న్యూస్ట్రీట్, దేవంగవ్యాంకులిమింపు

మధుర. కంపెనీగొండరోడ్డు, బెంగుళూరుజిల్లా.

చెవుడు

ఆద్యుక్తమైన కొత్తకాస్త్ర పరిశోధన.

చెవులో చిముకాయలు, పోటు, నుంట, ధ్వని, చురద. చెవులుకాయలు, చెవులో నుండునును ధ్వనినిబడదుట్టు, చెవిలోని ధ్వనిపోరలు సక్రమముగా లేక మాట సరిగా వివబడకుండుట్టు, జ్వరమువలనగాని, క్షయకాసరిగావాడకపోవుటచేతగాని, కలిగిన కొంతమందిగాని లేక పూర్తిగాని చెవుడు మున్నగువరి మా బధిర్త మారణ ముకవలన పూర్తిగా కెమ్మరించి, శబ్దము బాగుగా వివవచ్చుచున్నది. గుణము కన్పించనిచో సామ్య వాపకుచేయబడును. ఖరీదు రు. 2.0-0.

AROGYA SADAN,

ఆరోగ్య సాధన,

దుర్గాదేవి సిద్ధి

బొంబాయి 4.

తొలగించవలె ననియు గ్రంథకర్తగారు తీత్రాంతోక నముచేసి, మద్రాసుకాపనసభ్యులైన శ్రీ పీఠగంటి వెంకటసుబ్బయ్యగారి ఆధిపత్యమున దేశవాళలో టికాల వ్యతిరేకపథ గావించిరి మద్రాసుకాపనసభలో ఆలోగ్యరాఖామంత్రి శ్రీ రాజకాగారు ఆలోగ్యచట్టము నుపపాదించినప్పుడు శ్రీ వెంకటసుబ్బయ్యగారు టికాల నిర్బంధమును తొలగించవలెనని సవరణపెట్టిరి. దాని వలన, టికాలను వేయించుకొనుట సావనీకముగా నిజములేనివారు మేజిస్ట్రేటువద్దనుండి అనుమతిని పొంది, వారు చెప్పినట్లు రివాజ మేర్పరచుకొనినయెడల వారి కీ నిర్బంధము లేదను సవరణ అంగీకరింపబడెను.

ఈ సవరణవలన బీదసాదలకు ఎక్కువ లాభము లేదు కాబట్టి టికాలను విచ్చికముగా నొనర్చురకకు పోరావలెనని గ్రంథకర్త సంకల్పము. ఈ విషయములో పీఠ మహాత్ముని ఆశీర్వాదముమగూడ పొంది యున్నారు. ప్రభుత్వమువారు టికాలు వేయించుటకు ఖర్చుపెట్టాద్రవ్యమును నగరపాలనసద్ద్యము సభివృద్ధి చేయుట కుపయోగించినయెడల మహాచిహ్నాద్యము కీర్తనముగా వాసిపోవునని గ్రంథకర్తవాదము. పీఠ ఉద్యమము త్వరలో జయప్రదమునగాక.

వెం. శ్రీ.

సాంచజన్యము

అనువాదములు—శ్రీ చక్రవర్తిగారు యువ కార్యాలయము, తెనాలి. జలరు ౦-౬-౦,

ఇందు ఎనిమిదికథలు గలవు. వీనిలో ధనసంతుల తాళ్యము, నిరుపేదల కష్టములు, సామ్యవాదపు ధోరణి, ప్రాచ్యపాశ్చాత్య దేశములకుగల తారతమ్యము, భారతదేశ స్వాతంత్ర్యమున కవలంబింపవలసిన మార్గములు, దేశసేవకుగా తమ సర్వస్వము ధారవోసి తొదల కష్టముల పాలైనవారిని కడగంటిసేనియు గమనింపని దేశవాసుల ధోర్త్యములు, న్యాయస్థానములలో జరుగు అన్యాయచర్యలు మొదలగు విషయములు నిష్పాక్షికదృష్టితో విమర్శింపుబడినవి.

ప్రస్తుతము అత్యవసరములగు రాజకీయ విషయముల వెలుకవలయుగ్రంథములు మన తెనుగుభాషలో

అంతగా గాన్పించవు. ఏకొలదిగానో ఉన్నను అయ్యిరి పాఠకుల వాకర్షింపబాలని ప్రాతేభోరణిలోనే జలువడుచున్నవి. కాని, మనరచయితలుమాత్రము అట్టి మార్గము వలంబింపక స్త్రీ పురుషులందును సులభముగా విషయ మవగరిమగునట్లు వ్యంగ్యధోరణిలో ఈకథల వ్రాసిరి. ఇదియన్నియు తెంగాలి భావమండి అనువదింప బడినవియే. ఇవల రచనాస్వాతంత్ర్య మే మాత్రము కొలవదలెడు. కథ లలితీష్ణములై చదువరుల దిశించుట, అతిసంక్షిప్తములై విషయసంకోచము పాలగుటగావి జరుగలేదు.

ఇందలి “యమునికి దరఖాస్తు పెట్టుకుని మంజూరు ఉత్తరువుకోసం ఎదురుచూస్తూ పెద్దను అనుభవిస్తున్నప్పుడు” “పెదవబద్ద పరిమాణంతో ఆరంభించి కుంకుమకాయలతో నేనుకుశేట్రులు, చూడాలి” మొదలగు చనుత్కరవాక్యములు, “పిల్లి ఉపవస్యించుట” మొదలగు కథాధోరణి, మొట్టమొదటనుండి కుట్టుకుదవలకు పొంగించిన రచనావిధానము పానుగంటివారి పాక్షిని అన్ని విధముల అనుకరించియున్నది. గ్రంథమువకు పేరుపెట్టుట పాఠకులకు విషయమును స్ఫురింపజేయుటకే. రచయితలు ఈ ఆచారము మల్లంఘించి పాంచజన్య మనువాదు మేర్పటదిది. కాని పీఠ క్రింద నుదాహరించిన “రాజకీయ కథా సంపుటి” అనుపేరనే యీపాత్రిము వ్యవహరింపబడియున్నది ఇందలి విషయమునకుతోడు భాషా సౌక్యమమగూడ నున్నచో మనస్థమునకు తాని అల్పినట్లుండెడిది.

పో. సు. కా.

నీతిరత్నములు

దర్శనాచార్య శ్రీ రాజామంత్రి పెగడ భుజంగ రావు ప్రణీతము, మంజువాడేనుద్రాలయము, ఏలూరు.

కవికి కావలసిన కర్తవ్యాలలో ప్రధానమైనది నీతిరసరికిలనము. ఈశక్తిని పురస్కరించుకొని అతడు తత్త్వాశ్చ్యమను గావించును; ఉదాత్తసత్త్వములను కనుగొనును. ఒక్కొక్కసత్త్వము దివ్యదీపికవలె లేజరిల్లి, మానవజీవితము వాలోకిరమింపగలదు. యుగ

ములు కడచినను, ఈసత్యములు లేజరిల్లుచునే యుండును. ప్రపంచసాహితీ వియత్తలమున నుడుగముల లీల నివి చెలుగొందుట జూచుచుండుము. ప్రతీచీరచయి తలు సృష్టించు ఎపిగ్రామ్స్ (Epigrams) అనబడు సంక్షేప వాక్కులందు సత్యవ్యక్తులు తగ్గొక్తుచుండును. ఆంధ్రజగతియందు వేమనాదులు తమరచనములను సత్యసందిప్తము లొనరించిరి. ఒక్కొక్క సత్యము చెంగట నొక్కొక్క దృష్టాంతము నిలిచి, అనలీలావగాహము నకు తోడుపడును. దర్శనాచార్యులై, సత్యాన్వేషణ తత్పరులైన ప్రస్తుత గ్రంథకర్తగారు బహుళసత్యముల నిందు వ్యక్తీకరించిరి; తమపద్యములను భావభరితము లొనరించిరి. చూడుడు :

“అశకుమేర లేక జగ

మంతయుదా గబళింపగోరినన్

నాశన మాను మానవఘ

సత్యము, తృప్తినిగాంచువారలా

వేశము లేక సౌఖ్యముగ

బృథ్వి దరింతురు జన్మసార్థకం

తై శరదించుసన్నిధిమ

హాప్రతిభం గను జీవితాంతమున్.”

“బలితపు ద్రవ్యరాసులను

బండెడువా దొకవేళ చెంటుకు

ప్పల శయనింపగావలయు

చాయసముం దినువాడు త్రాగగా

వలయును గంశ, గర్వపడ

వచ్చునె? చంచలలక్ష్మీనమ్మి చె

న్నెల సుఖించువాడు తర

ణిద్యుతి రుఖిము జెందకుండునే?”

“వ్రతములు దీర్ఘయాత్రలు జ

పంబులు జేసెడు తల్లి పుత్రుడు

మృతముల చెంపొనర్చ దొల

గింపకజాలునె సర్వబంధుసం

తకుల యకృత్యముల్? బహువి

ధంబుల బోధలుచేసియైనఁ గొం

గతపములన్ ఫలించునె? మ

నంబు వినిర్మలభ క్తినిలమిన్.”

“ప్రాంతవ్రత్యము స్త్రీల కట్లా పురుష

ప్రాముఖ్యధర్మంబు వి

ఖ్యాతం బాత్మసతీవ్రతం బదియ

భావ్యం బొనుగాడే ధరా

పాలెంబండును, ద్రాసుకొమ్ము లని, జీ

వ్రీలికై సృష్టినం

జాతప్రక్రియ సంధివిగ్రహము లి

చ్చుంగూడి వీడన్వలెన్.”

నిర్మలచరిత్రగ్రంథమునకు నీగ్రంథము మార్గ దర్శకము కాగలదు.

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి.

సుగ్రీవ విజయము

గ్రంథకర్త : శ్రీకందుకూరి రుద్రకవి. ప్ర

కాశములు : కపిలేశ్వరపురం జమీదారులు శ్రీ

బలుసు బుచ్చి సర్వారాయుడుగారు. వెల

రు ౦-౪-౦.

ఇది యక్షగానం. ఇందలి ఇతివృత్తం రామాయణంలోని సుగ్రీవునికథ. హిందువుల కందరికీ ఈకథ తెలిసేపుంటుంది. రాముడు వనవాసిగా వున్న కాలంలో సీతాపహరణమైన పిమ్మట తదన్వేషణార్థంబయలుదేరిన రామలక్ష్మణులకు శబరి కలిసి సుగ్రీవుని సమాచారం తెలియచేస్తుంది. అంత వారిద్దరూ సుగ్రీవునితో సేద్యం చేసుకొని వారిని జంపి యతని తమ్మునికి పట్టం కడుతారు. ఈకథ జంపె, త్రిపుట, అటతాళాది దరుపు పద్యాలూ, ద్విపదలూ, మధ్యమధ్య కథాసందర్భం కలపడానికి వచనాత్మకంగాను వర్ణించాడు రుద్రకవి. ఇందలి కవిత్వము పండితులకే గాని అపగాహనం గాని ప్రబంధకై లిలో గాక పాటకపుజనానికివైతం తెలిసే సరళకై లిలో వుంది. ఇది మధురకవిత్వం చేరిం దని శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలుగారు ఈ గ్రంథానికి ప్రభావాన్నివ్వమైన పీఠికను వ్రాశారు. వారి పీఠికను జదువుకొంటే మన పూర్వులలోనుండిన లలితకళావ్యాపృతి ఎంత మనోహరమైందో విశదమవుతుంది. రాజ కీయంగా అయినా చేసిన గాని చూడగా మంచి

తైలే నేమి, ఆత్మీయులను పోగొట్టుకొని పరకీయులకు బావిపలమైనలాగే ఆ మధురరచనలను పైతం పోగొట్టుకొన్నాం గదా అనిపిస్తుంది. సీనీమాలకు, దిగంబరనృత్యాలకు అలవాటుపడి అఫోలోకానికి జారిపోతున్న ప్రస్తుతకాలపు సంఘాన్ని మళ్ళీ వైకిలాగడానికి ఇట్టి రచనాత్మక గ్రంథాలు కొంతవరకు తోడ్పడవచ్చు. ఇట్టివానిని ఇంకనూ ప్రకటించ తలపెట్టియున్న కవిశేఖరపురంవారి ప్రయత్న మెంతయూ ప్రవసీయ మైనది!

జీవజ్వాల

రచయిత: శ్రీ వార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారు. ప్రకాశకులు: నవయుగ ప్రచురణాలయం, పేడపనగల్లు పోస్టు, కృష్ణా జిల్లా. వెల రూ ౦-౧-౦ మాత్రమే.

శృంగారరసంలో మనగానాం తేలానాం అవుతూవున్న ఆంధ్రజనులకు వీరరసాన్ని చదివూపించి ఊటలూరించే నాటిక ఇది. ఇటీవలనే పోలెండుదేశంలో జరిగిన భయంకర, అమానుషిక, అత్యాచార పూర్ణమైన మృత్యుతాండవాన్ని కట్టెలుట కన్నడేబాగు ఒకతాత, ఆతనికూతురు, ఆమెకొడుకు ముగ్గురు పాత్రలను గల్పించి నాటిక వ్రాశారు రావుగారు. వీరకరుణారసాల కిది ఆటపట్టు. చిన్నదైనప్పటికీ నివ్వరవలాగు పనిచేస్తుంది మనస్సుమీద. తాత్కాలికాలైన అనగా ఆయాఘటనలు జరుగుతున్న కాలంలోనే వాటినిగురించి చక్కని సచనలు గావించి మందలాడిగా పడివున్న యువక హృదయాల కుర్రేకం పుట్టించడంలో వీరు మంచి నేర్పరుల్లాగుంది. కాబట్టి ఆప్రియా, తెకోష్లావేకియా, పాలస్తీనాల పరిస్థితులు పరిణామాలను పొందుకూ వుండిన కాలంలోనే వాటినిగురించి వ్రాశారు. ఆంధ్రులందరూ దీనిని జదివి ఆనందించాలని మారోరిక. అణన్నర పోస్టుబిళ్లలు గ్రంథకర్తకు ఆంధ్రప్రభ అర్రెడుకు పంపిలే గ్రంథం లభిస్తుంది.

ని ర హి

కర్త: శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు. నవ్య సాహిత్యపరిషత్తు, గుంటూరు, వెల పావలా.

ఇది ఖండకావ్యముల సంపుటము. దీనిలోని భావగీతములన్నియు ప్రేయసీవిరహముగురించి వ్రాయబడినవని పుస్తకముపేరే తెలుపుచున్నది. ఎడబాటు వేడిమిని బాగుగా గుర్తించి విరహగీతములతో విశ్వమంతను శోకవిలయమున మంచుట కవి ఉద్దేశ్యము. గ్రంథాంతమున కొన్ని కేయములు విరహమునకు సంబంధించనివికూడ ఉన్నవి. భావములు చాల సహజముగా నున్నవి. తైలి గులభవేద్యము. పుస్తకము చిన్నవైజులో చూచుటకు ముచ్చటగా నున్నది.

వెం. శ్రీ.

చీనారోదనం

అనువాదకుడు: శ్రీ కృత్తివాసతీగల్లు, నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు, గుంటూరు.

ఇది బ్రిటిషుకోల్ గ్రంథమునకు అనువాదం. ఈనాటకం థెర్లెకోలోను, న్యూయార్కులోను, మాంఛెస్టరులోను, జపానుదేశములోను ప్రదర్శింపబడినది. గ్రంథకర్త రష్యాదేశస్థుడు. నాటకంలోని ఇతివృత్తం వైనాదేశంలో జరిగిన యథార్థసంఘటనపేనట. పాశ్చాత్యదేశస్థులు వ్యాపారముకొరకు వైనాదేశమును ప్రవేశించి స్వదేశీయులను హింసించు చుండగము లిందు చూపబడినది. ఈ నాటకములో అమెరికన్ వీరెంటు పడవలోనుండి పడి చచ్చిపోవును. ఆ పడవను నడపిన చీనా కళాసు పారిపోవును. ఆ తస్వరకు నిందితుని బదులు ఇద్దరు ఆచార్యులైన కూలీలను ఉరి దీయుటతో నాటకము ముగియును. నాటకములో పాత్రపోషణ మొదలగు నాటకలక్షణములు లేకున్నను ముఖ్యముగా పాశ్చాత్యుల దౌర్జన్యము, ఆత్మలాభ పరాయణత్వము చూపింపబడినది.

వెం. శ్రీ.

గ్రంథ స్వీకారము

శ్రీ త్రిపురసిద్ధంసము

గ్రంథకర్త: శ్రీ శిష్టా గోపాలంగారు - అమలపురం. ప్రకాశకులు: రామబుక్కు డిపో, రాజమండ్రి. వెల రు ౦-౬-౦.

పాణిగ్రహణము

రచయిత: శ్రీ శ్రీపాదలక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు - శ్రీపాదభవనము, టిప్పికను, చెన్నపురి. ప్రకాశకులు: వావిళ్లరెస్, మద్రాసు.

పత్రికా స్వీకారము

కాగడా — శ్రీ త్రిగా వెలువడిన సమీక్షవారపత్రిక. శ్రీ తాపీ ధర్మారావుగారు సంపాదకులు. ౧౯౪౦-వ సంవత్సరం, జనవరి ౧౦-వ తేదీగల మొదటి సంపుటపు మొదటి సంచిక మా కార్యస్థానం చేరింది. దేశవిదేశాల వార్తలతో, చట్టుటేలవంటి వ్యాసాలతో, చక్కని కథలతో, మరి యశేకసంగతులతో పత్రికయావత్ ప్రకాశిస్తూ వుంది. అసలు దానిపేరే కాగడా! సుప్రసిద్ధ జర్నలిస్టులు శ్రీ తాపీ ధర్మారావు

గారు దాన్నిచేస్తే తై కెత్తబూనుకొన్నారు. ఇక ఆంధ్రదేశం మూలమూలం యందుండే చికటంతా పటాపంచలై సత్యం సాక్షాత్కరించడంలో సందేహ మేముంది?

ర3. ఆచారప్పక వీధి, జి. టి. మద్రాసు అడ్రెసుతో సంపాదకుల పేర సంవత్సరాని కొకమాటు రు ౪-౦-౦ లు పంపితే చాలు ప్రతిబుధవారం మీచేతుల్లో వచ్చి పడుతూ ఉంటుంది కాగడా.

బోర్డుమైన్సులు మేగజిన్ — పెదనందిపాడు బోర్డుమైన్సులు తరపున నూతనంగా బయలుదేరిన పత్రిక. మొదటి సంపుటపు మొదటి సంచిక మాకు అందినది. ప్రొఫెసర్ రామాగారు దీని సంస్థాపకులూ, సంపాదకులు గూడాను. వీరిటివలనే నిడుబ్రోలు మైన్సులు నుండి వకపత్రికను ప్రకటించారు. ఇది వేరొకటి. ఆంధ్ర, ఆంగ్లభాషలు రెండింటోనూ ఉపాధ్యాయులూ విద్యార్థులూ కలిసి వ్రాసిన వ్యాసాలు పకనార్తమైన విండు గలవు. ఇట్టిపత్రికల మూలంగా నూ్కులు ఉపాధ్యాయవర్గంలోనూ, విద్యార్థులలోనూ ఒక విభిన్నమైన నూతనోత్సాహం, సామరస్యం ఏర్పడి కళాకాల అభివృద్ధి సందవచ్చును. ఆంధ్రులందరూ ఆదరింప తగినది. వెల సంచిక ౧ కి రు ౦-౬-౦ లు.

కాంగ్రెసు చరిత్ర

వట్టాభి శీతారామయ్యగారి యింగ్లీషు గ్రంథమునకు తెలుగు అనువాదము

ప్రతి 1 కి ధర రు. 2-8-0.

ఈ ప్రతులు ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏజెంట్లు అందరివద్దను దొరుకును.

మేనేజరు:—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టి వీధి, మద్రాసు.

బసవపురాణము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

పండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదిక మగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవమతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వము తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసు-కరగి-తస్మయ్యు లగునట్లుగను, కవి వర్ణించి నాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుడెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురియించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జెందిన పెక్కుతాళపత్ర మాతృకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు మార్చింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యమగు సీతిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు. ఆకాలపుటపూర్వ సారస్వతచారిత్రకవిశేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పి కూర్చినారు. ఆధునికకవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం 7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.